

Continuatio epidemiarum Cremonensium constitutionum annorum 1737, 1738, 1739, 1740, aliis addenda. Agitur hic praecipue de morbis hepatis, atque de aliis per transennam. Accessit dissertatio de vera praxi medicis necessaria, et aegrotis utili, una cum tribus observationibus de aortae aneurysmate / [Paolo Valcarenghi].

Contributors

Valcarenghi, Paolo, -1780.

Publication/Creation

Cremonae : Apud P. Ricchini, 1742.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/x3nbnrw6>

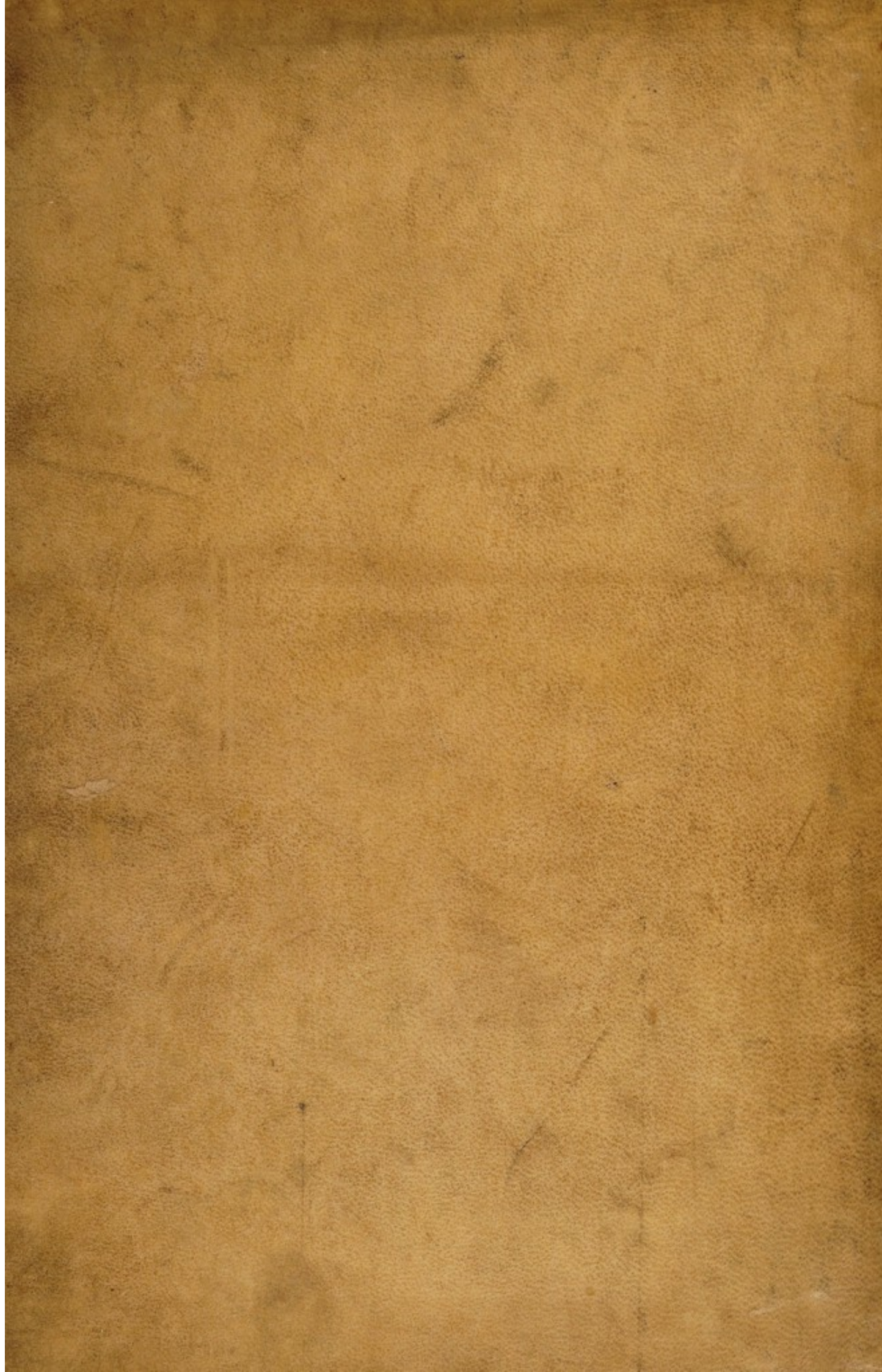
License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

**wellcome
collection**

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

56,002/c

Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
Wellcome Library

<https://archive.org/details/b3041524x>

MAU LI
CREMONENSIS

IN REGIA MEDICINAE UNIVERSITATE
PUBBLICA NATIONALIS PRINCIPALIS
PROFESSORIS
MEDICINAE CEBETINAE HONORIFICIS ACADEMICIS
SOCI

apud Universitatem Cremonensem in Facultate Medica
1777-1778, 1779, 1780

Spiritus seu praecipua de Melle Hepaticis, acque de aliis
et aliis rebus.

DISSERTATIO

DE FEBRE PRAXI
MELLE NOSTRATA, ET ACROTEUTIA,
et aliis aliis Chloremiabus

MDCCXLII. Apud Petrum Rucchi.
SUPERIORUM PERMITTU.

PAULI
VALCARENGHI
CREMONENSIS

IN REGIA TICINENSI UNIVERSITATE
MEDICINAE RATIONALIS PRIMARI
PROFESSORIS,

Nec non Celeberrimae Bononiensis Academiae
Socii.

CONTINUATIO

Epidemicarum Cremonensium Constitutionum Annorum
1737. 1738. 1739. 1740.

ALIIS ADDENDA.

Agitur hic praecipue de Morbis Hepatis, atque de aliis
per transfennam.

ACCESSIT

DISSERTATIO
DE VERA PRAXI
MEDICIS NECESSARIA, ET AEGROTIS UTILI,
Una cum Tribus Observationibus
DE AORTAE ANEURYSMATE.

CREMONAE MDCCXLII. Apud Petrum Rischini.
SUPERIORUM PERMISSU.

B. Luigi Langoschi

P. A. U. L. I.
V. A. L. T. G. A. R. F. E. N. G. H. I.

C. R. E. M. O. N. E. N. S. I. S.

IN REGIA TICINENSIS UNIVERSITATE
MEDICINAE RATIONALIS PRIMARI
PROFESSORIS

Nec non Celebratissimae Bononiensis Academiae
Socii

S. O. M. M. I. N. I. S. T. R. A. T. I. O.

Specimen Cognitionum Constitutionum Aegrotum

1737. 1738. 1739. 1740.

ALII ADDEDAE

Agitur hic praecipue de Morbis Hepaticis, aquae de illis
per tantum.

A. C. C. E. S. S. I. T.

D. I. S. S. E. R. T. A. T. I. O.

D. E. V. E. R. A. P. R. A. X. I.

MEDICIS NECESSARIA, ET AEGROTIS UTILIS

Et cum Tribus Observationibus

DR. A. G. R. T. A. E. A. N. T. H. W. Y. M. A. T. I.

ORDINE MDCCLII. A. G. P. E. R. M. R. E. C. H. I. N. I.

1737. 1738. 1739. 1740.

ILLUSTRISSIMIS CLARISSIMISQUE VIRIS
CELEBERRIMI BONONIENSIS INSTITUTI
ACADEMICIS SODALIBUS
ORNATISSIMIS

PAULUS VALCARENGUS S. P. D.

Um primum Medicas alias Dissertationes meas, typis jam editas, quae transactas proxime Constitutiones Epidemicas Cremonenses complectuntur, quamplurimis Artis nostrae Clariss. Viris acceptas non parum evasisse intellexi, praetermodum oblectatus fui, eoque vehementius, cum aliquam etiam apud Vos, Praeclarissimi Sodales, laudem me hoc titulo consecutum fuisse gloriabar. Summum ta-

MEM. illudque honorificentissimum tenuissimis hisce laboribus meis praemium tunc utique accessisse novi, cum, pro speciali humanitate, me Illustrissimo Coetui Vestro cooptatum illico esse voluistis: hocque praestantissimi Francisci Mariae Zanotti humanissimis litteris, idibus Junii anni 1738. inscriptis, atque nomine Vestro ad me traditis, testatum habui. Quamobrem, ut debitas cumulatissimasque grates Vobis publice redderem, meumque obsequium maximum luculentius aliquo argumento patefacerem, specialem Dissertationem, Vobis votendam, exarare statim decreveram. Verum indefinentibus praeseos curis detentus, ac praecipue cum, ob occurrentes mihi identidem morbos, valetudinariam ut plurimum vitam tunc degerem, haud satis unquam ocii consequi potui, ut hoc pro votis praestarem. Interea, instituto meo attendens, subsecutarum hic deinceps constitutionum Historiam aliis addendam continuare non omisi, quae juxta peculiare a me tunc habitas observationes, Morbos Hepatis specialiter describit, una cum aliis non infimae notae animadversionibus, quae per transennam de aliquibus aliis etiam quoquo modo me agere coegerunt. Ideo, dum nulla alia mihi in praesens completa suppetit Dissertatio, illam, quaecunque ea sit, Vobis dicare humiliter statui, eo praecipue consilio ductus, ut, si debito meo pro dignitate non satisfaciam, pro voluntate saltem non omnimode deficiam. Equidem non ignoro, mea haec tenuia revera omnifariam esse; praesertim quia sublimes admodum Clarissimorum Virorum lucubrationes numeris omnibus absolutissimae Vobis merito competunt, praestoque semper sunt.

Nihil-

Nihilominus haec haud omnino spernenda Vobis evadent, cum sciatis me Clinicum Medicum continue agentem, non in alio equidem commodius, quam in observationibus laborare quomodocunque posse; quas si inconcinne, si erudite minus exaraverim, occupationibus meis tribuetis, spero, tenuitatemque meam excusando, animum non conternetis. Si haec autem interea non ingrata penitus Vobis evasisse cognovero, alia etiam in posterum offerre Vobis audebo, dum Aegrotorum semper negotium agens, sedulo observationibus, pro viribus meis incumbere, donec vixero, satagam.

Valete Praestantissimi Viri totiusque Litterariae Republicae bonis, ut facitis, sapientissime semper consulite.

Cremonae XII. Kal. Mart. 1740.

Die prima Junii 1742.

Excellentissimus D. Julius Caesar Porri Advocatus Reorum S. Officii Cremonae videat, & referat, Librum cui titulus— *Pauli Valcarenghi Cremonensis in Regia Ticinensi Universitate Medicinae Rationalis primarii Professoris &c. Continuatio Epidemicarum Cremonensium Constitutionum &c. Accessit Dissertatio de Vera Praxi Medicis necessaria, & Aegrotis utili &c.*

Fr. Hermenegildus Todeschini S. Theologiae Magister
Ord. Praedic. Inquisit. Gener. Cremonae.

Cum de mandato Reverendis. P. Magist. Hermenegildi Todeschini Ordinis Praedicatorum Generalis Cremonae Inquisitoris, Librum hunc, cui titulus: (*Pauli Valcarenghi Cremonensis, in Regia Ticinensi Universitate, Medicinae Rationalis, primarii Professoris &c. Continuatio Epidemicarum Cremonensium Constitutionum &c. — Accessit Dissertatio de Vera Praxi Medicis necessaria, & Aegrotis utili &c.*) attente, ut decet, legissem, & nil in eo ab vera Fide dissonum, vel a rectis moribus alienum, imo, castigato undequaque stylo, numeris omnibus absolutum invenissem, jamque praesto essem, in hos sensus, meum quaecumque judicium proferre, se mihi legendum forte obtulit Diploma Senatus Excellentissimi Mediolani diei 28. Maii nuperime elapsi, quo, spontanea sanctione, motuque proprio, ipsi Ordini Excellentiss., praefatum D. Physicum Paulum Valcarengum, alteri Antecessori honesta missione donato, in eadem Palestra, placuit sufficere. Quia vero causae impulsivae in Diplomate enarratae, multum urgent, ut judicii hujus mei veritas comprobata compareat, illas hic recensere, operae pretium censui. Sic igitur de D. Valcarengo cantant praelibatae Amplissimi Tribunalis Litterae patentes, ubi de gratia D. Physico Valcarengo collata ratio exprimitur. — *Ad hanc rem, animum nostrum appulerunt tum singularis illius peritia ad omnem curationis rationem; pro corporum morbiq; varietate, variam, domi forisque spectata, tum clinicae animadversiones publica luce ab eodem donatae in Libro, cui titulus: Medicina Rationalis, ad Recentiorum mentem, observationibus adaucta, quas judicii acumine, eruditionis copia, multoque Styli nitore, accuratissime digestas, nec non ab Exteris plurimum commendatas, perspeximus, tum denique Observationes de Aortae Aneurysmate, recens vulgatae, aliaque graviora studia, quae in perdifficili hac facultate, & ad Reipublicae utilitatem magis magisque promovendam, in dies molitur; quamobrem licet aetate juvenis, maturae tamen, senilisque sapientiae, pragmaticaeque prudentiae, se clarum exhibet cum Patriae tum Exteris Regionibus &c.*

Quocirca, in re, praeclarissimo hoc testimonio adeo perspicua, quid est, quod amplius desiderari valeat, ut lucis usura dignus reputandus sit iste D. Med. Valcarengi doctissimus & utilissimus Liber? Ea igitur, ad commune beneficium, frui pergat ipse etiam, quemadmodum alii benemeriti Authoris, ubi cacterum Reverendissimo P. Inquisitori placuerit.

Dabam Cremonae hac die ultima Junii 1742.

Julius Caesar Porri Jur. Utriusq; Doctor,
Reorum S. Officii Advocatus &c.

Die 20. Julii 1742.

Attenta supradicta attestazione
IMPRIMATUR

F. Hermenegildus Todeschini S. Theol. Mag.
Inquisitor. Gener. Cremonae.

Die 20. Julii 1742. Cremonae

IMPRIMATUR
Clarissimi Vici Opus
Castillioneus Praetor &c.

INDEX

I N D E X

SECTIONUM, ET CAPITUM.

SECTIO I.

Constitutio Epidemica Anni

1737.

CAP. I. *Observationes variae pag. 1.*

Agitur praesertim de Apoplexia.

CAP. II. *De Tertianae febre & praecipue perniciose pag. 9.*

Agitur de illarum peculiaribus sympto-

matibus, & specialibus crisis: de

earum solutione, ope Chinae Chi-

nae, aut ope purgantium, quorum

utilitas praesertim ostenditur; ad

quod Rhabbarum caeteris prae-

ferendum esse demonstratur. Sol-

vitur hic quaestio, circa usum pur-

gantium cum China China immi-

scendorum, ad avertendas tutius

recidivas.

SECTIO II.

De Morbis Hepatis.

CAP. I. *De Morbis Hepatis in gene-*

re, ubi specialis abscessus ejusdem

Visceris Historia proponitur pag. 19.

CAP. II. *De Hepatis Phlegmonibus*

pag. 29.

Ostenditur cur tam facile in hoc Vi-

scere Phlegmones fiant, & Ter-

tianas contumaciores perniciosas

saepe subsequantur: a quibus causis

fiant: quae signa adferant: agi-

tur de eorundem varia mole & si-

tu, unde diversa suboriuntur sym-

ptomata, sive in Gibba, sive in

Cava istius Visceris parte eveniant:

rationis Methodum poscunt. Si fiat

suppuratio, quibus crisis, & per

quas vias solvi soleat: quid tunc

agere debeat Medicus, ut Naturae

motus sequatur. Praeterea agitur

de Hepatis Erysipelate, Tubercu-

lis, Cysticis tumoribus, Empyemate,

& consumptione. Quid agendum

si Hepatis Phlegmones extra se

produunt, ideoque Chirurgicam ex-

petunt operam. Demum explican-

tur Abscessus illi, qui, ob gravia

Capitis vulnera, in Hepate sunt,

& qua ratione tunc eveniant, &

cognoscantur.

CAP. III. *De Polychroniis Hepatis*

Morbis pag. 70.

Agitur de scirrhosis tumoribus, qui in-

flammationem sequuntur; aut secus

dum a Tuberculis originem habent.

Eorundem signa & symptomata de-

scribuntur, addita curationis ratio-

ne congrua, juxta speciales Crises

ipsis familiares & utiles.

CAP. IV. *De calida Hepatis intempe-*

rie pag. 79.

Quos Morbos adferat, & quibus si-

gnis cognosci possit: quomodo ab

acriore aestuante bile, ejusdemque

nimia copia ortum habeat. Cur hinc

Tertianae contumaciores pernicio-

sae suboriantur, sicuti & Hydrops

siccus Hippocratis, aliique Hydro-

pes, Colicae biliosae. Insuper agi-

tur de Ictero, de calculis cysticis

aut pori biliarii, variisque eorum

signis & symptomatibus: obiter

etiam

etiam speciales proponuntur Morbi, quibus Amathystorum Operarii Cremonenses obnoxii sunt. Horum omnium curationis ratio perpenditur, agiturque maxime de epicratica purgatione, & usu Olei amygdalarum dulcium.

CAP. V. De Intemperie Hepatis frigida pag. 103.

Proponitur ejusdem differentia ab intemperie calida. Fit ob defectum congruae bilis separationis: id quod varia ratione evenire posse ostenditur. Agitur de commercio Hepatis cum Liene, & utrorumque Viscerum Morbis. Qua ratione prava sanguinis scorbutica diathesis hinc procedat, ac praecipue Tibiarum, aliarumve partium ulcera, pustulae, Morphea rubra &c. Quid de peculiaribus aliis Hepatis tumoribus sentiendum sit: Atheromate videlicet, Scheatomate, & Meliceride, de Hydatidibus, & Scirrhis, unde Hydrops proficiscitur. In hisce omnibus curationis congruae ratio exhibetur, praecipuaque Symptomata explicantur.

CAP. VI. De cruentis morbosis excretionibus pag. 119.

Generalis earundem idea proponitur, una cum specialibus ipsarum differentis & signis, & varia curativa

ratione. Agitur de Dysenteria venosa, Hepatica, atrabiliaria, solitaria, acuta ab Hepatis apostemate: tum & de cruentis quibuslibet fluxibus ob aliorum Viscerum labem subortis. Quomodo distinguenda sit Intestinalis Dysenteria ab aliis praedictis. Quomodo singulis, & qua ratione opitulari Medicus debeat: quam caute adstringentia usurpare opus sit: quando ypeccuana conveniat, aut Tettucianae aquae usus.

Agitur obiter de Haemorrhagia narium, ob Hepatis Lienisve Vitium suborta, de Haemorrhoidalibus fluxibus, de cruentis vomitibus &c.

SECTIO III.

CAPUT Unicum pag. 141.

Constitutio epidemica annorum 1738. 1739. 1740. Agitur hic iterum de Chinae Chinae usu in Tertianis: de Pulmonum tuberculis, atque ab iisdem proveniente Phthysi, ibidemque specialis Variolarum confluentium constitutio tunc habita exhibetur.

Accessit

Dissertatio de Vera Praxi Medicis necessaria & Aegrotis utili pag. V.

Item.

De Aortae Aneurysmate Observationes tres pag. LIII.

SECTIO PRIMÆ

Constitutio Epidemica Anni 1737.

CAPUT PRIMUM

Observationes variae.

I. B hyemali Solstitio Anni 1736. usque ad initium Februarii Anni 1737. mitis admodum evasit Aeris constitutio : eum raro brumales occurrerent rigores, quos quidem Australes saepissime flantes Venti compescere, satis poterant. Posthac autem celeberrima densaque nive Tellus obduci undique coepit; indeque sereno plerumq; evadente Coelo, Aquilonarium Ventorum frequentem, molestissimamque Tyrannidem passim fuimus: quare, frigida admodum subsequente tempestate, densissimo diuque permanente gelu Solum undecunque horrebat. Brumales ejusmodi rigores eousque perdurarunt, donec, prope Vernale Aequinoctium, copiosis persaepe pluviis Coelum scatuit, Australibus quoque comitantibus Ventis. Mitior ideo postea, atque ut plurimum, varius evasit Aer: cum aliquando pluviis, nivibusve obduceretur Tellus: modo siccum, humidumve evaderet Coelum, diversis ad hoc conferentibus Ventis promiscue flantibus, qui varias hujuscemodi

Hyemis vicissitudines toto etiam Aprili mense attulerunt. Accedente Majo, ac praecipue sub Vergiliarum Ortum, levis prodiit calor, ob subsequentes aliquando pluvias, haud diu perdurans.

II. Dum hyemales hujuscemodi, maximeque variae Aeris constitutiones vigeant, mirum utique fuit, quod perpauci dominantur morbi, ac fere dixerim nulli, si Pleuritides varias excipias, quae Plebejos passim, Rusticosque, rariusque Cives, ac Nobiles corripiebant: idque ob plurimas causas, quas in transactis constitutionibus aliis proposuimus, ubi fusius de Pectoris hisce, aliisque morbis sermo fuit. Quamobrem de iisdem denuo agere supervacaneum hic penitus arbitror: Maxime cum nihil novi prorsus mihi postea contigerit, observatu adeo dignum, ut specialem hic Lectoris animadversionem mereri possit.

III. Verum non absre erit peculiarem hic addere observationem acutissimae sanguineae, ac fere dixerim, dolosae Pleuritidis, qua Nobiliss. D. Marchio Nicolaus Lauda Eques Melitensis inopinato correptus fuit, propter quam septima

A

morbi

2 Sect. I. Cap. I. Observationes variae.

morbi die, maximo omnium moerore, occubuit. Praestantissimus enim Eques iste septima Januarii die Anni 1737. (cum antehac prospera satis frueretur valetudine, *lymphaticis* tantum, ut ajunt, universalibus, ac praecipue Pectoris levibus morbis identidem obnoxius) media circiter nocte rigore subito captus, dolere maxime coepit in latere costarum dextero prope mediam Thoracis partem, una cum difficili respiratione, Febre, & tussi. Sequenti mane sanguis illico ex Brachio eductus fuit, qui nullas *Pleuritici* consueti corticis notas obtulit. Lympha simplex & spumosa per excreatum prodibat, sanguineis tantummodo filamentis aliquando inspersa; dolor non *punctorius*, sed *gravius*, ut dicimus, potius erat. Secunda die melius se habere visus est, licet Febris acutam adhuc praeferebat indolem; noctu enim satis & placide dormiit. Seminum Lini Oleum assumpsit: Pectorales, ut ajunt, potiones consuetas praescriptissimus, tepidas porro, & frequenter sumendas, juxta Saniorum methodum: iterumque Vena ex Pede secta fuit. Hinc facilius evasit respiratio, nullaque gravia patiebatur *symptomata*, de *pleuritico* tantum consueto dolore conquerens, qui eo magis torquere postea ipsum coepit, una cum molestissimo caloris ponderisque sensu in affecta parte. Idem prorsus fuit morbi status usque ad quartam. Noctu tamen placide dormiebat: interdium tranquillus & hilaris erat, & mitis Febris: tussi raro & tunc solum detinebatur, cum

lymphatica excerneret sputa. Tunc autem modicus & universalis identidem apparere coepit sudor, qui faustum morbi praesagium afferre posse perperam credebatur, cum inde aliquantulum imminueretur Febris. Quinta declinante morbi die vehementius urgebat dolor: noctu Febris adaucta est, multoque magis sexta die, una cum Corporis jactatione, vigiliis, respirationis anxietate maxima, & pulsus inaequali frequentia. *Vomica* paulo postea rumpi visa est, semiputridis apparentibus sputis: sed nullo cum levamine. Omnia enim in pejus vergebant. Gravis in Pectore accessit strepitus; copiosior frigidusque evasit sudor, prolapsa tempora, vox demissa & rauca. Nihilominus sui compos semper fuit usque ad sequentem septimae diei noctem, tunc cum, suppresso derepente excreatu, universali perfusus sudore deliravit, ac sequenti mane aeternum quievit.

IV. Frustranea cuiquam fortasse videbitur haec observatio, ad morborum hujuscemodi Pectoris *Aetiologyam* ultro statuendam, maxime cum, de hisce satis superque in aliis constitutionibus agentes, tum nostras tum aliorum observationes ejusmodi plurimas proposuerimus. Nihil tamen secius hanc quoque hic addere opportunum existimavi, ut ipsa cum aliis Tyrones instrueret illos praecipue possit, qui passim in hisce morbis, dum initio bona plerumque attendunt signa, dolosam ipsorum indolem haud satis perspicientes, tam in *diagnosi* quam in

pro-

prognosi facile errare comperiuntur. Mirum enim profecto est, atque speciali animadversione dignum, quod morbi isti vario ut plurimum incedere passu soleant: sive id ob affectorum Corporum diversas temperies atque dispositiones, sive ob variam morbi sedem in extremis modo Pectoris partibus, modo in internis diversimode firmatam, sive ob aliorum quorumvis morborum comitatum eveniat; quae quidem omnia, aliaque etiam plurima (ut alibi monuimus fusius) ad id maxime, variaque passim ratione conferre, nemo inficiabitur. Siquidem ex praegressa observatione constat, *Pleuritidem* hanc, quae initio mitis admodum, atque fausti, pene dixerim, ominis videbatur; immutata postea derepente facie, ob gravia subsequencia *symptomata*, lethalem evasisse. Aliae autem e contrario occurrunt observationes, e quibus satis evincitur, *Pleuritides* saepe tam gravibus initio *symptomatibus* stipari, ut nullam fere salutis spem praeserferant: licet paulo postea benignam magis naetae indolem, faustis succedentibus signis, omnem Medici timorem deludant. Id equidem ex eo plerumque fit, quod tempestive magis tardiusve appareant sputa, eaque talia excernantur, qualia speciali ipsius morbi naturae, seu praegressae in Pectore *stasi* admissim convenient, aut non. Ad sputa ideo magis, quam ad alia sedulo in hisce morbis attendat Medicus, eaque saniore iudicio perpendat, ut veram ipsorum *diagnosim*, & *prognosim* citius tutiusque assequatur; cum

haud aliter melius, quam per excrementum istorum morborum *crises* perfici plerumque soleant. In hoc maxime vergit *prognostica* Divini Senis nostri doctrina, dum de hisce morbis agit: pro ut alias adnotavimus. Non hinc tamen inficias unquam iverim, congruum satis, nec omnino sperendum ab aliis signis lumen petendum esse: a Pulsu nempe, respiratione, febris, siti, delirio &c. dummodo sputa primum spectentur. At ad alia transeamus: de hisce enim fusius iterum differere non vacat, donec aliae mihi suppetant observationes, quae habita olim de iisdem ratiocinia nostra illustrare magis, aut confirmare valeant.

V. Post Vergiliarum ortum, inunte Vere, magnus inopinato calor invaluit, praesertim initio Junii, quem aliquantulum compescere identidem poterant ingruentes plus solito Procellae. Copiosis autem succedentibus pluviis, extemporaneum postea frigus eodem mense succrevit, quod sub eiusdem finem vehemens denuo exceptit calor. Initio Julii frigidus iterum evasit Aer, pauloque postea maximis etiam ardoribus ferbuit. Ob vicissitudinariam hanc, variamque admodum Aeris constitutionem tam brevi temporis intervallo dominantem, quis non videt, quomodo nam, quantumque laudabilis Corporum nostrorum temperies pati, & labefactari utique deberet? Etenim qui *Sanctorianae* staticae leges satis calleat primo vix intuitu noscet, qua nam ratione sanguis (qui caeteroquin, ob praehabitam paulo antea hyemalem

tempestatem, majore in copia vige-
bat) postea maxime rarefactus con-
gruum sibi per cutis meatus aditum,
ad perspirabiles eliminandos humo-
res, quaereret, laxatis nempe tunc
fibris, summo vigente aestu: secus
vero, succedente illico frigore, at-
que necessaria occlusa cutis semita,
intima Viscerum quorumlibet vasa
eo magis repletet, majoreque mo-
mento distenderet, utpote mole ma-
gis, magisque undique adauctus;
debita nempe habita ratione prae-
peditae identidem maxime perspira-
tionis, praecipue post humorum
specialem rarefactionem, ipsorum-
que maximos inde genitos tumultus.

VI. Inconstans ideo haec tempe-
statum ratio variis plurimisque, &
gravibus suscitandis morbis ansam
praebuit, qui plerumque, juxta
Corporum peculiare dispositiones,
& inconstantes, & difficiles iudicatu
ex Hippocratis mente (1) evade-
bant. Quapropter *Ephemeræ* tunc
febres, & *Synochæ* ardentes ob prae-
dictas causas saepe grassabantur,
atque frequentius *Haemorrhagiae* na-
rium in *Athleticis* praecipue Corpo-
ribus, in quibus sanguineae quoque
Pectoris *stases* fiebant, aliquando
Lymphaticae; tum & *Coryzae*, fau-
cium dolores, ardores, Capitis gra-
vamina, aliaque quamplurima hu-
jusce indolis mala ab Hippocrate
ipso in constitutionibus similibus in-
dicata.

VII. Non absimili ratione, ob
exuberantem sanguineae totius mas-
sae copiam, & tumultus, *Apoplexiae*

quoque graves subortae sunt, quor-
um unam praesertim in Adm. Re-
verendo Patre Bressiano Cremonensi
Augustiniani Ordinis Priore obser-
vavi, qui post paucos dies interiit:
Alteram in Reverenda Matre Pa-
varella Cancellaria Coenobii Virgi-
num Divi Joannis Novi, quae for-
tis adeo fuit, ut ipsam eadem die
jugulaverit. In utrisque autem Ae-
grotis hisce (ut alios sileam non
paucos eodem morbo tunc correptos)
lethalis *Apoplectici* insultus origi-
nem ab exuberante sanguinis co-
pia specialiter petendam fuisse, ratio
ipsa merito suadebat. Siquidem Re-
verendus Pater Prior *plethorico* ad-
modum, ac, fere dixerim, *Athle-
tico* Corporis habitu praeditus erat,
una cum intento, & permanente
semper totius faciei rubore, in *Ad-
nata* ipsa Oculorum tunica maxime
conspicuo: unde Veris praesertim
tempore summum Capitis grava-
men, cum *Vertiginosis* affectibus,
quotannis antehac passus fuerat,
quibus sola sanguinis copiosa emis-
sio cito tutoque prospiciebat. Nihi-
lo tamen secius incassum tunc san-
guis, & si liberaliter admodum, ite-
ratisque vicibus eductus postea ipsi
fuit, pro forti hac solvenda *Apople-
xia*; ideo quia exuberans plus aequo,
ob praegressas causas, sanguis, aut
lymphæ saltem ab eodem prove-
niens, non solum, sibi ipsi repagu-
lum ad motum, prae crassitie etiam
praestans, confinia Cerebro Vasa
nimium distenderat, verum & forta-
se laceraverat: unde & effusio, &
congestio successerat. Id enim ru-
bicundus

(1) Hippoc. Sect. 3. Aphor. 8.

bicundus faciei tumor ad livorem vergens, sopor profundus, oculorum rubedo major, & nitor, veluti in Ebrüis fit, aliaque hujuscemodi in summo morbi statu observata, testari optime poterant. Quod si, praeterea ob Vasorum *turgentiam*, eorundem quoque fatalem *disruptionem* non illico factam fuisse, credendum jure fuit in Reverendo hoc Patre, qui aliquibus diebus post primum morbi insultum superstes *Lethargicus* evasit: hanc gravius citiusque evenisse aperte novimus in praedicta Reverenda Religiosa. Etenim ipsa, cum praegressa die insolito maximoque Capitis gravamine, acutissimoque dolore laborasset, sequenti mane tam forti *Apoplexia* correpta derepente fuit, ut post paucas horas extremum compleverit diem, vehementi praevio Pectoris anhelitu & stertore, cum frequenti stridore dentium, tumore faciei tumido, ac rubore. Quamobrem prope Agonem tum ex Naribus, tum ex Ore sanguis ipsi frustra effluxit, irritaque profus evasere saniora quaeque praesidia medica, quae in hujuscemodi circumstantiis; pro minuenda sanguinis copia, ejusdemque facta effusione quoquo modo solvenda, sive *revulsionis*, ut ajunt, sive *derivationis* gratia, usurpari solent: quae singillatim hic enarrare nihil propemodum refert.

VIII. Quod ob vasorum *sanguiferorum*, aut *lymphaticorum*, aut utrorumque *disruptionem*, atque inde genitam liquorum effusionem in Cerebri anfractibus, aut in meningum interstitiis (praeter vasorum sim-

plicem distensionem nimiam, ac proinde nervorum fortem compressionem, quam saepe huic morbo antea praebere non ignoro) forti *Apoplexia* Aegroti corripiantur; ideo satis patere mihi videtur, quia ejuscemodi infortunia illis specialiter faciliusque eveniunt, qui crasso nimis, copiose scatent sanguine, nimiumque laxis, strictioribusve ditantur vasis; prout videre est in *Plethoricis*, qui consueta quavis sanguinis evacuatione careant, aut meraciori vino liberalius indulgeant: quo quidem nihil aptius est ad rarefaciendos magis humores, ejusdemque furibundos excitandos motus. Non ignoro tamen, morbum hunc pluries a *praecordiis* originem quoquo modo trahere; quoties nempe quispiam organica quavis labe in corde ipso, ejusdemve confiniis laborans, praepedito derepente sanguinis congruo motu, *Apoplecticus* fit: quem ideo *syncope* potius, aut *synopali*, si mavis, *Apoplexia* captum satius dixerim: pro ut fusius in binis a me nuper editis observationibus de *Aortae Aneurysmate*, saniorum Medicorum ratiociniis innixus demonstravi. Quotiescunque ideo ob nimium sanguinis aestum, aut copiam, ut diximus, *Apoplexiae* eveniunt, praecipuum tutiusque praesidium ab emissionem sanguinis petendum esse rationabiliter existimo: dum alia, passim usurpata, spirituosam remedia ad concitatiores sanguinis excitandos motus, nocua potius evasisse novi, atque evadere semper merito debere puto: utpote quae morbi causam fovere, & augere potius apta nata

fiat in hujuscemodi circumstantiis.

IX. Verum haud unquam inficias iverim, volatilia eaque potentiora haec remedia, e Chimico etiam penu deprompta *Apoplecticis* quandoque opem omnem adferre (prout ego ipse toties expertus fui) sicuti & frictions universales fortes, atque alia quaeque hujusce census adminicula convenire, quae sanguinem dissolvunt, ejusdemque motum concitatioem reddunt. Talia equidem tunc toties summopere laudo, atque usurpanda jure esse arbitror, tanquam rationi ipsi conformia; quoties *Apoplexiam* non ab effusione humorum, sed ab eorundem crassitie, & retardato motu (qui ad *Stasim* liquida quam proxime disponit) in propriis vasis, aut aliis *lateralibus* derivari, credendum sit. Hoc autem Juvenibus raro accidit (si *cachecticos*, ut dicimus, quoslibet, aut *hypochondriacos* excipiamus) plerumque vero Senibus, in quibus tum solidorum fibrae ad *oscillatorios* excitandos motus inertes magis sunt; tum fluidorum moleculae parum mobiles: cum *lymphatico* tenaciore, sive dicam, *catarrhoso* glutine strictius devinciantur, atque insuper asperae magis, minusque mobiles evadant. Hinc videre est, quod *Apoplexiae* magis fortes derepente, & gravius Succiplenos, & *Plethoricos* Viros corripere, licet rarius soleant, citius eosdem jugulando: Secus quam Senes, in quibus, & si magis familiares sint praevia diu attenduntur signa ab Auctoribus quibuslibet, atque celeberrimo Lancisio maxime indicata, quae Humoribus lentorem, & soli-

dorum inertiam praenotant: Quinimo leves in ipsis *Apoplexiae* praecire passim solent, sub variis speciebus invadentes: Ac praeterea *Apoplexia* ipsa saepe saepius solvi quoquo modo in iisdem videtur, dum in *Semiparalyfim*, aut universalem, aut particularem transit, ipsique mentes stupidi, balbutientes, inertes, aut lecto fere semper defixi ad Annos etiam plures vitam miserrime traducunt: praecipue si identidem volatilibus, & dissolventibus omnis generis remediis sana methodo, juxta eorundem peculiare dispositiones, utantur.

X. Non eadem itaque *Apoplecticis* quibuslibet curandi methodus convenire meo judicio videtur; licet in omnibus humorum *stasis* aliqua pro generali vera, & proxima causa hujusce morbi habenda rationabiliter sit. *Stasis* enim haec, cum multiplici, imo contrario aliquando modo, & ratione fieri consuescat, multiplices etiam, contrariasque Clinici Medici animadversiones expetit, prius quam curatio instituat. Porro aliud est, quod humores consuetam amittant velocitatem, indeque ad *Stasim* plus, minusve tendant, quia antea, concitatioem in suo motu quavis de causa facti, majusque inde nacti momentum ad vasorum parietes distrahendos nimis, a propria semita extra arcem, ut ajunt, circulationis aberraverint, ibidemque pristino fraudati impulsu quieverint, atque concreverint; aliud est, quod humorum *stases* quomodolibet fiant, quia ipsi tenaces magis, & crassi prius redditi, atque ad motum

motum inertiores, deficiente solidorum *ascillantium* congruo adminiculo, in canalibus varia ratione consistant, concrecant, strictiorumque vasorum parietibus adhaereant. Hujuscemodi autem animadversiones non tantum in *Apoplexia*, verum etiam in *inflammatoriis* quibuslibet morbis attendere merito expedit, ut eorundem remotas proximasque genuinas causas assequendo, ipsis obviam ire sano consilio possimus: quidquid in oppositum alii sentiant, qui aliunde ejusmodi morborum causas derivantes, alia uti methodo fatius ducunt, quos quidem absit quod ego instruere unquam quaeram, dum proprias tantum observationes, servataeque a me methodi fundamentum proponere in animo habeo.

XI. Post vicissitudinariam praedictam, tamque variam Aeris constitutionem, dum alii *Ephemeris* febribus, *synochisque*, ut diximus, & ardentibus laborabant, ego quoque vehementi febre correptus fui die 15. Julii, eademque per duos dies detentus, cum gravamine Capitis, & faucium dolore. Hinc, congrua sanguinis emissionem, copiosoque sudore convalui: id quod unicum & simplex praesidium aliis quoque, plerumque feliciter evasit. Quandoque autem Alvum etiam levibus tunc *purgationibus* subducere fas erat: praecipue cum Oris amarities, nausea, & Ventris murmura, aut consueta *symptomata* alia sequebantur. Nec quidquam obstare huic merito posse videbatur specialis, quae in hisce morbis per sudorem ut plurimum

perficiebatur, *crisis*, cui e directo opposita penitus ab Aliquibus credebatur *purgatio*. Quotiescunque enim, ob strictam magis cutis dispositionem, aliasve ob causas, nocuus aut inutilis humor educendus majorem ibidem resistantiam reperiebat, ut congruo tempore expelli perspirando neutiquam posset, tunc interiora petens, per innumeras Intestinorum *Peyerianas* glandulas sibi aditum parabat: pro ut & in me ipso fausto quidem exitu, expertus tunc fui. Animadvertat tamen hic, quaeso, Lector, praecipue si ex illis sit, qui a *purgantibus* mitioribus etiam in hisce circumstantiis abstinendum penitus esse arbitrantur: quod non in omnibus semper hujuscemodi Aegrotis Remedia haec praescripsi, sed tunc solum cum per sudorem sufficiens non perficiebatur *Crisis*, qua etiam posita, tutae atque omnimodae morbi solutionis signa nondum apparebant; A Cibis enim averfabantur Aegroti, Oris patiebantur amaritiam, cum Abdominis murmuratione frequentis: quae omnia complendae adhuc per Intestina *crisis* patentes utique notas proferebant. Perperam ideo judicabant illi, qui mitiora tunc haec *purgantia* negligebant, condemnabantque, ac si pro certo haberent, quod Natura ipsa (peculiarem intelligo Corporis cujusvis dispositionem, non rationalem potentiam, quae solis organis haudquaquam competit, atque in sola Anima viget) quae per sudorem plerumque *Crises* illas moliendo, Aegrotos hoscumque pristinae omnimode sanitati restituebat,

bat, aliam quandoque per Intestinales porulos *crisim* perficere non posset, ut priorem saltem aliunde deficientem compleret.

XII. *Crisim* varietates non in hisce tantum morbis, sed in aliis etiam passim observamus, tunc nempe cum a consueta norma mirifice Natura aberrat. Id ipsum in morbis quoque Pectoris verum comperiri passim noscimus, in quibus (tamen veluti inconcussum penes omnes sit, tutiorem completamque magis per excreatum *Crisim* attendi, atque promoveri semper debere) alias sibi Natura sponte vias parat: per sudorem nempe, per urinam, atque per Alvum etiam &c. juxta specialem morbi sedem, variumque Corporum affectorum statum, in quibus talia utiliter eveniunt. A singulari quoque laborantium quorumvis Corporum *Symetria*, tanquam a genuina peculiari causa, potior ratio petenda est, qui fiat, ut *diuretica* Remedia quandoque per sudorem potius,

quam per urinarias vias educant: *Emetica* per Alvum potius quam per superiora: idem intelligendo de quibuslibet aliis, ac de *purgantibus* praecipue, quae aliquando magis, aliquando minus operantur. Haec ideo animadvertentes sedulo Saniores Clinici Medici, dum non semper ex Mercuriali linimento *Salivatio* excitatur in *Aphrodisiaca* Luc, sed aliquando urinam, aut sudorem, aut Alvi excretionem satis utiliterque ipsum promovet, idque commodius, cum consueta non eveniant *symptomata*: rationi merito consonum tutiusque fore existimarunt, quod, dum *Hydrargirum* usurpatur, *purgantia* quoque congrua promiscue praescribantur, aut *Clysteres* saltem, ut, eorum nempe ope omni in Intestinis dempta resistantia, mercurio ibidem aditus pateat, ne alibi periculose magis vim suam exerat: Id quod, si non semper, pro votis ut plurimum tamen cessasse, Praxis ostendit.

S E C T I O P R I M A ⁹

CAPUT SECUNDUM

De Tertiana Febre, & praecipue de Perniciosa.

XIII.

Post Aestivum solstitium *Tertianae* plurimae febres grassabantur, & praesertim *perniciosae* variae, quae tamen *Chinae Chinae* usui, juxta propositam in aliis constitutionibus nostris methodum, facile quidem auscultabant, & facile etiam plerumque recrudescabant. Post maximos autem Aëris aestus toto fere Julio perdurantes, mitior evasit Coeli temperies sequente Augusto, dum modo copiosis procellis, modo ventis, nubibusve identidem permutabatur Aër. Varia hujuscemodi, ac saepissime humida constitutio Septembri, & Octobri mensibus perduravit: atque tandem sub Vergiliarum occasum puriore, sed frigido magis Aëre frui coepimus, sereno ut plurimum existente Coelo.

XIV. Julio vero mense, dum ob insolitos calores plus aequo fervebat Aër, eo gravius frequentiusque *Tertianae* febres dominabantur, nec non *Hepatici fluxus*, *Dysenteriae*, *Ophthalmiae*, *Cutis pustulae*, aliaeque hujusce indolis Aegritudines, a nimia sanguinis, aut biliosi humoris, aut utriusque simul rarefcentia, & tumultu subortae. In *tertianariis* plerisque Aegrotis hisce, praecipueque

in Rusticis, & Plebeis, Tumores *Lienis*, aut *Hepatis*, aut utriusque etiam Visceris obstructions variae praebant modo, modo eodem tempore fiebant, aut in declinatione morbi. Ea autem quandoque in *Tertianariis* hisce Sanguinis aestuatio cum tumultu maximo tunc excitabatur, ut non raro, initio accessionum, in augmento vero passim, rubicundae & prominentes in univèrsa Cute maculae emergerent, una cum molesto pruritu, praesertim cum *perniciosam* saperent indolem, atque de junioribus ageretur Corporibus: pro ut alias adnotavimus. Verum febres istae, quamvis *perniciosae*, varia plerumque saevire ratione videbantur, ob diversorum *symptomatum* comitatum. *Cardialgicae* tamen consuetae passionis nunquam deerant, si *comatosas* hujusmodi febres illas excipiamus, quae in secunda aut tertia accessione adeo gravem adferebant soporem, ut sui nil penitus compotes Aegroti evaderent: quod rarius evenit. Attamen quocumque febres istae modo incederent, aut cujusvis indolis essent, sive *comatosae* nempe, sive *cardialgicae*, non deficientibus aliis consuetis *symptomatibus*: congruarum bilis excretionum adminiculo, non neglectis copiosis attemperantibus potionibus,

nibus, juxta recensitam alias simpliciore methodum, facile solvabantur, nec raro absque *China China*, ad quam solummodo confugere tunc opus erat, cum contumaciores evaderent, gravioraque afferrent *symptomata*, propter quae pravam redolere indolem putabantur.

XV. Septembri mense *Quartanae* grassabantur, atque *Tertianae perniciosae* plurimae, quas, utpote ad *Eypiriam* tendentes, febrifugo statim compescere necesse erat. Haec enim gravissima ut plurimum comitabantur *symptomata*: Vomitus nempe praecipue flavovirentium humorum, una cum *Cholerico*, ut ajunt, fluxu, Stomachi ardore, & tensione *Lienis* aut *Hepatis*, aut utriusque. In hisce etiam febribus accessio minoris, ut dicimus, notae sub vespere plerumque insurgens eo usque perdurabat, donec sequenti die alteri majoris notae accessioni conjuncta, nullum fere intermissionis posthac tempus relinqueret, licet modici emergerent sudores, qui aliquam simulare remissionem videbantur. Quo ad caetera autem, consuetam servabant indolem, atque progrediendi rationem, quam alibi, de eisdem agentes, fusius descripsimus, ubi tutiorem exhibuimus curandi methodum, qua hoc pariter Anno aequè feliciter usi fuimus, specialem tamen servando rationem, pro morbi Aegrotorumque peculiaribus quibuslibet circumstantiis cuique satis obvius.

XVI. Quotiescunque in *Tertianis perniciosis* hujuscemodi febribus (illas tamen speciatim intelligo, quae

periculosae minus erant, & magis contumaces, in succiplenis praecipue Corporibus, cum *Hypochondriorum* tensione, Oris amaritie, appetitu prostrato, ac subflavo faciei totiusque etiam Corporis colore) rationi haud satis consonum arbitrabar, statim *China China* uti, neque solo diluentium atque attemperantium potionum adminiculo omnimodam morbi solutionem obtinere me posse noveram: praevio, si opus erat congruo *purgante*, *epicraticam* levem *purgationem* utiliter instituebam, juxta Aegrotorum aetatem, temperiem, & febris specialem naturam. Ideo sequentes ut plurimum praescribebam pulveres.

R^e Flor. *Chamaemeli*
Rhabbarbari el. añ. drach.
 ʒ. i. & semis
Salis Centaureae Minor.
 drach. ʒ. i.

M^e f. pulvis, qui dividatur in octo partes aequales.

aut *R^e* *Rhabbarbari el.*
Nitri purificati añ. drach.
 ʒ. i. & semis
Salis Centaureae Minor.
 drach. ʒ. i.

M^e f. pulvis, qui dividatur in octo partes aequales.

Ex hisce pulveribus (aut similibus ex *Rhabbarbaro* paratis una cum aliis salibus, aut incidentibus Remediis pro speciali morbi causa, vel Aegroti constitutione) binos quotidie propinabam;

pinabam; unum videlicet summo mane, alterum in vesperis, cum magno haustu decoctionis attemperantis, aut aquae purioris simplicis. *Rhabarbari* tamen dosim praedictam augere, aut imminuere solebam, pro ut *Alvus* sua sponte plus, minusve solveretur, aut Aegrotos plus, minusve purgare fas esset: habita scilicet ratione *Bilis* praedominantis copiae, aut crassitiei ex propriis signis satis antea indicatae. Eodem modo totam praedictam pulverum dosim bis etiam iterabam, si febris contumacia, aut peculiaris ejusdem apparatus hoc videbantur exposcere: aliquando autem unum tantum quotidie ex hisce pulveribus mane singulo sumendum imperabam, quoties satis *Alvus* solveretur. Innumeros profecto recensere hic possem Aegrotos, quos solo istorum pulverum praesidio perfectae valetudini restitutos novi: Observatuque dignum tunc maxime fuit, quod plerique *Tertianarii*, qui hac methodo convaluerant, raro *recidivas* passi sunt, dum secus aliis diversa methodo curatis facilius, & pluries recrudescere febris: id quod, sicuti iteratis observationibus comprobatur, ita rationi neutiquam repugnare arbitrabar. Magnam enim biliosi, ut plurimum tenacis humoris copiam leniter, partitisque vicibus per *Alvum* sic Aegroti educebant: quare hinc *symptomata* quaeque plerumque imminuebantur, brevioresque, & leviores in dies fiebant accessiones, donec omnimode solverentur. Quamobrem alia quaeque omittebam Remedia, ac praecipue pulveres *alcha-*

licos illos, vulgo dictos, quos utpote inutiles penitus, contemptui semper habui. Attemperantibus vero saepe potionibus, praesertim *Aqua* simplici addito *Mali* medici succo, utebantur Aegroti, atque identidem praesidiis sedantibus aliis, quorum ope gravioribus *symptomatibus* obviam ire fas erat, non omissis unquam lenientibus *Clysteribus*, qui *Intestina* abluere, & laxare possent, quoties, ob biliosarum acriorum materierum affluxum, molesti fierent premitus aut ardores, in hisce febribus familiares. Graves adeo tamen, initio accessionum, ab acriore, & summopere aestuante hac *Bile* fiebant premitus in *Intestinis*, & ardores doloresque circa *Ventriculum*, atque *biliarios* ductus: ut sanguis ipse cum saturatiore *Bile* per *Alvum* prodiret, maxima comitante *Stomachi cardialgica* passione, & fere *lypethimia*. Non deerant tamen alii, qui premitus hosce, atque molesta quaeque *Intestinorum* irritamenta non a bilioso humore, ut diximus, sed ab usu dictorum pulverum deducentes, methodum nostram improbabant. Hisce autem satis sit reponere, quod premitus istiusmodi aliis etiam saepe familiares erant, licet a praedictis abstinerent remediis; quotiescunque videlicet croceae magis, & tenaciores ipsis evenirent dejectiones, quae quidem *Criseas* saepe vices gerebant. Quod si a praedictis pulveribus, absque hujusmodi excretionibus, incommoda haec vere suboriri compertum erat (ut aliquoties evenit) ab hisce penitus tunc abstinebam, quo usque
 Natura

Natura ipsa *Crisim* optatam promovere tentaret. Ex hisce autem haud unquam auferim asserere, me simplici hac methodo *Tertianas* quaslibet spurias, & contumaciores maxime, ita evicisse semper, ut in posterum nunquam amplius recrudescerent. In hisce enim morbis de hoc merito gloriari nemo semper poterit, sive *China China*, sive aliis, juxta quamvis methodum, medicamentis uti satius duxerit. Hujuscemodi namque febres adeo contumaces plerumque sunt, ut eo usque pluries recrudescant, quo usque nocuorum humorum per sudorem partim, atque magna ex parte per Intestina excretiones congruae evenerint, quibus methodum nostram potius, quam aliam conferre, ratio ipsa satis suadet, atque experientia constat.

XVII. Attamen insurgent *Meditantes* alii, illi maxime, qui *Tertianarum* febrium originem a solidorum praecipue effraenatis motibus potius, quam a fluidorum labe, nescio qua ratione, derivando, meas haec observationes fide minus forsitan dignas existimabunt, cum biliosas congestiones dictas pro effectu magis, quam pro causa istarum febrium habendas esse arbitrentur. Dicent enim, quod in *Tertianariis* plurimis copiosi saepe biliosi fluxus modo sponte, modo Remediorum ope evenire visi sunt, absque quod febris neque citius, neque tutius solveretur, quin imo paulo postea recrudesceret, & pluries etiam: id quod ego inficiari nunquam auferim. Animadvertendum tamen hic esse moneo, quod, quo-

tiescunque *Tertianae* haec febres a tenacioris bilis aestu principium habent (pro ut de *perniciosis* contumacioribus hisce verum esse fusius alias demonstravimus) nihil profecto, aut parum saltem ipsarum solutioni conferant copiosae dictae per Alvum excretiones, quae aquae, seu ferosae potius sint, quam biliosae, licet croceum bilis colorem aliquo modo referant, ad quod paucae tantum saturatae bilis guttae sufficiunt. Siquidem talia tunc non excernuntur, qualia oportet, juxta Hippocratis monitum; *Nam quae prodeunt non copia sunt aestimanda, sed si prodeant, qualia oportet, & facile ferant.* (2) Quapropter, dum biliosae hujuscemodi eveniunt dejectiones, tunc solum de omnimoda febris solutione sperandum tuto est, cum tenax magis prodierit bilis, eaque croceo magis colore infecta. Tunc enim *crisis* verae naturam eas sapere, credendum est: dum secus alias per expressionem potius, ut ajunt, in summo febris tumultu evenisse putaverim. Malefano itaque consilio tantum methodum hanc nostram reprobare quispiam auferit, ideo quia biliosae excretiones aliquando frustra fiunt; dum ut plurimum fausto omine evenire, tutioremque morbi solutionem adferre comperiuntur.

XVIII. Addent insuper, quod non raro *Tertianae* febres omnimode solvuntur, absque specialibus dictis bilis excretionibus, tum cum *China China* evincuntur, aliove Remediorum selectu, tum etiam cum sua sponte

(2) *Hippoc. Aphor. 33. Sect. I.*

sponte cessant, nullis scilicet unquam adhibitis *purgantibus*. Si de exquisitis mitioribus *Tertianis* sermo fit, hoc verum aliquando esse nunquam inficias iverim. Ast si de spiritibus, & quidem *perniciosis* agatur; Auctor ego utique esse possum, me febres hasce nunquam omnimode, tutoque solvi observasse, absque ulla manifesta & copiosa satis evacuatione, sive per Alvum illa fieret cum biliosis dejectionibus (quod saepius evenit) sive per urinas, sive per sudorem, quibus tamen & Alvi peculiare excretionem, si non pro *primaria*, saltem pro *secundaria crisi* associari semper visae sunt. Quod si speciales Alvi excretionem progrediente febre non fiebant, eadem profligata, paulo postea videbantur; tunc praecipue cum Aegroti, etsi febre immunes, haud omnimode convalescerent. In hisce enim subflavum facies, aut subpallidum referebat colorem, cum *anorexia*, aut etiam nimia *appetentia*; unde etsi cibum satis assumerent, nihil pene aut parum saltem reficiebatur Corpus, quapropter ex Hippocratis effato, tunc (3) *evacuatione opus esse nosse oportebat*, illa nempe, quae *Aegrotantis, & morbi conditioni accommodata magis esset* (prout explicat doctissimus Hecquet in commento) quae utique est *purgatio congrua per Alvum*. Hinc experientia ipsa teste toties didici, ac praesertim hoc anno observavi, quod *Tertianarii* hujuscemodi citius, saepiusque *recidivas* indentidem patiebantur, nec eoque perfectae sanitati restituebantur,

quousque *Criticae Alvi* excretionem evenirent, illaeque plus, minusve copiosae, juxta morbi specialem causam, & Aegrotorum constitutionem. Biliosae autem tunc prodibant materiae, tenaces, croceaeque magis colore saturatae, & gravius olentes. Harum tamen excretionum vices aliquando sudores copiosi, foetidioresque & croceae urinae supplebant, aut cum illis saltem *crisim* melius complere solebant. Neque vero in *Tertianis* hisce febribus statutum servare semper tempus *Natura* videbatur (ut in *Acutis* morbis plerumque evenit) pro *crisibus* hisce complendis, cum eas modo citius, modo tardius perficeret, aliquando etiam longe admodum a discessu febris: quando nempe praedicta in Aegrotis occurrebant signa imperfectam eorundem sanationem manifeste indicantia.

XIX. Observationes hasce meas, aliasque caeteras ad hoc spectantes, quas non vacat hic singillatim referre, tunc veritati omnifariam consonas esse eo tutius arbitrari me posse credidi; cum primum doctissima Bononiensis Celeberrimae Academiae Commentaria pervolvens, Praestantissimi Francisci Albertini dissertationes *de Peruviano Cortice* perlegi, ex quibus aperte evincitur, febres hasce nunquam *sine ulla quavis evacuatione a Quina Quina depelli*: nempe aut per Alvum, aut per urinam, aut per sudores; quae tatione semper, eas etiam solvi putat, sive aliis medicamentis obtemperant, sive sponte sua evanescant. *Id enim* (4) *affirma-*

re

(3) *Hippoc. Aphor. 8. Sect. 2.* (4) *Albertin. Dissert. in Com. Acad. Bonon.*

re non dubitas, se ex eo tempore, cum id primum observare instituit, neminem pene vidisse Aegrum, vel potius omnino neminem, qui sumpta Quina Quina plane ac perfecte convalesceret, quin aut statim, aut paulo post, aut serius illas haberet criticas evacuationes, quae fere semper illos morbos ac febres sequi solent, qui vel aliis medicamentis curantur, vel ipsa natura finiuntur.

XX. Praeclarissimi hujusce Auctoris observationibus, & ratiociniis innixus, quibus & meas comprobari gaudebam; quotiescunque post febrifugi dicti usum, iteratum etiam, congruis deficientibus evacuationibus, aut non abunde satis peractis, Aegrotos haud omnimode convalescere animadvertēbam, saepissime hoc Anno, aliisque sequentibus idoneum purgans remedium propinavi, cujus ope, soluta leniter, sed satis Alvo, aut nulla posthac accedebat febris, aut si unquam levior fiebat, illam statim China China evincebam penitus, nec amplius ut plurimum revertēbatur. Verum, si a purgante congruo Remedio abhorrebant Aegroti, Rhabarbari modicam dosim, cum China China commiscebam, aut supra enarratos pulveres praemittebam, & fausto utique eventu. Neque vero methodo hac inconsulto unquam me gerere consuevi in hujusmodi febrium curatione: Verum individuaem semper earundem characterem attendi, symptomatum nempe quorumvis saevitiem respiciens, praecipuasque Aegrotorum conditiones quaslibet, quibus sero magis,

minusve, aut nullas, aut modicas tantum biliosas Alvi utiles excretiones contigisse noveram: quorum omnium calculum inire sedulo debet Medicus. Siquidem Ego quamplurimis etiam instructus observationibus cum praeaudato Albertino testari semper potero, quod (5) adversus succum, qui febrem intermittētem facit, specificè solum valet Quina Quina, & eum, ne quid mali agat in corpore, ad multos dies impeditum, & quasi irretitum tenet, quibus diebus, nisi is per Crises exeat, sese ab eadem expedit, & febrem rursum facit, idcircoque operae pretium est, novo iterum febrifugo ipsum continenter reprimere, donec crisi foras sese prodisse ostendat.

XXI. Revera si Aegrotos quoscunque illos inspiciamus, qui Chinae Chinae adminiculo a febribus hisce, spuris praesertim, evadunt, & quidem absque necessariis Criticis excretionibus, in quibus maxime causa morbi febrifugi vi suppressa est, atque irretita, non autem eliminata; Ipsi, licet febre prorsus careant, non omnimode tamen convalescere comperiuntur. Idcirco plus aequo pallent, subflavoque etiam (ut de aliis diximus) colore foedantur: viribus parum valent: leves inordinatosque circa dorsum rigores identidem, praecipueque in vespertis patiuntur: cibos aut parum, aut immoderate nimis appetunt, cum Oris amaritie: tranquillitas raro noctes transigunt, fantastis, & moestis saepissime insomniis turbati, atque huc illuc per lectum absque somno

(5) Albertinus ibidem.

somno sese plerumque jactantes : Iis pulsus frequens , & concitatus fere semper est , cum non modico calore : Praeterea ad Iram primum maxime sunt , aut moesti , minimamque quamlibet ob causam animo summopere turbantur . Quamobrem , dum haec , aliaque hujuscemodi post *Chinae* *Chinae* usum , profligata jam a pluribus etiam diebus febre contingunt , merito timendum est ne cito iterum recrudescat : pro ut alias fusiùs monuimus ; nisi congrua interea necessaria *Crisis* accidat , quae tamdiu per saepe procrastinare consuevit , donec terque quaterque suppressa febris toties denuo accesserit .

XXII. Videant hinc , quaeso , inconsulti quilibet *purgantium* idoneorum osores , semotisque praediciis attendant utique , & judicent , utrum in hujuscemodi febribus necesse sit , congruo praevio *purgantium* selectu (quotiescunque iis profecto uti ex dictis opportunum judicetur) speciales per Alvi *Crisis* paulatim & satis moliri , pro destruenda morbi causa , educendaque , non autem sopienda tantum : idquod *China* *China* plerumque praestat . Verum enim vero objicient forsitan adhuc illi , quod , si solo *febrifugo* aliquando febrilis fomes ideo non evincitur , quia congrua desideratur *critica* excretio : fatius tutiusque consilium sit , *diuretica* potius , aut *Diaphoretica* , ut ajunt , Remedia alia praescribere , quam *purgantia* ; praeci-

pue quia haec , & si mitiora & blanda , inordinatos nimis (ut ipsi perperam putant , atque depraedificant) tumultus excitant , aut supervacaneas dejectiones omni quidem jure timendas . Ut ipsis quoque modo respondeam , gratis utique iisdem concedam pro nunc (licet secus pro certo cum Sanioribus habeam) quod *diuretica* hujusce census *diaphoreticave* Remedia in promptuariis Medicis vere adsint : de quo Clinici etiam alii absque praediciis judicabunt . Neque inficias unquam iverim , congruam sudorum urinarumque prodeuntium copiam optatae aliquando *Crisis* vices in hisce febribus supplere , atque praesertim per *insensibilem perspirationem* , Peruviano Cortice adhibito , quia ex ejus usu *levis quidam sudor in cute observatur* . (6) Verum tamen dum maxima & praecipua istarum *Crisium* pars Alvi potius excretionibus quam aliis quibusvis perficitur ; tutius plerumque , rationique magis consonum existimavi ad idonea mitiora *Purgantia* confugere : Idque eo libentius alacriusque in posterum faciam , cum nunc Auctorem , & Testem habeam (7) prae laudatum Albertinum , qui , ut ipse fatetur , *purgantibus potius usus est , non solum quia Medico facilius est movere secessus quam urinas , & sudores ; sed etiam quia febres tam factò ipso , quam ab origine intermittentes a depravatis , ut Plerique docent , Abdominis succis oriuntur , qui promptius per primas vias expelluntur . Et sane vomitorium ,*
vel

(6) Gorter de Perspirat. Cap. I. n. 5.

(7) Albertinus in Comment. Bonon. ibidem.

vel Purgans unum, si tempore adhibeatur, interdum & causam simul, & febrem tollit. Quid ergo plura? Si purgantia haec, Albertino teste, (quod ego quoque saepissime observavi) causam simul, & febrem tollunt: illa caeteris palmam in earundem curationibus praeripere, quis unquam negaverit? nisi cum adnectorum symptomatum ferocia, aut specialis ipsius febris perniciosa indoles, aut debilis Aegrotorum constitutio, Chinam Chinam illico postulant, pro ut alibi ostendimus.

XXIII. Verum enim vero, dum Purgantia Remedia congrua, tanquam maxime necessaria in huiusmodi curationibus commendo: non is ego sum, qui quibusvis indiscriminatim, aut quocumque morbi tempore, modoque, uti nos debere putem. Non me latet, sicuti in plerisque morbis, ita febribus hisce sua tempora competere, ad quae sedulo attendere debet Medicus, juxta Divini Senis praecepta, ne intempestive nempe, ne violenter, ne tumultuarie nimis febriles humores moveat, atque educere tentet, antequam tam decantata coctio illa perficiatur. Id circo cum perspectrum semper haberem, nec una tantum vice, nec initio morbi, neque violentiorum purgantium adminiculo, causam febris destrui tuto jucundaque unquam posse; praevia in bene nutritis Corporibus, aliisque, si opus erat, Sanguinis emissionem, superascriptos exhibui pulveres ex Rhabarbaro paratos: aut eorum loco tincturam Rhabarbari in Sero lactis depurato factam, aliave huiusce

census praescripti, quorum ope sensim & sine sensu, iteratis quidem vicibus Intestinorum motus leniter excitans, vegetioresque reddens, dispositi, si quis unquam primis etiam diebus esset, febrilis humoris excretionem tutius utiliusque promovere possem, pro peculiari Aegrotorum quorumlibet indigentia. Si vero morbosus fomes tunc satis nondum secretus, sive mavis concoctus erat: hoc utique praestabant Remedia haec, quod expeditas magis ita redderent excretorias semitas, ut congruo tempore Crisis haec facilius perficeretur: quam quidem praemature nimis validiusve alio modo quaerere periculosum arbitrabar.

XXIV. Haec ea sunt, quae per transennam proponenda hic erant, ut servatae a me in harum febrium curatione methodi fundamentum, potioemque rationem palam cuique facerem. Absit hinc tamen, quod debitas unquam Chinae Chinae laudes praeripere, utilitatemque negare contenderim. Febrifugum enim hoc, tanquam optimum, caeterisque efficacius laudo maxime, & commendo. Ipso autem indiscriminatim, & festinanter nimis, ad quascunque Tertianas evincendas febres, uti: nec rationi conforme, nec utile, tutumve esse, ex dictis deduco; maxime si congrua ea non praesenserint praesidia, quae evincendae radicitus febrili causae conferre tutius potuerint; caeterumque de perniciosa non agatur febre, quae periculum quoquo modo minuetur: de quibus omnibus alibi fusius actum fuit.

XXV. Verum, ut vulgaris hujus-
 ke controversiæ (quæ passim in
 Ore Medicorum obversari solet, Ar-
 tisque nostræ incerta prorsus prin-
 cipia esse, nimiumque disputationi-
 bus obnoxia non sine nostro dedeco-
 re Aegrotis ipsis, & Adstantibus
 ostendit) fundamentum omnimode
 pateat: alia denuo hic addere non
 incongruum erit, pro dictorum il-
 lustratione. Cuique notum est, ut
 alibi fusius innuimus, *Tertianas* ut
 plurimum febres variæ admodum
 indolis evadere, ob speciales Anni
 temporum constitutiones, atque
 præcipue ob affectorum quorumvis
 Corporum temperies varias, quæ
 tum ætatis, tum victus, tum aliarum
 quarumlibet externarum, interna-
 rumve causarum rationem adamussim
 sequuntur. Hujuscemodi ideo *Ter-
 tianarum* varietas, variis etiam, pro
 earundem curatione, methodis an-
 sam præbuit, & præbebit inpos-
 terum, usquedum, opinionum ne-
 glectis idolis, semotisque penitus
 præjudiciis, veritatem ab observa-
 tionibus maxime eruere sedulo non
 conabimur. Etenim, dum *exquisite*
 grassantur *Tertianæ*, quæ sponte
 etiam sua solvi cito tutoque con-
 suescunt: propriis quisque usus re-
 mediis, eas remittere penitus atten-
 dens, ideo Aegrotos suos convaluisse
 pro certo habet, quia talibus usi
 fuerunt Pharmacis, quæ ideo tan-
 quam specifica, & necessaria de præ-
 dicat; dum interea nihil propemo-
 dum animadvertit, alia quoque me-
 thodo id pro votis cessisse: unde
 merito dubitandum est, num re-
 mediis hisce, aut illis, num Natu-

rae ipsi (quod plerumque evenit)
 sanatio debeat. *Tertianæ* etiam
spuriæ plurimæ, tametsi diutius pro-
 trahantur, proprio Marte deserve-
 scere non raro solent: unde varia
 methodi *curatiæ*, ut ajunt, ratio
 emergit, quam quisque pro libitu
 suo, atque opinione tutiorem uti-
 lioremque arbitratur, oppositæque
 sententiæ Fautores in errorem ab-
 duci, neutiquam veretur asserere.
 Idem prorsus evenit, dum de spuriis
 illis contumacioribus agitur, quæ,
 sive *China China* simplici, sive *Rha-
 barbari* etiam, aliorumve purgan-
 tium, aut *Emeticorum*, aut *digestivo-
 rum*, ut dicimus, Salium usu quo-
 modolibet evincantur: terque qua-
 terque recrudescere in posterum con-
 suescunt, quacunque deinde iterum
 methodo curentur. Profecto tunc
 quisque aliorum methodum condem-
 nat. Illi enim, qui a *Purgantibus*
 averfantur, ab ipsis *recidivæ* ratio-
 nem deducunt: Secus vero, qui sola
China China Aegrotos evasisse depre-
 hendunt, illos eatenus toties, gra-
 viusque in posterum aegrotare autu-
 mant, atque certo prænuntiant;
 quatenus congrua defuerit *purgatio*,
 ut diximus, quam, cum Natura
 sponte sua non perfecisset, Arte
 promovere opportunum utique erat,
 pro evincenda educendaque fundi-
 tus morbi causa. Animadversiones
 istæ, aliaque hujuscemodi (quæ
 quidem & in aliorum quorumlibet
 morborum curationibus, tot, tam-
 que discrepantibus Medicorum opi-
 nionibus principium præferunt) *cura-
 tiæ* quaslibet *Tertianarum* metho-
 dos fallaciæ inculpare posse primo

18 *Sect. 1. Cap. 2. de Tertianâ Perniciosa.*

intuitu videntur. Re autem melius considerata, non hinc merito omnes indiscriminatim damnandi sunt Medici, cujusvis illi circa hoc sententiae vere sint, si pro votis semper curationes ipsis non evadunt; sicuti nec omnes laudem merentur, quia optato fine feliciter potiuntur; licet hinc plerumque de Medicorum peritia iudicium desumere malefano consilio vulgus soleat. Distinguendi ideo sunt in primis grassantium febrium characteres, & mores, Aegrotorumque temperamenta: a quibus tutius morbi iudicium emanat. Praecipue vero attendendae sedulo sunt *spontaneae* evacuationes illae, quas ex se Natura promovere consuevit, dum febrem ullis absque remediis destruit. Ex hisce enim facile quisque, meritoque decernet, methodum hanc potius quam illam verisimilem sanioemque esse, utpote quae Naturae ipsius motibus conformis magis evadat: pro ut de nostra verum esse ex dictis deducitur: quidquid in oppositum eventus ipse aliquando militaverit. Id unum addam tamen, pro assumpti confirmatione, quod per saepe *Tertianariis* hisce, ope simplicis *febrifugi* profligata febrî, Viscerum naturalium obstructions, plurimique ab ipsis proficiscentes morbi suboriri solent, qui diu admodum perdurant. Secus vero illis evenit, in quibus consueti Naturae critici motus promoventur, *purgantium* congruorum ope, non neglecto tamen *febrifugo*: quo modo *Chronici*

evitantur fere semper morbi, tametsi aliquoties *recidivae* eveniant.

XXVI. Mense Octobri rarius grassabantur *Tertianae* febres, quae illos plerumque corripiebant, qui terque, quaterque idem subierant infortunium, & quidem specialiter post iteratum *Chinae Chinae* usum, absque ullis *purgantibus*. Hisce enim tumebant ut plurimum *Hypochondria*, & Lien maxime, pravo foedata colore facie. Aliquibus dolores fiebant in alterutra Aure, qui educito inde pure solvebantur, aliquando cum omnimoda morbi victoria; unde hujuscemodi suppurationes loco *Crisis* habendae erant, ut & in aliis passim morbis contingit. Inter *Tertianas* spurias contumaciores illae *recidivas* saepius diutiusque praesertim habebant, quae post Aestivum solstitium insurgent; cum alternis identidem vicibus saeviendo ad hyemale solstitium usque protraherentur. Observata praeterea dignum tunc maxime fuit, quod si febres istae (posteaquam aliquot vicibus recrudescere visae fuerant, atque sponte sua, aut *febrifugi*, aliorumve remediorum adminiculo toties aequae cesserant) denuo insurgent, non amplius accessurae: tunc post statutum saepe tempus, binae tantum, aut tres, quatuorve accessiones fiebant, quo usque iterum post simile tempus emergerent, leviores factae, saepe absque ulla ordinata periodo, atque sic tandem omnimode morbus evanesceret.

19 SECTIO SECUNDA

De Morbis Hepatis.

CAPUT PRIMUM

*De Morbis Hepatis in genere, ubi specialis
Abscessus ejusdem Visceris Historia
proponitur.*

XXVII.

Hisce, quae hic breviter, atque alibi fufius de *Tertianis* febribus differens, obfervatu digna esse exiftimavi, fatis fuperque patere mihi videtur, morborum hujufcemodi principium, variamque rationem & genium, a Bilis praecipue exuberante copia, pravaque speciali qualitate, eaque varia (juxta varios eorundem characteres) immediate peti debere (pro ut Veterum etiam Medicorum opinio fuit, Clarioresque inter Recentiores plerique autumant) dum mediatam eorum caufam ab *Hepatis* morbosa peculiari constitutione, derivandam esse haud unquam inficiabor. Quotidiana enim fatis experientia evincitur, quod illi, qui frequentius, qui contumacioribus *Tertianis* hisce febribus laborant, quam facile non *Lienis* tantum, fed *Hepatis* maxime, aut utriufque fimul *Visceris* gravibus morbis obnoxii plerumque funt; quare aut *Icteria*,

aut *Cachexia*, nec raro *Hydrope*, aut *inflammatoriis Hepatis* tumoribus varia ratione detinentur. Viceverfa, Plerique, qui, ob *Hepatis* praecipue, *Lienis*ve, aut utriufque *Visceris* pravam constitutionem, praedictis morbis hisce divexantur, eo facilius, faepius, graviufque *Tertianis* praefertim contumacioribus afficiuntur: ut alibi quoque innuimus. Haec vero conformia ut que effe videntur afferto fpecialiter Praeftantiffimi Jo: Baptiftae Bianchi Medicinae, & Anatomiae Profefloris Taurinenfis Celeberrimi (8) dum ait, *toties a bile caufari febres poffe, quoties eadem deflectet a ftatu naturali in qualitatibus fuis, vel in tactili, vel in fapido, vel in colorato, fejunctim, aut fimul; Imo non folum variarum extensionum Febres, acutas, chronicas, continuas, intermittentes: fed & fitim, macies, marafmos, inappetentias, vultus pallores, hypochondriorum calores, & tenfiones, Alvos nunc lubricas, nunc adftictas, borborigmos, colicas, obftrudiones, Icteros, choleras, aliofque innumeros,*

B 2

viglen-

(8) Io: Bav. Bianchi *Historia Hep. v. 2. cap. 9. §*

violentos, aut lentiores, in primis viis, in visceribus, in sanguine, in habitu Corporis affectus &c. quae omnia rationabilius ex §. 7. & 8. ipse ibidem deduxerat: de hisce autem postea fusius agemus.

XXVIII. Interea specialem hic addere observationem, nuper a me habitam, expedit, quae non tantum propositam de *Tertianarum* febrium origine, & genio sententiam hanc illustrare magis poterit: verum etiam viam sternere, ut morborum Hepatis principium, & characteres assequamur, plurimis etiam aliis ad id conferentibus observationibus. Spectabilis Vir Dominus Julianus Vacchellus Urbis nostrae Cancellarius, posteaquam pluries transactis annis Aestivo tempore *Tertianis* febribus obnoxius fuerat, illisque maxime, quae, utpote perniciosam subolentes indolem, ad *Lyppiriam* pronae, *febrifugi* usum statim utiliterque expetebant. Initio Augusti mensis praenotati anni 1737. *Tertiana* duplici spuriaque febre, perniciosam aemulante, correptus fuit, cum anxietate *Praecordiorum* non levi, vagisque doloribus. Diuturnae admodum evadebant accessiones, quae modico, licet diu protracto sudore haud omnimode solvebantur. Idcirco, ad evitandam primis usque diebus imminentem *Lyppiriam*, congrua *Alvi* praehabita *purgatione*, satisque prius educto sanguine, ad *Chinam* *Chinam* illico confugi, quam ipsi alias fausto semper omine praescripseram: unde febrim immunis statim evasit. Tribus autem vix elapsis die-

bus, febris iterum accessit, eo pejorem praeseferens indolem, quo levior videbatur. Plerumque enim comes aderat vomitus, cum *cardialgicis passionibus*. Quotidie in vespere invalescebat, modico vix praevio rigore, & aliquando nullo: augebatur magis noctu, & mane paululum remittebat, usque dum altera eodem modo fieret accessio: & sic quotidie, servata tamen quoquo modo alterna *Tertianae* duplicis periodo, cum de tertio in tertium modo gravius, modo levius saeviret. In summo febris tumultu universales quotidie sudores aderant, copiosique magis die gravioris accessionis, tunc cum ad sequentem totam noctem ut plurimum protraherentur, una cum molesto *punctionis* sensu in universo Corporis ambitu: unde insomnis plerumque factus, viribus maxime destitutus evasit. Attamen mane bene se habere fere semper videbatur, tametsi febre prorsus non careret. Dum copiosi hujuscemodi sudores prodibant, totum identidem Corpus plus minusve incalescebat, atque inconstanti rubore magno facies undique perfundebatur. Parcae admodum urinae erant, omnifariam sanorum pene similes: nec Capite quidquam dolebat. Attemperantes tunc omnis generis potiones, atque aperientes non omisimus: sed incassum penitus. Febris enim haudquaquam remittebat, imo novas quotidie in vespere accessiones habens, manifesto praevio rigore, alternam de novo *Tertianae* duplicis continuac periodum servare visa est: unde *Chinam Chinam* iterum experiri non neglexi-

negleximus: absque ullo tamen le-
vamine. Contumax enim adhuc
perstitit febris, inordinatum in om-
nibus servans rhythmum, dum caete-
roquin in vespertis quotidie augeba-
tur. Tunc autem persaepe stoma-
chi graviores passiones, atque ali-
quando anxietates fiebant, una cum
acidis amarisque ructibus, ejusdem-
que indolis *vomitionibus*, aliisque
hujuscemodi *symptomatibus*, quae
cardialgicas Tertianarum febrium
consuetas *passiones* aemulantur. Ad-
ditus hisce postea fuit molestus dolor
circa collum versus humeros pro-
tensus, modo dextrorsum, modo
sinistrorsum ipsum excrucians: eo-
demque tempore in superiore Ab-
dominis parte dextra, circa spu-
rias ultimas costas, ubi dexterum
hypochondrium residet, saepe dole-
bat, inani plerumque comite tussi.
Hisce omnibus attentis, juxta prae-
conceptum Tertianarum febrium
principium, de Hepatis speciali lac-
sione suspicari coepi, unde prima-
rium morbi fomitem emergere non
dubitabam. Tunc tamen nullus pe-
nitus tumor tactu percipi extrinse-
cus poterat. Hinc praecipuam, &
genuinam quidem occurrentium
quorumlibet *symptomatum* rationem
petendam merito esse arbitrabar:
Nauseae nempe, biliosi vomitus
identidem recurrentis, nec non
frequentium acidorum ructuum,
inantisque tussis. Haec omnia co-
mitabantur biliosae Alvi copiosae
excretiones, foetidae admodum,
modo sponte, modo laxantium
Clytherum adminiculo factae. San-
guinis ideo emissionem ex Pede

imperavi, copiosasque diluentes at-
temperantesque potiones, una cum
lenientibus aliis, & discutientibus
remediis dolenti parti extrinsecus
adhibitis. Verum tunc febris absque
ulla intermissione quotidie invale-
scere coepit; mane tamen ita im-
minuebatur, ut fere nulla videretur.
Ast post prandium ingravescebat,
rigore quodam praevio, eoque
magis alternis diebus, ut Tertiana-
rum periodum quoquo modo refer-
ret. Interea dolor in regione He-
patis gravior in dies, magisque acu-
tus fiebat, praecipue dum affecta
pars comprimebatur, maximeque
cum in oppositum decumberet latus.
Copiosis quoque sudoribus noctu
quotidie scatebat, aliquando inter-
diu, cum molestissimo *punctionis* sen-
su in universa Cute, non modica
subsequente extremorum perfrige-
ratione: quare viribus saepe adeo
destituabatur, ut Animo pene de-
ficere aliquoties videretur. Macie
ideo conficiebatur admodum: rube-
bat non raro maxime facies, pal-
lore ut plurimum affecta: pulsusque
in augmento febris depressus, &
frequens semper erat: vox saepe
rauca & demissa: oculi autem &
lingua a naturali statu nihil peni-
tus recesserant.

Haec omnia observavimus us-
que ad 39. morbi diem, tunc cum,
paulo post meridiem, ad aucta ma-
xime ac derepente febris fuit,
posteaquam quatuor circiter hora-
rum intervallo praetermodum in-
horruerat, cum extrinseca etiam
Corporis vehementi concussione.
Additus hisce fuit universalis ma-

gnus aestus & anxietas : crebra magis , & validior evasit tussis : Sitis intensior , cum copioso sudore . Dolor etiam circa Hepar adauctus fuit , aliisque hujuscemodi gravioribus *symptomatibus* contristari visus est , sui tamen optime & semper compos . Posthac vero consuetum iterum ordinem servavit febris , mitior nempe evadens , praecipueque mane adeo evanescens , ut ab intermissione totali vix paululum distare crederetur . Cum *Horripilativam* , ut dicimus , febrem hanc validam observassem , majore etiam circa Hepar subsequente dolore , una cum aliis *symptomatibus* : eo tutius de praekoncepta ejusdem visceris laesione suspicari me posse existimavi , quin imo factam ibidem jam fuisse *inflammationem* , ac subsequutam proinde *suppurationem* , certo asserere haudquaquam dubitavi , eamque praedicta 39. morbi die factam indicavi ex Hippocratis praesagio (9) dum ait : *Proinde suppurationis initium observare oportet , quod ab eo die putandum est , quo primo quis febricitavit , aut inhorruit .* Etenim , ut Hollerius (10) monet , *inter signa suppurationis rigor est , qui puris acrimonia commovetur , dum inde vicina Corpora vellicantur .* Praeterea quod alia satis conspicua praecesserant signa ab eodem divino Sene indicata (11) ubi sic effatur : *Suppurationes omnes hoc pacto deprehendes . Si febris non dimittit , eaque interdum levior est , noctu incre-*

scit , multus sudor oritur , tussendi cupiditas est , sed nihil pene exscreatur .

Cum haec omnia mecum ipse meticulose conferrem , infaustum prorsus morbi exitum praenuncians , nec quidquam de Aegroti salute sperans ; alii in consilium accersiti fuerunt Medici , qui morbum hunc alio ratiocinio perpendentes , Hepar *suppuratione* tunc omnimode carere existimarunt , *Lymphaticam* tantum , ut ipsi loquebantur , & levem prorsus congestionem in eodem Viscere , adnexisque ipsi partibus aliis factam accusando , quae non aequae periculosum (pro ut ego putaveram) imo non infausti prorsus ominis morbum statuere , ipsis videbatur . Nec immerito judicare hoc se posse arbitrabantur ; eo quia levis plerumque extiterat febris , mane ad intermissionem ut plurimum quam proxime accedens ; insuper nullus penitus in affecto Viscere tumor extrinsecus apparebat , nullusque ibidem ponderis sensus ; dolor nec admodum vehemens , nec permanens semper erat ; faciei color a naturali parum deflexerat . Quibus omnibus , aliisque hujuscemodi , rite perpensis , nullum rationali conjecturae locum superesse ipsi judicabant , ut praekonceptam a me in Hepate funestam *congestionem* , multoque minus *suppurationem* factam fuisse , mecum decernerent .

Ego vero , biliosas copiosaque , nec non plus aequo croceas

(9) Hippoc. lib. 2. praesag. n. 57.

(10) Holler. Com. in Coac. Hipp. lib. I. n. 10.

(11) Hippoc. lib. 2. praesag. n. 57.

œas materies attendens, quas antea semper eiecerat tum per superiora, tum per inferiora, cum *cardialgicis passionibus*: tum laboriosum in opposita parte *decubitus*, frequentem in affecta dolorem, qui ad Lienem non raro tendebat, sæpe ad humeros, & claviculas exportectus: quibus comes aderat sicca tussis, continua & inordinata febris cum rigoribus absque norma aliquando recurrentibus &c. factam jam in Hepate gravem *congestionem* asserere neutiquam dubitavi, quae ideo tactu percipi non poterat, quia non in enormem aductum fuerat molem Hepar, in ea praecipue parte magis affectum, ubi sub spuris costis adamussim latet. Quamobrem, ut periculum hoc, a me satis praecognitum, Sanioribus avertere praesidiis quaererem, selectiora remedia alia, e diluentium laxantium, & dissolventium penu deprompta, intrinsecus, & extrinsecus usurpanda sedulo esse imperavi; eo nempe ductus ratiocinio, ut *abscessus* omnimodam *maturationem* potentiori ope promoverem, purisque transitum per *emunctoria* congrua faciliorem redderem: ad quod unice rationalis *curationis* scopus vergere poterat, maxime quia latens omnimode sub spuris Costis Hepatis *Phlegmon*, nulloque modo se extrinsecus prodens, non *ulSIONem*, non *sectionem* ab Hippocrate ipso propositam, atque a plurimis fausto fidere factam permittere tuto posse videbatur. Interea febris post 39. diem eundem penitus, ac antea rhythmum serva-

re iterum coepit, in vespertis scilicet leviter invalescens, ac mane decrescens: comitante tamen semper copioso nocturno sudore, affectaeque partis acutiore dolore: addita postea siti, cum frequenti anxietate, vigiliis, assiduisque vomendi conatibus, per saepe inanibus, ac plerumque cum virentibus amarisque, & acidis excretionibus; unde eo magis, magisque univèrsum Corpus consumptum in dies fuit.

Quatuordecim vix transactis diebus ab *horripilativae* gravioris dictae febris invasione, dum hinc inde anceps criticos Naturae optatos motus expectabam, die 53. morbi paulo post meridiem, vehementiorem in laborante parte dolorem extemplo Aegrotus persensit, cum ardore maximo, nec modici cujusdam interni strepitus sensu, ac si (ut ipse aiebat) pars ibidem disrupta fuisset. Hinc obtumuit illico undecunque Abdomen (quod molle quidem semper antea fuerat) praesertim circa *Pubem* & *Ilia*, atque ita tensum inopinato evasit, ut ne minimam quidem compressionem, ferre, neque per lectum se hinc inde movere, neque urinas ejicere absque gravissimo dolore posset. Aducta postea summopere fuit febris, evanuit admodum pulsus, una cum summa anxietate, profusis sudoribus, Animique totali fere *exsolutione*, ut ad Agonem perductus a fatim videretur. Haec omnia passus fuit tota fere sequenti 54. morbi die: atque posthac melius aliquantulum se habere iterum coepit.

Cum primum, dum haec eve-

nerant, accersitus ad ipsum fui, statim disruptum in Hepate *Abscessum*, effusumque in cavitate Abdominis pus fuisse tunc, certo certius pronunciavi. Etenim pus, ob gravitatis legem, *hypogastricam* praecipue regionem subiens, majorem circa *Pubem tensionem* effecerat, atque vi, qua pollebat, mordaci, & corrode[n]te, *Peritonaei* intimam superficiem, extimamque Intestinorum, & Vesicae irritando, earundemque partium nerveas fibrillas in *spasmodicas contractiones* cogendo, *Timpanicam* (ut dicimus) universalem Abdominis *tensionem* molestissimam, una cum suppressione urinarum produxerat: unde & quorumlibet aliorum subsecutorum *symptomatum* origo adamussim deducitur.

Quum haec mecum ipse conferrem, iterum accessere Medici, qui de iisdem statim consilium denuo mecum ineuntes, nulla prorsus conjecturae meae praestita fide, unanimi consensu statuerunt, haud congrua unquam praecessisse signa, quae genitum in Hepate *Abscessum*, multoque minus disruptum fuisse, indicarent. Qua de re inopinatum maximamque potius *Peritonaei inflammationem* inculparunt, propter quam, contractis circumundique ejusdem fibris, *spasmodicus* totius Abdominis tumor, una cum vehementi dolore, aliisque enarratis *symptomatibus*, evenisset. Verumtamen ego ipsorum sententiae nihil propemodum

acquievi, cum tot, tamque perspicua, & certa mihi paterent signa, quae iudicium meum confirmare satis superque possent. Porro quamplures mihi tunc favebant observationes a Sanioribus Auctoribus depromptae, quibus optime innixus non tantum *Abscessus* existentiam in Hepate, verum & ejusdem disruptionem postea factam, cum effusione praesertim puris in Cavitate Abdominis, indicare certe poteram. Inter caeteros enim Desiderius Jacotius (12) dum variam exhibet rationem, qua genitum in Hepate pus postea dispergitur, testatur etiam, quod interdum, *fissa, vel exesa Jecoris substantia, pus excidit in Abdominis cavitatem, quo & Hydropticorum aqua confluit*: Id quod inpropositum nostrum idem Auctor (13) melius confirmat. Ait enim: *sunt interdum etiam colici dolores, aut Hydrops gravissimus a sanie in Abdominis capacitatem profusa, qui Inguinum Pubisque gravitate, & manifesto tumore se prodit. Symptomata vero pleraque, quae, disrupto Abscessu, evenerunt, satis jam indicaverat cum Hippocrate (14) ubi dixerat: Propter subitam eruptionem sequitur rigor inordinatus, virium debilitatio, Animi deliquium, spiritus vitalis oppressio, vel dissipatio, per aphorismum octavarum sectionis septimae: A tuberculi introrsum eruptione exsolutio, vomitio, & Animi defectio fit, propter Partium nobilium, per quas pus transit, offensam*. Hinc subdit, quod,

in

(12) *Desid. Jacot. Com. in Coac. Hipp. lib. 6. 5. 2. n. 23.*

(13) *Idem ibidem lib. 3. Sect. 2. n. 19.*

(14) *Idem ibidem lib. 1. Sect. 2. n. 33.*

in Abdominis spatio materia coercita, Hydrops cum Inguinis, & Pubis gravitate omnium gravissimus exoritur. Id ipsum animadvertit Petrus Forestus (15) praeter caetera sic dicens: *Morbi vero proximis intumescit Venter, rupto Abscessu, & sudant sudore frigido circa collum & faciem, & linquntur animo.*

Circa haec vero dum variae tunc hinc inde emanabant rationes, post habitis contentiosis disputationibus de morbi origine, ad sedanda saltem *symptomata* mutuo consensu unanimiter incubuimus. *Fotus* idcirco emollientes affectae parti apponi saepe iussimus, non neglecto Amygdalarum dulcium Oleo identidem fumendo. Interea die morbi 55. magnam copiam materiae porraceae, admodum amarae evomit, biliosaeque pariter & foetidas foeces per Alvum eduxit. Quamobrem detumuit maxime Abdomen; validior evasit pulsus, atque melius in caeteris se habere visus est. Verum succedens illico *singultus* haec omnia funestavit ex Hippocratis monito, aphorismo 17. Sect. 7. *In Hepatis inflammatione singultus, malum; maxime quia non parum deficiebat urinae exeretio.* Minxit autem copiose die 56., aliisque non deficientibus excretionibus, eo mollior venter visus est, iterumque post prandium intumuit, adaucta summopere febris. Die 57. Alvi dejectiones non solum biliosae admodum, ut antea, fuerunt, sed parvis plurimisque rubris frustulis, ceu *carunculis*, ut ita dicam, inspersae. Hinc melius aliquantu-

lum in caeteris se habuit, permanente *singultu*, una cum Abdominis universo tumore paululum imminuto. A die 57. usque ad 64. in eodem statu fere semper permansit, irrequietus ut plurimum noctu, molestoque undique sudore perfusus, cum intensa siti. Attamen imminuebatur identidem febris, iterumque absque ordine exacerbari videbatur, adaucto saepe dolore circa Hepar, qui ad jugulum magis, quam antea protendebatur. Evidens tamen experiebatur semper levamen a biliosis copiosisque excretionibus, modo superius modo inferius factis, etsi parum *singultus* imminueretur. Variae tunc autem erant materiae per vomitum ejectae; aliquando nempe citrinae, aliquando virentes, aut aeruginosae. Evanescebat interea magis, magisque in dies pulsus, imminutis pariformiter viribus: obtusior fiebat auditus, vox demissa & rauca. Die 65. sopore gravi pressus fuit, inaequali maxime reddito pulsu; adauctus est *Abdominis* tumor, praecipue circa Hepar. Oculi tamen naturalem servabant nitorem, prout etiam toto morbi curriculo observaveram. Die 66. surdus omnimode factus est, rarius *singultiebat*, dum de maximo faucium ardore cum difficili deglutatione conquerebatur. Affluebant interim magis urinae, ipsaeque croceae admodum: consuetaeque biliosas atque graveolentes excretiones satis Alvus moliebatur; sed frustra. Etenim 67. morbi die vox una cum pulsu imminuta prorsus fuit:

(15) Forestus Tom. 2. lib. 19. Observ. 7. in schol.

fuit: delirium successit: iterumque Abdomen summopere intumuit: atque tandem hora decima quarta, Aegrotus occubuit; die videlicet morbi 68. decima autem quinta a *disruptione Abscessus*, pro ut ego putaveram.

Cum dissimiles ideo maxime semper fuissent Medicorum assidentium opiniones circa diuturni hujus morbi originem, progressum, atque exitum: de Cadaveris sectione sollicitus statim fui, ut de omnibus certior fieri tutius possem. Plurimis ideo accersitis Testibus, Medicis praesertim, & Chirurgis, Abdomen aperuimus, maximaque illico copia puris foetidi sanguineque inspersi apparuit, quo *Intestina* undique, praecipue circa *Pubem*, obducta erant. Caeterum *Ventriculus*, *Peritonaeum*, & *Intestina* ipsa in extrema superficie parum a naturali statu recesserant, licet plus solito rubescerent. Illa tamen *Intestinorum* pars, quae inferioris *Hepatis* limbo substernitur, livida erat & *gangraenosa*: ita & *Omentum* ex eadem parte. *Gangraena* magis pariformiter inficiebatur infima exterior *Hepatis* pars, quae *Peritonaeo* sub spuris ultimis costis maxime adhaerebat. Ibidem excavatum non parum videbatur *Hepar* tenaci foetidaque sanie obductum, ubi *Abscessum* fuisse antea indicaveram, quo disrupto, effusum pus Abdomen undequaque pervaserat. Reliqua *Hepatis gibba* pars, quae ad superiores spurias *Costas* vergit, nigra pariter erat & *gangraenosa*: versus *diaphragma* autem & *concaavam* partem natu-

ralem fere statum servaverat. At tamen tota *Jecinoris* moles adaucta paululum fuerat, nec citra spurias costas plus aequo extensa. Ampla autem erat admodum *vesicula fellis*, croceaque magis & tenaci bile referta. Hisce perspectis, dum *Hepar* transversim, & profunde secabamus in *gibba* parte, alium invenimus *Abscessum*, a quo binae & ultra librae puris effluerunt, maxima remanente cavitate in dissecto *Viscere*. *Lien* imminutus erat, durus, ac fere *scirrhosus*. Quibus omnibus observatis, cum satis superque praegressi totius morbi, adnexorumque *symptomatum*, & mortis etiam causa nobis innotuisset, de caeteris nil solliciti fuimus.

XXIX. Verum quamplurima hic obiter ex recensita hac *Historia* mihi placet eruere, quae in morbis *Hepatis* animadvertenda sedulo esse mihi videntur, quibus alia etiam addam, ab iteratis observationibus maxime, tum & a *Clarioribus Auctoribus*, & a *ratione ipsa congruo discursu* petita, ut hujuscemodi morborum specialem indolem, variosque progrediendi modos, exitus, atque *symptomata* peculiaria quaeque in propatulo ponam; quibus omnibus, ad *Saniozem* eorundem *curationem*, certiozemque *obtinendam prognosim*, promptiozem atque tutiozem *tramitem* assequamur. Porro, dum de hisce omnibus differere, eo quo poterit modo, aggredior: haud nova proferre in animo habeo. *Provinciam* enim hanc *fausto utique fide*re, ad *Artis nostrae commodum*, Aegro-

Aegrotorumque utilitatem, peragrarunt, cum Veteres, tum Recentiores Medici quamplurimi, qui, juxta diversorum systematum fundamenta, rationes varias, ac discrepantia, plurimaeque documenta a praxi etiam ipsa desumpta protulerunt: quorum ope ad quorumlibet *Jecinoris* morborum *diagnosim*, & *prognosim*, nec non ad *methodicam* magis *curationem*, manuducere Medicos tentarunt. Prae caeteris vero omnem meretur, inter Recentiores, laudem Praeclarissimus Jo: Baptista Bianchi Taurinensis Academiae Professor Medicus, & Anatomicus Celeberrimus, qui in *Historia sua Hepatica*, materiam hanc funditus doctissimeque digessit. Cum autem in Veterum praesertim scriptis, tametsi fusius exaratis, frustranea quamplurima inveniantur, ac propemodum vana, utpote fallacibus innixa principiis, atque ideo ad praxim perperam dirigentia: non abs re futurum esse existimavi, si, Apum more, selectiora quaeque undecunque exciperem, eaque novis observationibus, ac solidioribus rationibus illustrata, in unum redigerem.

XXX. Morbosae quaecunque *Jecinori* occurrentes affectiones varia, atque inter se discrepantia maxime exhibent signa, *symptomatibusque* plus, minusve exitialibus stipantur, pro varia loci ratione, modique, quo Viscus hoc laborare contingat: sive id ob externam quamlibet causam (puta vulnera, contusiones &c.) fiat: sive ab interna etiam absolute suboritur, quae utique diversa ut plurimum attenditur. Ali-

quando enim *Hepar* primario afficitur, reliquaque imi Ventris Viscera *per consensum*, ut ajunt, ab ipso morbosam variamque contrahunt labem: aut vice versa, partibus hisce male se habentibus, quoquomodo *Jecur* diversimode laeditur. Nec tantum, ob vitium quodlibet in Abdominis praecipuis aliis partibus latitans, *per consensum* *Jecur* quoque aegrotare varia ratione solet; verum etiam a Pulmonibus, & Corde, tum etiam a Cerebro saepius gravium morborum principium mutuatur. Siquidem nemo ignorat, ob Pulmonum ulcera, *Abscessus* passim, contumacesque obstructions in *Hepate* progigni: quod videre est in *Phthysicorum* maxime cadaveribus; prout multoties observavi, atque in aliis constitutionibus meis cum Clarissimo Default proposui. Quod ex magnis Cordis adnexorumque ipsi majorum vasorum vitiis, graves etiam variasque *Hepar* labes specialiter contrahat, quis unquam inficias iverit, si magnum ampliorum canalium numerum, quibus *Hepar* maxime ditatur, rite perpenderit? Id quod, praeter rationem, plurimae evincunt observationes, quas non vacat hic retexere. Eandem prope ob causam lethalia quoque Capitis vulnera magnis in *Jecinore* progignendis *Abscessibus* ansam praebent, sicuti & Pulmones simul eadem labe affectos non raro in iisdem circumstantiis invenimus: quae omnia ex dicendis clarius innotescunt. Ast, cum ego de hisce omnibus quomodocunque differens pro instituto meo, non observationibus tantum

tantum, verum & rationi inhaerere statuerim, haecque anatomicis maxime documentis suffulciatur: operae pretium foret, si anatomicam hujusce visceris, adnexarumque ipsi praecipuarum partium descriptionem antea proferrem, juxta Saniorum Clinicorum Medentium morem. Hisce tamen supersedere fatius arbitror, tum quia brevitati consulere magis expedit, tum quia haec Medico cuilibet in Anatomicis mediocriter versato nota satis superque suppono, de iisdem tamen per transennam solummodo acturus, pro ut occasio postulabit.

XXXI. Juxta peculiare *Hepatis* munus, & structuram, morbi omnes qui in ipso sive *primario*, sive *per consensum*, ut diximus, quacunque ratione procreantur, variam praeferunt indolem, *symptomatum-*

que diverso apparatu stipantur, pro ut in *Gibba* tantum, aut in *Cava*, aut in utraque ejus parte consistunt: tunc cum nempe modo secretio bilis a sanguine, modo ejusdem excretio per biliosos ductus, modo utraque actio praepeditur, aut pervertitur: idque ob quascunque ibidem subortas *stases*, *lymphaticas* videlicet tantum, aliasve hisce analogas, aut *sanguineas*, aut utriusque speciei; non neglectis *calculis*, *vermibusque*, aliisque hujuscemodi, quae morbofas ejusdem peculiare affectiones progignunt. Hinc modo *chronici*, & diuturni eveniunt morbi, modo *acuti* breves, & gravissimi. Verum cum isti omnem praecipuamque Medici indaginem saniolemque, ac magis sollicitam *curationem* postulent: de iisdem fusius primo differere statui, de reliquis etiam postea acturus.

SECTIO SECUNDA

CAPUT SECUNDUM

De Hepatis Phlegmonibus.

XXXII.

Hepatis *Phlegmones*, sicuti & aliarum partium, a sanguinis praecipue *stasibus* fiunt, quae ideo facilius in hoc Viscere evenire, grandioresque tumores efficere possunt, quia majorum vasorum, & quidem ampliorum numero, prae caeteris gaudet. Hujuscemodi vero *stases* multiplici evenire ratione solent; illas porro intelligendo, quae non per *metastasin*, ut ajunt, ob alterius Partis labem, sed ob peculiare vitium in ipso Jecore factum, quomodolibet procreantur. Quaecunque ideo causa, sive externa sit, sive interna, quae sanguinis ibidem motum pervertere ita valeat, ut ipse, extra *aream*, ut dicimus, *circulationis* oberrando, consistere debeat atque corrumpi, huic morbo principium praestat. Ad externas causas referuntur Vulnere profundiora Jecinori inflictæ, sicuti & *contusiones*, *compressionesque* validae, aliaque hujuscemodi passim obvia. Inter internas recensenda primo est specialis Visceris ipsius morbosa constitutio per traducem, ut ajunt, a Parentibus in filios derivata. Siquidem ex iteratis observationibus satis constat, plurimos quan-

doque ex eadem familia morbo huic specialiter obnoxios esse: id quod & de *Phthysicis*, *Asthmaticis*, *Calculosis*, & *Podagricis* &c. verum plerumque comperiri, nemo non novit. Praecipua tamen hujuscemodi Jecinoris affectionum interna causa a sanguine ipso, aut Bile, aut utrisque simul potissimum derivatur. Quandoquidem bilis corrodentem aliquando nanciscitur vim, unde sanguineos in Hepate tubulos exedit, indeque sanguinis ibidem effusionibus quam facile confert. Hinc videre est, cur *Phlegmones Hepatis* post contumaciores Tertianas, easque *perniciosas* maxime non raro eveniant; tum & illis qui febribus hujuscemodi facpius detenti fuerunt alias, biliofamque temperiem prae caeteris praesferunt; & speciatim Aestivo, aut Autumnali tempore: in quibus omnibus circumstantiis, praeter copiam, prava etiam bilis conditio innotescit. Sanguis autem sive nimis tenuis, sive scindente quomodolibet potentia pollens, praesertim vero copia exuberans, concitatio-rioreque motu, deVectus, ut plurimum morbos hosce progignit: quibus ideo facilius detineri consuecunt illi, qui Vino liberalius indulgent, eoque meraciori maxime, qui spirituosissimis liquoribus aliis, aromaticisque

maticisque eduliis; saepius utuntur, consuetave haemorrhoidali, aut alia evacuatione, carent, praecipue cum Juniores, fervidisque magis humoribus praediti sint. Ex hisce enim omnibus simul & seorsim etiam congruo modo sumptis, experientia ipsa duce, tutior emergit ratio, propter quam sanguis Jecoris tubulos pervadens, vehementiusque urgens, ipsos non tantum plus aequo distendere, verum etiam discindere, aut saltem (quod plerumque evenit) laterales eorundem excretorios porulos ampliores reddere ita possit, ut ipse a propria semita plus, minusve deflectens, circulatorio fraudetur consueto motu, indeque, stagnando, tumores dictos excitet. Ejusmodi autem sanguinis a proprio tramite aberrationes in Hepate, sive mavis effusiones, quomodolibet a praedictis causis aut mediate, aut immediate, ut loquuntur, originem habeant; si parvae fuerint, si hinc inde per Jecinoris Parenchyma sparsim contingant: aut facilius resolvuntur, modicique momenti morbum praestant: aut diutius consistentes tubercula parva plurimaeque efficiunt, quae difficilius maturantur, facilius vero, & frequentius Scirrhusas Hepatis congestiones procreant, a quibus chronici pullulant morbi; graviores nempe Hypochondriacae affectiones, Cachexiae, Ictericitiae variae, & Hydropes; pro ut ex dicendis magis patebit. Sin vero sanguineae effusiones dictae copiosiores in Jecore contingant, illaeque non

sparsim, sed in eodem loco: tunc Phlegmones graves afferunt, plerumque ad suppurationem pronos, quorum aliquando pus in folliculo continetur: atque tunc gravia emergunt symptomata, de quibus in praesens agere specialiter aggredior.

XXXIII. Phlegmonodes tumores hosce Jecoris propriis signis ab aliarum partium consimilibus morbis generaliter distinguit Desiderius Jacotius (16) dum ait: Affectionis vero speciem, ac magnitudinem ostendunt in dextero Hypochondrio, & ad nothas costas gravitatis tensio, quae augetur, cum Aegri magnam trahunt respirationem; dolor totum hypochondrium retrahens, & ad jugulum usque protensus, ubi prae magnitudine inflammatio gravat; exigua tussis; linguae color primo quidem ruber, deinde niger; ingens cibi fastidium, sitis in exhausta, vomitus bilis sinceræ, vitellinae, tandem aeruginosae; Alvus adstrictior, nisi conjuncta sit Hepatica imbecillitas &c. Cum hisce adamussim conveniunt signa a Celso (17) recensita. Nam dextera parte (ut ipse ait) sub praecordiiis vehemens dolor est, ibidemque ad latus dexterum, & ad jugulum, humerumque partis ejusdem pervenit. Non nunquam manus quoque dextera torquetur. Horror calidus est. Ubi male est, bilis vomitur. Interdum singultus prope strangulat; & haec quidem acuti morbi sunt. Haec utique potissima tutioraque sunt signa, quae ad inflammationes Hepatis dignoscendas a Cordationibus plerisque Auctoribus proferuntur.

(16) Jacotius Com. in Coac. Hipp. l. 3. Sect. 2. n. 26.

(17) Celsus lib. 4. cap. 8.

feruntur. Verum, cum ipsa neque semper, neque eodem modo & ordine evenire ut plurimum comperiuntur: nonnulla animadvertenda hic esse existimo, utpote experientiae & rationi ipsi inhaerentia, ad veridicam hujuscemodi morborum ideam tutius statuendam apprime necessaria; ut, congruo ex hisce desumpto ratiocinio, verisimilius *diagnosis*, & *prognosis* fundamentum Tyrones praecipue Medici assequi valeant, atque suo & Artis decori opportune consulant: quod maxime interest.

XXXIV. *Hepar* profecto, sicuti & de aliis praecipuis Visceribus inutilium, aut nocuorum humorum *secretioni* destinatis verum est, obtuso admodum ditatum est sensu, ideoque per se doloribus obnoxium vere esse neutiquam potest. Id autem provido admodum Naturae consilio factum fuisse constat: quia in hujuscemodi *secretoriis* organis, insensae, aut quomodocunque nocuae humorum particulae ab universa sanguinis massa indefinenter separantur, quae utpote irritante vi quomodolibet pollentes, saepissime graves excitarent dolores, maxime cum diutius moram in eorundem anfractibus traherent: quod facilius in *Hepate* accidit. Hinc videre est cur in hujusce Visceris *Parenchymate* maximae passim *stagnationes* succrescant, absque quod ullus pene, aut obtusus tantum, levisque admodum dolor suboriat, qui quidem ex pondere ipso solum manifestus aliquando fit; unde *gravativus* nuncu-

pari solet. Quod biliosa *recrementa*, quae in *Jecinoris Colatoris* a tota massa humorum secernuntur, irriterantem adeo obtineant potentiam, ut, si *Hepar* exquisito ditatum esset sensu, ejusdem fibrillas in vehementes cogere contractiones, non sine molesto dolore posset: ex eo videre est quod secreta in ipso *Bilis*, atque per *choledochon* ductum ad *Intestina* delata, *catharticam* ibidem exercere vim, pro sollicitanda foecum excretionem, ab omnibus creditur: ita ut, si a naturali quoquomodo textura deflectat (sicut in morbis non raro evenit) eo magis irritans reddita, *Intestinorum* tunicas vehementius vellicet, & pungat, ideoque immoderatos fluxus, & *Tormina* etiam excitet: ut inferius patebit. Non hinc tamen inficiabor unquam, affectum aliquando gravius *Hepar* aliquo modo dolere. Etenim, quia tenui extrinsecus membrana obvolvitur, quia propriis, iisque membranaceis, ligamentis praeditum est, quorum ope *Diaphragmati*, *Peritonaeo*, & *Umbilico* adnectitur: variis modis, & aliquando graviter vehementerque doloribus obnoxium redditur. Ideo *Jacotius* animadvertendum esse sic (18) merito admonet: *Si dolor est circa Hepar, nimirum in tunica & membranis, quibus Hepar alligatur partibus vicinis; siquidem ipsius caro sensus, & proinde doloris est expertus. Idcirco plerique in hisce morbis attendendum esse sedulo, autumant, num dolor gravativus, ut diximus, num tensivus, num acutus ac punctorius ibidem*

(18) *Jacot. Com. ut supra lib. 6. Sect. 2. n. 23.*

ibidem fiat, ex quo variae ejusdem morbi ideae, ad *diagnosim* & *prognosim* summopere conferentes, emerunt. *Gravativi* prae caeteris dolores *Jecinori*, specialiter conveniunt; nam *Alpinus* (19) statuit, quod isti proprii sunt *carnosae substantiae Renum, Hepatisque*, dum *inflammatione* detinentur. Hujuscemodi enim partes ideo tantummodo dolent: quia a copia humoris in eorundem interstitiis residentis distenditur membrana, qua circumvestiuntur, indeq; *gravitationis* molesta *sensatio* efficitur; pro ut ex *Galeno Alpinus* (20) sic deducit: *eae siquidem partes vexantur eo dolore a distensione, quoniam membrana viscera illa circumvolvens gravata, & distenta dolet*. Veruntamen *gravativus* etiam iste dolor, intima solummodo *Hepatis* substantia labefactata, tunc solum manifeste per sentitur, cum aut ad circumvestientem membranam morbus propius accedit, aut ligamenta ipsa mediate saltem afficit, aut magna humorum *stasis* facta ibidem fuerit. Secus enim fit, si pauca, aut non tam magna sit. Nihilotamen secius, si pauca admodum humoris residentis copia ibidem consistat; *stasis* autem sub membrana ipsa immediate adsit: non *gravativus*, sed *tensivus* tantum dolor eveniet; prout etiam a *flatibus* eodem modo. Idcirco, dum acutissimus fit dolor in *Phlegmone Hepatis*, asserere tuto possumus, *stasim* juxta ipsius extimam super-

ficiem consistere, aut saltem ad eandem etiam pertingere, ibi praesertim ubi *Diaphragmati* aut *Peritoneo* adhaesio quomodolibet fuerit: pro ut ex allata supra observatione aliisque plurimis mihi innotuit. Id ipsum de doloribus in *Pectore* excitationis animadvertendum esse suo loco alias monuimus, dum diximus, *Pulmones*, utpote exquisito carentes sensu, ex quacunque *stasi* in ipsis facta, tunc solum acuti doloris participes reddi, quum *Pleurae*, aut *Mediastino*, aut *Diaphragmati* quoquo modo adhaerent. Hinc patebit, quam facile, turpiterque decipiantur illi, qui *Hepatis inflammationes* absque gravi dolore existere nequam posse, opinantur.

XXXV. Insuper neque semper verum est, quod dolor ad *jugulum*, *Humerosque* protendi debeat. Siquidem ejusmodi doloris propagatio praecipue fit a maxima *stasi* in *Hepate* oborta, propter quam ligamentum ad *Diaphragma* tendens ipsum secum pari ratione retrahit vi ponderis. Id ipsum evenit, quotiescunque tumens *Hepar Peritoneo* posterius adnectitur, ibi praesertim, ubi cum superioribus *Pectoris* *Membranis*, aut *musculis* consensus aliquo modo adest. Quapropter jure meritoque adnotavit *Jacotius* (21) quod, *in Hepate vehementer inflammato, ac tumente trahitur membrana a diaphragmate oppresso, vel membranis, per quas in quibusdam Jecur ad costas alligatur*. Ideo, si affectum

Hepar

(19) *Prosp. Alpinus de praesag. Vit. & Morte l. 2. c. 18.*

(20) *Idem ibidem.*

(21) *Jacotius Com. in Coac. Hipp. lib. 2. n. 36.*

Hepar neque costis, neque Peritoneo adhaereat, neque ob maximam *stasim* praeter modum turgat, ideoque vi ponderis *diaphragma* secum haudquaquam trahat: frustra in *inflammationibus* ejusdem dolores usque ad *Humeros* distendi expectabimus. Praeterea, quotiescunque dolor ad *Claviculas*, aut *Humeros* tunc tendit, non semper in dextera parte hoc evenit; cum saepe id in sinistra fiat, habita nempe ratione variae in *Hepate* factae *stasis*, antequam nempe potius, aut posterius &c. congruo etiam habito respectu ad diversas ejusdem Visceris cohaesiones cum aliis contiguis partibus. Ad haec omnia ideo rite attendere debet Medicus, antequam de morbi hujusce sede, ex doloris vario loco, judicet. Nam, teste *Rondeletio* (22) sunt qui pro nota *inflammationis*, & potissimum *Gibbae*, addunt, quod dolor est in dextera parte, sed illam notam falsam experientia agnovi. Nam si *Hepar* inflammatur in utraque parte, gravitas circa *mendosas costas* percipitur, sed in *clavicula sinistra* potius, quam in contraria, quod *dissectio* docet. *Hepatis* enim extremitas ad *sinistram* vergit. Quare si *inflammatio* fiat in extremitate *Hepatis*, dolor in ea parte sentitur: id quod *Praxis* me quoque pluries docuit. Nec tantum dolor ad *Claviculas*, *Humeros*ve in *inflammationibus* *Hepatis*, aliusve gravibus ejusdem morbis extendi passim animadvertitur, verum etiam ad *Stomachum*, ad *Praecordia*, atque ad *mucronatam cartilaginem*: quod sae-

pius evenit, praecipue cum *Phlegmon* ad *Concavam Jecinoris* partem vergat: de quibus infra agere opportunum magis erit.

XXXVI. Eadem prorsus ratione, qua in *Hepatis inflammationibus* varios doloris gradus, modosque perpendendos sedulo esse, ostendimus, ut varia hujusce morbi sedes, & conditio innotescat; ita & diversae molis *Phlegmones* in *Jecinore* succrescere passim, nemo negabit, unde variae emergunt *Aegritudinis* istius *ideae*, *conditiones*, & *gradus*: quae omnia investigare adamussum debet Medicus, praesertim ut tutioris *prognosis* fundamentum nanciscatur. Quaecunque enim *congestio* in *Hepate* contingat: sive nempe magna, aut parva fuerit: sive in extrema potius, aut intima ejusdem substantia: sive in superiore ejus parte versus *diaphragma*, sive in infima versus *umbilicum*, *Ventriculum*ve, aut alibi quomodolibet consistat; majores, minoresve mole tumores emergunt, qui plus, minusve comprimendi *Medici* manui obviam fiunt. Maxime ideo & facile decipiuntur *Medici*, quoties in *inflammationibus* *Hepatis*, praeter alia signa, manifestum in eodem Viscere tumorem tactu detegi semper debere autumant. Etenim id confirmat *Jacotius* (23) asserens, quod saepe falluntur, qui immunem ab *obstructione* pronuntiant, cujus contactum *Hepar*, aut *Lien* non percipitur obduruisse. Nec enim *obstructio*, nec *inflammatio* tactu percipitur, nisi magna sit, aut muscoli valde extenuati: aut nisi sit in latere

C

sinistro,

(22) *Rondeletius* de *Hepat. inflam.* cap. 32.

(23) *Jacotius* *Com. in Coac. Hipp.* l. 3. *Secl.* 2. n. 2.

34 Sect. 2. Cap. 2. de Hepatis Phlegmonibus.

sinistro, in quo Lienis inflammationes tactu facilius deprehenduntur, quam Jecoris, propter ipsarum duritiem. Porro Hepar, cum immediate sub diaphragmate consistat, ipsique alligatum sit, sub spuris costis ita latet, ut tunc solum comprimi manu possit, cum in inferiore ejus parte, aut versus Stomachum intumuerit, ejusdemque adaucta moles sub spuris costis, aut sub mucronata cartilagine conspicua fiat: dummodo tamen universa Abdominis tensio tympanica, ut ajunt, non adsit, quae suppositorum viscerum contactum omnimode praepediat; id quod saepe evenit tum in Hepatis, aut Lienis, tum in Uteri tumoribus, gravioribusve aliis dictarum partium morbis. Quid ergo mirum erat, quod in enarrata supra Hepatis inflammatione nullus propemodum tumor tactui manifestaretur, cum in inferiore ejusdem limbo minor stasis facta fuisset, major autem in superiore ejus parte, unde progenitus major tumor sub costis penitus latere debuerat; totumque caeteroquin Hepatis Viscus non admodum mole adauctum undique fuerat. Merito ideo sic adnotat (24) Galenus. Constat autem Jecur inter hos (musculos Abdominis obliquos intelligit) sub Peritoneo esse positum, quod cum tribus contegatur musculis, fieri non potest, ut tactus aliquam ipsius notitiam praestet, nisi vel magna in ipso oriatur inflammatio, vel incumbentes ei musculi extenuati fuerint. Attamen, licet quandoque in inflammationibus Hepatis tumor ex quavis

causa tactu non percipiatur, tensio tamen aliqua circa laborantem partem quoquo modo apparet, varia quidem pro varietate genitae ibidem stasis; quae quidem a tumore sedulo distinguenda est, pro ut in recensito supra casu, atque aliis etiam observavimus. Toties enim Aegrotus ille dolebat, quoties affecta pars comprimebatur, major autem minorve erat dolor, pro ratione adauctae, aut diminutae tensionis; unde, praeter caetera, inchoatae ibidem inflammationis indicium desumpseram. Hinc, dum in dies inflammatio augebatur, major pari ratione fiebat tensio, adaucto quoque dolore, qui eo magis in posterum acutus evaserat, dum, ob inferiorem stasim in Hepatis extremo anteriore limbo majorem redditam, ibidemque adauctam inflammationem, ipsum Peritoneo ex eadem parte adhaeserat. Animadvertendum itaque merito est quod (25) tensio Hypochondrii, quae momentanea non est, aut interrupta per intervalla, sed pertinax & dolorifica, certissimum signum est inflammationis subjectae, sive cum tumore fuerit, sive sine tumore. Nam parva Phlegmone Hepatis, aut in Concava tantum parte, tensionem sine tumore facit: magna autem, aut in parte Gibba, cum tumore, cujus moles per intermedios Abdominis musculos tactu facilius deprehenditur.

XXXVII. Febris quoque, licet Phlegmonodes hosce Hepatis tumores, sicuti & quoslibet alios cuivis parti contingentes, comitari semper soleat; non eadem plerumque est, neque

(24) Galenus 5. de locis affect.

(25) Jacot. Com. in Coac. Hipp. lib. 1. Sect. 2. n. 15.

que tam intensa, sed vario invale-
scit modo, & ordine, juxta varias
inflammatoriae stasis ipsius conditio-
nes: id quod in propositum nostrum
apposite admodum observavit mo-
nuitque (26) Jacotius ipse. Nam
hujuscemodi febres *symptomatae* ab
Hypocondriorum inflammationibus di-
versae sunt, pro magnitudine inflam-
mationis, qualitate humoris, & na-
tura loci affecti. Hoc etiam observa-
vit Forestus, dum docuit (27) quod
istarum inflammationum magnitudinem
perpetuo febris ex proportione sequitur,
& propterea nisi valenter Jecur inflam-
mari contingat, licet febris excitetur,
quoniam princeps Viscus est, tamen ea
acuta non erit, nisi eadem inflammatio
magna sit, pro cuius magnitudinis pro-
portione, ipsa quoque & major erit, &
vehementius excitabitur. Porro acuta
admodum, & vehemens febris He-
patis potius *Erysipelates*, quam in-
flammationes sequi plerumque solet.
At sciendum (ut idem Auctor postea
(28) asserit) quod signa quoque *Erysi-
pelatis* sunt majoris, & minoris ratione
differentia. Non modo enim aucta fe-
bris inde eveniet, sed prorsus ardens,
& sitis, & reliqua de lingua, quae aest-
um insequuntur, longe graviora, unde
& *Erysipelas* periculum magis, quam
inflammatio decernit. Profecto sympto-
mata quaeque quibus inopinato prae-
henduntur illi, qui in extimis cor-
poris partibus *Erysipelatoso* tumore
afficiuntur, satis superque evincunt,
cur tam graviter etiam extorqueri
illi quoque debeant, qui hujuscemo-

di intrinsecus *stases*, maximeque in
praecipuis Visceribus gestant. Ex-
perientia enim, & ratione ipsa con-
stat, humorem ipsum, qui quomo-
dolibet accumulatus, indeque sta-
gnando *Erysipelas* excitat, mobilem
esse admodum atque tenuem, tam-
que valida ditatum potentia, ut, a
compedibus sese liberare conten-
dens, continentia solida premat
summopere, utgeatque undique, si-
mulque fluida reliqua in enormes
aestus cogat, ideoque febriles vehe-
mentes tumultus producat. Pressa
vero hac de causa sic solida eo vio-
lentas magis *contractiones spasmodicas*
subeunt, quo magis elastica sunt,
magisque exquisito ditata sensu; cu-
jusmodi sunt nerveae quaelibet, &
tendinosae partes. Idcirco, quoties-
cunque in Pedibus praecipue *Erysi-
pelatosi* succrescunt tumores, maxi-
mus rigor, imo vehemens utpluri-
mum totius Corporis *concussio* (quam
universalem potius *convulsionem* dice-
rem) febrem derepente praecedat,
quam analogus ipsi subsequitur im-
moderatus calor, donec *Erysipelas*
protrudi satis incipiat: quam ideo
ex praegressis expertus praedicere
valet Medicus. Verum, ut ad pro-
positum nostrum redeamus, si ex
dictis evincitur, varios utique febris
gradus, atque raro ardentis febres
Hepatis Phlegmonibus competere; Nil
utique mirum prorsus fuit, quod in
recensito Jecinoris inflammatorio tu-
more, non Acutae, sed Tertianae
pene solummodo rhythmum febris

C 2

initio

(26) Jacot. Com. in Coac. Hipp. lib. 3. Sect. 2. n. 2.

(27) Forestus Tom. 2. Observ. 7. lib. 19.

(28) Idem ibidem in Scholio.

initio servaverit : unde , licet gravior postea evasisset , manifestas tamen quotidie accessiones cum omnimoda quasi intermissione protulerit ; id quod alias etiam in majoribus Hepatis Phlegmonibus evenisse data opera observavi . Ideo satis patet , Tertianas febres (continuas tamen , & acutarum morem quoquo modo servantes) potius , quam ardentis Inflammationum Jecoris specialiter proprias esse . Non absimilem ob causam errant illi , qui , cum de Phthysicorum Pulmonaribus dignoscendis stasibus sermo est , nullum de ipsis proferre iudicium audent , nisi continua febris adsit , eaque pari semper passu procedat . Siquidem non raro Tertianae febres ulcerosam Pulmonum labem sequuntur , manifestasque accessiones habent de tertio , ut ajunt , in tertium graviores evadentes , nec raro cum inordinato sudore decrescentes , qui tamen praecipue a Pectore , atque superioribus aliis Partibus emanat . Tamque conspicua est quandoque in Phthysicis Tertianae febris periodus , ut Chinae Chinae adminiculo aliquantulum , si non omnimode obtemperare videatur . Verum periodicus hujuscemodi febris rhythmus Phthysim pulmonarem maxime subsequens , aut Tuberculorum suppurationibus , quae identidem fiunt , aut Hepatis stasibus hosce morbos passim concomitantibus , aut utrisque causis tribuendus est .

XXXVIII. Praeter tumorem , dolorem , tensionem , & febrim , de quibus satis actum fuit , alia etiam

attendenda sunt signa , quae non minoris utique momenti esse solent , ad Phlegmones Hepatis rite dignoscendos : Tussis nempe inanis , cibi fastidium , sitis , vomitus varius ; praeter singultum , Abdominisque universalem tumorem , atque extremorum perfrigerationes , Animi defectus , aliaque quamplurima graviora symptomata , quae in summo morbi statu varia ratione evenire passim consuecunt . Attamen plerique , qui de hujuscemodi inflammationibus agunt , tanquam praecipuum , & peculiare signum cum Galeno (29) recensent Vomitum tum sincerae bilis , tum ejus , quae vitellis ovorum similatur , quae postea aeruginis aliquando colorem referre conspicitur . Praeterea in hisce Alvus quoque adstringitur , nisi una cum Visceris hujus imbecillitate inflammationem excitari contingat . Quamobrem merito innuit Jacotius (30) quod in Phlegmone Hepatis , praeter gravitatem in dextero Hypochondrio , aut tensionem cum duritie , ac dolore , initio bilem sinceram vomunt Aegri , praesertim Cava parte affecta , deinde vitellinam , & aeruginosam . Revera , si praecipuum Hepatis spectemus munus , pro secernenda nempe excernendaque bile , nemini mirum erit , quod ejuscemodi diversae bilis conditiones , symptomataque varia ab eadem pendentia in inflammationibus ejusdem praesertim emergant . Verum non semper , neque eodem modo , neque tam copiosi vomitus isti biliosi eveniunt : quod ob inflammatorias ipsius Visceris varias stases fit ;

pro

(29) Galenus tib. 5. de loc. affect. cap. 7.

(30) Jacotius Com. in Coac. Hipp. lib. 5. n. 20.

pro ut nempe unam potius, quam alteram ejus partem occupant, majoresque, aut minores mole tumores adsunt, qui aut intime magis, aut minus *parenchymatosam* substantiam illam pervadunt: nempe versus *secretorios*, aut *excretorios* bilis tubulos. Etenim nemo ignorat, bilis secretionem in intima Jecoris substantia ad *Gibbam* maxime, ubi major ejus moles adest, distincte perfici: ejusdem autem excretionem versus *Cavam* specialiter haberi, ubi nempe *Vesicula fellis* consistit, atque *biliarii* quique ductus *Hepatis* proprii desinunt. Quotiescunque ideo *secretorii Hepatis* tubuli, effervescente plus aequo ibidem sanguine in *inflammatoriis* hisce morbis, ampliores redduntur, bilis proinde major copia secernitur, quae (dummodo in *excretoriis* tubis nullum adsit impedimentum) majore cum impetu per communem ductum ad *duodenum* Intestinum transit, illudque prae copia, majoreque aestu distendit, atque in *spasmodicam* fere contractionem una cum aliis cogit. Tali ideo suborta *spasmodica*, fere dixerim, distensione, ad Intestinalem tubum undique propagata, dum minorem versus superiora resistantiam motui suo bilis invenit, simulque subaestuat, per brevioram viam ad *Ventriculum* transiens, variis excitandis biliosis vomitibus ansam praebet, servata nempe ratione majoris ipsius copiae ab *Hepate* derivatae, & ejusdem specialis morbosae *diathesis* tunc occurrentis. Aliam autem etiam causam, praeter *secretoriorum* bilis duc-

tuum dilatationem, addere hic expedit, propter quam in hujusmodi *Jecoris inflammationibus*, major ibidem bilis copia secernitur, atque in *duodenum*, pro recensitis accersendis *symptomatibus* derivatur. Merito enim animadvertit celeberrimus *Bianchi*, quod aliquando (31) *consuetam solum* vigente tum in sanguine, tum in colatorio quantitate bilis, eadem ab insolitis corporis ipsius *Hepatici*, aut partium adjacentium contractionibus valide adeo, copioseque per ductus suos, in *duodenum* exprimitur, ut soliti effluxus mensuram longe, & exigentiam transcendat. Quis autem *spasmodicam* hanc *Hepatis* contractionem in ejusdem *inflammationibus* evenire posse, unquam negabit, si stagnantium tunc ibidem humorum stimulantem potentiam satis noverit? Quotiescunque ideo ob quamvis rationem major quidem bilis copia ad *duodenum* tunc transfertur, aut per vomitum magna ex parte detruditur, *Alvus* necessario adstringitur: congruo scilicet deficiente in *Intestinis* stimulo, qui ab eodem bilioso latice per ipsa fluente plerumque dependet. Verum, cum ut plurimum bilis non omnimode per superiora in hisce casibus excernatur, sed inferius etiam ad *Intestina*, nec raro magna ex parte migret, eaque stimulante magis vi polleat: haud tam facile adstringitur *Alvus*, imo saepe liberalius fluit. Quod autem irritantem hujusmodi vim in hisce morbis bilis obtineat, propter quam *Intestina* ipsa contrahi, ut diximus, vehementer possint: satis patet ex tor-

C 3

minibus

(31) *Bianchi* in *Historia Hepat.* part. 2. cap. 6. n. 2.

minibus Ventris, quae saepissime tunc accidunt, una cum *cardialgicis passionibus*, & *dysenterico fluxu*, aliisque ejusmodi, de quibus infra loquimur. Praeterea bilis per vomitum tunc educta non raro Palatum, & Labia ipsa corrodit. Tunc vero corrodens magis, & mordax ipsa efficitur, cum stagnantes diutius in *Jecinore* humores acres admodum, ob moram redduntur, iique cum illa admixti, varios ejusdem colores, & sapes peculiare adferunt; unde, progrediente morbo modo *Vitellina*, ut ajunt, modo *aeruginosa*, prout diximus, bilis educitur, quae aliquando amarum, & acrem, acidumque saporem refert, & saepe male olet.

XXXIX. Adstringitur saepissime in *Inflammationibus Hepatis* Alvus, taret si per vomitum bilis nihil profusus, aut parum saltem excernatur; id quod toties evenit, quoties non *excretio* tantum, sed *secretio* praeepeditur, ob factam ibidem *stasim*, unde congrua proinde bilis copia ad Intestina transferri nequit, atque ideo non flavum sed cinereum, aut albicantem potius colorem excrementa tunc referunt. Hujusmodi *secretionis* bilis imminutionem ab hac quoque causa derivandam esse novit prae laudatus Bianchi: quando nempe (ut ipse (32) ait) ob *constrictos praeternaturaliter Hepatis solidos, seu in densitatis temperiem coactos, vel ob scirrhi, aliorumve tumorum pressuram, secretorii, & excretorii glandulae biliaricae meatus ad minorem, quam deceat, amplitudinem*

reducuntur. Verum tamen hoc in *Chronicis* potius *Hepatis* morbis (de quibus infra, de Hepaticis differendo, agendum erit) quam in *inflammatoriis* evenire plerumque consuefcit. Siquidem *Phlegmonodes Jecinoris* tumor raro mole tam magnus evadit, ut totam ejusdem substantiam intime, & quaquaversum oblideat. Ut plurimum enim *Gibbam* dumtaxat partem, aut *Concavam* tantum, aut si utramque, non omnimode saltem *Phlegmon* occupans, reliquam *Hepatis* substantiam liberam relinquit, ut quoquo modo bilis *secretio* habeatur: quod utique sufficit, ut ejusdem ad Intestina transitus non omnimode desit. Quod si *Phlegmon* in *Cava* praesertim *Jecinoris* parte ita constiterit, ut mole sua *excretorios* bilis *hepaticos* poros, *cysticosque* etiam comprimat: tunc, etiamsi bilis in *Gibba* parte a propriis *colatoriis* tubulis secernatur, ad Intestina transire neutiquam potest, unde neque per vomitum tunc effluit, neque inferius congrua copia tendens, excrementorum expulsionem sollicitare satis valet. Quapropter bilis retrogrado motu *lymphaticos* laterales *Hepatis* subiens tubulos, atque extra propriam aream, ut ita loquar, undique oberrans, universae *lymphae* citrinum largitur colorem; unde *Ictericis* magis, minusve evadunt proinde Aegroti, habita scilicet ratione majoris, minorisve copiae bilis in *Hepate* secretae, quae aut omnimode, aut magna ex parte tantum oclusum ad Intestina transitum invenerit. Hinc mirum nemini

(32) Bianchi Hist. Hepat. part. 2. cap. 6. n. 1.

nemini erit, quod in *Inflammatoriis* hisce *Hepatis* morbis *Ictericia* aliquando detineantur *Aegroti*, quandoque vero non. Id quoque se observasse testatur *Jacotius* (33), dum ait, quod aliquando in *Hepatis* magnis inflammationibus, quae *Convexam* partem obsident, sanguis una cum bile a superiorum partium vehementi incendio sursum rapitur, ibique exaestuans partes extimas auriginoso colore inficit, nec in *Intestina*, ut ante, confluit, quorum proinde excrementa alba conspiciuntur. Interdum quoque ejusdem bilis illapsus in *Intestina* intercipitur, obstructo meatu ad ipsius cystidem pertinente; quod fieri etiam potest, quando, praeter *Hepatis* inflammatoriam stasim, speciale aliud in *Cholidocho* ductu impedimentum adest: calculus nempe, aut aliud quidpiam; unde fit, quod *Ictericia* tunc emergere possit, licet *Phlegmon* in *Gibba* parte residens, neque *Hepaticos*, neque *Cysticos* ductus occludat.

XL. Ex hisce ideo, aliisque hujusmodi palam fit, quod, dum *Jecinoris* inflammationis ideam, omniumque ab ipsa proficiscentium symptomatum rationem assequi quispiam tentat, perscrutari debet sedulo, atque noscere, num *Concavam*, aut *Convexam* ipsius partem *Phlegmon* obsideat; cum hoc non solum ad curationem, verum etiam ad prognosim summopere conducatur. Fieri enim potest (teste *Jacotio* (34) ut in sola par-

te *Concava* *Hepatis* sit inflammatio: potest etiam in gibbis partibus, sed non in omnibus existere, ac sub nothis collicis latere &c. Si quis autem frustraneam prorsus hujuscemodi distinctionem ideo arbitretur, quia, posita vasorum communicatione, eorumque propagatione, & unione mutua per universum *Hepatis Parenchyma*, difficile admodum ipsi captu evadat, quod una tantum ipsius pars distincte afficiatur, altera prorsus illaesa remanente; praeter quotidianas observationes, reponam ipsi cum diligentissimo *Jacotio* (35) asserente, quod, quamvis inflammatio in neutra partium exquisitè distincta possit consistere, quod tota *Visceris* substantia continua sit: quia tamen fere fit, ut unam magis, quam alteram obsideat, ea distinctione, quam dixi, opus est: id quod confirmat (36) *Galenus*. Quamobrem, si *Hepatis Phlegmon* in *Gibba* ejus parte praesertim consistit, atque versus stomachum in magnam excreverit molem, per facile vel solo tactu dignoscitur: ut notat *Galenus* ibidem. Sin autem tumor mole minor sit, & *Gibbam* quidem obsideat partem, sed posticam & superiorem versus *diaphragma* nunquam solo tactu morbi sedem, & magnitudinem assequemur, nisi & alia accedant signa congrua, quae ad *Gibbam* praecipue spectent: unde ex *Galeno* ipso verum comperitur (37) quod, simarum partium inflammationes per alia-

C 4

patius

(33) *Jacotius* Com. in *Coac. Hipp. lib. 3. Sect. 2. n. 55.*

(34) *Idem* ibidem *lib. 3. Sect. 2. n. 2.*

(35) *Idem* ibidem *lib. 3. Sect. 2. n. 26.*

(36) *Galenus* de locis affect. *lib. 5. cap. 7.*

(37) *Idem* ibidem.

potius accidentia, quam per tactum investigare oportet. Quapropter apposite admodum Jacotius, posteaquam generalia inflammationis Hepatis signa, symptomataque pleraque indicaverat, speciales alias adjunxit notas, quae tum Gibbae, tum Cavae partis morbosas affectiones seorsim indicare valent. Experientia enim ipsa teste noverat (38) quod si aliquando Cava, quae Ventriculum, & Intestina attingit, Phlegmone obsessa fuerit, gravius urgent illarum partium symptomata, quibus affectus proxime communicatur per exiles quosdam nervos, aut contactum, aut bilis, & seri effluxum; ut in Ventriculo cibi fastidium, nausea, vomitus biliosus, sitis ingens, singultus; in Intestinis tormina; in lateribus gravis, & laboriosus decubitus sinister, tumor tactui minime obvius. Quod pleraque symptomata, quae Hepatis cavam partem male affectam specialiter esse indicant, illa praesertim sint, quae, Ventriculo laborante, eveniunt, Galenus quoque (39) animadvertit. Siquidem ut plurimum, quae in sinis Jecinoris partibus eveniunt inflammationes, magis quam illae, quae in ejus Gibba fiunt, inappetentiam, nauseam, vomitum biliosum, sitim ingentem inducunt. Nec tantum in inflammatoriis hisce Hepatis affectibus, qui Cavam praecipue ejus partem obsident, verum & in aliis morbis, chronicis dictis, qui in eadem parte contingunt, hujusmodi sympto-

mata suboriri, experientia docet. Haec ideo etiam ex calculis tum in biliariis ductibus, tum in choledoco, aut cysti fellea accumulatis evenire, nemo non novit, specialibusque observationibus diligentissime ostendit nuper Clarissimus Tacconi (40) dum praeterea spasmodicam tensionem dextri lateris, & totius corporis lassitudinem veluti spontaneam, & in primis dolorem mucronatae cartilaginis (notante diligentissimo Jacobo VVeppfero) tanquam specialia calculorum signa recenset. Cum ideo prae laudatus Tacconius, inter ea signa, praecipuum existimasset dolorem cartilaginis mucronatae, ejusdem proferre rationem ingeniosissime prosequitur, dum ipsum a ligamento Hepatis lato membranaceo deducens, sic effatur. Hujus ergo membranosi, & validi ligamenti ope dolorem illum ad Sternum excitari evincunt illius nexus, positus & structura; quia cum arte conjungatur cum biliferis tubulis, & conflatur ex fibrillis distractibilibus, elasticis & sensus exquisiti, & superiore sui extremo cartilagini xyphoidi, ac Sterno fortius quam alibi affigatur, propterea ejusdem fibras, quum a calculis intra biliferos canales sitis, & exitum molientibus acrius percelluntur, magnopere tendi, distrahi & concuti necesse est, & ea quidem in parte vehementius, ubi vis distractionis validius exercetur: nimirum in regione praedictae cartilaginis, & Sterni, cui utpote robustiori termino firmitus quam Diaphragmati, Peritoneo, lineae albae, caeterisque partibus termini laxioris

(38) Jacotius loco supra citato.

(39) Galenus de locis affectis lib. 5. cap. 7.

(40) Cajet. Tacconi de rar. quibusdam Hepatis affect.

rioris rationem habentibus, ligamentum illud adhaerescit. Distractionis autem vis quo major fuerit, eo acerbiorum dolorem parit, qui pro varia calculorum magnitudine, figura, motu augeri, & minui manifestum est. Haec autem a Doctissimo hoc Auctore deprompta, fusius hic mihi placuit referre, cum non in calculosis Jecinoris affectibus tantum, verum & in Phlegmonibus aliisque ejusdem Visceris tumoribus, qui non procul ab hujusce ligamenti radicibus consistunt, opportuna sint, ad varia hujusmodi inde suborta symptomata explicanda, & praecipue dictum cartilaginis mucronatae dolorem, qui in similibus circumstantiis Hepatis inflammationes non raro comitari consuescit. Caetera vero supra recensita symptomata, dum Cava Hepatis distincte pars inflammatur, ideo evenire opinatur Jacotius (41) quia os Ventriculi maxime coarctatur, & dolet. Dolet autem (ut ipse notat) vel resudatione tenuis ichoris, aut bilis; vel pressa, quia tumens cava Jecoris opprimit Ventriculum, vel fervoris communicatione, communium nonnunquam nervorum ratione. Quocumque vero modo in Hepatis hisce acutis morbis, aut in Chronicis etiam Ventriculus male afficiatur, hoc per consensum tantum, ut ajunt, non essentialiter ipsi accidit. Morbosus autem iste Ventriculi consensus maxime in hujusmodi Aegritudinibus, meo judicio, fit, aliquando ob affluxum acrioris bilis, quae ad Intestinum Duodenum

maiore in copia transiens, ibidem diutius residendo, ac praeter modum exaestuando, Ventriculum quoque subit, & vexat, eumque in spasmodicas contractiones vehementer cogit. Non negaverim etiam Stomachum a superincumbentis Hepatis adaucta sum mopere mole non parum gravari posse, ut maximam inde molestiam contrahat, & chylosis actio pari ratione laedatur. Aliquando vero ab exuberante Jecinoris tumidi mole adeo premitur, atque ad inferiora trahitur, ut ad umbilicum usque Ventriculus vergat. Hoc ipsum adnotavit prae laudatus Bianchi (42), ubi animadvertit, quod maxima, summeque sic ponderosa Hepatis moles attiguo saepe Ventriculo enormiter nititur adeo, ut eundem inferius usque ad umbilicalem regionem cum maxima machinae animalis pernicie detrusisse legamus apud Thomam Bartholinum, & Saxoniam; ac praecipue in Observationibus Anatomico-Medicis V. & XXIV. Clarissimi Johan. Bapt. Fantoni Medici Regii. Adnotandum hic tamen est, quod frequenter in inspectionibus vastissimae molis offenditur Hepar, duplae scilicet, ultra naturalem (ut ait praeclarissimus idem Auctor) (43) triplae, quadruplae &c. inculpabili tamen undequaque substantia contextum. Caeterum, dum ex morbosa affectione Jecinoris moles excrescit, maximeque ob inflammatorias stases, cum tumores hujusmodi, tametsi in Cava ejus parte geniti, modo majores, modo minores mole evadant, varia

(41) Jacotius Com. in Coac. Hipp. l. 6. Sec. 2. n. 23.

(42) Jo: Bap. Bianchi Historia Hep. part. 2. cap. 2. n. 4.

(43) Idem ibidem n. 1.

varia quoque ratione hinc laedi Ventriculus consuevit. Etenim non semper, neque quovis modo, propter Jecoris inflammationem coarctatur os Ventriculi (monet Jacotius) (44) sed tum demum, cum ita acuta est, ut & Ventrículum immodice calefaciat. Insuper dum Cava Hepatis inflammatur, in ea praecipue parte, ubi & umbilicale ligamentum, & Venae Portae maximus truncus a Liene aliisque inferioribus partibus veniens, adnectitur: non raro ad umbilicum, dolor propagatur, molestumque tunc quemdam sensum patiuntur Aegroti, ac si Hepar versus Lienem valide traheretur; pro ut ego a plurimis audivi.

XLI. Si, Cava Jecoris parte inflammatione detenta, illa specialiter evenire symptomata diximus, quae Ventriculi vere propria sunt: quia tumens ibidem Viscus illum comprimit, maleque multifariam afficit; a Gibba quoque eodem morbo laborante, Diaphragma praesertim in consensum trahi, dicendum merito erit. Plerumque enim Convexa parte inflammata (45) Thorax, cui pars illa communicat, magis afficitur, ac respiratio laeditur per oppressionem Diaphragmatis, & membranae succingentis tensionem, ut inter respirandum Aegri ponderis sensum percipiant, tussiant, nec tamen quidquam excreent, ac dexteræ partis jugulum detrahi sibi putent. Sed & his quoque difficilis est decubitus dexter, ut quo pars affecta premitur, tu-

morque durus, ac dolorificus subest; tamen in exiguo Phlegmone dolor & gravitas, magna respiratione potius, quam tactu se prodant. Galenus ipse observavit, quod Hepatis inflammationes, quae Gibbam occupant partem, ad differentiam Cavæ sic male affectæ majori (46) inter spirandum dolore laborantem afficiunt, magisque tussim excitant, atque dolorem usque ad dexteræ partis jugulum, adeo ut detrahi videatur, extendunt; quod ipsum notat Bianchi (47). Verum porro non semper, neque eodem modo hujusmodi symptomata in Jecoris Gibbæ partis inflammationibus contingunt; quare accurata Clinici Medici indagine opus est, ut specialia, quae adfuerint signa, inter se mutuo conferantur, ad veridicam morbi sedem statuendam. Siquidem inflammatur non raro Hepar in Gibba quidem parte inferiore, superiore tamen penitus illaesa, ut saepe observavimus. Tunc vero, cum in consensum non trahatur immediate diaphragma, nihil propemodum, aut parum saltem respiratio laeditur, atque raro tussicula dicta suboritur. Secus fit, si Gibba inflammata fuerit in superiore parte, ac praecipue cum copiosa Humorū stasi, propterquam tumens admodum Hepar mole sua diaphragma tummore comprimit, & calefacit, simulque pondere suo infra trahit; unde congruus ejusdem motus praepeditur, atque aequali ratione laboriosa respiratio redditur.

Eandem

(44) Jacotius Com. in Coac. Hipp. lib. 3. Sec. 2. n. 14.

(45) Idem ibidem n. 26.

(46) Galenus de locis affec. lib. 5. cap. 7.

(47) Bianchi Histor. Hepat. part. 2. cap. 4. n. 3.

Eandem ob causam multoties Pleura quoque, musculique ipsi proxime adnati, *per consensum* tunc laborant: ideoque fit dolor *Pleuritico* similis, qui ad Humeros jugulumque propagatur. Quantum autem a *Pleuritico* dolore vere differat, ex *Historia Siculi Medici* a Galeno recensita noscere quisque potest. Etenim in *Hepatico* dolore tussis inanis prorsus est, nullum adest Pectoris gravamen, aliaque insuper desunt praecipua signa *Pleuriticis* quibuslibet familiaria. Animadvertendum insuper est hic cum Galeno, quod non semper, neque eodem modo tumores quilibet sub spuriiis costis versus *Hypocondrium* dextrum constituti, tactuque ipso explorati, male affectum vere esse *Hepar* indicant. Etenim in musculis quoque Abdominis superioribus *Phlegmones* per saepe oriuntur, qui respirationem laedere aliquo modo possunt. Verum quicumque istorum musculorum veram positionem, & figuram satis noverint, hoc praecipue discriminis observabunt, quod non solum tumor extrinsecus magis se prodit, verum etiam analogam laborantibus musculis configurationem servat, atque juxta propriam fibrarum eisdem contextentium directionem, rectam videlicet, aut obliquam: pro ut cuique satis patet. E contrario *Phlegmones*, qui in ima *Hepatis Gibba* parte consistunt, quoties mole magni adeo fuerint, ut tactu ipso dignosci commode possint: si undique pertractentur, musculi Abdominis ab ipsis prorsus liberi reperiuntur, & tumor

circumscriptus in cavitate ipsa Abdominis sub spuriiis costis manifeste apparet: id quod perspicuum magis redditur, dum Aegroti modo in uno, modo in altero latere decumbere jubentur, sicque diversimode semper suppositus tumor extrinsecus se prodit: dum contra musculorum *Phlegmones* eandem semper molem servant, quomodolibet jaceat Aegrotus. Animadversiones autem istae Galeni asserto conformia sunt (48) dum statuit, quod Hepatis tumor propriam hanc a musculis incumben-
tibus sortitur differentiam, quod males sub manibus ad coacervatam circumscriptionem desinit. Musculus enim quilibet, cum totus sibi continuus sit; inflammationis ipsius molem, quae sensim diminuat, habet: quippe soli Jecori proprium est, ut tumoris cumulum comprehensim habeat circumscriptum. Praeterea, laborantibus musculis, specialia quaeque supra recensita alia signa desiderantur, quae Hepatis vere propria sunt, aut ratione praecipui ejus muneris, aut figurae, positionis, aut adjacentium ipsi, contiguarumve partium: pro ut ex dictis satis patet, magisque ex dicendis innotescet.

XLII. Equidem haec praecipua sunt signa, quae recensenda hic specialiter esse, putavi, ad inflammationum Hepatis indolem, & locum investigandum, sive in *Cava*, sive in *Gibba* tantum ejus parte morbus constiterit. Verum quia non raro peculiare ibidem inflammationes fiunt, quae non *Gibbam* magis, quam *Concavam*, sed utramque fere
ejus

(48) Galenus de locis affect. lib. 5. cap. 7.

ejus partem pariformiter infestant: tunc mixta occurrunt signa, *symptomataque* varia emergunt, quae utriusque partis propria vere esse posse videntur. Ideo tunc, cum aequivocationi locus superfit, anceps prorsus haeret Medicus, nec quidquam certi de genuina morbi sede pronuntiare audeat, aut valet, praesertim si ex illis sit, qui, utpote affecti Visceris munus, structuram & connectiones haud satis callentes, congruo uti ratiocinio neutiquam possunt. Etenim (49) quibus sine ratiocinatione rudis dumtaxat experientia suffragatur, de iis quae raro eveniunt, experimenta habere non possunt: veluti eorum, quae saepe numero accidunt, facile meminerunt. Verum quicumque anatomicis necessariis cognitionibus satis instructus sit, ea omnia, quae adfuerint signa inter se mutuo conferet, eaque secum ipse rite perpendens, congruas rationes ab antedictis hauriet, ut inde ad genuinam morbi sedem agnoscendam perducat, absque quod aut haesitare nimis videatur turpiter, aut falsam morbi ideam preferat, quo nihil facilius in Medicina evenire cuique potest, cum iudicium in ipsa difficile praeter modum sit. Alia insuper addenda hisce essent signa, quae in *inflammationibus Hepatis* passim observantur: color videlicet faciei plus, minusve pallidus, atque ad croceum saepe vergens: excretorum superius, aut inferius humorum quorumvis variae conditiones: *cardialgicæ* passiones, anxietates, & caetera huiusmodi. Attamen quia haec *inflam-*

mationis Hepatis propria absolute esse non creduntur, cum in aliis etiam ejusdem Visceris minoris momenti affectionibus accidant: de ipsis hic fusius agere necessarium non arbitror, alibi tamen acturus prout occasio postea feret.

XLIII. *Jecinoris inflammationes*, sicuti & aliae quaelibet, duplici tantum modo solvuntur: *resolutione* nempe aut *suppuratione*: quandoque etiam in *scirrhum* desinunt. Prima vero tutior, & brevior ad salutem est via, quam viriliter omni ope quaerere prudens debet Medicus. Secunda autem, cum diuturnum magis exigat tempus, plurimisque accidentibus multifariam obnoxia esse soleat, non aequè tuta est, quin imo plerumque ad mortem tendit.

XLIV. *Resolutionem* obtinere tunc facilius potest Medicus, cum materies in *Hepatis Vasis*, aut ejusdem interstitiis quomodocunque consistens, non copiosa sit, imo taliter disposita, ut contiguorum canalium cavitates subire aliquando queat; difficilius contra, atque raro plerumque habetur, si stagnans ibidem humor tenax fuerit admodum, & concretioni proximus. In primo namque casu, ut *resolutio* optata habeatur, id praesertim requiritur, quod humor restitans attenuetur, atque ad motum quoquo modo sollicitetur, atque sic futura ejusdem concretio praepediatur. Ad hoc summopere confert adaucta continentium solidorum elastica vis, cujus ope humor stagnans ultro progredi coactus, ad consuetam *circulationis* semitam iterum

(49) Galenus de loc. affect. lib. 5. cap. 7.

rum reduçitur: aut, si prope *biliarios* majores ductus resideat, ipsos subire facilius potest. *Fotus* ideo emollientes discutientesque affectae parti saepe apponantur; cujus etiam indolis esse debent potiones magna in copia sumendae. In primis tamen necessaria maxime est copiosa sanguinis iterata emissio, juxta affecti corporis universalem constitutionem. Etenim, dum sanguinis copiam congrua sic ratione imminuimus, tota, quae remanet massa minus vasa distendit, neque pleno adeo, sicuti antea, gurgite laborantis visceris anfractus subit; quod utique necessarium est, ne ob majus sanguinis illuc irruentis momentum, continentium vasorum tunicae, a restitantis extrinsecus humoribus admodum pressae, discindantur, atque major sequatur effusio, quae eo difficilem magis *resolutionem* reddat. Saniores haec utique sunt indicationes tutioresque, atque simpliciora ratiocinia, quibus inhaerere semper debet Medicus ad *inflammationum Hepatis*, sicuti & aliarum quarumlibet, *resolutionem* tentandam. Verum tamen, quia Viscus hoc non *sanguiferis* tantum, sed *lymphaticis* etiam, *biliosisque* maxime *excretoriis* tubulis ditatum est; multiplici ratione *inflammatorii* tumoris *resolutio* evenire potest, & solet. Quotiescunque enim restitans humor, ad motum denuo sollicitatus, venas subire tam facile nequit, *excretorios* bilis porulos aliquando penetrat, indeque in Intestinorum cavitatem protruditur; unde cruentae excretionis per Alvim, nec raro per vomitum, una cum bile

utiliter occurrunt. Hinc, cum & biliosae dejectiones frequentius, utiliusque quam aliae quaelibet excretionis *Jecoris* hujuscemodi solvendis *stasibus* specialiter conferant: aliam merito emergit indicatio, non parvi facienda, quae usum *purgantium* commendat, illorum tamen, quae irritare nimis Intestinorum tunicas nequeant, ipsorumque solummodo *peristalticum* motum vegetiorem praestent. Qua de re, si aliunde *resolutio* haberi non possit, & minor reddita sit febris, nec graviora vigeant Praecordiorum *symptomata*, Rhabarbarum omnijure convenire arbitraretur, praecipue vero ejusdem tincturam in Sero lactis paratam, quae eodem tempore Intestinorum fibras simul laxat, & blande stimulat, ut facilius per Alvim quaesita excretio fiat. Quod si hinc cruenta illa, quam diximus, expulsio non accidat, hoc tamen praestabit *purgantium* hujuscemodi usus, quod bilis saltem excretiones promovebit: quod etiam ad optatam *Inflammationis Hepatis resolutionem* summopere conducit. Ut plurimum enim in hisce morbis bilis magna copia ab *Hepate* secernitur, quae, nisi cito educatur, *biliarios* undique tubulos praetermodum distendit, atque pari ratione *sanguiferos* canales comprimit, cruoris motum segniores reddendo: quare difficilius *resolutio* subsequitur. Praeterquamquod animadvertendum hic etiam est, quod nimia bilis copia & crassities, a qua *sanguiferi* ductus comprimuntur, pro potissima *inflammationum Hepatis* causa plerumque haberi debet, ad quas etiam bilis ejusdem
 ibidem

ibidem occurrentes *stases* haud parum conferunt, ut experientia docet. Qua de re eo magis patet quo jure conveniat idoneorum *purgantium* usus, ad *inflammatorios* etiam *Hepatis* resolvendos tumores: dummodo ea caute, ut diximus usurpentur. Quod si Alvus libere ex se fluere videatur, sed non tam facile, ob nimiam bilis crassitiem; tunc praeter laxantes attemperantesque potiore jure conveniunt Clysteres emollientes, quoquo modo, juxta specialem indigentiam, parati, qui simul ac Alvum leniter solvunt, biliosasque excretiones promovent, genitos a transfluente bile ardores in inferioribus intestinis tollunt, & fibras leniunt. Simplici hac methodo, absque multiplici remediorum apparatu (quibus ad pompam, fere dixerim, non sine Aegrotorum damno, uti nonnulli solent) *Hepatis* quamplurimas *inflammationes* ad *resolutionem* feliciter perduxit. Verum alia tunc non neglexi remedia, quoties occasio postulabat, ut occurrentibus identidem *symptomatibus* obviam ire utiliter possem; vomitui nempe, Ventris torminibus, *cardialgicis* passionibus, singultui, aliisque hujuscemodi, quae in hisce morbis familiaria esse solent.

XLV. Quamplurimas recensere hic possem observationes ejuscemodi Aegrotorum, qui simplici hac methodo ab *inflammationibus* magnis *Hepatis* evasere; etiam si, ob graviorum *symptomatum* comitatum (singultus videlicet, vomitus, anxietas, Abdominis tensionum, Animi defectuum, cum universalibus co-

piofis sudoribus) ad agonem fere perducti viderentur. Tunc autem mirum utique erat attendere, quod quo foetidae magis, quo magis biliosae, tenaces, flavo-virentes, copiosaeque Alvi excretiones fiebant, eo melius citiusque solvebantur graviora quaeque *symptomata*: quae de novo suscitabantur, cum novae in Hepate *stases* in decursu morbi emergerent: iisque pari ratione per Alvum solutis, novum Aegrotis accedebat levamen. Animadvertat tamen hic, quaeso, Lector, quod, si *purgantia* in *inflammationibus Hepatis*, ratione & experientia duce, administranda esse moneo, non quibuslibet indiscriminatim utendum esse arbitror; pro ut quibusdam fortasse videbitur, qui me *purgantium* quorumlibet amatorem nimium male sano judicio existimant. Haud enim ignoro, quod *purgantia* validiora (illa nempe, quae irritando nimis vim suam exerunt, non autem leniter stimulando, Alvi solummodo excretiones blande sollicitant) tantum abest, quod optatas crises hasce promovere unquam possint ad *Hepatis inflammationes resolvendas*, ut eas praepedire magis, atque retardare potiore jure valeant. Siquidem *purgantia* haec validiora, dum in Intestinorum fibras vehementer impingunt, easque acriter mordent, *spasmodicas* in ipsis enormes contractiones exsuscitant, a quibus adstricta potius Alvus redditur postea, quam laxatur: id quod in quibuslibet etiam aliis morbis, quotiescunque *purgandi* indicatio vigeat, animadvertendum sedulo semper esse puto. Quapropter

ter Rhabbaro simplici in Sero lactis, ut dixi, infuso, Clysteribusque uti, quoties oportebat, consuevi, una cum laxantibus aliis potionibus. In summo autem morbi vigore, dum *symptomata* quaeque magis saeviebant, solo Sero lactis copioso usu, votis frustratus raro evasi. Porro serum hoc pleno haustu saepe ingurgitatum, tum ratione ponderis, tum laxante & leniente vi sua Alvum utiliter commodeque subducit, internosque ardores satis attemperat. Tunc autem, cum Alvus ex se soluta erat, Intestinorumque flatus vigeant, aut acidi ructus; Serum potius destillatum cum attemperantibus Herbis praescribendam. Verum si subducendi leniter Alvum indicatio vigeat, Oleum quoque Amygdalarum dulcium convenit: dummodo congrua *purgantia* identidem non omittantur: pro ut morbi ratio postulet. Oleum enim hoc cum neque vi gravitatis suae specificae, neque stimulante ulla potentia agat; si, aut Intestinorum motus torpescit nimis, aut tenaces crassique magis educendi sunt humores, incassum penitus adhibetur. Ideo sic incaute usurpatum in Intestinorum anfractibus tamdiu residet, ut acescat, atque acris evadat: unde graviora hinc Abdominis *symptomata* eveniunt, & stomachi *cardialgicæ* passionis, quibus iterati Clysteres medelam praestant, Oleum ipsum, ex mora jam infensum redditum, una cum morbovis humoribus educendo. Porro multoties observavi, non in hisce tantum, verum etiam in aliis morbis, quod pejora quandoque ab

usu hujusce Olei incommoda Aegrotis supersunt, quam a mitioribus *purgantibus*: quod praesertim illis evenit, in quibus intestinalium fibrarum torpor magis, quam rigiditas nimia viget, atque tenaciores dominantur humores, quos, utpote ad motum inertes, *purgantibus* congruis educere satius tutiusque erit. Hujusmodi autem rationes illis utique arridere neutiquam poterunt, qui, nullo habito laborantium corporum discrimine, nec satis perspecta morbi genuina causa, ad Oleum hoc, veluti ad tutissimum remedium, confugere ut plurimum solent; adeo ut remedium hoc (quod in torminibus solum Alvi, Pleuriticisque doloribus, ad contractas laxandas fibras, in usum revocari quondam consueverat) ac si *Panacea* universalis esset, ubique & semper praescribatur: fausto ne, an infausto omine id plerumque fiat, penes illos iudicium esto, quorum sana mens a praesudiciis abhorreat, atque medicamentorum vires, agendique modos admissim noverit; pro ut alias ostendemus.

XLVI. Declinante autem *Hepatis inflammatione*, cum adhuc laxandi Alvum pravosque educendi humores indicatio urgeret, Tettucianas aquas congrua in copia, fausto semper eventu, tunc praescripsi. Ista enim, utpote detergente, atque roborante simul vi pollentes, reliquas (si quae fuerint in Intestinorum Plicis, aut in superioribus *excretoriis* ductibus) infensas materies leniter expellunt: simulque laxatas ex praegresso morbo fibras roborant. Ideo

cathartica

cathartica specialis earundem vis hoc maxime praestat, quod, cum Al-
vum blande & satis subducatur, vires
nihil propemodum dejiciat, quin imo
potius, morbofo evicto sic fomite,
vividiores reddat. Hinc merito in
quibuslibet aliis etiam Intestinorum
morbis illas convenire existimo,
atque experientia ipsa teste didici:
quoties nempe tenaces dissolvere,
atque educere humores, solidaque
firmare opus est; unde & in Visce-
rum anfractibus a lentescente prae-
sertim lymphas subortis utiliter usur-
pantur. Quotiescunque autem in
hisce, aliisve hujusce census morbis
Tettucianis uti aquis satius duco,
catharticum congruum praecire debere
suadeo; si Alvus tamen inobediens
admodum sit, aut de tenaciorum
segniorumque humorum stasi suspi-
cio emergat. Caeteroquin alias *ca-
tharticum* omitto, cum non ignorem,
quod *Aqua Tettucii*, quamvis non
praeunte medicamento usurpetur (ut me-
rito notat Clarissimus Roncallius)
(50) tamen ob latentem suae indolis
salem, Intestina interdum irritando con-
stringit, atque per Anum redditur.
Aliam quoque ob causam a purgante
abstinere in hisce morbis soleo ante
usum Tettucianarum aquarum; tunc
nempe cum non Intestinalem tantum
tubum, ejusdemque plicas a
glutinosi humorum infarctibus de-
tergere in animo habeo; verum
etiam Hepatis praedictas dissolvendi
stases necessitas praecipue urget. Hu-
jusmodi namque aquae absque
purgante non affatim, sed paulatim
epotae haud aequae facile per infe-

(50) Roncallius de aquis Coldoni.

rora dejiciuntur: ast communes san-
guinis semitas pervadunt, ideoque
Hepar ipsum subeunt, residuas ibi-
dem stases dissolvunt adeo, ut resti-
tantes adhuc tenacioris bilis, aut
puris, aut crassioris lymphae mo-
leculae comminuantur, abstergan-
turque, atque per consuetos excre-
torios tubulos facilius prodeant.
Verum dum haec non tam fausto
evadunt omine, caeterumque prae-
gressae in Hepate suppurationis suspicio
adest, ad *Balsamica* confugere oppor-
tunum arbitror, utpote quae deter-
gente admodum, & roborante vi
pollent, internisque omnibus etiam,
sicuti & externis suppurationibus potio-
re jure conveniunt. Inter *Balsamica* ta-
men illa praecipue seligere soleo,
quae urinarias etiam vias perva-
dunt, per quas non raro interno-
rum *apostematum* purulenta materies
solo Naturae adminiculo utiliter eli-
minatur. In hisce ideo circumstan-
tiis admodum profuisse multoties
observavi *Balsamum* genuinum de
Copayba, una cum *Vulnerariis* co-
piofis decoctionibus exhibitum. Ast
quia *Balsamum* hoc, ob Mercato-
rum fraudes, raro sincerum ad nos
transfertur, & plerumque aut Oleis
aliisve liquoribus dolose immixtum,
aut arte etiam pessime fabrefactum;
tutius est *Terebinthum*, vel *Abjeti-
num* gummi ejus loco adhibere.

XLVII. Haec ideo simplex illa
est tutissimaque methodus, qua in
hujusmodi curationibus uti con-
suevi, ut inflammatorias hasce Je-
cinoris stases dissolverem. Id vero
pro votis mihi toties cessit, quo-
ties

ties *Phlegmonodes* tumor mole grandior non adesset, ac speciatim ibi consisteret, ubi brevior, ubi facilius ad *excretorios* bilis tubulos aditus pateret, ut per eosdem, ut diximus, *inflammatorius* humor ad Intestina transferri commodius posset. Hinc modo magis, modo minus diuturnus evadit morbus; ratione nempe habita ad tumoris molem, ejusdemque positionem, ad quam sedulo attendere debet Medicus, ut optatas *Crisis* tuto promoveat. Frustra enim Alvum solvere tentabit, si tumor in superiore *Hepatis Gibba* parte consistat, a qua difficilius ad Intestina emergit aditus, aliaque ratione perfici *Crisis* ut plurimum solet. Secus vero, si vomitus urgeant, nausea, nec non *cardialgicæ* passiones, ventris tormina, biliosæque speciales excretiones præcesserint, aliaque supra enarrata signa, quæ versus *Cavam* potius partem tumorem latere denotent; ad Intestinorum congruam excretionem sano consilio promovendam Medicus utique dirigitur. Adnotandum hic insuper est, quod, tametsi tutior breviorque per Intestina *Crisis* plerumque in hisce morbis eveniat: aliquando per urinarias vias, cutisque meatus magna ex parte, si non omnimode negotium absolvitur. Hujuscemodi *Crisis* indicium extat, si urinae *lateritium*, ut ajunt, & copiosum quidem *sedimentum* referant, caeterumque coloratae magis sint & crassæ: si subflavo lividoque colore universum corpus perfundatur, sulphureumque ac graveolentem odorem, multoque

magis subflavum colorem prodeuntes copiosi sudores adferant: atque hæc omnia cum manifesta *symptomatum* remissione eveniant. Biliosas per sudorem obortas excretiones ego ipse in hisce morbis, aliisque a nimia bilis copia & aestu subortis, pluries observavi: easque aperte indicat prælaudatus Bianchi (51) ubi sic ait. *Imo & minutiorum etiam glandularum cutis hospes interdum accedit bilis, sudorem inde flavum obvia omnia tingentem producens, cum in massa communi competenter adeo attenuata fuit, ut gracillimas hæc vias superare possit, & per eas erumpere.*

XLVIII. Animadvertendum hic præterea est, quod frustranea penitus evadit sagaciorum quorumvis Medicorum solertia, si *inflammatoria stasis Hepar* occupans intra membranofum *folliculum* ita concludatur, ut nulla fere cum circumpositis ductibus sive *biliferis*, sive *sanguiferis* communicatio adsit. Tunc enim nullæ prorsus *Crisi* locus verosimiliter superest, ac proinde sanationi; nisi cum tumor ad extimam *Hepatis Gibbam* partem ita vergat, ut exterius sub integumentis prominens, a solertissimo Chirurgo secari possit, contentaque materies provide expelli; pro ut diligentissime præstitit, atque observavit sedulo Clarissimus Tacconius (52). Hic autem merito evincit, quod *folliculati* hujuscemodi tumores Hepati specialiter contingere possint, dum sic monet. *Nam id quidem tumoribus intra glandulosa cum Hominum, tum Animalium viscera genitis non infrequenter*

D

(51) Bianchi *Histor. Hep. part. 2. cap. 10. n. 4.* (52) Cajet. Tacconi *Observationes.*

ter accidere compertum est, ut pravam scilicet eorum materiam membrana undique tumorem investiens, primis saltem temporibus, coerceat, absque ulla, vel certe cum insensibili oeconomiae animalis iactura, dum reliqua nimirum visceris moles integra, & incolumis remanet. Folliculatos ejusmodi, seu, ut alii appellant, cysticos tumores Pulmonibus quoque familiares esse, innumerae Medicorum observationes testantur, atque ego ipse multoties ex sectionibus Cadaverum didici. Quin & in Pulmonibus ad plures annos latitant, absque quod advesae valetudinis insignes secum adferant notas: nisi siccam recensere velimus tussim, haud equidem frequentem, cum modico Pectoris gravamine, aliisque symptomatibus, de quibus in aliis constitutionibus fusius egimus. Caeterum quod spectat ad folliculatos Jecinoris tumores, nemo illos profecto negare unquam poterit, qui Cadavera denatorum ex hisce morbis pluries inspexerit, pro ut mihi haud frequenter contigit. Porro Hepatis substantia sic sabrefacta specialiter esse videtur, ut in innumeris ejusdem fibrarum membranosis interstitiis effusi quavis de causa lymphatici, biliosi, aut sanguinei humores, in iisdemque restitantes, atque in dies, ex novo humorum affluxu, copia adaucti, continentis membranaceos parietes distendere admodum possint, & cysticos praedictos tumores variae molis & speciei procreare. Huc spectant observationes ex Valsalvae Schedis a fa-

migeratissimo sapientissimoque Morgagno selectae, atque nuper ab ipso (53) expositae. In prima enim agitur de Virgine grandaeva, in qua Hepar tam magnum inventum fuit, ut tota ventris superior cavea occuparetur. Pars autem Hepatis major ex vesiculis constabat, nonnullis majoribus, aliis minoribus, oblongis quibusdam, aliis ovalibus, plerisque sphaericis, omnibus autem humore plenis lymphae simili..... Quaedam ex simplici factae erant membrana valde albicante: quaedam capitulum ostendebant, fortasse, inquit, excretorii ductus initium: nonnullae autem ex majoribus vesiculis extrinsecus fibris carneis instruebantur, intus vero multas alias continebant vesiculas, quae ex simplici membrana constabant. Accedit alia observatio cadaveris Mulieris ex diarrhaea cum lenta febre denatae, cujus Jecur intus extraque, totum corporibus compingebatur, quorum erant pleraque parvi ciceris figura & magnitudine, cuncta autem folliculi erant membranei, quos fibrae carnaeae in retis modum implicitae, & per totum Jecur pertinentes, suis areis excipiebant..... Folliculi autem a concreto intus humore turgebant, qui colore cum esset dilute flavo, bilisque simili, quae crassior quam solet, & ad exiguum redacta, in sua vesicula continebatur, facile credi poterat bilis, quae intra eos folliculos stagnando concrevisset. Tertio loco refert Tumorem cysticum sphaericum, gallinaeque ovum aequantem, qui in Jecinore ad sinistram felleae vesicae latus occurrit. Ei tumori cum scalpellum admovisset Valsalva, apparuit

apparuit intus materia, habitu, & colore quasi mel referens, nisi quod pars quaedam virebat, cum reliqua multo major flaveret &c. Posteaquam autem tumorem hunc in aqua macerasset aperte novit, humorem illum, qui a principio melleus visus erat, innumeras vesiculas esse, quas inter quaedam quasi membrana magna, & crassa sese obtulit colore potius viridi, structura autem adeo flaccida, ut levi tactu disrumperetur. Denique specialem aliam recenset observationem gracilis Sacerdotis, cui, post praegressum Icterum, Abdominis dolores, vomitus, sanguineae plures dejectiones evenerunt, indeque gravibus in dextero hypochondrio subsequenter doloribus, quamplures etiam vesiculas dejecit, sic ut intra viginti dies omnino supra ducetas exierint, magnitudine, & eo quem continebant humore dissimiles; aliae enim album, aliae flavum, mixti aliae coloris humorem inclusum habebant. Mortui aperto Ventre, exemptoque Hepate, ingens a dextris abscessus tertiam ejus partem occupans inventus fuit, qui vesiculis seatebat, quarum bene multae intra plurimum obscuro coloris serum natabant, minores aliae corpori Hepatis valide, nonnullae laxius in ipsis vomicae parietibus inhaerebant: quibus in parietibus excavata etiam occurrebant spatia, ex quibus aliae antea vesiculae exciderant. Ingenti abscessus cavo ingens officium respondebat, in quod, quasi in pelvum quaedam expanderat se choledochus ductus, parte reliqua ita amplificatus, ut digitum intra semittere, atque adeo vesiculas posset ad Intestinum traducere.

XLIX. Verum, ut ad propositum redeamus, animadvertere ultro fas est circa inflammatoriae Jecinoris stasis solutionem, quod, tametsi congruae aut per Alvim, aut per sudores, aut utroque simul etiam modo criticae idoneae excretiones eveniant, atque talia vere educantur, qualia conveniat; nihilominus aliquando protrahitur diu admodum morbus, dum nempe modo remittere videtur, modo gravius iterum insurgere. Id plerumque tunc evenit, cum plurimae in Hepate inflammatoriae stases, seu mavis tubercula variae molis hinc inde ibidem succrescant. Tubercula enim haec, dum non eodem semper tempore simul procreantur, diversaeque, ut diximus, sunt molis, eodem temporis intervallo solvi omnia nequaquam possunt. Quamobrem persaepe observamus, quod, posteaquam (congrua quomodolibet habita resolutione) febris imminuta est, atque symptomata quaelibet mitiora evaserunt, atque ideo tuta undique salutis spes emergere videtur: omnia in pejus extemplo commutantur, ac pullulans denuo cum rigore acuta febris, novae in Hepate progenitae inflammatoriae stasis signacula adfert, pro cuius resolutione congruum denuo tempus requiritur. Ob succrescentia ideo identidem nova haec Tubercula, prioribus solutis, inordinatae admodum eveniunt febres, & diuturnae, quae inaequalibus idcirco temporibus remittunt, eademque ratione absque rhythmo iterum suscitantur. Idem intelligendum venit de diversis symptomatibus, quae variis quoque modis accidunt:

pro ut nempe in una potius, quam in altera Jecinoris parte Tubercula haec incipiunt, aut desinunt, eaque majora, aut minora mole sunt. Non absimili ratione inordinati ejusmodi febris, atque *symptomatum* motus occurrunt, dum varia in Pulmonibus gignuntur Tubercula, variisque temporum intervallis resolvuntur: quod videre est in *Phthysicis* hujusce generis omnibus, in quibus ideo febris aliquando ad diuturnum etiam tempus evanescere magna ex parte observatur, iterumque insurgit, nec raro tertianae duplicis ordinem quoquo modo servat. Unde perperam judicant illi omnes, qui *organicam* ejusmodi laesionem in Pulmonibus existere posse negant, nisi febris continua sit; id quod tamen verum comperitur, dum *Phthysis* pulmonaris ad tertium, ut ajunt, gradum, aut saltem ad secundum pervenerit. Verum quod ad *Hepar* spectat, nemo unquam revocare in dubium poterit, quod varia tubercula illa in hoc viscere non raro suboriantur, inordinatosque praedictos morbi motus adferant: cum hoc autopsia ipsa, atque experientia multoties innotuerit. Quâplures circa haec adferre hic possem observationes hoc anno praesertim, aliisque etiam a me habitas. Hisce autem superfedere satius arbitror, ut brevitati consulam; maxime quia, cum expertis Clinicis Medicis meas haec animadversiones, quaecunque eae sint, communicare in animo habeam: satis superque futurum ipsis puto, si haec tantum generali modo proposuerim, ut inde habeant, quae

in singulis casibus adnotare me potuisse, existiment, quod & ipsi saepius antea forsitan observaverint. Verum tamen specialem hic addere observationem fas erit, quae una pro cunctis *inflammatoriis* haec Hepatis stases ob varia tubercula factas, variumque ab ipsis pendentem morbi ordinem adamussim ostendet.

L. Admodum Reverenda Mater Chiozza Religiosa in Coenobio Divae Martae hujusce Urbis, habitu carnosio praedita, biliosisque saepe morbis antehac obnoxia, initio Julii acuta febre correpta fuit, quae, tertianarum postea rhythmum absque ordine simulando, modo gravius, modo levius ipsam divexavit toto hoc mense. Comites saepius aderant biliosi vomitus, *cardialgicæ* stomachi passiones, nausea, oris fere continua amarities, vigiliae, sitis, aliaque hujusce census *symptomata*, quibus identidem varia ratione detinebatur, cum urinis admodum croceis biliosisque excretionibus. Pluries tunc ipsi sanguis emissus fuit: attemperantes potiones & laxantes magna in copia assumpsit, aliisque ejusmodi usa est remediis, quae ab alio expertissimo Medico ipsi sana methodo praescripta fuerant. Inchoante Augusto mense, cum ad ipsam accersitus fuisset, praedicta omnia rite perpendens, valida adhuc vigente febre, ejusdem pertinaciae causam ab *inflammatoria Jecinoris stasi* pendere certo certius existimavi; maxime quia non modica circa mucronatam cartilaginem *tensio* aderat, cum obtuso dolore, qui ex compressione acutus magis evade-

evadebat, atque versus *Hepar* ex-
porrigebatur. Diuturnum idcirco fu-
turum fore morbum, incertique ad-
modum exitus indicavi. Diluentia
ideo selectiora remedia, atque le-
nientia praescripsi. Cumque ad In-
testina maxime excretionibus bilio-
sis *Crisis* utiliter, sed parce nimis,
moliri *Natura* mihi videretur: ad
incidentia etiam & *purgantia* levia
confugiendum esse censui, ut illo-
rum ope tenacem, ac stagnantem
bilem dissolvere, ejusdemque per
consuetos ductus excretionem pau-
latim promovere possem; juxta al-
lata supra ratiocinia. Levem ideo
purgantem potionem ipsi statim prae-
scripsi ex *Manna* paratam, unacum
sufficienti infusione *Sennae*, & *Rha-*
barbari facta, ut soleo, in aqua
Glandium Persicorum: cujus ope
magnam copiam croceae tenacis,
atque foetidae bilis absque ulla mo-
lestia eduxit; & melius inde se
habuit. Quamobrem, a juvantibus
etiam indicationes ultro desumens,
Serum lactis alteratum cum attem-
perantibus & aperientibus herbis,
addita modica infusione *Rhabarbari*
per aliquot dies ipsi summo mane,
modo quotidie, modo alternis die-
bus sumendum imperavi. Hinc,
cum copiosis bilis dejectionibus laxa
fatis *Alvus* evasisset, *Clysteres* tan-
tummodo ex lacte & saccaro para-
tos identidem injici posthac jussi.
Vix autem credibile est, quanta
nam bilis foetidae, tenacisque co-
pia hoc modo prodierit Augusto, &
Septembri mense, maximo quidem
cum levamine. Siquidem ex biliosis
hisce dejectionibus mitior evadebat

febris (licet in vespertis quotidie
modo magis, modo minus exacer-
baretur) *symptomataque* omnia pari
passu imminuebantur. Secus vero,
cum hisce excretionibus carebat,
tumebat undique *Abdomen*, prae-
cipue circa *Hepar*; *Vomitus* quo-
que aderant modo inanes, modo
cum biliosis ichoribus; *cardialgicae*
accedebant passiones, *Ventris* tor-
mina, sitis, & frequentes *Lypothi-*
miae. Nec per vomitum tantum,
atque per *Alvum* excretiones uti-
liter tunc fiebant, verum & per
superiores glandulas. Magna enim
copia falsae, & acris adeo *lym-*
phae ad fauces confluere postea
coepit, ut plurima hinc inde in
lingua, totaque oris interna su-
perficie ulcuscula statim succreve-
rint, propter quae tenuia vix
juscula deglutire magno cum ar-
dore poterat. Ad villensium ideo
aquarum copiosos potus confugere
opportunum tunc existimavi, ut
nocuorum humorum excretiones ad
urinarias quoque vias diverterem,
internosque ab iisdem proficiscentes
aestus aliquo modo compercerem:
non omissis tamen *Clysteribus*, ut
biliosas utiles dejectiones simul pro-
moverem. Tunc autem vehementes
adeo *cardialgicas* passiones una cum
torminibus ventris patiebatur, ut
animo saepe deficere omnimode
videretur: quibus omnibus obviam
ire utiliter consuevi, *mixturam sto-*
maticam nostram ipsi identidem
exhibendo. Posteaquam vero leni-
entium atque detergentium ope
praedicta oris ulcera evanuerant,
nova facta de repente ad inferio-

res partes *metastasi*, maximis crurum doloribus vexabatur, maximeque in sinistra parte, cum externo tumore. Dolores hosce passa fuit sequentibus Octobri, & Novembri mensibus, adeo ut e lecto surgere nequiquam posset. Interea febris contumax semper fuit, eaque una cum praedictis *symptomatibus* nunc levius, nunc gravius saeviebat, servata plerumque ratione biliosarum putridarumque excretionum, quae aut sponte, aut Clysterum adminiculo identidem fiebant. Aliquando enim ad agonem fere omnimode perducta frigidis undecunque sudoribus scatebat, comite etiam singultu. Aliquando contra, mitescens *symptomatibus* omnibus, febris pene omnino imminuebatur. Salsa posthac iterum lymphæ ad fauces copiose affluxit, crurum dolore, & tumore simul permanente. Hinc, ut utiles Naturæ *crises* magis promoverem, affectumque Hepar detergerem, ac roborarem: ad Balsamum de *Copayba* confugi, quod quotidie assumebat ad scrupulum unum circiter, superbibendo decoctionem ex Hordeo simplici, addito Melle. Hoc remedio plus quam per mensem cum levamine usa fuit. Copiosae enim inde evaserunt urinae: febris paulatim decrevit: appetitus, vividusque faciei color rediit: dejectiones fiebant sanorum similes: consuetoque deficiente lymphæ salsae affluxu ad fauces, sub finem Decembris omnimode tandem convaluit. Deinceps autem vi-

ribus diu destituta maxime remansit: atque posthac de Genuum crurumque dolore conqueri sequente tota hyeme consuevit, quousque, accedente Vere, pristino iterum robore, & valetudine potiri potuit, quam incolumem postea diu servavit.

LI. Ad prognosim, quod spectat, quae Hepatis Phlegmonibus specialiter convenit, experientia evincitur, & ratio ipsa probat, quod (54) *Hepar inflammatum gravius infert periculum, quam Lien, & a Gibbis inflammatis majus periculum imminet*. Hoc vero pendet a peculiari Jecinoris structura, propter quam etiam fit, ut licet ipsum quoque inflammationis sit capax (55) forte etiam non ita frequens sit, ob arteriae hepaticae parvitatem, & minorem impetum sanguinis venae Portarum. Praecipuum tamen inflammationis Hepatis periculum ex eo est, quod hoc necessarium magis viscus sit quam Lien. Nemo enim ignorat, absque hoc Animalia vivere diu posse, sine ulla manifesta functionum laesione; quare neque satis adhuc constat, cui vere usui Lien destinetur: licet varii varia hinc inde, conjectura potius quam ratione duce, super hoc sentiant. Jecur autem, quia mole majus viscus, tum quia amplioribus venosis praecipue, atque arteriosis vasis, nec non lymphaticis innumeris tubulis ditatum est, admirabilique artificio speciali constructum, ut bilis necessariae adeo secretioni, ac proinde totius san-

(54) Holler. Com. in Coac. Hipp. lib. 3. Sect. 2. n. 26.

(55) Boerhaav. Aphor. de cognoscend. morb. n. 914.

sanguineae massae *filtrationi* interviat : inflammari utique , aliove quovis modo laborare graviter nequit, absque quod praecipuae non ferientur actiones, aut male saltem habeantur, atque grave ideo periculum ut plurimum emergat. Praeterea a *Gibbis inflammatis majus periculum imminere*, quam a *Cavis*, merito cum Hollerio statuendum est: id quod etiam confirmat (56) Lommius. Etenim illae, quae in *Gibbis* fiunt *inflammationes*, cum facta, tum non facta *suppuratione*, plerumque nullo alio modo solvi possunt, nisi restitans humor *venosus ductus*, aut etiam *lymphaticos* (quod difficilius evenit) subiens, universae humorum massae immisceatur, indeque in *aream*, ut ajunt, *circulationis* deductus, aliorum transferatur, donec in congruis *emunctoriis*, juxta peculiare affectorum corporum dispositiones, secernatur, excernaturque. Non enim a *Gibbis inflammatis* ad excretorios bilis tubulos adeo facilis humori noxio aditus conceditur. Id unum praeterea superest ut *Gibbae Hepatis inflammatae* partes a morbo liberentur, rupto *abscessu*, effusaque materie in Abdominis cavitatem. Verum hoc periculo plenum omnimode est, ex quo casu servatus vix unquam quisquam (57) fuit. Verum cum *inflammatorius* humor *circulatoriam* sanguinis semitam subire cogitur, atque ideo cum universa ejusdem massa intime coit,

ipsam proinde multifariam inficit, id quod testantur citrini, plumbei, atrabillarii, virentesque, aut foedi alii quilibet colores, quibus corporis extimam superficiem infici maxime tunc passim observamus: eademque ratione urinae etiam faedantur. Cum ideo ex hujuscemodi corrupti humoris commixtione universa humorum massa pervertitur, quis non videt quanta nam, & quam gravia toti animali oeconomiae incommoda evenire possint, dum eadem de causa secretiones aliae omnes pessundantur. Attamen haud inficias unquam iverim, quod facta in *Gibbis Hepatis* partibus *inflammatoria stasis* per Alvum etiam aliquando, si non omnimode, saltem magna ex parte solvi possit; pro ut ego ipse aliquoties observavi. Hoc autem tunc solummodo evenit, cum congesta materies magis ad *Concavam*, quam ad *Gibbam* partem vergit, ideoque ipsi aditus haud omnimodo praepeditur ad *secretorios excretoriosque* bilis tubulos, ut inde ad Intestina transferatur.

LII. Generalius tamen loquendo, ideo maximum ab hisce morbis periculum emergit, quia, si *inflammatio* (58) *Hepatis* per resolutionem discuti non valeat, quod rarissime contingit, in *abscessum* degenerat, si facultas valida sit, alioquin in *gangraenam*, & *sphacelum* convertitur, & *suppuratio* ut plurimum intra viginti dies contingit. Et ille *abscessus* etiam periculosissimus est. Verum tempus, quo

D 4

post

(56) Lommius Observ. lib. 2. de Hepat. inflam.

(57) Idem ibidem.

(58) Riverius de Hepatis inflam. cap. proprio.

post inchoatam inflammationem, suppuratio evenire possit, nemo certe unquam statuerit. Siquidem, habitatione molis, quam Phlegmon habet, atque proinde copiae sanguinis, alteriusve humoris una cum ipso ibidem stagnantis, diversa tempora suppurationi competunt: quod & in Pectoris aliarumque partium stasibus verum comperiri, quilibet noscit. Ideirco, cum de hoc nihil certi proferre Clinicus Medicus possit, symptomatum occurrentium vicissitudines sedulo perscrutari debet, ut suppurationem tuto praenuntiet. Inter caetera potissimum utique suppurationis signum ab inordinatis rigoribus peti solet, quotiescunque nempe contumax admodum est febris, nulloque rhythmico procedit, etsi in vespere plerumque augeatur, comitantibus profusis sudoribus, qui pro criticis nulla ratione haberi possunt: id quod in recensita observatione Domini Vacchelli supra cum Hippocrate innuimus, atque alias animadvertimus. Inordinati ejusmodi rigores a stagnantis humoris aestu, ejusdemque molecularum intima commixtione, mutuoque attritu oriuntur; quare, irritatis praeternatam continentibus solidis, dolores quoque exacerbantur, praecipue si inter membranas, aut prope ipsas suppuratio fiat; secus autem si in ejus intima substantia contingat, quam non nisi obtuso ditatam esse sensu, ex supradictis evincitur. Praecipua omnia suppurationis signa ex occurrentibus specialibus symptomatibus deducit Jacotius (59) ubi sic effatur.

In inflammatione quidem Hepatis haec omnia apparent, rigor symptomatikus, cum in suppurationem mutatur; vomitus primum bilis flavae, deinde vitellinae, postremo aeruginosae; anxietas tum ab oppressione & aestu, tum a Ventriculi nausea, tum tenues humiditates ex inflammatione ad interiorum ejus capacitatem decumbunt, collectaeque in eo loco orificium ipsius vellicant. Tamen non omnia haec symptomata simul expectare debet Medicus, ut ex praevia Jecinoris inflammatione suppurationis proximae signum habeat. Semper enim ratio congrua ex dictis petenda est, atque sedulo inquirendum, num Cava, num Gibba laboret pars, unde certius de hisce omnibus judicium desumitur, individualibus Phlegmonis attentis circumstantiis. Caeterum ad suppurationes hasce, sicuti alias, dignoscendas, praesto semper sit Divini Senis monitum: dum pus conficitur febres, & dolores accidunt. Ideo merito ad propositum nostrum innuit Lommius (60) quod tunc febres increscunt & dolores, nihilque fere de loco affecto defluit: decubitus in omnem partem corporis molestus est: ipse Aeger saepe sine ordine, sine certa causa inhorrescit, moxque majoribus caloribus urgetur.

LIII. Facto pure, dolores quidem, ardoresque minuuntur: at Homo longe fit imbecillior, id quod pulsu frequenti, parvo, ac languido, crebraque animi defectione cognoscitur. Quare autem confecto jam pure symptomata quaeque mitiora evadant, ut Hippocrates ipse adnotavit: non tam facile explicatu est. Verisimile ta-

men

(59) Jacotius Com. in Coac. Hipp. lib. 2. n. 2. (60) Lommius observ. lib. 2.

men videtur asserere, quod *inflammatorius* restitans humor, antequam in pus convertatur, ex tenuioribus magisque volatilibus construatur particulis, quae & in continentia solida impetum vehementer facere, & fluida illuc tendentia in violentos aestus cogere adeo possint, ut supra enarratis suscitandis *symptomatibus* ansam praebere facile valeant. Secus fit, dum, ob iteratam partium collisionem, novamque commixtionem humor ille in pus commutatur, atque, secedentibus tenuioribus moleculis, crassior evadit, magisque iners ad motum, ac proinde non ita, sicuti erat antea, dispositus, ut universam humorum massam subeat, eamque subaestu re vehementer faciat. *Concipis hinc (61) facile symptomatum omnium mitigationem in Hepatis inflammatione ad abscessum vergente, ex discessu harum partium impetuosa a sinu sanguinis.* Verum cum praedicta, aliaque ejusmodi emergant signa, quae factam in Hepate suppurationem tuto denotant, ut recte ad *prognosim* atque *curationem* Medicus dirigatur, scrutari sedulo debet & noscere, per quas nam vias, & qua ratione, sponte sua solvi tumor possit, ut, inde Naturae ipsius motus agnoscens, eos, si opus sit, congruis auxiliis promoveat, illam tamen haud perperam cogendo. Hujusmodi enim *suppurationes*, varios ut plurimum sortiri exitus solent, quos ad quinque reducendos esse classes, ex Sanioribus Antiquorum monitis optime

deducit occulatissimus hujusce aevi Medicinae Princeps Boerhaavius. Siquidem animadvertit (62), quod *tale apostema vel totum depascitur Jecur; vel rumpitur in Cava Abdominis effuso pure sanioso; vel per vasa biliaria in Intestina; vel per venam cavam in cruorem; vel elato tumore accrescit Peritoneo, atque ibi Abscessum externum Hepatis format, ibi apparentem.*

LIV. Diversi ejusmodi *Hepatis apostematum* exitus, ab eorundem diversa mole, & situ, derivari merito debent. Namque, si magna admodum fuerit congestio, ibidemque in intimis ejusdem visceris partibus consistat, ubi difficilior cum ad *biliarios*, tum ad *venosos* ductus evadat aditus: tunc purulenta materies ibi diutius consistere debet, ita ut acrior & corrosiva inde facta, *Hepatis Parenchyma* quoquo versus exeat; eodem pene modo quo in Pulmonibus, ob eandem rationem evenire, autopsia docet. Ejusmodi observationem mihi nuper communicavit Praeclarissimus Cajetanus Pasquali Medicinae Professor Hetruscus eruditissimus, mihi que amicissimus. Enuntiavit enim, se in Cadavere cujusdam Rustici, quem in Pisano Nosocomio curaverat, adeo magnum mole *Jecur* observasse, ut Abdominis cavitatem fere omnimode repletet; quod, cum cultro huc illuc secaretur, foetidum pus pleno gurgite undecunque magna in copia effluxit, eoque penitus educto, evanuit penitus recensita *Hepatis* maxima moles, cum
nil

(61) Bianchi *Histor. Hepat. part. 2. cap. 5. n. 5.*

(62) Boerhaav. de *Hepatitis* n. 936.

nil nisi tenuium membranarum parvus cumulus superesset, qui exesae, prorsus parenchymatosae substantiae vices gerere quoquo modo poterat. Quando vero ita *Hepar consumitur* (63) *tabe lenta icterica, curae febricula assidua, siti intolerabili, debilitate summa, anxietate inexplicabili, urina fere nigra, tympanitide, fluore Alvi sanioso, foetidissimo, diu luctatus moritur.* Attamen *symptomata* haec non eodem modo semper, simulque in hisce casibus eveniunt; ast varia quidem ratione, pro ut magis ad *Cavam* quam ad *Gibbam*, aut vice versa *Jecinoris* erosio incipit, lateque magis, minusque propagatur. Satis vero patet, quod, cum tunc nulla prorsus emergat salutis spes, frustranea inde evadant remedia, quaecunque. Nihilo tamen minus, ut aliquid fecisse videamur, aut saltem gravioribus occurramus *symptomatibus*, ea seligenda tunc erunt, quae acrem restitantis in *Jecinore* puris naturam compescere, consuetasque Alvi praesertim & Renum excretiones promovere commode queant. Demulcentia ideo & sedantia conveniunt; ut Serum lactis alteratum cum vulnerariis Herbis, & Radice Altheae, atque Seminibus Lini: aut etiam Lac ipsum dilutum cum similibus decoctionibus. Aquae etiam Thermales, ut Noce-rianae, & specialiter Blandulenses pro ordinario potu usurpari poterunt. Opium quoque, ad *cardialgicas* edomandas passiones, si tunc

opus fuerit, optimum erit, dummodo caute adhibeatur. Caeterum frequentes blandi, laxantesque Clysteres ex lacte, aut ex praedictis decoctionibus cum Hordeo, addito Melle simplici, omnem paginam adimplebunt, quoties laxa santis non sit Alvus, aut Intestinorum excretiones sollicitare expediat.

LV. Verum enim vero, si procul a centro *Hepatis*, sive in *Cava*, sive in *Gibba* inferiore praesertim ejus parte *inflammatoria stasis* consistat, nempe circa extimam ejusdem visceris superficiem; tunc, cum major ad intra, quam ad extra fluctuanti, impellentique puri resistentia occurrat: necesse est, ut, disrupta investiente tunica, atque hiante abscessu, *suppurata* materies in cavum Abdominis quaquaversus dispergatur; pro ut supra in observatione proposita, docente etiam Jacotio, animadvertendum esse monuimus: quo casu (64) *empyema Hepatis* vocari posset. Cum primum autem *abscessus* disrumpitur (nisi hoc paulatim fiat, & pus per minima foramina transfudando fere guttatim effluat) immutatur extemplo morbi status, *symptomataque* omnia illico augentur. Cum enim discinditur tunica *folliculi*, strepitum vere intrinsecus Aegroti sentiunt: graves illico animi defectus, atque *cardialgicas* vehementes passiones, una cum profusis sudoribus & anxietate patiuntur, & *defectio* increbrescit (65) & pene in *synopen* transit. Ejusmodi
Abscessus

(63) Boerhaav. loco citato n. 937.

(64) Bianchi *Histor. Hepat. part. 2. cap. 5. n. 6.*

(65) Lammus *Observ. Med. lib. 2.*

Abſceſſus rupturam merito deducit praeclaudatus Bianchi (66) ex *liquidi actuoſiſſimi, acerrimeque fermentantis extenſivo niſu ſuper adjacentem ſolidum ultra momentum cohaeſionis ſuae*. Illico vero poſt rupturam, dum ſanioſa materies undique per Abdomen divagatur, acri vi, qua pollet maxime, Inteſtinorum, & Veſicae, aliorumque ibidem degentium Viſcerum extimam ſuperficiem adeo pungit & irritat, ut *ſpaſmodicae vehementes contractiones ſuboriantur, a quibus dum Peritoneum quoque afficitur, Abdomen totum praetermodum intumeſcit*. Hinc emanat ratio, qui fiat, ut graviffima ſtatim Ventris tormina eveniant, urina ſupprimatur, atque circa Pubem maxime gravaminis ſenſum Aegroti moleſtum habeant: dum eſſuens ab *Apoſtemate* pus illuc praefertim ex gravitatis lege tendit, ibidemque circa & intra Pelvim colligitur. Poſthac autem, liberato ſic a ſanioſa ſarcina *Hepate*, quae circa hoc Viſcus evenire antea conſueverant *ſymptomata*, in dies imminuuntur, urinae laudabiliorem praefeferunt ſpeciem, atque in caeteris melius ſe habere Aegroti, licet infauſto omine, videntur. Hinc in hiſce etiam circumſtantiis incaſſum ad remedia confugit Medicus, cum mors in proximo ſit. Tamen, ut *ſymptomatibus* ſaltem quoquo modo proſpiciamus, *Fotus* emollientes extrinſecus conveniunt, pro laxandis Abdominis contractis partibus. Ejuſdem indolis ſint attemperantes potiones, quibus uti Aegrotus,

pro tolerantia, debet. Caeterum ad Chirurgica quod attinet praefidia, excavatum ab eſſuſo pure, & in Ulcus degenerans *Jecur*, Abdominis ſectionem omnimode reſpuit.

LVI. Attamen ſi *Jecinoris Abſceſſus* mole minor utique fuerit, eamque ſpecialiter occupaverit partem, a qua *ſuppuratus* humor aut ad *venofos*, aut ad *biliarios* ductus facilem ſatis aditum habeat: tunc major ſalutis ſpes ex dictis emergit: tutior vero in ſecundo, quam in primo caſu. Si Veterum, Recentiorumque obſervationibus, atque rationi ipſi inhaerendum nobis ſit, tanquam inconcuſſum evincitur, *Abſceſſus* hoſce, qui *Gibbam* praecipue *Jecinoris* partem occupant, mediis venis plerumque judicari, dum contentus ibidem humor ichorofus venas inde ſubit, atque cum tota maſſa commixtus, ad *emuntoria* communia trajicitur, ut plurimum autem ad *Renes*, ut inde cum urina ſecernatur, excernaturque: id quod tamen nullo modo eveniet, ſi ſanies undique membranolo *folliculo*, eoque nondum diſrupto includatur. Secus vero, ſi ad *Concavam* potius *Hepatis* partem *Abſceſſus* vergat, praefito porro ſunt *biliarii* ductus, per quos pus ad Inteſtina breviori tramite facilius migrat. Verum enim vero, & ſi haec paſſim evenire, nemo ignoret, aliquando tamen contingit, quod pus per ſeceſſum magis quam per urinas educatur: quamvis *Abſceſſus* in *Gibba* praefertim conſiſterit: & vice verſa; id quod jure meri-

(66) *Bianchi Hiſtor. Hepat. part. 2. cap. 5. n. 5.*

meritoque animadvertit (67) Hollerius. Inter alias enim *crises* ipsis familiares, monet, quod *Aliis per Intestina suppuratio expurgatur, & vomicae locus interdum sanescit: Aliis per urinas, ubi Gibbae inflammantur; quamquam interdum, commutatis vicibus, hae per Intestina, Cavae per urinas expurgentur: pro ut Jacotius etiam (68) confirmat. Criseos autem vicissitudines hasce non aliunde melius explicari unquam posse arbitror, quam si dicamus, quod Abscessus isti aliquando in intimo Jecinoris parenchymate consistunt adeo, ut a Gibba, & Cava aequaliter distent, unde partim per venosos, partim per biliosos ductus evacuari queant. Praeterea si in Concava parte ita collocentur, ut ad Gibbam magis vergant, profecto facilius per urinas, quam per Alvim *crises* evenient; secus vero per Alvim potius, quam per Vesicam educuntur alii, qui, tametsi Gibbam partem infestent, ad Concavam specialiter pertinent, quoquo modo poterunt. Praeter haec mirum utique magis est, quod ab hisce abscessibus pus ad Pulmones transferatur, idque non per humorum communem circuitum, sed per immediatum tramitem, quem se observasse notat Cornelius Stalpartius Vander VViel. in Nobilis cujusdam Viri Cadavere (69), posteaquam, praeviis doloribus in dextero latere sub nothis costis, aliisque inflammationem indicantibus,*

purulenta sputa per os tussi egerat. Ibi autem sic ait: *Aperto Cadavere ingens nobis apparuit Jecoris Abscessus; simulque vidimus illum inferiori diaphragmatis parti ad latus dexterum, in Pectore autem Pulmonem ad idem latus superiori diaphragmatis parti adhaerere, & acretum esse, ita ut pus e dicto Abscessu per fistulam quamdam illo loco diaphragma perforantem ex Hepate in Pulmonem haud difficulter transire, atque ita ejus pars tussi egeri potuerit. Sic partim per Alvim, partim per Os tussi ejectum fuisse pus a Jecinoris Abscessibus secedens ex Tulpio deducit Observ. lib. 2. Centur. 27. quarum criseum ratio ex Diemberbroeck. Anatom. lib. 1. cap. 13., ubi agit de Hepatis conjunctione cum Pleura, non immerito derivatur. Animadversiones hasce omnes prae oculis habere semper debet Clinicus Medicus, ut sedulo inquirat, num in Gibba magis, num in Cava, num in utraque abscessus constitit, & per quas nam vias Natura Crises utiliter molitur, aut moliri unquam possit: quae utique plurimi estimanda sunt, tum quo ad prognosim, tum quo ad curationem, ut idonea magis seligantur praesidia, quae, juxta peculiare Aegrotorum constitutiones, ex dictis erueret fas erit.*

LVII. Quidquid tamen ex hisce, aut quomodocunque evenerit, verum tamen semper est, quod (70) *si ita exiguus sit Abscessus, & salutaris,*

(67) Holler. Com. in Coac. Hipp. lib. 3. Sect. 2. n. 2.

(68) Jacotius ibidem Sect. 2. n. 15.

(69) Stalpart. Vander VViel. Centur. Observ. 46.

(70) Jacotius Com. in Coac. Hipp. lib. 4. Sect. 2. n. 14.

ris, ut pus omne vomitione proruperit, aut per Alvum, aut per Urinas, integris partibus omnibus superioribus, tutior salutis spes emergit, quod raro contigit. Praeterquam quod tuta eo magis censenda est crisis illa, quae per secessum commode habetur, quam alia quaeque, ut alibi diximus. Cujusvis enim sit conditionis saniosus ille humor, qui ab Hepate emanat, si libere & paulatim in Intestinarum cavitatem effunditur, minus semper oeconomiae animali damnum affert, citiusque excernitur. Ineuntis autem intestinalis hujusce crisis signa praecipua habemus, si maturato Abscessu, eoque disrupto (dum folliculo membranaceo non includitur) graves stomachi passiones inopinato suboriantur, una cum vomitu putridae materiae bili commixtae,isque analogi humores per Alvum prodeant, cum ardore, premitu, & Abdominis cruciatu, & murmuratione. Cum haec eveniant faustum porro magis omen proferunt, manifesta succedente statim praegressorum symptomatum imminutione, & Aegroti facile ferunt. Non hisce tamen fidendum semper omnimode est, nisi quum, protractis diu leniterque purulentis Alvi dejectionibus, majus eo semper, earum servata ratione, levamen in dies Aegroti sentiant: caeterumque ex praegressis certo innotuerit, parvum mole Abscessum in Jecinore latuisse. Secus enim, si magnus admodum fuerit, seroque nimis ad Intestina congruas Crises molliatur Natura, nihil penitus, aut

fere nihil sperandum est. Hinc enim merito statuisse videtur (71) Boerhaavius Celeberrimus, quod, quum purulentae materiae in Intestina fluxerint, pro varietate affectatae viae, vomitus foetidos, putrefactos, purulentos, ichorosos, albi, cinericei, fusci, flavi, nigri coloris, vel similes Alvi evacuationes producant, cum summa virium jactura, titulo fluxus colliquativi, brevi lethales. Quotiescunque ideo pessima haec adfuerint signa, incassum penitus curationi studebit Medicus, etsi sagacissimus, satiusque erit, si Aegrotum cum prognostico relinquens, sedantia tantummodo selegerit remedia, quibus graviora symptomata compescere quoquo modo quaerat. Siquidem tunc, nec incoeptas sollicitare evacuationes expedit, ne vires omnimode citoque destruantur: neque ipsas cohibere, ne saniosa materiae, in Intestinarum anfractibus copiose accumulata, gravissima in ipsis accidentia derepente producat, Aegrotumque intempestive nimis opprimat.

LVIII. Si autem paulatim, si blande, si cum tolerantia & levamine Aegroti, per Intestina hujusmodi crises evenire comperiantur: saniora quaeque feligere praesidia debet Medicus, ut eas ultro promoveat, non autem perperam cogendo: obices nempe tollendo, symptomataque graviora sedando. Satius id circo in hisce casibus consilium erit, Clysteribus identidem uti, iisque emollientibus, atque deterfiva vi simul praeditis. Ad hosce ideo

(71) Boerhaav. de Hepatitide n. 940.

ideo conferet maxime decoctio facta ex Hordeo & furfure, atque foliis floribusque Verbasci, addito melle rosato simplici, & aliquando etiam Terebintho luteis ovorum soluto, aliisque hujus census, juxta indigentiam, ad conficiendos Clysteres idoneis. Neque omittendum erit Amygdalarum dulcium Oleum, saepe in modica dosi assumptum, si in superioribus Intestinis, aut Stomacho, ab acrimonia effusi puris dolores excitentur. Proderunt etiam copiosi potus decoctionis ex Herbis emollientibus & vulnerariis paratae, una cum floribus Chamaemeli, cui & congrua mellis optime depurati dosis addenda identidem erit. Quod si morbus partim sponte sua, partim Artis subsidio ad exitum fausto omine tendere videatur, imminutis magna ex parte purulentis excretionibus: ad detergendum, sanandumque restitans in Jecinore Ulcus, Balsamica statim usurpanda erunt cum supradictis decoctionibus: inter quae Terebinthum conveniet, aut etiam Balsamum de Copayba, ejusve loco Gummi abjetinum praescribere consuesco.

LIX. Neque mirum ulli unquam videri poterit, quod Jecinoris Apoftemata omnimode per vomitum, aut per Alvum expurgari possint: eo quia immediata ab Hepate ad Intestina, & Stomachum via neutiquam adfit. Id enim Clinicorum quorumlibet Saniorum Medicorum observationibus adeo confirmatur, ut ne in dubium quidem revocari possit.

Nec tantum purulenti Ichores, sed & continentium pus folliculorum membranacea fruttula ab Hepate secedunt, atque eliminantur, pro ut etiam testatur (72) Doctissimus Tacconius. Quin imo integras Hepatis particulas per vomitum ejectas memorat Christianus Paullinus (73), ab Ambrosio Bierovirk, qui de doloribus sinistri hypochondrii, & aestu quasi inflammatorio, cum tussi sicca, diu conquestus erat, subsequente extrema macie, & summa virium imbecillitate. Huic postmodum successerunt dolores, & anxietates, cum vomitu viscidae pituitae, mox sequebatur purpureus cruor, & tandem integrae Hepatis particulae excretae, una cum filamentis suis, multa nodosa & albicante materia interspersa distinctae, noduloque purulento exsiccato, magnitudine ovi columbini, colorem vitelli ovi indurati repraesentante, cum exiguis venulis intertextis, dolore in sinistro hypochondrio cessante. Hujusmodi excretio sanguinis frustulorumque Hepatis per os & Alvum intra octiduum quater repetita est, non sine variis gravissimisque symptomatibus. Alium postea subdit vomitum purulentum, denique integrarum Hepatis particularum, una cum venulis suis, quas vidit & palpavit L. Rose, Physicus tunc Gothae ordinarius, cum fausto exitu. Curiosas demum alias observationes ejusmodi ab Auctoribus desumptas breviter refert: quae videri possunt apud Mosbachium, Salmuthium, Tulpium, & Donatum, & plures alios. Paullinus autem, dum haec refert,

(72) *Cajetani Tacconi Observationes.*

(73) *Christ. Paullini Observ. Centuria 2. n. 4.*

refert, haud satis intellexisse videtur, quomodo nam, & per quas nam vias ab Hepate ad Stomachum & Intestina materies illae pervenire potuerint. Ego vero congruum ipsis tramitem per *choledochon* adfuisse, neutiquam vererem asserere, per eandem nempe viam, per quam & calculi ipsi, licet non modicae molis ab Hepate ad Intestina transferri passim observantur: ut postea suo loco fusius adnotabimus. Revera, quod spectat ad priorem observationem, teste eodem Paullino, secto post mortem Cadavere, *Vesica fellea inusitatae erat magnitudinis, densiori quadam materia, succi instar inspissati, ex atro viridi repleta*. Specialis enim haec *Cysti felleae* amplitudo, & restitantis adhuc reperti humoris conditio, majorem antea illuc fuisse humorum affluxum indicant, atque eorundem *Jecinoris* frustullorum, quae per vomitum prodierant, atque forsitan ibi ab Hepate decesserant, ubi vesica fellis basin cum ipso efformat, eidemque adnectitur.

LX. Praeterea quo magis tutae, atque saepe salutares ab Hepate ad Intestina *metastases* eveniunt, eo magis infaustum superesse omen, supra satis docuimus, cum nempe, *Gibba* inflammata parte, per venarum ostiola pus exfugi cogitur, totamque sanguinis massam, maximo cum detrimento inficeret. Porro prae laudatus Boerhaavius jure meritoque monet (74) quod, si saniosa haec liquida in massam sanguinis se effuderint, mixcuerintque,

teterrima oriuntur, & brevi exitalia symptomata; animi deliquia enormia, frequentia; debilitates summae; pulsus omnimode malus; perturbatio omnium functionum simul; mors improvisa &c. quorum omnium ratio cuique perquam facile patere potest. Animadvertendum tamen hic esse censeo, quod, licet ab hujuscemodi puris transitu in venas majus quam ab alia qualibet *Crisi* periculum emergat, non semper gravissima haec symptomata simul inde suboriuntur, sed tunc solum, cum non paulatim, sed tumultuarie sanies illa ad sanguinis massam migret. Idcirco, si sensim & sine sensu per exesos cavae venae fines pus cum sanguine immisceatur, eodemque tempore per Vesicam, aut alia quaevis *emuntoria*, pari ratione excernatur: timendum minus est, eoque minus, si mole parvus fuerit *Abscessus*, a quo liberari cito *Jecur* possit, anteaquam nimis profundum subsequatur *Ulcus*. Quoties ideo congrua istiusmodi *crisis* signa appareant, satius consilium erit decoctiones praescribere paratas ex emollientibus, diureticisque Herbis, quibus copiose uti fas erit, ut facilius per Renum tubulos puris transitus habeatur. Hisce detergentia & vulneraria remedia interdum addenda erunt, quae affectae parti, si possibile sit, pristinum restituere proinde tonum valeant, saniosum laticem omnimode discutiendo: ad quod *Terebinthum*, ut diximus, prae caeteris convenit, sicuti & *Mel* ipsum praedictis decoctionibus adjunctum. Extrinsicus

(74) Boerhaav. de Hepatitide n. 941.

fecus autem *fotus* laxantes, leniterque discutientes laboranti parti saepe apponantur.

LXI. Insuper, si *Apostemata Hepatis* neque in *Cava Abdominis* pus effundere queant, neque per *Vasa biliosa in Intestina*, neque per *venam cavam in cruorem* transferre, pro ut supra cum Celeberrimo Boerhaavio indicavimus; non alio utique tunc modo expurgari posse videntur, quam quum elatus tumor extrinsecus vergens accrescit *Peritonæo*, atque ibi *abscessum externum Hepatis* format, ibi *apparentem*. Verum ejuscemodi *metastases* infaustum plerumq; omen proferunt; etsi quandoque ad salutem tendant, ut quamplurimae docent observationes a Schenchio, praesertim, Ruyschio, Marchetto, aliisque propositae. Siquidem jure meritoque putat Clarissimus Bianchi (75) quod *suspecta est apertio ad exteriora hypochondrii, ad Abscessum Hepatis eo tramite foras elutriandum, tum naturaliter per motum intimum facta, tum artificialiter per Chirurgi manum; licet ab Authoribus quamplurimis ambae sint decantatae. Cito lethalia sunt hujus generis apostemata, & subitaneam saepe necem asserentia, si circumstantiis oppositis ad locum exitui imparem abrupantur; ac vel totum inundent Viscus. Verum enim semper esse tunc comperitur, quod, quibus in tunica, qua Jecur obvolvitur, pus continetur, integra visceris ipsius substantia, servantur: quibus vero ad carnem usque, & solidam substantiam Jecoris corruptio penetrat, ista ratione moriuntur;* (76) teste

Jacotio. Statim ac igitur tumor extra se prodit, maturantia congrua atque emollientia affectae parti adhibenda sunt, indeque congruo tempore phlebotomo secare, aut ignito ferro inurere convenit, ut anceps saltem remedium experiamur, potius quam nullum. Ad hanc vero sectionem, aut ustionem peragendam expertus admodum & prudens requiritur Chirurgus, qui praegressis omnibus rite perpensis, optimoque ratiocinio inter se mutuo collatis, veram morbi sedem noscat, & locum, cui scalpellum adigere fas sit, caute etiam quo ad modum se gerendo. Praeterea, facta sectione, haud minor requiritur solertia, ut, explorato *Abscessus* sinu, habitaque ratione fluentis, & fluxuri puris, ejusdem exitum moderare opportune possit, juxta Aegrotorum tolerantiam & vires: quae omnia praecipue necessaria maxime sunt, pro agentis Chirurgi decore, & Aegrotorum bono. Ad hoc sano utique consilio, atque summa solertia usus nuper fuit prelaudatus Cajetanus Tacconius Philosophiae, Medicinae, & Anatomes Professor Bononiensis expertissimus, dum in Bononiense Archinosocomio Sanctae Mariae de Morte Mulierem quamdam *Abscessu Hepatis* maximo detentam, adhibito scalpello feliciter curavit, eaque optime convalevit, posteaquam dies jam quatuor, & septuaginta ab aperto tumore, octuaginta vero novem a morbi initio effluxerant. Diuturno autem hoc temporis

(75) Bianchi *Histor. Hepat. part. 2. cap. 5. n. 6.*

(76) Jacotius *Com. in Coac. Hipp. lib. 6. Sect. 2. n. 25.*

poris intervallo maxima puris copia partitis vicibus prodiit, plurimique calculi diversae figurae & molis, ac saepe bilis ipsa *cystica*; cuius copiam solertissime identidem perpendit, atque *analysim* accurate perfecit. Haec omnia fusius ipse exposuit, doctissimisque animadversionibus munivit, in observationibus suis elapso anno Bononiae editis, quae ad *Hepatis* huiusmodi morborum diagnosise & curationem optime conferunt. Huc etiam spectat observatio huic conformis a Stalpartio Vander VViel (77) exposita, ubi de quodam loquitur, qui febricula diu laboraverat: factoque demum in *Hepate abscessu*, eoque exterius aperto, cocti puris ingens copia emanavit, una cum calculo ovi columbini instar: atque inde optime convaluit.

LXII. Verum animadvertere tunc sedulo expedit, quod, si album, aequale, laeve, inodorum, specillum non colorans, pus extrorsum exit, spes est, docente Boerhaavio loco supra citato; si autem flavus, fuscus, lividus, niger, foetidus, specillum colore iridis inficiens, saniosus, amurcasus ichor prodit, sensim exeditur Jecur: consumetur Aeger; ut Hippocr. (78) monet. Quotquot ego Aegrotos ejusmodi in Nosocomio Maggiore nostro curandos habui, tametsi, facta incisione, magna puris copia ad plures dies prodisset, omnes decessisse observavi. In hisce enim omnibus, secto post mortem Cadavere, enormem in *Hepate* cavitatem, a remorato ibidem pravo & copioso pure factam, in-

veni. Praeterea adnotandum est, quod non eodem semper modo, neque eadem in parte semper tumores isti se extra prodere consueverunt. Alii enim citius, alii tardius emergunt: Alii majorem, alii minorem in molem attolluntur: Alii inter spurias costas, alii sub ipsis quoquo modo prominent. Ut plurimum tamen sub mucronata cartilagine dextrorsum prope initium rectorum Abdominis musculorum adnascuntur, ubi minor nempe prodeunti *Jecoris* tumori resistentia emergit. Plerumque tamen verum esse, praxis & ratio ipsa docet, quod, nisi affecta *Hepatis Gibba* pars *Peritoneo* fortiter antea, ob *inflammationem*, adhaeserit, extrinsecus tumor hoc modo suboriri neutriquam potest.

LXIII. Graviora illa huc usque recensita *symptomata* eorundemque vicissitudines in *Jecinoris* majoribus *inflammationibus* evenire varia ratione, pro varietate *stasis*, consueverunt; dummodo tamen non procul a Visceris ejusdem centro morbus lateat, atque magnam *parenchymatis* partem occupet. Secus autem, si parva hinc inde, ut supra diximus, *tubercula* succrescant, eaque in dies haudquam augeantur: non adeo vehemens est febris, *symptomataque* omnia mitiora evadunt, quae, si identidem increfcunt, non tam diu saeviunt, neque tam grave periculum adferunt, quia tumores illi parvi facilius resolvuntur, cum minorem resistentis humoris copiam contineant, inordinatumque ex dictis reddant

(77) Stalbart. Vander VViel. Cent. 1. Obs. 45.

(78) Hippoc. Aphor. 45. Sect. 7.

reddant morbum. Eo minus imminet periculum, dum parvi hi tumores in *Hepatis* superficie, aut non procul ab ipsa suboriuntur; ita ut liber magna ex parte aditus remaneat sanguini per majora intimaque vasa excurrenti. Plerumque tamen (ut supra num. 49. diximus) ab hujuscemodi parvis *Hepatis stasibus*, seu *mavis tuberculis*, febris absque rhythmo procedit, neque acutarum ordinem servat: ast modo inopinatus augetur, modo imminuitur, ideoque saepe *Chronicorum* naturam induit morbus; de quibus omnibus postea agendum erit.

LXIV. Verum anteaquam *Chronicorum Jecinoris* affectuum tractatum aggrediamur, nonnulla hic etiam dicenda restant, circa *Abscessus* illos, qui in eodem Viscere procreantur post gravia Capitis Vulnera. Horum autem praecipue meminit expertissimus Petrus Marchettus in Observationibus suis Medico-Chirurgicis praxim utique illustrantibus. Nec tantum in *Hepate*, verum & in *Liene*, atque in *Pulmonibus* etiam, ut ipse monet, tum & in aliis Thoracis partibus hujuscemodi varii *Abscessus* hac eadem occasione fiunt; quod ego etiam, autopsia teste, animadvertere multoties potui. Tamen non semper utramque cavitatem, Thoracem nempe & Abdomen, contentaque in ipsis praecipue viscera *Abscessus* isti simul obsident: imo raro hoc evenit. Ut plurimum enim aut in *Hepate* tantum, illaeso Thorace, aut in *Pulmonibus*, non affecto *Jecinore* adnas-

cuntur; id quod a peculiari laborantium Corporum dispositione, variaque purulenti humoris copia in Capite accumulati dependet. Hoc unum porro difficile admodum capto evadit, quare nam & quomodo fiat, ut ex vulnerato graviter Capite, ac proinde *Abscessu* laborante, ut plurimum analogi in *Hepate abscessus*, nec raro in Thorace postea subsequantur. Quod maximus Capitis cum *Ventriculo*, atque hujusce praesertim cum *Hepate*, *Liene*, & *Intestinis* consensus, & mutuus quidem intercedat: Veteres plerique Medici haudquaquam ignorarunt, hocque in propositum nostrum Jacotius confirmat hisce verbis. (79) *Ventriculo Caput, & Capiti Ventriculum consentire argumento est delirium ex Ventriculi bile, & ex Capite vulnerato vomitus, de quo in aphorismis lib. 6. scribit Hippocrates: Quibus Cerebrum praescinditur, necesse est febrim, & bilis vomitum supervenire. Nec modica est reliquarum partium, Jecoris, Lienis, Intestinatorum, imo totius Corporis ad idem Ventriculi os communicatio &c.* Praecipuum autem ejuscemodi *Ventriculi, Hepatis, & Capitis* commercium, ob speciales nervorum ramos, eorumque productiones explicatur. Cuique enim notum satis superque est, inferius *Ventriculi* os insignioribus ditatum esse nervis, quorum plurimi ramuli ad *Concavam Hepatis* substantiam specialiter pertinent; unde satis patet, cur, laborante in ea parte *Jecore*, analogis inde *symptomatibus* Stomachus simul afficiatur, & vice versa. Hinc ratio emergit,

(79) Jacotius Com. in Coac. Hipp. lib. 3. Sect. 2. n. 14.

emergit, qui fiat, ut, post gravia Capitis Vulnera, *Ventriculi* praesertim, atque etiam *Hepatis* peculiaria *symptomata* succedant. Dum enim *spasmodicae* nervorum contractiones ex dictis suscitantur, circa inferius *Ventriculi* orificium gravius illae fiunt: ob insigniores nempe ibidem propagatos nervos; simulque, ob commercium dictum *Ventriculi* cum *Hepate*, Viscus hoc quoque pariformiter laborat, & biliosi vomitus (ex violentis *hepaticorum* bilis ductuum constrictionibus) varii eveniunt. Verum enim vero haud congrua satis haec omnia videntur esse ad originem illorum *Abscessuum* detegendam, quos supra in *Hepate* progigni, post gravia Capitis Vulnera, demonstravimus. Si enim *Abscessus* ejusmodi tunc ideo fierent, quia, contractis *spasmodice* nerveis fibrillis ad *Jecur* pertinentibus, ejusdem quoque Visceris majora Vasa pariratione constringerentur, ita ut sanguinis illuc tendentis cursus perverteretur admodum, segniorque evaderet; haud satis porro noscerem, cur nam iidem *Hepatis Abscessus*, in gravioribus etiam tertianis febribus eodem modo non emergerent, atque in illis praecipue, in quibus vehementiores biliosi vomitus, atque *cardialgicae* Stomachi violentae passiones accidunt, eaeque ad plures dies continuare utplurimum observantur. Idem intelligendum venit de *convulsivis* gravioribus quibuslibet affectibus, qui (aut immediate a Cerebro proficiscantur, aut in aliis

partibus inferioribus enati, in Cerebro tyrannidem suam praestent) in *Ventriculo* maxime enormes contractiones, ac proinde in *Jecinore* excitant. Si ideo aliud dictorum *Hepatis Abscessuum* principium, ob graviora Capitis Vulnera, statuendum est: satius erit innuere cum eodem Auctore (80) ex Capite copiosum pus posse ad inferiora Viscera delabi, facta videlicet *metastasi*, ut ajunt; non secus ac in *suppurationibus* grandioribus Pectoris evenire, suo loco in antea editis constitutionibus animadvertimus: ubi nempe docuimus, quod, deficiente congruo puris excreatu, saniosi ichores in inferioribus partibus accumulatur, variosque *Abscessus* efficiunt. Revera enim utplurimum constat, quod tunc in *Hepate*, aut *Pulmonibus*, aut utrobique *Abscessus* illos evenire, observamus; cum, ob grave Capitis Vulnus, tam magna puris copia emergit, quae satis per apertum ejusdem osculum, etiam facta perforatione idonea, educi neutiquam possit: secus ac in minoribus vulneribus hisce contingit, a quibus pus satis, & cito effluit. Idcirco remoratus ibidem saniosus humor, circumpositas undique premens partes, & urgens, venosus aliquando subit ductus, indeque in universam sanguinis massam traducitur: aut interstitia partium subeundo, per ignotos, inusitatosve tramites ad Pectus & *Hepar* transfertur. Haec autem conformia maxime sunt observationibus ab eodem Marchetto propositis, quando ibi-

dem animadvertit, quod quando in his Vulneribus collum incipit dolere, parte potissimum postica & laterali, tunc materia purulenta delabitur ad Thoracis & Abdominis cavitatem, quae longiori mora cum Pulmones, tum Pleuram, aliquas nempe ipsorum partes erodit, ex quibus multa sanies emanat, quae postmodum ad Abdomen defluit, cum Jecoris, & Lienis labe. Ut plurimum tamen methastases haec a Cerebro ad Jecur tunc fieri facilius posse existimo, cum pus circumpositas Cerebri venulas paulatim subit, ab iisque cum tota massa sanguinis commixtus, quaquaversus per univrsum Corpus divagatur (ut adaucta inde pari ratione symptomata testari satis possunt) atque in Hepate specialiter consistit, & accumulatur: ob peculiarem ejusdem structuram & molem. Idem porro putat, atque ostendit Clarissimus Bianchi (81) ubi ait: quod, data imbibitione succi purulenti a sanguine in parte aliqua determinata, ut in Capite, vagans inde commune hoc fluidum per Corporis partes omnes, majores puris hujusmodi portiones despumet in Viscere omnium maximo, omnibusque considerabiliore, uti Hepar est; in quo longe majora, quam in aliis omnibus apponuntur vasa, longeque majores quam in aliis partibus eorundem diramationes; in quo leniter quam in aliis omnibus succorum omnium est cursus; in quo viscidius, quam in aliis omnibus secernitur liquidum, quod ideo, ob similitudinem texturae, purulentam secum materiam per idem colatorium allicere a sanguine potest; in quo denique nulla

jacet muscularis potentia, quae depositam, congestamque purulentiam repellat ad fluxum. Si istae autem Abscessuum ejusmodi Hepatis, ex Capitis gravibus vulneribus proficiscentium, explicationes cuiquam non arrideant, potiore ab ipso rationem expectabimus, quam haud facile forsitan adferet. De curatione vero istorum Abscessuum frustraneum prorsus est agere, cum nullam plerumque admittant, atque inde Aegroti facile periclitentur. Caeterum, si spei locus aliquo modo super sit, iisdem inhaerendum erit ratiociniis, quibus supra fufius Abscessuum Hepatis diversas crises, earundemque rationes varias perpendimus: ut in hisce etiam sano consilio curativas, ut dicimus, animadversiones, & indicationes eruamus, quae congrua magis remedia denotent. Verum satius erit, si ex hisce, quae de ejusmodi Abscessibus hic innumus, adeo instruantur Chirurghi, ut in vulneribus Capitis sedulo semper caveant, ne praemature nimis cicatrixantia, atque exsiccantia adhibeant, vulnusque citius occludant, anteaquam effusus ibidem ichor satis prodierit; cum hoc tantummodo futuris in Hepate Abscessibus obstare possit, eodemque potiore jure avertere. Eadem ratione, quoties ex rima in Cranio facta, multoque magis ex simplici validaque ejusdem contusione, absque ruptura, effusus inde humor extrafluere nullo modo potest: cautus semper seduloque attendant modum, & tempus, quo Cranii perforationem instituire expediat, ut

suffi-

(81) Bianchi Histor. Hepat. part. 2. cap. 5. n. 5.

sufficiens stagnanti humori aditus pateat : pro ut ratione, & experientia duce multoties ibidem docet praelaudatus Marchettus ; id quod fusius & eleganter explicavit nuper Celeberrimus Laurentius Heisterus in Institutionibus suis Chirurgicis Capite proprio, ubi neque ad Terebrationem festinandum nimis esse, neque ad eandem instituendam plus aequo cunctandum, sic merito monet. *Festinandum equidem ad Terebrationem istam, sed lente tamen.....*

Cavendum quoque solertissime est, ne nimia cunctatio miserum hominem consumat. Simulatque enim usque adeo gravis esse capitis noxa intelligitur, ut nihil Medicamenta, & Medicorum studia proficiant, sed malum potius ingravescat, veniendum protinus ad Trepanum est, ut nimirum depressae Cranii partes, ubi sunt, vel eximere, vel rursus excitari, haerentesque intus humores evocari quamprimum possint. Namque tandem hic periculum in mora est.

70
S E C T I O S E C U N D A
C A P U T T E R T I U M

De Polychroniis Hepatis Morbis.

LXV.

Polychronios, sive, ut plerique appellant, *chronicos Hepatis* morbos illos dicimus, qui natura sua diuturniores aliis esse solent, inordinatoque vario modo incedunt, pro varietate immediatae causae ipsos efficiunt; atque proinde varios sortiuntur exitus. De hisce dum agere breviter aggredimur, illos primo perpendendos esse arbitramur, qui ab acutis, seu *inflammatoriis* originem sortientes in *chronicos* postea degenerant. Nemo equidem ignorat *phlegmonodes* quaslibet *stases*, quae neque *resolutione*, neque *suppuratione* terminantur, in *scirrhosos* tumores degenerare posse, qui, cum ex tenaciore latice, ideoque ad motum minus idoneo conflentur, *Polychronias* reddunt aegritudines, ac difficile admodum praesidiis Sanioribus Medicis auscultantes. In *inflammatoriis Hepatis* majoribus *stasibus* hoc difficile admodum evenire posse, ratio ipsa atque experientia docet. Siquidem, cum istae mole grandiores sint, magnam *Jecinoris* partem occupant, sive in *Gibba*, sive in *Cava* constiterint, adeo ut nisi cito, ut diximus quoquo modo finiantur, ad interitum necessario perducant, antea-

quam *chronicus* vere evadat morbus, in *scirrhum* nempe degenerante tumore. Verum haud inficias unquam iverim, *inflammatorias* al quando *stases* haec majores, facta *suppuratione*, diuturnas evadere: quoniam nempe *criticae* aliquae, licet incompletae, eveniunt excretiones, quae ideo, tametsi morbum omnimode non evincant, lethalem tamen ipsius exitum diu avertunt. Non hinc vero *inflammatorium* tumorem in *scirrhum* migrasse credendum semper est. Potiore itaque jure *scirrh* naturam sibi asciscunt in dies ejusmodi tumores, qui mole minores sunt, ac proinde modicam *parenchymatis* hujusce substantiam obsident, atque pleraque ejus pars consuetis fungi muneribus aliquo modo potest, absque quod oeconomia animalis ita pervertatur, ut Aegrotus cito interire necessario debeat. Parvi hi *inflammatorii* tumores illa sunt *tubercula* maxime, de quibus supra satis superque egimus, peculiariter eorundem *symptomata* breviter recensendo. *Tubercula* haec non omnia tamen, neque eodem tempore simul in *scirrhos* transeunt: idque praesertim, habita ratione temporis quo succrescere incipiunt, tum loci, ubi in *Jecinore* consistunt. Si enim plura sint, non omnia eodem

dem tempore ut plurimum procreantur, neque ejusdem, ut monuimus, molis adsunt; ideoque diversis temporis intervallis ad maturitatem perveniunt. Insuper *tubercula* illa citius, faciliusque in *scirrhos* commutantur, quae in *Hepate* ibi implantantur, ubi major est a *biliariis excretoriis* ductibus distantia; ideoque contentus in illis humor hosce subire difficilius potest, aut aditus etiam omnimode, habita ratione resistentiarum, praepeditur: secus ac si de illis loquamur, qui minus a *biliariis* dictis tubulis distant.

LXVI. Dum itaque ejuscemodi *tubercula* eveniunt, propriis, ut supra adnotavimus, stipata *symptomatibus*, eaque praesertim prope extimam *Jecoris* superficiem pullulant, neque resolvi satis, aut post *suppurationem* dissipari omnimode valent, in *scirrhos* migrant, atque contumacissimum efficiunt morbum, quem varia comitantur *symptomata*, ob multiplices rationes, de quibus infra loquemur. Hisce enim in dies multiplicatis, atque mole adauctis, eadem ratione tumescit undique *Hepar*, tractuque temporis adeo augetur, ut in enormem excrescat molem, propter quam oeconomia animalis haud parum perturbatur. Verum dum hic de morbosa *Jecoris* mole praetermodum adaucta, atque proinde infensa, loquor, haud ignorare me quispiam putet, quod aliquando (82) *vastissimae molis offenditur Hepar, duplae scilicet, ultra naturalem, triplae, quadruplae &c. inculpabili tamen undequaque substantia*

contextum, cujus exempla aliqua ibidem Clar. Bianchi recenset, atque praesertim ex Boneti sepulcreto deducit, ponderis 40. librarum aliquando inventum fuisse. Ast *Hepatis* maximae hujuscemodi moles, licet, contiguas comprimendo partes, Animali nocere quoquo modo possint, grave non adferunt damnum, cum ejusdem substantia a naturali textura non recesserit, contentaque vasa omnia, & excretorii tubuli, justa proportione, totius adauctae moli adaptentur. Si ideo, ex dictis, ob adnatos *scirrhos*, *Hepatis* moles supra modum augeatur, pulsus debilis fit, & frequens, eoque magis in vespertinis; quammodicus undique invalescit calor, qui raro ad febrilem accedit. Tunc, si *Gibbae* magis laborant partes, tussis sicca subsequitur, eaque crebra admodum & molesta, cum gravaminis manifesto sensu, dum spiritum ducunt, idque praecipue, cum *Hepar* in superiore parte ita adaugetur, ut libero *Diaphragmatis* motui summopere obstet. Si vero *Concava* specialiter affecta fit, cibi fastidium magis patiuntur, nec raro inanes vomitus, eosque identidem cum excretionem virentis bilis, aliove quovis non naturali colore saturatae.

LXVII. Praedictas ideo ob causas, atque rationes, dum huc illuc in *Jecoris parenchymate scirrhosi* ejuscemodi tumores diversis temporibus succrescunt, aut saltem augetur, pari pacto comprimuntur modo *secretorii*, modo *excretorii*, modo utriusque biliosi ductus: unde aut bilis

(82) Bianchi *Histor. Hepat. part. 2. cap. 2. n. 1.*

secretio pervertitur, aut ejusdem excretio diminuitur, retardaturve saltem, aut utraque eveniunt mala. Hinc ideo innumera universae oeconomiae Animalis incommoda supersunt, atque praecipue cum, deficiente in *Hepate* congrua secretionē, impurus magis remanet sanguis, caeteris obeundis actionibus minus idoneus. Hac de causa pravo colore universum Corpus inficitur, *cachecticumque* induit habitum, atque saepe paulatim omnimode contabescit, aliaque hujusce indolis mala suscitantur, juxta diversas Aegrotorum peculiare dispositiones. Verum, quum non secretio, sed excretio bilis pervertitur, aut retardatur, citrino magis colore Corporis superficies perfunditur, aut alio quovis foedo, pro ratione variaē conditionis biliosi ejusdem humoris, qui a biliariis ductibus secedere debebat. Attamen, quia non eodem modo semper excretio bilis praepeditur, eadem habita proportione, modo magis, modo minus pravum habitum praesertit Corpus. Vicissitudines autem istae ab iisdem *scirrhis* tumoribus in *Hepate* genitis pendent, dum illi nempe, secedente paululum aliquando contento humore, aut mole decrescunt, aut nova superaddita materie, eo magis augmentur, atque proinde minus, aut magis comprimuntur biliarii excretorii ductus, analogaque excernendo humori resistentia emergit. Interea ob easdem crescentium, aut decrescentium mole tumorum in *Hepate* vicissitudines, quandoque magis, quandoque minus sanguinei

etiam tubuli ibidem comprimuntur, unde circulantis in eodem Viscere sanguinis variaē quoque vices derivantur, propter quas nunc afflentiū *parenchymatosam* substantiam pervadit, liberiūque subit, nunc parce magis: id quod innumeris aliis suscitandis *symptomatibus*, atque etiam *inflammatoriis* progignendis *stasibus* ansam praebet, propter quas identidem novae febres iisdem analogae procreantur, praeter caetera incommoda, de quibus postea differendum fusius erit. Dum interea excretio bilis congrua, ob dictas causas, praepeditur, ipsa in anfractibus *Jecoris* diutius remorata, acrem induit naturam, eoque magis, quum *secedentes* aliquando a praedictis *tuberculis* saniosi ichores cum ipsa immiscentur, atque corrodentem ideo, fere dixerim, liquorem constituunt. Quanta nam, & qualia incommoda tum circa *Hepar*, tum in *Intestinis* (ad quae identidem tunc bili aditus conceditur) tum & in aliis contiguīs partibus derivari possint ab acriore hujusmodi bile, nemo ex accuratioribus Medicis ignorabit, praesertim si *perniciosarum* febrium tertianarum *symptomata* sedulo perpenderit, quae quidem ab eodem principio, paucis mutatis, derivari merito posse, supra satis ostendimus, atque in aliis constitutionibus fusius probavimus. Praedictis enim in *Hepate* positis repagulis, modo majoribus, modo minoribus: dum acrior haec bilis non aequaliter indefinenterque, sed per intervalla, nunc copiosius, nunc parcius ad *Intestina* transit: eadem servata ratione,

tionem, modo laxa nimis evadit alvus, cum molestis torminibus, modo plus aequo adstringitur: nec raro premitus, cum *dysentericis* fluxibus eveniunt, quorum singulas species fusius postea proponemus. Si vero morbosa haec bilis inferius Ventriculi orificium tumultuarie & copiose pervadat, vomitus biliosos enormes, eosque varios, pro varietate ipsius, excitat, una cum *cardialgicis* passionibus, aliisque ejusdem generis *symptomatibus*. Tamque acris quandoque est bilis ista, ut, si in Intestinorum plieis diu iterum moram agat, ipsa corrodere adeo valeat, ut ulcera sordida interdum efficiat, in inferioribus plerumque Intestinis non longe a Podice, ibi praesertim, ubi Alvi excrementa diu magis consistere solent, atque magis corrumpi. Ideo cum premitibus ardores quoque maximi, & dolores emergunt, dum egeruntur materies, aliquando & paulo ante eandem expulsionem, sanguineique ichorosi fluxus sequuntur. Quotiescunque insuper acrior hujusmodi bilis, ob praedictas causas, in *biliosis Hepatis* ductibus *excretoriis* moram nimium trahit, eorundemque laterales *porositates* penetrat, sanguineos quoque ipsis contiguos tubulos exedit, qui ideo sanguinem ipsum in *biliarios* praedictos ductus paulatim, & identidem eructant. Quamobrem sanguis una cum bile, nec raro sincerus ad Intestina migrat, & per feces effluit, quem tamen ab *Haemorrhoidalibus* vasis prodire imperiti saepe Medici tunc perperam arbitrantur. In hisce autem circum-

stantiis, posteaquam supra modum intumuerit *Hepar*, ob iteratos nimis sanguinis ab ipso sic emanantis fluxus, iterum imminuitur, atque penitus aliquando gracilescit, praecipue si diu admodum superstites postea Aegroti fuerint.

LXVIII. Haec omnia utique praecipua ea sunt, ad quae diligenter attendere debet Medicus, tum ut quarumcunque occurrentium morbi hujusce vicissitudinum rationem in promptu semper habeat, tum ut tutiores inde eliciat indicationes, ad idonea seligenda remedia illa, quae *symptomatibus* quibuslibet edomandis apta magis sint. Ita vero tumultuarias & temerarias illas effugiet methodos, quibus passim indocti, nulla ratione ducti, inhaerere videntur, dum curationes haec perficiendas facile nimis suscipiunt. Initio itaque morbi, dum *inflammatoriae* parvae illae *stases* occurrunt, ea omnia conveniunt quae earundem *resolutionem*, ut supra inuimus, promovere valeant; cuiusmodi in primis est congrua sanguinis emissio, iterata etiam, pro ut opus fuerit: *fotus* externi emollientes, & discutientes, tum & attemperantes aperientesque potiones plenis haustibus saepe usurpandae. Utilis quoque erit, imo necessaria *purgatio*, ob rationes supra propositas, dummodo ea non tumultuarie, non validioribus remediis, sed paulatim iteratisque vicibus promoveatur. In hisce ideo circumstantiis, praeter caeteris conveniet Serum lactis optime depuratum, in quo congrua facta prius sit Rhabarbari infusio: hocque
aut

aut quotidie, aut alternis tantum diebus usurpandum, pro ut opus fuerit, aut Aegroti tolerare commode possint. Neque omittendierunt Clysteres laxantes, attemperantesque, si pro congrua purgatione sufficere illi queant. Hinc copiosi potus aquarum thermalium, ac praecipue nitrosarum omni jure convenient. Nisi autem *resolutio* haberi possit, tutaque caeteroquin appareant *suppurationis* signa, praeter praedictas potiones, necessaria quoque erunt balsamica diuretica, cum deterfivis vulnerariis: cujusmodi sunt decoctiones alias propositae. Terebinthus ideo, aut Balsamum de *Copayba* a me toties in hisce morbis laudatum, cum praedictis decoctionibus in usum revocari debet. Verum enim vero, quum neque *resolutio* haberi ullo modo possit, neque *suppuratio* affecti Visceris infarctui tollendo satis conferat, ac proinde *Secur* paulatim intumescat, ob *scirrhosos* ibidem succrescentes tumores praememoratos; tunc sedulo animadvertat Clinicus Medicus, num secretio bilis, num ejusdem excretio, num utraque actio pervertatur: id quod summopere confert ad opporruna seligenda remedia, ad ea nempe, quae, si non omnimodae curationi, sedandis saltem *symptomatibus* fatius, & rationabilius conveniant. Sane, dum bilis secretio, propter *scirrhosos* infarctus, ob recensitas rationes deficit, aut non satis perficitur: praesto sunt *Chalybeata* quaeque remedia, atque praecipue tincturae ex iisdem paratae, aut *Chalybis spuma*, aut similia, quae cum

aperientibus decoctionibus, aut Thermalibus dictis aquis copiose, epotis assumenda erunt. Interim *purgantibus* quoque mitioribus identidem uti fas erit, tum & *Gummi Ammoniaco*, addito *Chalybe*. Nec spernendus erit usus Aquae Tettucianae consueta methodo usurpatae, praecipue cum Alvus parum fluat, atque tenaces maxime, crassioresque materies, in obaesis specialiter corporibus, secernantur. Hinc ipsae aquae omni jure quoque convenient ad excretionem bilis promovendam, si ipsa deficiat, aut saltem parce habeatur. At, si remorata diutius in *Hepatis* anfractibus bilis, aliave quavis ratione, acrior, ut diximus, reddita sit; ab omni stimulo cavendum prorsus erit, eoque magis, si sanguis identidem ab *Hepate* *secedens* ad Intestina transfluat, aut vomitus eveniant, aut *cardialgicæ* passiones, Ventris tormina, premitus, ardores, aliaque hujuscemodi *symptomata*. Optimum autem tunc erit Serum lactis simplex optime depuratum clarificatumque, aut ejus loco decoctiones laxantes frequenter potandae erunt, non omissis Clysteribus ejusdem indolis. Quod reliquum est, ad sedandas *cardialgicas* passiones, aliaque iisdem analoga *symptomata*, utilem admodum expertus fui *mixturam stomaticam* in transactis constitutionibus descriptam. Ad haec etiam alia opiata conferent, si caute & cum ratione usurpentur. Ad fluentem copiose nimis sistendum sanguinem, praecipue si universum Corpus inde contabescat, adstringentia congrua adhibenda erunt,

erunt, inter quae *Fungus Melitensis*, merito in Commentariis Celeberrimae Bononiensis Academiae praeceteris commendatus, conveniet. Caveant tunc vero Medici, ne intempestive nimis ad adstringentia, eaque validiora confugiant; maxime si sperandum aliunde sit, quod effluens ab *Hepaticis* venis sanguis, dissolvendis ibidem tumoribus conducere quoquo modo possit. Idcirco tunc solummodo adstringentia praescribantur, cum, aut copiose nimis effluat sanguis, aut, debili jam reddito emaciatoque Aegrotto, ejusmodi fluxus, tantum absit quod quidquam profit, ut nocere porius manifeste videatur: de quibus omnibus prudens tantum Medicus, congruisque ratiociniis instructus, judicare poterit.

LXIX Non omissenda hic est specialis observatio diuturni variique morbi, quo per biennium fere laboravit Dominus Joannes Baptista Confalonierius: utpote quae vicissitudinarias ejusmodi morborum *Hepatis* permutationes, atque *symptomata* pleraque admissim proponit. Vir iste carnosus admodum Corporis habitu praeditus, atque ad *hypochondriacum* vergens, caeterumque antehac sanus, Vino non parum, atque saccharatis praesertim edulis summopere indulgens, Junio mense Anni 1736. acuta febre laboravit, comite saepe bilioso vomitu, una cum *cardialgicis* passionibus: ac prope finem optime convaluit, aut convalescere saltem visus est, ope biliofarum Alvi excretionum, quae modo sponte, modo *purgantium* levio-

rum adminiculo evenerant: non neglectis sanguinis emissionibus. Augusto mense contumaci siccaque tussi laborare coepit, a qua per sequentes tres menses modo magis, modo minus excruciatu fuit, laboriosa paululum reddita respiratione, absque ulla febre, licet tamen pulsus consuetum non servaret omnimode rhythmum. Initio Decembris modica sanguinis copia per Alvum prodire visa est, plerumque cum faeces dejiceret, qui ab *haemorrhoidalibus* venis exire tunc credebatur. Januario mense anni 1737. eo magis frequentescopiosusque evasit sanguineus ille fluxus, ac fere semper cum biliosis dejectionibus: sicca adhuc crebrioreque comitante tussi. *Cardialgicæ* postmodum accesserunt passionnes, cum biliosis vomitibus, usque plerumque inanibus, doloribus ventris circa *epigastricam* regionem, quibus ut plurimum varia ratione vexabatur anteaquam sanguis per Alvum efflueret, una cum mucosis sempitridis ichoribus. Tum vero inordinata levique febre primum laboravit, quae in vesperis praesertim invalefcebat, atque saepe adeo diminuebatur, ut ad intermissionem quamproxime accederet, iterumque postea gravius insurgebat. Ingravescente sic morbo, frequentes Alvi premitus cum ardore passus fuit, eosque modo inanes, modo cum consueto sanguineo fluxu, rarius quam antea effluente bile, cujus loco mucosus viscidusque, ac foetens admodum ichor virenti colore saturatus saepissime excernebatur. Quamobrem accedente Aestate

Sympto-

Symptomata omnia supra enarrata magis invaluerunt, levi semper comitante febris. Universum ideo contabescere Corpus coepit, adeo ut, gracilescentibus atque laxatis undique Abdominis integumentis musculisque, *Jecinoris* magnus tumor tactu apparuerit, qui posthac adauctus ita fuit, ut fere ad umbilicum pertingeret. Attamen nihil, aut parum saltem in illa parte dolebat: Tormina tamen identidem in Intestinis patiebatur, quoties, ob ichorosae dictae materiei ab *Hepate secedentis* affluxum, in enormes contractiones ipsa cogebantur. *Cachectico* inde colore perfusus undique fuit, nunquam tamen *Ictericus*. Urinae sanorum fere similes ut plurimum, erant, ac saepe praeter consuetum minus flavae; forsitan ob deficientem eo magis in *Hepate* bilis secretionem, obstructis ibidem aut praeter modum compressis biliariis tubulis: prout in hisce morbis evenire passim consuescit. Haec omnia observavimus tota Aestate, & Autumno anni 1737., tunc cum *Symptomata* praedicta omnia modo gravius, modo levius saeviebant, eademque ratione nunc febris exacerbari videbatur, nunc omnimode fere decrescere, debili tamen & frequenti semper evadente pulsu. Alvi excrementa cinereum quandoque livescens, quandoque viridem atque *atrabilarium* referebant colorem, nunquam omnimode flavum. Sanguineus etiam fluxus aliquando copiosius, aliquando parcius fiebat, modo simplex, modo cum tenacibus crassisque ichoribus semper foetidissimis. Hyeme vero ali-

quantulo melius se habuit (quod in morbis quibuslibet *Hepatis* ut plurimum evenit) cum eadem quidem, sed rarius leviusque saevirent *Symptomata*. Febricula tamen fere semper adfuit, cum sicca tussi, non adeo crebra. Sanguineus vero fluxus copiosior evasit; unde magis magisque totum contabescere Corpus visum fuit, eademque proportione *Jecinoris* tumor, qui antea maximae molis evaserat, aliquantulum decrevit. *Accedente Vere* anni 1738. *Symptomata* quaeque eo magis invaluerunt, ac praecipue Ventrif tormina, quibus saepissime detinebatur, una cum frequenti magisque copioso sanguinis ichorisque putridi fluxu. Ob indefinentem ideo saniosa hujusce materiei affluxum ad Intestina, molestissimos ac fere continuos patiebatur premitus, ardoresque circa Podicem, una cum inanibus *secedendi* conatibus; unde non immerito conjicere se posse alii existimabant, tum sanguinis fluxum ab *Hemorrhoidalibus* venis derivari, tum & a genito ibidem tractu temporis ulcere premitus illos & ardores prope Ani sphincterem suscitari. Id falsum omnimode compertum est, expertissimo accersito Chirurgo, qui, congruo instrumento partes illas sedulo perscrutando, nullum penitus ibidem latere ulcus, sanguinemque a superioribus aliis partibus derivari, certo certius asserere non dubitavit. Quamplurima utique sunt, variaeque classis remedia, quae diuturno hujusce morbi curriculo in usum identidem revocavimus, interna nempe & externa, eaque simpliciora

ciora, tum ad præconceptam in *Hepate* evincendam causam, tum ad occurrentia identidem *symptomata* quaeque evincenda, quae quidem enarrare hic non expedit, ut brevitati studeamus. Praecipua tamen selectioraque ea sunt praesidia, quibus sub finem morbi usus maxime fuit, annuentibus Praeclarissimis Expertissimisque Bononiensibus Medicis, Albertino nempe, Donello, Laurentio, & Voglio, quos omnes, dum data opera Bononiam profectus fuerat, in consilium vocavit. Omnia tamen frustranea profus evaserunt. Etenim die decima quinta Martii dicti Anni 1738., cum ad *marasimum* fere pervenisset, tumido admodum reddito Abdomine, vehementibus praeviis doloribus ventris cum indefinente ardore & premitu, miserrime occubuit.

LXX. Dissecto Cadavere, Abdominis cavitas seroso semiputrido latice non parum scatebat. *Lien* a naturali statu nihil propemodum recesserat. *Hepar* autem mole praetermodum adauctum decem & octo libras ponderabat. Extima ejusdem superficies inaequalis erat, livida, & albicante partim, partim subflavo colore perfusa, ibi maxime ubi *scirrhost* plurimique eminebant tumores, seu mavis *tubercula* diversae molis & figurae. Intima quoque ejusdem Visceris substantia dura, admodum erat, *scirrhostosque* ejusdem indolis tumores ubicunque, praecipue ad *Gibbas* partes, continebat, in quibus sebacea putrida densaque materies occludebatur. *Fellea cystis*, quae consuetam servave-

rat molem, atra bile fere nigricante, adinstar subputridi sanguinis, repleta erat. In *Cava* parte rubebat maxime *Jecur*, minoremque praedictorum *tuberculorum* numerum obtinebat. Naturalis pene erat *Intestinorum* constitutio, licet plus aequo perfusa rubore apparerent. Ea vero undique adspicere intrinsecus negleximus, cum loci ratio, ubi sectionem peregrimus, id neutiquam permetteret: unde certiores fieri haudquaquam potuimus, num etiam in *Intestinis* superioribus ulcus lateret, a quo aliqua saniosi ichoris pars prodire potuisset. Conjicere tamen ex dictis nos tuto posse arbitrabamur, maximam ejusdem ichoris partem ab *Hepatis* praecipue *Concava* parte effluxisse, ubi sanguinea magis tumida yasa in biliosos ductus ichorem illum putridum eructasse aperte videbantur, a quibus per *Hepaticum* tubulum ad *Intestina* aditus patebat: uti compressione magis assequi potuimus.

LXXI. Sicuti in enarrato casu sanguineae dejectiones identidem, sed non magna in copia factae, protrahendo diutius morbo non parum fortasse contulerunt (nec raro etiam dissolvendis penitus *Hepatis* tumoribus utique conferunt) non semper aequo fausto omine in hujusmodi, aliisque *Hepatis* morbis cedunt. Quotiescunque enim, ob magnas haec *scirrhostas* obstructions, sanguiferi plerique majores canales comprimuntur, sanguinisque ideo ibidem motui summopere obstant: ipse admodum ibi pressus atque coarctatus, si ex quavis causa rare-

scere

scere & subaestuare cogitur, vasa minus resistentia distendit atque dirumpit, atque extra aream circulationis, aut in alienigenos canales effunditur, ita ut inde *inflammationes* ipsae suboriri possint, gravissimaque *symptomata* mortem ipsam citius accersentia. Sano itaque modo intelligenda est Hippocratis sententia (83) ubi sic docet: *Quibus dolores hypochondrii, oris Ventriculi, Hepatis, & earum, quae circa umbilicum sunt, partium, excreto per Alvum sanguine servantur: non excreto pereunt.* Etenim quampluries, ut testatur Jacotius (84) *Cruenta dejectio non modo non liberat Aegrum, sed morbum & periculum graviter auget.* Hoc ipsum observavimus nuper in Domino Nicolao Bisano, qui, cum plurimis abhinc annis magna Hepatis obstructione laboraret, aducto postea enormiter tumore, vehementi inde feбри correptus fuit, cum manifestis *inflammationis* signis. Nec quidquam ipsi profuit sanguinea copiola excretio, non inferius tantum verum etiam superius per vomitum facta; quin imo gravior inde morbus evasit. Ideo singultuosus & ictericus paulo postea factus, atque undique refrigeratus quam maxime, accedente aeruginoso atrabiliari vomitu, post paucos dies e vivis miserrime discessit. Praeposita ideo Hippocratis sententia in eo sensu intelligenda esse videtur, quod aliquando, dum a nimia sanguinis copia, & aestu, Hepatis, aliarumve

contiguarum Abdominis partium, vasa nimium distenduntur, indeque dolores hypochondrii emergunt: congrua sanguinis effusio ab Hepaticis vasis, ejusdemque excretio per Alvum optima est, & maxime prodest: dummodo identidem tantum, & cum moderamine habeatur, caeterumque morbosa nulla adsit ejusdem Hepatis dispositio alia specialis. Tunc enim ejusmodi sanguinea excretio ejusdem indolis censenda est, ac si haemorrhoidalis esset. In hoc itaque sensu statuendum merito est, quod, qui excreto per Alvum sanguine servantur, non excreto pereunt, cum desit modus, quo supervacanea sanguinis copia, Hepatica praesertim vasa praeter modum distendens, commode tollatur. Eo pejorem autem reddit morbum, gravissimaque *symptomata* excuscat effusus ab Hepate in hisce casibus sanguis, si cito ad Intestina aditum non obtineat, aut ea pervadere libere nequeat, ut foras eliminetur. Etenim *quisties aperta* (ut cum Jacotio loquar) (85) *rupta, vel exesa hypochondriorum vena sanguis effunditur, dolorem Hepati, Ventriculo, & partibus circa umbilicum adferre gravissimum solet, nisi in Intestina incidens brevi excernatur. In quo affectu sanguis in anfractibus sinuosis Intestinarum ita praeassatur, ac nigrescit, ut etiam picem plane referat;* Id quod ego pluries observavi. Ast de sanguineis hujusmodi fluxibus differendum fufius postea erit.

SECTIO

(83) Hippoc. Coac. lib. 3. Sect. 2. n. 26.

(84) Jacotius in Com. ibidem.

(85) Jacotius ibidem.

SECTIO SECUNDA

CAPUT QUARTUM

De Intemperie Hepatis Calida.

LXXII.

Lii insuper recensendi hic sunt *Hepatis* proprii morbi diuturniores, seu *chronici*, qui absque ullo speciali hujusce visceris tumore, aut dolore eveniunt, iisque dum laborant Aegroti, *Hepatici* proprie, seu *Jecinorosi* dici vulgo solent. Hujuscemodi illi sunt, quibus (annuente Hollerio) (86) *infirmum Hepar est, ut jam desit suo officio, neque sanguinem naturae congruentem gignit, nullo tumore, non scirrho, non oedemate, aut inflammatione intercedente.* Hosce vero ob *intemperiem* tantum *Hepatis* laborare veteres Medici omnes putabant: duplicem nempe intelligendo, *calidam* videlicet, ac *frigidam*, quae quidem distinctio non spernenda prorsus est, maxime si, juxta recentiorum Medicorum asserta, saniore ratiocinio explicetur. Equidem si praecipuum spectemus *Hepatis* munus, pro secernenda nempe a tota sanguinis massa bile, eademque congruo modo & tempore excernenda; quotiescunque nimia bilis copia, ob specialem hujusce visceris constitutionem, sanguinisque diathesim, secernatur, quae insuper

acris plus aequo sit & pungens: ea suboriri videmus *symptomata*, quae *intemperiei Hepatis calidae* tribuerunt *Antiqui*. Sic vice versa, dum secretio bilis, ob peculiare *Jecinoris* vitium, aliamve causam quomocunque deficit, alia *symptomata* occurrunt, quae *frigidae intemperiei* propria vere esse statuerunt. D^o hisce autem singillatim in praesens agere non incongruum erit, ut propositum de *Hepatis* praecipuis morbis tractatum compleamus.

LXXIII. Revera *Hepar* pro varia constitutione sua, secernendae a sanguine bili, idoneum magis, minusve evadere posse ratio ipsa suadet, atque experientia confirmat. Non vacat autem hic more philosophico intime nimis perquirere, unde nam fiat, quod *Jecur* muneri suo obeundo aptum varia ratione reddatur. Siquidem hoc accuratam nimis exposcit indaginem, quam ideo solertioribus Philologicis, de hac re ex professo tractantibus, relinquimus, ne ab instituto nostro nimium deflectamus; maxime cum hoc ad rem nostram parum conferat. Satis ideo sit supponere, quod, quo magis amplis, plurimisque sanguiferis vasis, caeteris paribus, ditatur *Hepar*, eo majorem bilis copiam

(86) *Holler. Com. in Coac. Hipp. lib. 6. Sect. 2. n. 21.*

piam secernere dato tempore potest. Hoc autem eo magis verum comperitur, si tota sanguinis massa iis praecipue moleculis constare magis supponatur, quae postea, ob mechanicam *Hepatis* specialem structuram majore in copia a sanguine separatae, atque in unum congestae, praedictum biliosum fluidum magis copiosum constituent. Quatenam vero sint moleculae istae sanguinis, quae magis quam aliae bilioso liquido constituendo aptae sint, quibusve ex principiis consentur, non tam facile statuere quispiam potest, cum variae plurimaeque circa hoc adsint sententiae. Omnes autem consentiunt, quod particulae istae speciali elatere, energeticaque potentia peculiari ditatae sint (sive eas a salibus, sulphure, aut a spirituosissimis quibusvis aliis principiis originem habere velimus) propter quam oeconomiae animali plurima eveniant commoda. Hinc merito bilem sanguinis balsamum esse innuit (87) Doctissimus Joseph del Papa: quod nempe sanguinis corruptionem prohibeat, quod ejus motum promptiorem reddat, quod faciat illum vividum & floridum, eumque attenuet, comminuat, exhilaret &c. Verum si bilis principia vividiora sint, plurimaeque quam par sit ejusdem particulae ab *Hepate* separatae simul uniantur, sanguinique immisceantur, ipsum dissolvere nimis, atque in vehementes aestus cogere, solidasque undique partes irritare summopere valent.

LXXIV. Dum quispiam ideo talem sanguinis diathesim sortitur, quae majorem biliosorum principiorum copiam in se contineat, simulque magis amplam *Hepaticorum* ductuum capacitatem, pro majore bilis separatione, habeat; iste *calida Hepatis intemperie* laborare, cum Veteribus dici jure meritoque poterit. Hujusmodi enim Homines colore pallido ad citrinum fere vergente, quoquo versus inficiuntur, habitumque corporis gracilem admodum habent, cum pulsu magno duro, & frequente, atque flavis ut plurimum pilis. In iram praeterea proni maxime sunt, croceas saepe, nec raro mordicantes urinas secernunt: calorem habent maximum in vola Manuum & Pedum: Jejunium difficile ferunt, biliosasque saepissime dejectiones cum levamine habent. Merito ideo Jacotius (88) docet ejusmodi *Hepaticos* duobus signorum generibus maxime deprehendi. Uno ex colore, altero ab excrementis *Alvi & Vesicae*. Quia enim sanguis ex *Jecore* prodiens impurus in totum Corpus transportatur, ideo color apparet in cute albicans, subcitrinus, aut subviridis, & fuscus &c. Hinc & specialibus obnoxii sunt morbis: Tertianis videlicet omnis generis, cum *cardialgicis* gravioribus passionibus, vomitibus variis, atque Abdominis doloribus, quos saepe cruentae dejectiones commitantur, aut biliosi copiosi fluxus, qui plerumque in ipsis fausto omine cedunt. Quam facile diarrhaeae, & dysenteriae solitariae in ipsis eveniunt,

(87) *Del Papa Joseph Exerc. de Humor. cap. 8.*

(88) *Jacotius Com. in Coac. Hipp. lib. 6. Sect. 2. n. 21.*

niunt, praecipueque Aestatis tempore, tunc cum in omnibus, servata corporum quorumvis ratione varia, copiosa magis fit bilis secretio & sanguine.

LXXV. Quod si in hujuscemodi Corporibus, praeter exuberantem bilis copiam, ejusdem quoque pravam qualitatem (sive ea a peculiari ipsius Hepatis mala affectione derivanda sit, sive universalem humorum pessimam conditionem sequatur) attendere debeamus: innumera innotescunt mala, quae ab hoc unico principio pullulare facile poterunt. In hisce enim circumstantiis (89) *grandescens in Intestino proportionaliter cum copia, & bilis stimulus; isque a competenti Chyli, aliorumque liquidorum intestinalium mixtura non satis imbibitus, & involutus, nerveam ejusdem canalis lacessit, & quatit tunicam: hinc tensiones ejusdem, & crispaturae, colica, hydrops sicca, aliaeque orgasmii biliosi soboles: Borborismi, & flatus praecipue, ob alterne introductum in fistulam intestinalem, collisum, & rejectum externum aerem, ab eadem alterne contracta, & restituta. Perfluens usque ad cavitatem ventriculi tumidum humoris hujusmodi fluentum, nauseam ibidem procreat, sputationes copiosas, vomitus, praecordiorum anxietates, cardialgias, vertiginem, dolores in suprema cavitate lancinantes, anorexias, aliosque Stomachi, & Capitis morbos: praeter tot alia hujusce census, aut, ex dictis, varia ratione complicata, quae juxta variam laborantium Corporum rationem, evenire diversimode passim observantur. Hinc*

hypochondriacarum contumaciorum affectionum principium per saepe derivatur: id quod agnoscere sagax Medicus potest, si, attenda Aegrotorum universali constitutione, calidam Hepatis intemperiem dictam demonstrante, sedulo animadverterit, quod symptomata pleraque, post biliosas speciales evacuationes, sive per superiora, sive per inferiora factas, imminui soleant, aut saltem diutius averti, pro ut multoties evenit. Nec vellicare tantum, pungeret, & stimulare maxime Intestinum tunicas aliquando potest bilis haec copia adaucta, & qualitate peccans, atque proinde in eorundem cavitate subaestuans, atque furibundos tumultus excitans: verum etiam abradere, & corrodere ipsa perquam facile potest, praecipue si ibidem diu adeo consistat, ut ex mora eo magis acris evadat. Hoc tamen, sicuti experientiae, ita & rationi ipsi conforme admodum comperitur. Etenim, si bilis, in naturali etiam statu constituta, ad hoc specialiter comparata esse ab omnibus putatur, ut moderati cathartici remedii vices in Intestinis gerat, ad educendas faeces: quotiescunque nimia ejusdem copia vigeat, ipsiusque principia validiora sint, praedictos omnes, aliosque hujuscemodi effectus praestabit, & praecipue biliosos copiosos fluxus, & dysentericos contumacissimos, de quibus fusius postmodum agendum erit. Non absimile principium interdum fortitur Cholera morbus, seu

F

pulsio

(89) Bianchi Hist. Hep. part. 2. cap. 6. n. 2. (90) Boerhaave Instit. Med. n. 810.

pulsio ex Ventriculo, & Intestinis, maxime si biliosa vere sit. Tunc enim non ingurgitationem fructuum horacorum, crapulamve, aut convulsionem simplicem (ut aliquando evenit) pro genuina causa agnoscit, sed (91) auctam Hepatis secretionem, seu copiosorem ultra statum naturalem in hoc Viscere secretam bilem, quae praeterea acris adeo sit, ut Intestinorum enormes spasmodias procreare queat. Id enim ex eo deducunt, quod in denatis ex hoc morbo, fellis folliculus non solum bilem contineat ejusdem tincturae, viridis, aeruginosae, aut alterius, ac tulerant succi in affectus vigentia superne inferneque erumpentes; sed eadem semper extreme satur occurrat.

LXXVI. Non hinc tamen asserere unquam auferim, quod supra enarrata haec mala, aliaeque hisce affines morbosae affectiones a calida Hepatis intemperie hoc modo sumpta, evenire simul, & semper, atque eodem modo debeant. Talia enim tunc solum evenient, ut diximus, quum bilis tum copia adaucta summo opere sit, atque prava qualitate peccet, eaque non facile, consuetisque temporibus excernatur. Quamobrem, cum aestivo praesertim tempore (ut omnes consentiunt) bilis uberius in Hepate secernatur, ipsaque tunc ex tenuioribus ac magis potentibus principiis confletur: nisi, habita ratione ejusdem separationis, congrua per Alvum excretio subsequatur, praedicta facile evenire tunc poterunt mala. Hinc emanat ratio, cur ut plurimum recensiti morbi, alique quilibet He-

patis proprii, Aestate, aut Autumno suboriantur, atque tunc magis tyrannidem suam exercent. Praeterea hinc patet, cur hisce temporibus spontaneae saepe biliosae dejectiones Criseos vices in morbis tutius gerant: ipsaeque, si tempestive fiant, praedictas avertere affectiones facile possint, atque in illis etiam, qui caeteroquin, ob pravam Hepatis dictam constitutionem, iisdem magis quam alii obnoxii essent. Praeter copiam autem, pravam etiam bilis ipsius qualitatem requiri, supra innuimus, ut praedicta symptomata suboriantur. Ad hoc vero maxime conducit incongruum victus regimen, hocque acriori progignendae bili magis accommodatum. Porro meracioris Vini liberalior usus hisce morbis ansam facile praebet; quod etiam saccharata edulia, immaturi fructus, Aromata, Spiritus Vini, & horacaria quaelibet praestant, si frequenter usurpentur: utpote quae cruditates nimias accumulunt, sanguinique tenuiores supeditant moleculas, quae ejusdem, & bilis praecipue furibundos aestus procreare valent, & solent; ut experientia ipsa passim evincitur.

LXXVII. Tanta autem quandoque est bilis aestuatio in biliariis ductibus, & cysti fellea, atque ejusdem exuberans adeo copia, ut a constituentium membranarum meatibus undequaque & copiose transudando, subpositorum Intestinorum externis tunicis adhaereat, & spasmodicas eorundem vehementes contractiones excitet. Hinc merito Corn-

Stal-

(91) Bianchi Histor. Hepat. part. 2. cap. 6. n. 3.

Stalpartius Vander VViel (92) adnotavit, quod a bile per poros cystis felleae transudante, ac duodenum, vicinaque viscera. inficiente, Ventris dolores suboriantur, nausea, vomitus, febres, convulsiones, ac cardialgicæ quæque passiones, illæque maxime quæ perperam aliquando in Infantibus verminosæ causæ tribuuntur; pro ut ipse ex Cadaverum dissectionibus didicit. Hujuscemodi præterea observationes ex Tulpio recenset (93) tum ex D. Melchior (94) qui vicinorum viscerum putrefactionem in febre ardente, ob bilis transudationem refert. Ob eandem causam dolores quoque colicos aliquando progigni cum Clar. Nicol. Vulpio lib. 2. Obser. cap. 37. innuit Celeber. Fridericus Hoffmannus (95) hisce verbis. *Colicus dolor sæpiissime fit a bile flava, innatante huic Intestino, quæ sæpius ab Anatomicis cum animadvertatur, verisimile est eam transudare paulatim per tunicas folliculi fellis huic Intestino quam aliis vicinioris. Qua propter male sibi consulunt illi, qui præ nimio studio validius comprimunt Secur: exprimit quippe prona hæc flexi Corporis incurvatio bilis* &c.

LXXVIII. Quod si bilis ejusmodi a meatibus folliculi fellis identidem transudans, atque Intestina extrinsecus tantummodo afficiens dolores hosce, aliaque gravia symptomata producere valet: quid nam

potiore jure dicendum de ipsa erit, dum pleno gurgite *choledocum* ductum, aliosq; pervadit, atque in eorundem anfractibus moram diutius agens, eo magis pravam induit naturam, præcipue si de prædictis agatur Corporibus, in quibus, ob *calidam Hepatis intemperiem*, & copiosa magis, & magis acris secernatur bilis. Ob hanc porro causam non infrequenter *Colicam* vehementem excitari passim observamus, quæ ideo merito *biliosa* nuncupatur, eamque graphice describit prælaudatus Hoffmannus (96) cujus verba hic referre non incongruum erit, cum ea præpositis ratiociniis nostris adaptentur. *Alia colicæ species est biliosa, quæ secundum Veteres, a causa calida subnascitur, atque ab humore bilioso, acris, corrupto, in Intestinis præsertim duodeno copiosius collecto, & stagnante ortum suum trahit, a gravi frequentius ira, præsertim in Corporibus calidæ & siccae constitutionis, sub æstate fervida, & ætate juvenili, vel virili, aut ab assumptis potibus nimis spirituosis & calidis proficiscitur...* Symptomata, quæ hanc insequuntur, potissima sunt vox rauca, cardialgia, continuuum ciborum fastidium, vomitus materiae biliosæ, porraceæ, singultus, intemperies aestuosa & febriculosa, inquietudo, sitis intensa, os amaricans, urina pauca & rufa, cui quandoque Alvi dejectio biliosa & crebra succedit. Ejusmodi Colicas ego multoties observa-

F 2

vi,

(92) Vander VViel. Centur. 1. Obseru. 47.

(93) Tulpus Obseru. lib. 2. cap. 25.

(94) D. Melchior Decad. Ann. 3. Obseru. 100.

(95) Frider. Hoffman. tom. 4. par. 2. Sect. 2. cap. 3.

(96) Idem ibidem n. 17.

vi, easque identidem, nunc saepius nunc rarius incrudelcentes in *Picrocholis* dictis Corporibus, post ab usum vini, vel fructuum, atque ex caeteris causis, quas hic cum Hofsmanno adnotavimus. Eas autem nunquam sedatas vidi absque copiosis bilis excretionibus, quas ideo tunc modo laxantibus Clysteribus, modo Oleo Amygdalarum dulcium, promovere cito citius expedit. Verum aliquando subaestuans in Intestinis bilis tenax adeo est, ut lenientibus hisce remediis educi neutiquam possit. Quare leve *purgans* propinandum est, cui Aqua Tettuciana superbibenda erit, quae intento commode utiliterque satisfaciet: pro ut ego pluries fausto omine evenisse observavi. *Colicae* hujuscemodi identidem, ut diximus, invadunt, plurimisque ut plurimum diebus perdurant; ast non aequae semper intensae, & vehementes evadunt dolores. Ratione siquidem habita ad *criticas* Alvi biliosas excretiones, mitescunt modo, modo exacerbantur, dum nova *choleodocho* ductu ad Intestina materies biliosa acris transit, novosque excitat tumultus, & sic deinceps varia ratione progreditur morbus. Hujusce ideo omnimodam solutionem noscimus, dum urinae (quae initio morbi, atque maxime in ejusdem progressu croceae admodum erant, & plerumque cum *lateritio*, ut ajunt, sedimento) clarae evadunt atque naturalem pene constitutionem in caeteris referunt. Hujuscemodi bilis aetrum atque copiam in hisce Aegrotis indicat *ictericus* ut plurimum faciei

color, aut ad *ictericum* quam proxime vergens, qui in *Adnata* oculorum tunica conspicuus magis evadit: hocque praeterea testantur Oris amarities, vomitusque biliosi, quibus non raro singultus accedens, pessimum omen adfert. *Colicae* biliosae istae praesertim fiunt Aestate, saepiusque sub Autumnum; tunc cum, ob praegressam lymphae perspirabilis nimiam per cutim effusionem, minus temperata, magisque tenax evadit bilis, ac proinde magis apta, ut Intestinorum plicis strictius adhaereat, eorundemque fibras vehementius irritet.

LXXIX. Animadvertere hic praeterea expedit, quod ab aestuante praeter modum in Intestinis bile hac, eorundem fibrae adeo violenter aliquando contrahuntur, ut universalem ibidem *spasmodicam* contractionem excitent, quae *Hydropem siccum* adfert ab Hippocrate memoratum (97) ubi sic docet: *quibus tormina, & circa umbilicum dolores, & lumborum dolor, qui neque purgante, neque aliter solvitur, in hydropem siccum firmatur*. Profecto tunc nisi ope congrui purgantis, aut naturae solius adminiculo biliosa illa acrior, & plerumque tenax materies educatur, in Intestinorum plicis diu haerens, praedictas saepe protrahere *spasmodias* perquam facile poterit. Verum hic dum congrui purgantis praesidium pro avertenda *spasmodica* hac *colica* (quod etiam eidem evincendae conferet) utile, ac proinde necessarium arbitror: in ejusdem tamen selectu cautum admodum esse debere Medicum,

dicunt, pro certo habeo, ne, dum morbi causam evincere tentat, eo magis valentem ipsam reddat. Etenim, dum biliosum illum fomitem acculamur, non maximam ejusdem humoris copiam in Intestinis accumulata intelligimus: cum modica ejusdem stasis praestare hoc facile queat, dummodo ex tenuioribus, magisque acribus particulis bilis illa confletur. Ideo *purgantia* illa seligi debent, quae laxando potius Intestinorum fibras, easdemque demulcendo optatum praestare effectum commode valent, morbi nempe causam simul & *symptomata* eodem tempore edomando: ad quod etiam persaepe soli emollientes Clysteres, simulque leviter discutientes, cito, tutoque conducunt. Siquidem *Plebejus error est* (uti merito subdit oculatissimus Hecquet) (98) *ab humorum saburra enasci omnes colicos dolores, emissis solidorum spasms, qui alterum constitunt colici doloris genus, quod spasmodicum est. Testes hystericae, Pictorum, Figulorum, & e plumbo fictorum colicae, quae tam spasmodicae sunt, ut narcoticis maxime curari ament; Si aliunde indebitis tractatae medicationibus, vel debitis obsurdentes remediis insanabiles evadant, in parvis desinunt. Opiata utique in enarratis supra circumstantiis usurpanda sunt, posteaquam congruis, ut diximus, purgantibus biliosus fomes educus omnimode sit, aut magna saltem ex parte edomatus. Illa namque contractas fibras mirifice laxando, ad pristinum eas reducunt tonum, non secus*

ac in *Hystericis* affectionibus evenit. LXXX. Cum hic autem incidere sermo de *Colica Figulorum*, aliorumque qui ex Metallicarum rerum administratione non absimiles noxas contrahunt, non abs re erit hic paululum differere de analogis morbis, quibus Operarii quidam (quorum Cremonae maximus est numerus) tentari solent, qui & *Crystallinas* fictitias gemmas laevigant, variisque modis perbelle complanant, tum & pretiosos alios parvos lapillos, *Amathystos*, & vulgo *Granatas* dictos, quibus Plebejae, & Rusticae Mulieres se ornare solent, dum parvo sumptu divitum pompam aemulari amant. Hujuscemodi enim Operarii iis plerumque excruciantur morbis *symptomatisque*, quibus Figulos torqueri maxime, adnotavit eruditissimus Ramazzinus (99) *Licnosi* porro fere omnes evadunt, *veternosi, cachectici, edentuli*, iisque ut plurimum *cadaverosa, & plumbea est facies*. Contumacissimos saepe Capitis dolores patiuntur, & gravamina, cum Vertiginosis affectibus. Obscurantur ipsis dentes, ac pene nigrescunt, & vacillant. Sicca identidem vexantur tussi, cum difficili respiratione: manuum tremores ipsis accidunt, atque universales adeo fortes contractiones, ut totum aliquando Corpus contorqueatur, cum stertore maximo ad aliquod tempus perdurante: Praecipuam vero *symptomatum* multiplicium tyrannidem in imo ventre persentiunt. Iphis enim modo adstringitur omnimode ad plures

(98) Hecquet. in *Com. ibidem.*

(99) Ramazzin. de *Morb. Artif. cap. 5.*

86 Sect. 2. Cap. 4. de Intemperie Hepatis Calida.

res dies Alvus, modo immoderate
 Aut, cum molestissimis premitibus,
 ardoribus, torminibusque, quibus
 eo pejus & diutius torquentur, dum
 Alvum non exonerant. Taliter au-
 tem per saepe ipsis adstringitur, ut
 neque purgantibus, neque laxantibus
 medicamentis, neque iteratis Cly-
 steribus solvi, nisi post diuturnum
 tempus, possit. Caeterum aut immo-
 derate cibum appetunt, aut ab ipso
 penitus abhorrent, ita ut ipsis nau-
 seam moveat. Hinc, dum imi ven-
 tris Viscera praecipua labefactan-
 tur, contumacissimis febribus ob-
 noxii sunt, quae semper absque or-
 dine procedunt, licet tertianae du-
 plicis rhythmum servare aliquo mo-
 do videantur. Eas vero *cardialgicæ*
 ut plurimum passiones comitantur,
 & inanes vomitus, *lypothimiae*, &
 anxietates, una cum Ventriculi,
 Intestinatorumque saevis adeo ardori-
 bus & cruciatibus, ac si intrinsecus
 ibidem urerentur, aut pungerentur.
 Unde nam tot, tamque varia, mo-
 lestissimaque eveniant ipsis mala,
 facile erit intellectu, si perpenda-
 mus modum, quo munere suo fun-
 guntur, eaque omnia, quibus uti
 solent. Illi namque, ut *Amethystos*
 illos, crystallinosve lapillos com-
 planent, laevigent, atque poliant,
 plumbea utuntur rota, supra quam,
 in gyrum citissime actam, molandos
 lapillos altera manu identidem fi-
 gunt. Prius autem rotam illam luto
 quodam undique illiniunt, quod
 parant dissolvendo in aqua arenam
 quamdam mineralibus particulis re-
 fertam, quam *Smerium* dicunt, eo-
 demque luto lapillos eosdem obli-

(100) Ramazzin. *ibidem*.

niunt, ut laevigari commodius pos-
 sint. Infensis adeo constat molculis
 lutum istud, ut, si in aqua dissol-
 vatur, atque ex illa Feles bibant,
 vel Aves, aut extemplo moriantur
 post universales vehementesque Cor-
 poris contorsiones, aut furibundi &
 phanatici ad aliquod tempus eva-
 dant, in gyrum undique cum tre-
 moribus Corpus volutantes. Insu-
 per alio utuntur pulvere, quem in
 tenuissimum pollinem redigunt, ad
 confricandos, laevigandosque ma-
 gis complanatos lapillos, ut mayo-
 rem ipsis largiantur nitorem. Pul-
 vis iste ex minerali alio lapide, seu
 mavis luto, elicitur, *Tripoli* dicto,
 saporis subdulcis partim & aliquan-
 tulum falsi. Dum haec praestant,
 acta saepissime in gyrum rota, su-
 prapositum ipsi infensissimum dictum
 lutum in pulverem redigitur, quem
 per aerem avolantem ore, naribus-
 que adsument, una cum alio tenuis-
 simo pulvere. Hujuscemodi pulve-
 res, qui caeteroquin venenata pol-
 lent vi, eo magis ipsis infensi eva-
 dunt, dum plumbea illa rota, a
 complanandis lapillis diu vehemen-
 terque pressa, eodemque tempore
 velociter circumacta, brevi consu-
 mitur. Tunc secedentes a rota plum-
 beae minimae molculae praedictis
 associantur pulveribus; unde vene-
 natum magis emergit compositum,
 quod eo noctum ipsis evadit, quo
 magis *prava semina Plumbum in*
sinu recondit, quae per solam exhala-
tionem exerit, dum conteritur, &
aqua dissolvitur, ut tam male affi-
ciantur Figuli, qui illius opera indigent.
 (100) Ideo tamen ex dictis incauti

ejusce-

ejusmodi Operarii praecipuam in imo ventre noxam contrahunt, atque praesertim *spasmodicam* atrocissimam *Colicam*; quia, dum lutum illud & pulveres contrectant, conspurcatis sic manibus ori panem aliave alimenta admovent, atque ita cum eduliis venenatas moleculas in Ventriculum intrudunt, quae in dies magis, magisque intrinsecus accumulatae, Intestinorumque & Viscerum fibrillis infixae, *symptomata* praedicta, & morbos paulatim procreant. Quotiescunque vero Operarii isti mihi occurrunt curandi, sedulo ab ipsis sciscitari primum soleo, num ex illis sint, qui magis incauti foedatas enarrato corrodeute luto manus ori passim admovent, ut alimenta assumant. Tunc cum ab imo praecipue ventre *symptomata* quaeque derivari noverim, idque ob ingurgitatum cum eduliis lutum illud; omnem adhibeo operam, ut venenatas ejusdem particulas per Alvum leniter educam, contractas simul Intestinorum fibras laxando, non omissis narcoticis remediis, quae gravioribus *symptomatibus* obviam ire identidem valeant. Idcirco, si inanes vomendi conatus patientur, cum amaritiae oris, conspurcataque sit lingua; breviorē seligo viam, quam sponte sua natura indicat, pro hostilibus educendis moleculis, ope congrui *emetici*, *hypetaquanae* nempe, copiosos simul aquae tepentis haustus ipsis imperando. Posthac decoctionibus laxantibus & attemperantibus ipsos uti copiose jubeo, non neglecto Oleo Amygdalarum

dulcium identidem in modica dosi sumendo. Eiusdem indolis sunt Clysteres, quos ipsis saepissime praescribo, praecipue si ex illis fuerint, quibus adstricta Alvus omnimode fuerit. Quo ad *narcotica* vero & *stomaticha* edomandis *cardialgicis* passionibus accommodata, utilem maxime evasisse semper novi *mixturam stomaticham*, de qua in aliis etiam constitutionibus locuti fuimus. Haec est methodus, qua Operariis hisce opitulari consuesco, atque plerumque fausto omine. Nullum enim ex hisce, tametsi graviter laborantem, praedictaque ratione curatum, occubuisse novi. Ut plurimum tamen in illis tractu temporis *symptomata* quaeque recrudescunt, dum hostiles moleculae illae aut denuo accumulatur, aut iterum, ob extrinsecas alias causas, in actum reducuntur, ut pessimum, ut alias, effectum praestent. Nullum ideo ex hisce, qui in eodem munere perseverant, ita sanatum unquam novi, ut *reidivas* multoties pati non consueverit. Etenim plerique *cachecticum* Corporis induunt habitum, atque valetudinarii semper vivunt, innumeris ut plurimum incommodis obnoxii, atque maxime si ex illis fuerint, qui venenatas dictas particulas per os & nares cum aere copiosius hauserint, ita ut aut Pulmones ipsi maximam inde contraxerint labem, atque universa sanguinis massa, una cum primariis uni ventris visceribus, coinquinata fuerit; tunc cum nullum ipsis praestantius auxilium superest, quam quod munus illud penitus deserant.

LXXXI. Ex hisce, quae de ejusmodi Operariis hic breviter pertransentiam inuimus, nonnulla mihi placet eruere, quibus illos maxime monitos vellem, qui validiora cathartica praescribere facile, & perperam consuescunt. Novi etenim plurimos, occasione tertianarum februm, iteratis vehementioribus purgationibus, seu potius *superpurgationibus* hisce pessime curatos, qui postea *sachectici* prorsus evaserunt, maximam inde imi ventris viscerum labem nacti, iisdemque propemodum *symptomatibus*, Stomachique passionibus maxime tentati, quibus Operarios illos excruciarum adnotavimus. Eisdem enim porro effectus in Ventriculo, in Intestinis, atque Visceribus praestant cathartici potentioris ingurgitatae particulae, ac illae quas ex venenato illo luto hauriri diximus. Siquidem cathartica validiora, non laxando, non irritando leniter solida, sed eadem in enormes, contractiones, seu mavis *spasmodias* cogendo, per *expressionem*, ut ita dicam, humores copiose educunt, dum non pravos tantum succos in Intestinis, aut non longe ab ipsis latitantes depellunt, verum & bonos etiam & utiles per vim emungere potis sunt, intima quoque viscerum adnexorum penetralia subeundo. Solida ideo omnia, praecipue imi ventris labefactantur inde, adeo ut consumacissimi *Chronici* morbi emergant: *Hypochondriorum* nempe obstructions, tumores *Scirrhosti*, & *Hydropes* etiam, aliaque hujusmodi gravia mala, quae praegressae Tertianae febris velut consecratia haberi tunc

perperam solent: nam caeteroquin ab usu validiorum *catharticorum* proficiscuntur. Hac de causa, dum in curatione Tertianarum februm, aut aliorum morborum, pro *hostili* educendo humore, *purgantia* usurpanda esse monui, ea me indicasse quilibet noscet, quae laxando tantum, aut leniter Intestina absque doloribus irritando opem afferant, atque intento satisfaciant, juxta Aegrotorum peculiare constitutiones, & morborum causas.

LXXXII. Quamplurima, imo pleraque *symptomata*, quae *intemperiei Jecoris calidae* propria vere esse, eaque variis modis saevire, juxta Aegrotorum peculiare dispositiones, ejusdemque Visceris specialem labem, hic obiter inuimus; eadem in contumacioribus *perniciosis* Tertianis febribus evenire passim observantur, in *Picrocholis* praecipue Corporibus, majoremque caeteroquin acrioris bilis, seu quavis alia prava qualitate peccantis, copiam fecermentibus: ita ut cum ex hisce, tum ex aliis propositis ratiociniis, maxime constet, febres hasce, sive mediate, sive immediate ab *Hepate* principium sortiri, pro ut alibi animadvertimus. Enim vero, hisce grassantibus febribus, illisque praesertim, quae haud facile radicitus evincuntur, saepe saepius adnotavi, quod, antea quam *recidivas* quomodolibet Aegroti sustineant, plus minusve croceum in facie, aut in *Adnata* oculorum tunica colorem praeserunt, irrequieti noctes transigunt, calores patiuntur in volu manuum, *Anorexias*, internos aef-

eus, dolores in epigastrica regione, maxime sub mucronata cartilagine, inordinatos sudores, nec raro leves fere *lypohimias*, una cum aliis accidentibus, quae tunc in hisce, tum in aliis constitutionibus nostris fufius enarravimus. Hisce praeterea accedunt quandoque premitus Alvi, & ardores in imo ventre; quae omnia ut plurimum solvit biliosa seu porracea, ut ajunt, seu flavo-viridis, aut aeruginosa subsequens diarrhaea, vomitus, aut dysenteria: qui tamen fluxus diversimode fiunt, pro varietate peccantis bilis, habita scilicet ratione ipsius copiae, nocuaeque cujusvis diathesis, aut nimiae crassitiei. Etenim experientia docet in hisce febribus, quod juxta speciales praedominantis bilis characteres, variae in *Hepate* (progrediente diu nimis morbo) tunc fiunt *stases*, quae mox recensitis *symptomatibus* ansam praebent, eademque solvuntur, dum (congruis per *Alvum* succedentibus excretionibus, sive sponte, sive arte promotis) illae evanescent. Nihilotamen minus, tametsi, sedatis hinc *symptomatibus*, febris quoque solvi videatur; si aut biliosae illae *stases* in *Hepate*, sive in ejusdem confiniis factae non omnimode destruantur, aut universa sanguinis massa illius sit diathesis, quae pravae iterum bilis secretioni conferte identidem possit; iterum febris recrudescere, variaque ratione saevire solet, servata proportione novae bilis in *Hepate*, seu in *Intestinis* una cum aliis humoribus turgescens, aestuantisque: quare nil mirum est, quod, post copiosas

bilis excretiones, febrem, ipsique adnexa *symptomata* solventes, illa denuo reviviscat, iterumque post haec cesset, iterato bilis congruo fluxu. Ideo *Chinae Chinae* usus, dum ejuscemodi biliosum humorem attemperat adeo, ut minus potentem efficiat, non autem destruat atque educat; eo usque *Tertianas* haec febres, ipsarumque praenotata *symptomata* quaeque arceat, quousque bilis peccantis copia iterum augeatur, sive (enervata paulatim *febrifugi* remedii energia) bilis ipsa adeo potens iterum evadat, ut alias accessiones, pristinaque accidentia excitare valeat; donec congruae denuo emergant biliosae Alvi secretiones, quae morbi tumultus destruant, atque penitus evincant: id quod satis superque esse mihi videtur, ut *Tertianarum* febrium vicissitudinarios quoslibet contumacioresque motus adamussim intelligamus: ut alibi demonstravimus. Hinc videre est, qua nam ratione cum Sapienioribus statuerimus, quod (ut tutius citiusque febres haec, omniaque ab ipsis proficiscentia *symptomata* evincamus, aut diu magis arceamus) *epicratica*, ut diximus, *Alvipurgatio* congrua instituenda sit, praeproperum, aut iteratum nimis *Chinae Chinae* usum tunc solummodo praescribendo, cum imminentis *Lypiriae* suspicio, sive graviorum *symptomatum* nimia saevitia emergat. Nec quidquam *epicraticae* ejuscemodi *purgationi*, leniter instituendae, aliquando obstat, quod *Alvus* paululum fluat biliosis dejectionibus, quae quidem evincendae causae febris

febris satis esse neutiquam videantur: Imo, si per *Crisin* cum levamine eveniant, eas ultro promoveri cum moderamine debet Medicus. Verumtamen ad hoc incongruus pene videtur usus *Olei amygdalarum dulcium*, aut *Seminum Lini*: qui utique tantum abest, quod optatis excretionibus, atque praedictis edomandis *symptomatibus* utiliter conferat, ut potius Aegrotis hisce molestiam saepe augeat, dum in Intestinorum plicis plus aequo residet ut acescat, nec quidquam morbi causam, aut tarde nimis tunc destruit, atque educit. Haec autem pertransennam hic animadvertere iterum opportunum duxi, ut cuique pateret, qui fiat, ut perquam raro in hisce circumstantiis (secus ac aliqui minus caute faciunt) ad *Oleosa* illa remedia confugiam. Praesto enim mihi semper erunt Celeberrimi nec satis unquam laudati *Boerhaavii* animadversiones in *Elem. Chymiae* Tom. 2. part. 1. Procef. 20. n. 10.: ubi, (posteaquam sedulo indicaverit quam cito *Olea* haec a pristino degenerascunt ingenio, absque ulla omnino alieni admixtione, ut acria, amarescentia, insipida, rancida, & erodentia evadant) merito docet, quid inde interioribus visceribus accidat; unde apposite admodum sic subdit. *Vos cogitate porro, Auditores, obviam experimentum, quo brevissime igne ebulliens hoc Oleum (Amygdalinum intelligit) tam cito flavescat, rubeat, nigrescat, amarescat, acre fiat, sicque brevi evadat insalubre. Tum intelligetis, Olea haec horarum sex spatio in Ventriculo ama-*

rissima fieri, atque, in fauces & os regurgitantia, falso pro bile haberi: quum igni injecta ardeant, flammamque concipiant. Hisce addere etiam obiter placet monitum *Clarissimi Pascoli* in *libro de Humore*, quod instruere quemlibet satis poterit, ut noscat, qua ratione ab *Oleosis* ejusmodi remediis opem, tum in *Tertianis* febribus, tum in aliis morbis, expectare Medico vere liceat. Ibi itaque sic ait. *Nil plane temporibus nostris in re Medica frequentius, nisi usitatus, quam Olei Amygdalarum dulcium recens, & sine igne extracti, ac per os, ad labem in morbis plerisque, qualemcunque eluendam propinati, nescio an dicam usum, an potius abusum.* *Oleum* praesatum opportune ac debite praescriptum, haustumque in torminibus *Ventris* praesertim, convulsionibus, atque irritationibus universis, in *Nephritide* potissimum ex *Calculo*, *Pectorisque* inflammationibus plurimum proculdubio profuisse, inficias ire haud possumus. Attamen quotidie observavimus quoque, atque observamus in dies, eos, qui Medicis quibusdam ad excessum, ut ita dicam, oleaceis, se se tractandos fidenter comiserunt, si quando evaserint, observavimus, inquam, viribus eos adeo exinde destitutos, atque tanto ciborum fastidio correptos, ut longo tempore imbecilles, & nauseabundos, per ejusmodi tam oleosam, tam lubricam, tamque incertam Medendi methodum, longe magis quam per morbi perniciem contractos extitisse. Enim vero nos docet experientia, *Oleum*, utpote quod vi polleat emolliendi, relaxandi, retundendique, *Ventriculi* aequae ac *Intestinorum* facultatem, item & fermentorum rotur

robur adeo enervare, ut maxima deinceps subsequatur aepsia, imbecillitas, aliaque per plura incommoda; quae non nisi vel in corporibus ipsis caeteroquin vegetioribus, diuturnitate temporis evincuntur. Hinc, nisi contra indicatum sit, plurimum sine confert Oleo per os in Aegritudinibus, quibus convenit, propinando immisceri prius dracmas aliquas Aquae Cinamomi, qua volatilius factum, longe minus organa laedat. Quidquid de Oleo Amygdalarum dulcium innuimus, dicendum quoque autumamus de Oleo Olivarum communi, de Oleo Seminum Melonum, & prae caeteris de Oleo Seminum Lini; quod quamvis aliquando vix erutum inflammationibus discutiendis opportunum esse possit remedium, uti docet Ettmullerus, aliique, Plurimis tamen tantam quandoque noxam intulisse rescivimus, ut valde ambigamus, an in morbis edomandis eam exerceat, quam ei passim adscribunt, facultatem. Doctissimorum ejuscemodi Auctorum de Oleosis remediis animadversiones haec ad literam hic referre fusius opus esse existimavi, ut cuique innotescat, unde fiat ut in eorundem administratione cautus magis, quam alii, esse soeam: id quod speciali dissertatione aliquando melius ostendam. Veruntamen haec eo magis solertes reddere debent Medicos quoslibet, ne tumultuarie, ne tam frequenter, ne inconsulto remediis hisce utantur in praecitatis circumstantiis; quoties nempe, aut ob speciales Hepatis morbos calida ejusdem intemperies una cum consuetis Phoenomenis vigeat, aut post contumaciores Tertianas Viscus illud adeo lae-

datur, depraveturve, ut acrioris bilis praedominium quoquo modo vigeat, atque praenotata Symptomata subsequantur: quibus edomandis, arcendisque congruas bilis illius excretiones conferre maxime, ex Praxi vera saepissime innotescit. Attamen haud unquam inficias iverim, eas magis prodesse, si per Crises spontaneas, quam remedium adminiculo fiant. Ast, dum Arte illas promovere opus sit (servata tamen laborantium corporum constitutione, congruaque habita morbi causae ratione) inutile saltem, & plerumque nocuum ex dictis putaverim Oleosorum usum: cum ad illas citius, & minore cum molestia conferat epieratica purgatio sive cum moderata, iterataque Rhabarbari dosi, sive cum mitioribus aliis purgantibus promotae: de quibus alias satis per transennam loquuti fuimus.

LXXXIII. Ut autem ad propositum redeamus, ex dictis deducitur, quomodo molesti admodum, contumacissimique varii in Intestinis, atque Hypochondriis morbi, a bile ipsa, copia nimis aucta, aestu, antequam, intensamve quamlibet conditionem nacta suboriantur. Dum enim ejuscemodi bilis vigeat, atque in anfractibus Jecinoris diutius residet, indeque ob moram eo magis acris evadit, sanguifera ipsa vasa corrodere, atque discindere potis est. Tunc ideo una cum bile sanguis ipse effunditur, sanguineumque fluxum adfert: de quo infra fusius disseremus. Ex iteratis ejuscemodi, ac diu nimis protractis cruentis dejectionibus, Jecur sum noperere una cum universo Corpore

Corpore contabescit in dies, Hæcticæ fere febrî subsequente, ut praxis & autopsia ipsa multoties docuit. Insuper corrodens iste biliosus humor non sanguifera tantum Jecinoris vasa, verum & lymphatica ipsa (quorum magna copia præ caeteris visceribus gaudet) aliquando discindit, effluensque inde lymphæ aut in interstitiis Hepatis residet, variisque efformat Hydatides, lymphaticosve tumores; aut ab iisdem erumpens in Cavum Abdominis dispergitur, Hydropemque Ascitem procreat; qui ideo familiaris illis magis est, qui sæpe, ob enarratas supra rationes & causas, Intestinorum aut Hypochondriorum doloribus, ardoribus sæpius, vel diutius extorquentur: illos præcipue intelligendo, in quibus sive Naturæ solius; sive congruorum purgantium adminiculo, bilis per Alvum necessariae excretionis haudquaquam evenerint: ut supra cum Hippocrate animadvertimus. Alia præterea ratione Hydrops aliquando producitur, ob stagnantem in anfractibus Hepatis bilem illam: quoties nempe non copia tantum ibidem turget, sed tartareas, terreasve, aut mucosas quaslibet particulas contineat, quæ ideo tam insignes obstructions in ejusdem parenchymate pariunt, ut liber sanguinis motus summopere præpediatur. Id ipsum explicat præclarissimus Hecquet (101) hæc verbis. *Enim vero non infrequenter ab ustulata, lixiviali, & alcalisata bile, in Hepate fixa, initium capit Hydrops.*

Hinc namque siccatæ & divalescente illo Viscere, sanguini multo ab omnibus fere Abdominis partibus per Portæ Venam regredienti aditus præcluditur, indeque restagnatione orta in Vasis serum exundat ex illuvie, ut cumuletur non tantum Hypogastrii fossa, sed, ut habet Hippocrates, aqua super excrescat ad partes superiores, quod ad Omentum erumpere est. (102) Non est tamen quod hydrops semper ab infarctu Hepatico subolescat, ut arridebat Antiquis: sæpe ejusdem causæ cum eo consociata est productio; ut lymphæ lentoris, colluviei: & per hoc in frequenti Cadaverum hydrope defunctorum dissectione, non Hepatis solum Corpus obstructum offendimus, sed & Mesenterii, Pancreatis &c. Sæpius autem nullum cum eo commercium ducit; ut patet ex frequenti obstructi Hepatis præsentia, absque ullo hydropis adventu, & vicissim ex frequenti hydropis assidentia, absque ulla Hepatis obstructione; adeo ut hydrops ex cujuscunque alterius Visceris principalis infarctu, imo & a quacunque majuscula in Animali secretionis depravata oriri possit. Verum quid plura? Non enim est hujus loci multiplices Hydropis causas hic retexere, cum satis sit innuisse, morbum hunc a Jecore ipso, ob recensitas rationes derivari posse: vitio nempe bilis, cujus ideo rationem inire sedulo debet Medicus, anteaquam succrescentis ab ipsa Hydropis curationem instituat: attendendo primo nempe, num bilis tenax tantum & crassior in Hepate stabuletur, num

vero

(101) Hecquet Com. in Hippoc. Aphor. 55. Sect. 7.

(102) Bianchi Hist. Hepat. part. 2. cap. 5. n. 12.

veto tenuior, & copia subaestuans, simulque corrode vi polens: quae omnia congruo ratione assequetur, ut, aut lentescentem dissolvat bilem, aut eandem attemperet, congruive purgantibus cito educat.

LXXXIV. Turgescens quoque praeter modum in Hepate bilis, eaque viscida, vappida, amureosa, ac inertis ad motum reddita, atque propterea circa biliosos excretorios ductus diu nimis consistens, eam adfert Icteri speciem a Baglivio etiam adnotatam (103) cujus rationem optime profert Doctissimus Laurentius Bellinus (104) ubi sic effatur. *Si crassior ita fiat bilis, ut subsistat, atque ita influxum ejus e glandulis in canales bilis impediatur; quae continue separatur in glandulis non derivatur ex iisdem in canales bilis: sed refluit separata quidem a sanguine, sed mixta cum eodem, hoc est non cohaerens cum partibus sanguinis, uti cohaerebat prius.* Hinc ratio emanat molestissimorum symptomatum, quae Icterum ut plurimum comitari solent, quo usque, apertis iterum biliosos excretorios ductibus, ad Intestina transitus bili concedatur. Restitans enim sic in Hepatis anfractibus bilis, tubulosque undique distendens, fibrillas ibidem summopere irritat, atque praecipue ad Cavam ejusdem partem, ubi, medus nerveis specialibus fibrillis, cum inferiore ventriculi orificio consensus maximus adest. Hinc vomitus inanes vehementesque fiunt, una cum stoma-

chi cardialgicis passionibus, tensionibus, nausea, nec raro *Lypothymia*. Gravamen tunc saepe patiuntur in hypochondrio dextro, una cum molesto tensionis sensu: Intestina parum suo munere funguntur, atque prodeuntia excrementa subcinereum praefereunt colorem, & urinae magis coloratae sunt. Ad ejusmodi evincendum Icterum aperientia congrua conveniunt, eaque ex *Rhabarbaro* maxime parata, quibus coronidis loco *Chalybeata* succedunt. Attamen hic obiter adnotare fas est, quod interdum Icterus fit, etiam si bilis transitus ad Intestina non omnimode praepediatur, sicuti ex croceo excrementorum colore deducitur. Tunc vero exuberantem bilis copiam agnoscimus, quae ideo per Intestina quidem partim fecernitur, partim autem in biliosis tubulis restitat, atque retrogrado, fere dixerim, motu lympham universam colore suo inficit. In hisce etiam circumstantiis purgantia idonea conveniunt, ad sollicitandam bilis separationem, dummodo ea paulatim & moderate usurpentur, simulque alia evitentur remedia, quae bilis restitantis, & copia nimium auctae, furibundos tumultus excitare valeant.

LXXXV. Neque semper a nimia bilis copia, aut crassitie, ac proinde ejusdem stasi in tubulis Hepatis, Icterus originem sortitur, cum aliquando a nimio ejusdem bilis subito aestu, atque tumultuaria commotione derivetur. Ejusmodi sunt Icteri illi, qui derepente fiunt, absque

(103) Baglivius cap. de Ictero. (104) Bellinus prop. 30.

absque ullo praevio *Jecinoris* morbo, nullisque apparentibus peculiaribus signis, quae latentem in eodem Viscere labem antea indicaverint. *Icterus* enim iste a violenta pendet causa, ut a subita vehementiore ira, ab assumpto veneno, aliove nimis potente pharmaco, seu mavis a quacunque causa solutiva (105) sanguinis, quae bilem faciat subtilem, volatilem, & ut ait *Sylv. de le Boë*, spiritualisatam, ideoque quaquaversum in Corpore permeabilem. Ideo fit etiam occasione acutarum febrium, ut Hippocrates ipse multoties monuit, illarum praecipue, quae humores nimium dissolvunt, atque in furibundos aestus violenter cogunt. Ad hunc porro evincendum *Icterus* non ad incidentia validiora, non ad purgantia confugiendum illico est, sed ad attemperantia potius atque demulcentia, quae bilis nempe nimios aestus cohibeant, atque tuto refraenent. Huc spectat Observatio specialis humaniter mihi nuper communicata ab eruditissimo clarissimoque Viro Carolo Francisco Cogrossio in Patavina Celeberrima Academia publico Medicinae Professore, quam hic breviter exponam.

LXXXVI. Patavinus expertissimus quondam Medicus Laurentius Bacchetti, quartum supra septuagesimum annum agens, sanguinea temperie carnosoque habitu corporis praeditus, post violentam animi passionem, una cum laborioso admodum Corporis exercitio,

initio Septembris anni 1732. *Ictericus* derepente evasit, absque febris, & doloribus, cum ariditate tamen faucium, quam toto morbi curriculo passus fuit. Nihil posthac illi profuerunt aperientia vegetabilia, non Rhabarbarum, non concreti amari Succi, non antiscorbutica, non Gummi Ammoniacum, aliaque hujuscemodi. Parvum & oblungum mobilemque in dextero hypochondrio tumorem habebat, qui tactu optime percipiebatur, licet non in ipso Jecore implantari, aut saltem inferiori ejus limbo adhaerere videretur. *Icterus* ad duos menses obstinate perduravit, quo tempore macie admodum confectus fuit. Urinae semper saturatae erant; Alvi vero excrementa alba semper & cretacea. Pulsus semper absque sensibili febris indicio permansit. Die vigesima septima Octobris primum febris apparuit, atque tunc urinae atrabilarium, ac fere sanguineum obtulerunt colorem. Hinc eo magis contabescere visus est, comitante siti, ariditate faucium, nausea, nocturnisque vigiliis, una cum validiore febre. Tandem initio Novembris e vivis discessit. Secto Cadavere inventa est *Cystis fellea* admodum turgida, & supra modum ad palmi mensuram fere extensa, ita ut Intestino Colon incumberet; atque haec ipsa illa erat, quae tumorem praedictum mobilem tactui satis patentem constituerat. *Cystis* haec atrabilario succo repleta erat. *Hepar* variis nodis scatebat. Alter

autem

autem ex Renibus labefactatus quoque fuerat, fortasse ob transitum biliosarum urinarum supra modum aestuantium, atque interdum fere sanguinearum.

LXXXVII. Recensitus supra *Icterus* iste non adeo familiaris est, cum non tam facile evenire possit vehementis illa bilis aestuatio, propter quam ipsi aditus ad Intestina praepediatur. Magis frequens ille est *Icterus*, qui a copia bilis nimia pendet, quae ideo satis, & opportune excerni nequeat. Verum enim semper esse autumo, quod etiam si bilis ab *Hepate* magna in copia secernatur, nunquam *Icterus* evenire queat, nisi cum ejusdem excretio praeviae secretioni proportionalis non evadat; id quod contingit ob praeviam *Jecinoris morbosam* dispositionem, quae bilis excretioni, non autem ejusdem secretioni obstat. Ideo merito statuitur (106) quod *Icterus perpetuus, est praecipuus effectus Scirrhi Hepatis*, cum iste semper bilis congruam excretionem pari modo impediatur. Calculi etiam in *Cysti fellea* contenti contumacioris *Icteri* causa frequenter sunt, unde veluti inconcussum ab expertissimo *Baglivio* creditur (107) quod si *Icterus* semel curatus denuo ac saepius recidivet, signum est infallibile oriri a calculo vesicae felleae. Nec *Icterus* tantum, verum & plurimos alios graviores morbos a calculis in *Cysti fellea* congestis derivari posse, praxis docet, & ratio suadet.

Hoc etiam innuit praeclaudatus *Bianchi* (108) dum sic effatur. *A calculis, seu tophis in cysti degentibus oriri frequenter Icteros, Psoras, universales pustulas, & Tubercula, aliasve habitus corporis defaedationes, tum Epilepsias, Hecticas, marasmos, ignotosque morbos, quotidiana est Medicorum meditatio, & inspectio.* Siquidem cuique perspicuum evadit, quod, cum bilis jam ab *Hepatis colatoris* secretae congrua deficit excretio, ipsa humores caeteros, & lympham maxime inficit, ejusdem texturam & proinde indolem admodum immutando. Qua de re, juxta specialem non excretae, ut opus erat, bilis pravam naturam, lympham quoque, ipsa saturata, pari ratione insensa evadit, molestissimaque Cuti praesertim incommoda adfert, ubi maxima *lymphaticorum* ductuum copia adest. Hinc patet cur in *Ictero* universalis plerumque Cutis pruritus eveniat; a collisione nempe particularum bilis, a lymphaticis tubulis secedentis, in nerveas papillas. Dum vero, eandem ob causam, minima lacerantur Cutis stamina, pustulae succrescunt, alique analogi hisce Cutis morbi. Quod si non absimile inquinamentum in universa lympham credendum inde est, nervorum quoque principia pariformiter laedi, atque graves emergere affectiones tractu temporis poterunt; ideoque & Corporis nutritio minus apta erit, cum a retrogradam bile foedati humores ipsam per-

(106) *Boerhaav. Instit. Med. n. 946.*

(107) *Bagliv. de Ictero.*

(108) *Bianchi Hist. Hepat. part. 2. cap. 11. n. 2.*

perficere satis nequeant. Eodem ratiocinio intelligimus cur in *Ictero* universa Cutis flavo plus, minusve colore inficiatur, nec raro virenti, atque nigro, ut dicimus, *atrabilari*: cum hoc a diversa retro pulsae bilis copia, & diversa qualitate pendeat.

LXXXVIII. Neque semper verum est, quod, quotiescunque *Calculi* in *Cysti fellea* adsint, *Icterus* eveniat: cum hoc tunc solummodo contingere debeat, cum omnimoda, aut magna saltem ex parte, bili transitus ad *choledocum* ductum praepeditur. Numerus enim *calcolorum*, moles, & configuratio varia, tum & ejusdem *ubicatio* diversa in *Cysti*, plus, minusve obstare potest transiui bilis ad *Intestina*. Ideo nil mirum est, quod saepe in dissectionibus *Cadaverum Calculi* inveniantur *Cystim* occupantes, absque quod unquam *Icterus* praecesserit. Saepe etiam fit, quod, succrescentibus ibidem *calculis*, *Fellea* ipsa *Cystis* majus nanciscatur spatium, ita ut non tam stricte inter se cohaerere ipsi cogantur, atque inter ipsorum plana permeare bilis libere queat, & ad *choledocum* ductum fluere: ut *Autopsia* docet. Hoc confirmat etiam specialis observatio nuper ab eruditissimo Medico Francisco Roncalli mecum communicata, quam a Sapientis Viro D. Suardo de Suardis Collegii Nobilium Medicorum Brixiae Priore sibi relata inquit. Agebatur de *Muliere* 27. annorum, quae octavo gestationis mense *vertiginosis insultibus*, mox *comitiali morbo* derepente correpta,

tandem omnibus remediis incassum adhibitis, cum spuma, stertore, caeterisque extremi epileptici agenis symptomatibus decessit, in cujus *Cadavere*, praeter foetum mortuum, *Heparque* consuetae molis, repertus est folliculus fellei non pyriformis, sed quadruplo major, in cujus cavitate septem lapides bilioso ichore humectati innatabant, parvam nucem juglandem magnitudine sua aequantes. Illa autem jam pridem, & toto gestationis curriculo bonum habitum, bonamque nutritionem & colorem praesetulit: ex quo arguendum esse subdit, quod stantibus licet in *Cysti lapidibus* sanitas perdurare potest, aut quod lapides icthu oculi, & protinus concreverint. Num ex hisce, quae supra cum Clarissimo Bianchi statuimus, dicendum in hoc casu sit, quod comitialis ille morbus, mediate saltem, a degentibus in *Cysti lapillis* originem trahere etiam potuerit; Sapientes judicent, atque decernant.

LXXXIX. Cum autem verum sit, quod, juxta peculiare humorum temperies, atque praecipue *Hepatis* specialem dispositionem varia bilis diathesis emergat, & ejusdem varia copia: (ad quod etiam victus diversa ratio, atque anni temporum conditio confert) *calculi* etiam variae molis in *Cysti* procreantur, & quidem variae consistantiae & coloris: cum modo nigricantes sint, modo virentes, crocei, aut flavo-virentes, alteriusve coloris ex hisce omnibus mixti. Addam insuper, quod aliquando non in *Cysti* tantum, verum etiam in *pore biliari* propagibus

nibus calculi coagmentantur, qui pro diversitate bilis Hepaticae a Cysticae, diversam a Cysticis texturam praesferunt, pro ut testantur Clariorum quamplurium Medicorum observationes, ac praecipue prae-
laudati Clarissimi Tacconi. Ipse enim, dum Cysticorum calculorum differencias ab aliis pori biliarii diligenter perquirebat, invenit primo (109) quod Cystici flammae admoti eandem nonnihil alebant, atque inter ardendum crepitabant. Secundo ex lamellis, sive stratis quibusdam sibi mutuo superpositis eosdem coagmentatos fuisse; primam vero lamellam ex albo flavam, secundam viridem apparere. Tertio fere omnes in aquam projectos fundum petere. Quarto eosdem diffractos nucleum laxioris compaginis nullius determinatae figurae, coloris vero saturatoris ostendere, sicque signa communia cum aliis calculis a Morgagno in suis adversariis tertiis elegantissime descriptis, atque ab ipso aliisque in quamplurimis vesiculis felleis Hominum repertis, exhibere tunc adnotavit. Alii calculi, quos Tacconius in pori biliarii propaginibus invenerat, flammae admoti citius inflammari poterant, & pondus respective gravius exhibebant, cujus quidem rationem optime sic subdit. Quod cum ab exuberantia particularum bilis saturatoris, aquosis deficientibus, pendere arbitraremur, compage proinde illa laxiore eos caruisse cogitabamus, quam adipisci consueverunt, qui diutius intra cystim felleam commoran-

tur. Hinc posteaquam ejuscemodi calculorum analysim variis modis ipse diligentissime perfecerat, pro diagnosi morbi regii dum a calculis producitur elicienda, sic merito animadvertit. Cum saepe Icterus a calculis biliferos ductus obstruentibus enascatur, ambigua & obscura remanent calculorum signa, quotiescunque hi longius a puncto concursus hepatici ductus cum cystico in alterutro eorum sedem sortiuntur, nec omnis descensum bilis ad Intestina praepediunt. At ubi propius ad praedictum concursus locum compulsi choledocum sive communem ductum subingrediuntur calculi, tunc omni praeccluso bili exitu contumacissima sequitur aurigo, in qua & albae faeces, & in primis dolor mucronatae cartilaginis (notante diligentissimo Jacobo VVepfero) & spasmodica tensio dextri lateris & totius corporis lassitudo veluti spontanea, producentis causae, scilicet calculorum specialiora exhibent signa, quae tamen non eadem sunt (docente Friderico Hoffmanno) (110) sed diversimode comparata pro ut, vel ingens calculus vesicam ipsam male afficit, vel plures per ductum choledocum transitum moliantur. Aliam praeterea calculorum speciem, qui hepaticos ductus occupant, refert toties laudatus Bianchi (111). Illi nempe lapidis laminam, seu tanquam crustam fistulae lapideam, aut ultimo solidescentem obtensam tunicam praesferunt. Isti vero calculi (ipso docente) raro observabiles sunt in Hominibus, frequentius autem in Bobus, in quibus ad mo-

(109) Cajetani Tacconi Observationes.

(110) Frideric. Hoffman. de caus. morb. latent. Sect. pr. cap. 7.

(111) Bianchi Histor. Hepat. part. 2. cap. 11. n. 2.

dum tubulorum excavati, per ramorum biliferorum progressus continuata serie propagantur, coraliorum brachiola aemulantes.

XC. Quo ad numerum calculorum in biliariis ductibus, aut *Cystifellea* repertis nil certi statueret quispiam potest, cum aliquando pauciores, aliquando plures ibidem coagmententur. In helvetica quadam muliere invenit Tacconius biliarios ductus prope omnes una cum *choledoco* calculis refertos, quorum duo supra quinquaginta numeravit, *superficie durioris & laevis, differentis magnitudinis, figurae in plerisque octaedricae, in quibusdam vero, praesertim maioribus, cuboideae*. Insuper centum quadraginta quinque calculos colore, figura & magnitudine fere aequales idem Auctor eduxit a vesicula fellis, dum Cadaver alterius Mulieris secaret, quae tumore Hepatis scirrhuso in *Concava* parte laboraverat. Calculi illi *tetraedricam figuram servabant, ad albidum, sive dilute croceum colorem accedentem, & vesiculam fellis totam replebant*. Biscentum & triginta tres calculos mediocri magnitudinis e folliculo fellis reiectos, atque hinc gravissimam sedatam colicam ex Horstio refert Hoffmannus (112). Mirum utique est quod plures adeo calculi a *choledoco* ductu ad Intestina migrare possint, cum strictam admodum plerumque capacitatem obtineat. Attamen hoc negare nemo poterit, utpote multiplicibus observationibus confirmatum. Ego quoque Mulierem

quamdam curavi, quae identidem vehementi colica vexabatur, a qua tunc libera solum evadebat, cum modo plures modo pauciores calculos per Alvim excernebat, quorum plerique nucem juglandem mole referebant, inordinatae figurae, subflavo colore praediti, atque ex solida admodum materie coagmentati: eosque ex *Cystifellea* educos fuisse signa omnia confirmabant. Hoc ipsum a Fernelio, Riolano, Morgagno, & aliis observatum recenset Tacconius in praecitatae observationibus, ubi de nobili Muliere loquitur, quae, cum de *mucronatae cartilaginis, nec non hypochondrii dextri tensione, doloreque Hepatis* quereretur, *suscitatis doloribus statim icterica evadebat*. Liberabatur autem aliquando, dum per Alvim exturbari cernebantur calculi *variae magnitudinis & figurae*. Quid autem mirum, quod si Ureteres, ut secedentibus saepe calculis grandioribus Renum aditum concedant, ampli praeter modum evadunt, id etiam *choledoco* ductui evenire possit? Ductum hunc in pelvim quasi quamdam expansum, atque ita amplificatum, ut digitum intra se admitteret, ex Valsalva (113) refert Sapientissimus Morgagnus. Non hinc tamen quispiam unquam audeat, in *Ictericis* hisce, vesiculae fellis calculos gerentibus, validiora *purgantia* praescribere, ut eos ad exitum sollicitet. Id enim Naturae potius ministerio, quam Medicamentorum violentiorum ope evenire solet, & debet. Quodsi jux-

(112) *Frider. Hoffmann. Tom. 4. p. 2. cap. 5. n. 28.*

(113) *Morgagn. epist. 3. n. 10. ad Valsalv. op.*

ta Naturae *críticos* motus, id provide quaerere amet Medicus, laxantibus potius tum intrinsecus tum extrinsecus utatur, quae emolliendo fibras, faciliorem calculis eliminandis aditum parent, non neglectis aliquando *purgantibus*, inter quae mitiora seligenda erunt, eaque identidem, & moderate usurpanda. Sic & eos nunquam laudaverim, qui ut calculos Renum educant, spiritus volatiles, ac corrodescentes praescribunt, qui anteaquam Renes petant, atque calculorum exitum, promoveant, membranas hic illic irritare, atque in enormes contractiones cogere non parum debent. Praeter quam quod nemo mihi unquam satis probaverit, quod ejusmodi spirituosa volatilia remedia, calculos ab Ureteribus educere valeant; cum potius, vehementes ibidem contractiones vi, qua pollent, maxima excitando, eosque proinde ductus adstringendo, calculorum exitum praepedire apta nata sint. Laxantia ideo potius, & diluentia conveniunt, ad quae passim tunc utiliter confugere soleo; inter quae, praeter extrinsecos emollientes *foetus*, sola foliorum Malvae, & Parietariae decoctio caeteris praeserenda est, qua jejuno stomacho saepissime & plenis haustibus utantur Aegroti, ipsi addendo succum Mali medici recenter expressum, qui ejusdem decoctionis exitum faciliorem reddit, atque calculorum expulsionem tutius citiusque conducit. Ejusmodi enim decoctiones copiose epotae, dum pleno gurgite Renum capsulas subeunt, & quidem maxi-

ma velocitate (quae earundem copiae, caeteris paribus, proportionalis est) cum Ureterum fibras laxant & capacitatem augent, tum in occurrentes ibidem calculos analogo impetu impingunt, eosdemque secum ferunt, donec ad vesicam tra-ducant.

XCI. Ut autem ad propositum nostrum redeamus, generalis proponenda hic est ratio, qua *Hepatici* hujuscemodi Aegroti curandi satius sunt, illi nempe, quos *calida Hepatis intemperie* laborare diximus, quorum videlicet *Hepar* ita constitutum est, ut copiosam nimis bilem, eamque admodum aestuantem acrioremque secernat, propter quam tractu temporis supra recensita evenire posse mala, demonstravimus. Quoties ideo *Hepatici* illi occurrant curandi, ad illa omnia quae supra indicavimus, sedulo attendere debet Medicus, tum ut occurrentium, quorumcumque *symptomatum* rationem in promptu teneat, tum ut congrua inde magis remedia seligat, quibus opitulari ipsis melius possit. Valentem ideo nimis bilis potentiam quamlibet, atque exuberantem copiam prae oculis habeat. Quapropter, si copia etiam sanguinis adsit, atque de Junioribus agatur, sanguinem primo emit-tere fas erit, nisi peculiares tamen adsint rationes, quae huic praesidio obstant: cujusmodi est specialis ipsius *Hepatis* jam praesens obstructio, quae futuram quam proxime *cachexiam* indicet. Praeterea attemperantia quaeque, diluentia, & nitrata praesertim conveniunt

in potu maxime exhibenda, ut sanguinis universam massam facilius uberiusque subeant, ad acrem ipsius diathesim edomandam. Huc ideo referuntur Thermales acidulae, aquae nitratae, & Balnea ejusdem generis, quae nempe simul humorum ardores contemperent, atque perspirationem leniter promoveant, cujus ope non modica praedominantis bilis copia avolare facile potest. Caveant a Vino, & meraciore maxime, tum & ab aromaticis aut saccharatis eduliis, quae bilis aestum & copiam augment; quorum loco attemperantia quaeque alimenta, quae ex Herbis parari solent, convenient, ejusdemque speciei potus, quibus Mali medici succus utiliter immiscendus identidem erit. Verum, cum bilis critica excretio per Intestina tutius faciliusque haberi consuecat: *purgantia* praecipue in hisce casibus caeteris aliis remediis palmam praeripient, dummodo caute, & cum moderamine, juxta Aegrotorum speciales dispositiones usurpentur. Propterea caveant semper Tyrones Medici, ne *purgantia* tumultuarie nimis tunc praescribant, eaque praesertim, quae, utpote validiora, solida nimium irritare valeant, biliosumque ipsum humorem in concitatiores aestus cogere potius, quam evincere atque educere. *Epicratica* ideo magis convenit *purgatio*, una cum copiosis diluentibus potionibus, promotam, quae paulatim quidem, sed tutius optatam excretionem perficiat, ad quod etiam aliquando sufficit laxantium clysterum iteratus usus. Nec desunt nostro hoc aevo

plurimi Amygdalarum dulcium Olei nimium amatores, qui illud in hujuscemodi circumstantiis, tanquam tutius magisque efficax remedium, praescribendum esse autumant: quod equidem perperam faciunt. Etenim, si de laxandis solummodo Intestinarum fibris, ob nimios bilis aestus irritatis, agendum sit, ipsorum consilium utique laudaverim, & praecipue si premitus frequentes adsint: dummodo tamen attemperantes copiosae dictae potiones non omittantur. Ast si copia sit bilis aestuantis, eaque crassior & tenax, ita ut biliariis ductibus, Intestinarumque simplicis stricte nimis adhaereat: tunc inutile est Oleum Amygdalarum dulcium, & potius nocuum, cum illud nec aestuantem bilem compefcere, nec eam provide educere, pro ut tunc opus est, queat; quin imo tunc oleum illud in Intestinarum anfractibus diutius subsistens, ob tenacioris bilis repagulum, acrem adeo induit conditionem, ut fibrarum ibidem stimulos augere potius, quam sedare valeat. Tunc ideo Rhabbarbarum omnem paginam adimplet, si paulatim & identidem usurpetur in congrua dosi: quod maxime conveniet, si, facta bilis tenacioris *stasi* in *excretoriis* ejusdem ductibus, *Icterus* ille eveniat, de quo supra sermo fuit. Insuper, si tunc inanes vomendi conatus cum amaritie oris, atque flavo linguae colore, adsint, *emeticum* primo congruum praescribendum erit, cujus ope concusso Ventriculo, eademque ratione adnexis ipsi quibuslibet partibus, ad *Hepar* etiam impetus quoquo

quo modo propagatur, ut a biliaris ductibus recensiti obices amoveantur. Attamen hoc caute admodum faciendum est, idque solum in robustioribus succiplenis Corporibus, quae praecipue Pectoris Haemorrhagis obnoxia neutiquam sint, neque Icterus a calculis procedat, qui ob validiores illas concussiones tumultuarie commoti, continentes partes irritare magis, magisque poterunt. Quod si, post assumptum emeticum inanes vomendi conatus maximi excitentur, opportunum statim est aquae tepentis copiosos haustus praescribere, quorum auxilio aut citius vomitus promovebitur, aut, sedata emetici vi, pejora evitabimus symptomata. Posthac vero, si in biliaris ductibus obstructions adhuc adsint, aperientes amarae consuetae potiones, aut succi ejusdem indolis praescribendi erunt; ad quod etiam conferent chalybeata remedia juxta indigentiam prudenter usurpata, & Gummi Ammoniacum, aliaque ejusdem classis. Purgantia vero congrua eo magis tunc in Ictericis morbo convenient, cum, ob nimiam aestuantis bilis copiam, etiamsi biliosae dejectiones quoquo modo habeantur, flavo tamen colore, ut diximus, universum extrinsecus Corpus nihilominus faedatur.

XCII. Caeterum quod attinet ad intemperiam Hepatis calidam a nobis supra consideratam, hinc facile intelligere quisque potest, quod non immerito statuerint Veteres Medici, saepe calidam hujus

Visceris intemperiam cum frigida Ventriculi copulari, indeque innumera & varia suboriri symptomata illa, quae affectionis hypocondriacae propria speciatim putantur. Si enim verum est (quod utique ab omnibus conceditur) bilem ipsam una cum stomachalibus succis quoquo modo ciborum concoctioni & motui ad Intestina conferre, simulque Chyli dissolutioni atque depurationi; Quotiescunque nimia aderit bilis copia, eaque acri nimis vi pollebit, ciborum transitum ad Intestina praemature admodum sollicitabit, ibidemque tunicas pari ratione corrugando, stricta plus aequo reddet lacteorum ductuum hostiola, ita ut minor Chyli pars transire per ea poterit. Ideo Corpus pari ratione minus nutrietur, ideoque cruda saepe alimenta sub Diarhaeae specie identidem copiose deicientur, quae veluti inconcocta seu mavis indigesta putantes Antiqui, frigidam Ventriculi intemperiam, ac proinde ejusdem deficientem admodum actionem, ob praeviam Hepatis intemperiam calidam non immerito accusabant. Haec autem adamussim cum iis concordant, quae Clarissimus Bianchi sic indicavit (114) Quod de Hepatis intemperie calida, indeque necessario faederata Ventriculi frigida pluribus in morbis vocitabat vetustas, nec obsoletum adhuc est a quorundam ratiocinio, id facile cum politioris Medicinae sermociniis conciliare possumus; perspicientes ex bile naturaliter acriori varie chylificationem perverti posse,

G 3

nt

(114) Bianchi Histor. Hepat. part. 2. cap. 2. n. 3.

ut impar in hoc casu functioni suae videatur stomachus, & cruditatibus ascultans. Revera quo usque in Picricolis dictis Corporibus ejuscemodi Jecinoris calida intemperies viget admodum, macies universa comitatur, cutis sicca est & corrugata, nimioque undique fervet aestu, Ventriculi languor quidam adest, praecipue longe a cibo, soluta saepe evadit alvus cum biliosis dejectionibus, ut plurimum copiosis, atque irritantibus, aliaque caetera eveniunt, quae fusius supra indicavimus. Merito ideo Galenus ipse statuit (115) quod, calida intemperie circa Viscus existente, colliquationes sunt, primum humorum, deinde etiam carnis ipsius Hepatis, & evacuatur per Ventrem bilis crassa, & abunde colorata, quemadmodum in pestilentibus febribus contingit. Haec omnia congruo ratiocinio perpensa pravam universi Corporis nutritionem indicant, eamque ob incongruam Chyli minus subacti, minusque in Intestinis remorati, atque acrioris bilis moleculis nimium referti constitu-

tionem, quam a frigida Ventriculi intemperie eo, quo poterant, discursu deducebant Antiqui. Quod si cum eorundem asserto, saniores utentes ratiocinio, consentire ament Recentiores Tyrones maxime Medici, ab ipsorum tamen curativa methodo, quaeso, dissentiant. Siquidem illi, dum frigidam Ventriculi intemperiem agnoscebant, contrariis evinci debere semper opinantes, calidiora omnis generis aromatica remedia, pro refocillando, ut ipsi ajebant, augendoque stomachi deficiente calore, tumultuarie praescribebant; quae tantum abest, quod intentio satisfacerent, ut morbum ipsum, ac proficiscentia inde symptomata quaeque auferent, atque Aegroti potius in pejus semper ruerent: pro ut in praxi toties novimus, atque ratio ipsa ex dictis satis superque evincit. Quamobrem diluentia quaeque & attemperantia maxime pro tutiore curatione praecipue laudavimus: ut ex antecedenti numero patet.

SECTIO

SECTIO SECUNDA

CAPUT QUINTUM

De Intemperie Hepatis Frigida.

XCIII.

Une de Frigida
Hepatis Intem-
perie differen-
dum est, ut
assumpto nos-
tro faciamus

fatis. Lommius autem primum de calida loquentem adducam (116) ut inde frigidae notas assequamur. Si id Viscus impensius calet, ut inedia inimicissima est, ita tamen cibi amittitur cupiditas, maximeque carnis: frequens etiam ac multa sitis est: ipse homo toto corpore calet, praecipue palmis, & plantis pedum: quae partes etiam, si ad calorem siccitas accessit, inarescent: si humiditas, madent. Fere autem contraria his contingunt, si Jecur frigidior, quod raro fit, intemperie labefactatur... frigidi humoris notae sunt, alvus nec frequens, nec multa sine foetore, sine multa coloratione, rara febris tertiana: Corpus quidvis potius quam macrum, caeteraque alia, quae contraria esse superioribus signis possunt. Hisce addenda sunt alia signa a Foresto proposita (117) Tactus nempe Corporis frigidus, & Corporis totius albedo, & oedemata, & pituitosae febres, at tumida saepe facies, praesertim oculi & crura, urinae tenues, albae: excremen-

ta per alvum eruda, valde liquida & aquosa, & non olida, ventrisque profusum certis temporibus. Porro talia, aliaque hujuscemodi deficiente bilis secretionem, eaque congrua vi pollente, suboriri merito posse, nemo inficiabitur. Naturalis enim bilis elementa (118) docet praeclearissimus Mazzinus) cum non parum sulphuris & elateris obtineant, chylum & sanguinem motu, & elatere agitant, qua in agitatione fit particularum quarumcunque attritio, dissolutio, & mixtio. Ideo, si biliosus iste humor in Corpore nimium deficiat, particulae quaelibet sanguinis parum attritae, dissolutae, minusque inter se mixtae evadent: multoque magis, si praeter imminutam copiam, illa, quae secernitur bilis viscosa fit, & ut diximus, vappida, caeterisque consuetis actionibus parum idonea; pro ut ego observare toties potui in Cadaveribus quorundam, qui & cachecticum diu, ob hanc rationem habitum praetulerant, raro sitiebant, nullisque etiam validioribus causis in iram ciebantur: in quibus reperta cystica bilis & pauca admodum erat, & aquosa crassa, & crocei consueti coloris propemodum
expers.

(116) Lommius Observ. lib. 2. de Vitiis Jecinoris &c.

(117) Forestus lib. 19. observ. 2. tom. 2.

(118) Mazzinus Instit. Med. part. 1. dissert. 2.

expers. Quamobrem in ejuscemodi *hepaticis* Hominibus pessima evadit totius sanguinis diathesis, praeditisque suscitandis phenomenis apta: utpote quae aqueis crassioribus partibus ad motum maxime ineptis constabit. Hinc facile in Visceribus tractu temporis *stases* maximae ubicunque contingent, quae proportionatam praetereuntibus fluidis resistantiam parando, in causa erunt, ut ineptus caeteroquin ad motum sanguis in extremis partibus subsistat, in quibus, pro majore a Corde distantia, minor semper ipsius velocitas fit. Secedente ideo ibidem a sanguine aquosa substantia, eaque inter cutis interstitia accumulata, *oedematosi* tumores fient, & color albicans: humidae nimis evadent fauces, ob exuberantem lymphae, licet incongruae copiam, & sitis aberit: Eademque lymphae copiosius aliquando ad intestinales glandulas devecta, crudae copiosaeque dejectiones interdum apparebunt; unde & reliquorum *symptomatum* congrua ratio emanat.

XCIV. Duplicem vero ob causam congrua bilis secretio in *Hepate* deficit, eaque consuetam necessariam amittit conditionem: nempe, aut ob pravam totius sanguineae massae diathesim, aut ob peculiare *Hepatis* vitium, aut ob utramque rationem: quod non raro evenit. Tota sanguinis massa biliosae secretioni minus idonea evadit, si ejusdem copia nimis parca sit, aquosisque particulis praeter modum scateat. Porro illi praesertim, qui paludosa incolunt loca, & palustres limosas aquas su-

pra modum bibunt, Oleribusque aut immaturis fructibus immoderate vescuntur, facilius praedita sibi asciscunt incommoda. Ipsa quoque illis eveniunt, qui nimias quaslibet sanguinis effusiones passi fuerint: aut experientia ipsa passim docet. Haec omnia satis confirmat specialis observatio nuper a me habita in Illustris. Domino March. Jo: Baptista Rodeschino. Hic prope senium fere constitutus post copiosam *diarrhoeam*, immoderatum sanguinis fluxum per Alvum passus fuit, qui pro *hepatico* haberi jure meritoque poterat: unde frequenti *lypohimia* correptus ad agonem fere pervenerat. Posthac tamen aliquantulum convaluit, atque valetudinariam ad annum vitam misere traduxit. Ipsi enim modo Alvus adstricta nimis erat, modo aqueis, aut coloris cinerei, aut subvirentis dejectionibus absque dolore & premitu plus aequo fluebat. Viribus quoque destitutus maxime deinceps fuit. Nauseam ut plurimum patiebatur, atque *lymphaticos* subvirentes ichores falsos potius quam amaros quandoque evomebat. Fusco semper pallore perfusus fuit. *Oedematosis* per saepe tumor sub oculis eminebat, sicuti & in cruribus. Abdomen quoque universum diu obtumuit, *Ascitem* *Hydropem* aemulando: atque prope mortem penitus evanuit, ad maciem potius reducto Corpore. Alvi excrementa flavum nunquam consuetum colorem obtulerunt; ast plerumque albicantia erant, cinerea, aut subvirentia. Febri aliquando, sed raro, tunc detentus fuit, eaque sub

sub vespertas invalescente, atque adeo levi ut plurimum, ut ex pulsu vix satis perciperetur. Attamen pulsus naturalem omnino statum nunquam servavit, plerumque parvus, mollis, atque aliquantulum frequens. A plerisque *hypochondriacus* tantum credebatur; unde, pro exhilarando animo frequentem motum in Rheda, atque rusticationes ipsi praecipiebant, quibus tamen impotens postea reperiebatur. Quandoque enim, cum curru veheretur, *lypohimia* correptus fuit; dum haud satis unquam viribus praestabat. In fine morbi magnam copiam virentis ichoris per plures dies vomendo eduxit: atque *aphonus* redditus, per *resolutionem*, ut ajunt, absque ullis gravibus *symptomatibus*, placide aeternum quievit. Haec autem omnia a peculiari *Hepatis* vitio, post *hepaticum* priorem fluxum suborto, pendere semper existimavi, licet affectum specialiter indicare haud satis possem: cum nullus unquam in ea parte tumor adfuisset, aut tensio, aut dolor, exulante semper sicca consueta tussi. Tuto tamen asserere fas erat, congruam bilis naturalis secretionem in *Hepate* semper defuisse. Dum Cadaver secabamus gracile admodum *Hepar* invenimus, extrinsecus undique corrugatum, & subobscurum, nulloque tumore affectum, atque potius plus aequo laxum. Ventriculi fundo, ubi *Pancreati* substernitur, *cysticus* adhaerebat tumor, in quo plus quam libra subvirentis ichoris continebatur, non absimilis illi, quem ante mortem evomuerat, atque illi etiam,

qui in *Cysti fellea* occludebatur. Unde aperte patebat subvirentem hunc succum a *biliari* communi ductu ad *cysticum* illum tumorem sub ventriculo repertum transinigrasse per occultos meatus, circa intestinum duodenum factos, per quos fortasse copiosus sanguinis ab *Hepate* secedentis fluxus primum foras prodierat. Ventriculi etiam cavitas subviridi eodem ichore maxime scatebat. Reliqua vero imi ventris viscera gracilia plus aequo erant, caeterumque a naturali statu parum recesserant.

XCV. Vitiosa *Hepatis* constitutio, quae congruae in ipso bilis secretioni obstat, illa est, quae aut a minore ejusdem mole, aut ab ipsius obstructione universali, vel pene universali pendet. Aliquando enim, sive ob praegressas ardentis febres, sive ob antecedentem *intemperiem*, *Jecoris calidam*, atque genitam proinde acriorem aestuantem bilem, fibras undique corrugantem, ac, fere dixerim, ejusdem *Visceris parenchyma* torrefacientem: pars ista contabescit ita, ut ejusdem moles ad summum imminuatur; unde etiam patet, quomodo ab *intemperie Hepatis calida* suboriri *frigida* postea possit. Sic porro exsiccatum *Jecinis* *Viscus*, aequa ratione minoris diametri vasa quaeque habet, eademque proportione singulis *Cordis* contractionibus minor aequo sanguinis copia illud pervadit, atque proinde bilis secretio decrescit, atque excretio, quae tunc eo parciore & difficilior est, cum *biliarii* etiam tubuli, juxta imminutam totius visceris molem,

moles, pari pacto strictiores requiruntur. Quae nam vere sit bilis copia, quae in Homine mediocri magnitudinis, Hepate bene, quo ad omnia, se habente, secerni quotidie debeat, haud certe statuere quispiam potest: maxime quia secretio ista non tantum temperamentorum varias rationes, verum etiam diversum victus regimen, aequa proportione subsequi debet, atque praesertim Anni temporum speciales constitutiones; cum aestivo tempore, eoque magis fervido, bilis maxime praedominium, tum quo ad qualitatem, tum quo ad copiam a Sanioribus omnibus concedatur. Iteratis pluries uti opus esset experimentis, iisque in viventibus factis, ut veritatem in hac re assequeremur: quod certe impossibile videtur. Laudanda ideo merito est solertia diligentissimi Tacconi supra toties commendati, qui posteaquam *abscessum in Hepatis Gibba parte, versus Cavam usque ad Cystis felleae basim propagatum, scalpello diligentissime secuerat, atque, post eductum magna ex parte pus, bilem quoque emanare observaverat, opportunum duxit periclitari quantum bilis una die ab eodem efflueret vulnere;* (119) id quod si in hisce casibus sedulo facerent Medici omnes, de obtinenda aliquando veritate, haud omnino desperandum nobis foret. In hunc ideo finem, spleniis, repagulis, & fasciis, quae vulneris orificio apponi debebant, lance ponderatis, transactis deinde horis 24., explorato iterum pondere, inveniebat

priore detracto, bilem, quam linamenta attraxerant, & vulnus emiserat, unciarum trium & drachmarum sex ponderi respondere. Deinceps vero sequenti artificio usus fuit. Plumbeum vas infundibuliformis figurae rostrum instructum, idest tubulo recurvo, altera sui extremitate in supremam ejusdem vasis oram infixam & hiantem, altera in frustulum vesicae bubulae marsupii insertam, ita apponi ad os vulnereis iussit, ut bilis intra ipsum paulatim fluentis quatuor fere uncias spatio horarum viginti quatuor colligeret. Hujuscemodi artificium adamussum hic referre satius duxi, ut solertissimi hujusce Professoris diligentia magis pateret, atque cuique adderet cupiditatem & modum talia pro optata problematis hujusce solutione experiendi. Quamplures enim inde erui possent cognitiones, quibus bilis per Alvim prodeuntis copiam quoquo modo ponderando, eadem nobis ratione innotesceret, num vere Hepar suo munere fungeretur; id quod ad Jecinorosos Aegrotos hosce dignoscendos maxime interest: ut ex dictis patet. Alia omitto commoda quae evenire inde possent: cum haec quilibet animalis oeconomiae fati peritus intelligat.

XCVI. Verum etiam si Jecinoris moles, ut innuimus, non imminuatur imo excrescat ob morbum, congrua bilis secretio imminui potest, ejusdemque diathesis ita alterari, ut frigida ejusdem recensita intemperies succedat. Aliquando enim tartarei humores, tenacioresve lymphae

minimis

(119) *Cajet. Tacconi Observat. de Hepatis affect.*

minimis venae Portae ramis, aut ejusdem lateralibus secretoriis, aut excretoriis bilis ductibus, nec raro omnibus simul adhaerent, ibidemque adeo concrefcunt, ut innumeras parvas stases efficiant, propter quas evenit, quod sanguis tardo admodum motu per Hepatis parenchyma excurrat, nec biliofas moleculas satis ibidem deponat, neque ad Intestinum duodenum, pro sancitis oeconomiae animalis legibus, sufficienter protrudat. Omni itaque hinc jure cum Clarissimo Gorter statuere possumus (120) Hepar sic etiam ob internam causam refrigerari. Etenim, si deteximus in nobis viventibus caloris naturalis causam, clare patebit quoque, quam ob rem specialis in nostro corpore pars refrigeretur. Caloris causam locavimus in attritu partium solidarum ad se invicem concitato a motu vitali. Si ergo pars, ut Hepar refrigeretur nimis, arguit in parte tali debiliorem fieri attritum, vel quod ipsa pars sit facta laxior, vel minus mota actione vitali &c. Profecto recensitae in Hepate stases (a quibus ipsum obstrui saepe demonstravimus) & motum ibidem vitalem, & solidarum partium attritum praepedire summopere poterunt. Ita bilis parerior (subdit idem Auctor) (121) & minus praeparata per tale Hepar discernitur, sed iners, chylicationi inepta; unde non raro hi homines dyspepsia & anorexia laborant, & multa cruda colligunt in primis viis. Alimenta ingesta, defectu bilis cruda relicta, difficiliter intrans oscula lacteorum, sed ma-

jore copia per Alvum deponuntur cruda: ita potest concipi Hepar, ob refrigerationem, minus attrahere Chylum, quoniam videmus per Alvum deponi. Ab optimo hujusce Doctissimi Auctoris ratiocinio praeterea patet, quomodo, ob Intemperiem Hepatis frigidam, aliquando & ventriculum refrigerari putandum sit, ob defectum congruae alimentorum concoctionis, uti supra a Jecinoris intemperie calida evenire animadvertimus. Nihil enim propemodum obstat, quod, si nimia bilis copia, ejusdemque acrior diathesis praemature, alimenta a Ventriculo, & chylum ab Intestinis detrahit, aequa nempe illa rite concoquantur, iste vero lacteas venas subeat: modica quoque ejusdem copia, & iners nimium qualitas, alimenta minus dissoluta relinquet, atque ideo inepta, ut lacteorum ostiola permeare satis congruoque modo valeant. Deficiente ideo bilis idoneae in Intestinis stimulo, diutius ibidem haerere minus subactus chylus debet, ac proinde plus aequo accumulatus, vi ponderis, copiose postea cum excrementis per Alvum educetur, atque hinc identidem non concoctorum humorum diarrhoeae accident, in hisce circumstantiis non raro familiares, atque admodum molestae.

XCVII. Pro horum omnium confirmatione non incongruum hic erit ad literam adducere accuratissimas super hac re animadversiones prae laudati Doctissimi Bianchi.

(122)

(120) Gorter de minuta perspirat. cap. 12. n. 26.

(121) Idem de insensib. perspir. Com. in Aphor. 304.

(122) Varii a manca biliosi laticis percolatione in Intestinis enasci possunt in primis viis, & ex his in sanguine affectus. Chylus a bilis verrentis penuria in competentem occasionem non postus inducendi indolem roris purissimi, & iustae alcoholizationis sublimitatem; cruas sic remanens, caseosus, lentus, non tantum flatus in intestinis procreat, tensiones putrilazines, inappetentias, vermes; sed in mesenterio, aliisque viis suis turpiter implicatus, infarctus contumacissimos; in sanguine intronissus, faeculentias, & crassamenta, indeque febres lentas, macies; in visceribus omnibus, & habitu corporis, chronicas omnis generis congestiones, putresque cachochilias. Sic facto vitiorum circulo omnes hydropis species ab hoc imminutae secretionis hepaticae statu emanare paulatim possunt; quotiescunque scilicet, post varias humorum diatheses ab eodem inductas, aquosae substantiae sanguinis ab aliarum implicatione solutae, audeant in universo Corpore, vel in parte aliqua, veteribus a viis deviare, novas eudere, ac in occurrentibus capacitatibus recolligi. Si autem verum est, quod qualis est sanguinis constitutio (non neglecta ratione ipsius impetus, quo minimos quosque tubulos subit) talis est totius corporis, & faciei maxime color; in hisce circumstantiis innuendum merito erit cum accuratissimo Jacotio (123) quod Hepatis vitio intereum universum Corpus herbis albicanti colore infectis simile videtur: interdum plumbeum, aut etiam magis

referre colorem: non nunquam etiam alias quasdam ineffabiles colorum proprietates, quae Jecore suo munere non probe fungente sine tumoribus praeter naturam accidere solent. Sic & propter Lienis vitia ejuscemodi colores fieri solent, multo tamen nigriores, quam qui ab Hepate proveniunt. Lien enim ad hoc specialiter fabricatus esse a Sanioribus Medicis creditur, ut sanguinem idoneum magis reddat, ipsumque Hepati per truncum Venae Portae subministret, ut ab ipso bilis ibidem secernatur. Quamobrem, si ob morbosas in Liene genitas stases, sanguis inde ad Hepar faeculentus, pravaque quavis conditione infectus transportabitur; pessimae etiam qualitatis bilis emerget, atque universa humorum massa pari ratione admodum inficietur; unde duplicem hanc ob causam atri magis, teterrimique colores tunc cutim saedabunt. Sic vice versa, congrua deficiente in Hepate bilis separatione, impuroque ex dictis remanente sanguine, coque Lienem tardo nimis motu subeunte, in hoc etiam viscere, ob Jecur male affectum, stases evenient, variaque vitia, quae postea vicissim, aliunde laborans Jecur, eo pejus afficient. Mirum itaque minime erit, quod nil (124) in Cadaverum extispiciis familiarius veniat, quam utraque partes aequali infarctus culpa peccantes animadvertere: illaque, inter duo haec viscera, in statu sano, & morbo, consensus, & connubia explicata,

(122) Bianchi Histor. Hepat. part. 2. cap. 7. n. 2.

(123) Jacot. Com. in Coac. Hipp. lib. 4. Sect. 2. n. 14.

(124) Bianchi Histor. Hep. part. 2. cap. 5. n. 14.

plicata, non munialia, & sympatica, ut apud Antiquos, sed vere mechanica, & in vasorum habitudine constituta esse.

XCVIII. Quod ex male affecto *Liene*, aequa proportione, eo respectu peior bilis in *Hepate* secerni debeat, quae, ni congrua ratione excernatur, universam sanguinis massam inficiat, teterrimosque colores cutis afferat, *Hepar* ipsum pariformiter afficiendo: Id ex hisce, quae de usu *Lienis* paucis innuit *Celeberrimus Bellinus*, aperte deducitur. *In Liene certum est (ait ipse) (125) Disponi sanguinem ad secretionem bilis, cum sanguis ejus in Portam derivetur, & Animalia splenem exsecta salaciora sint, voraciora, magis mingant &c. Argumenta certissima, ex secto Liene aliquid superesse in sanguine, quod ipsum acriorem reddat. Tamque propria est Hepatis Lienisque affectuum, ob allatas rationes, prava totius Corporis faedatio, praecipue in facie, ut merito sic statuatur (126) Lommius. Nihil aequè significare Lienis, aut Jecinoris vitia, atque color Hominis potest, adeo ut ex eo quidem solo, non exploratis tactu visceribus, morbum deprehendant. Quod si ex Bellino, favente etiam experientia, ut alii monent, statuendum sit, in Animalibus Liene carentibus sanguinem acriorem reddi; idem illis quoque evenire concedendum erit, qui adeo tumidum, seu mavis obstructum Lienem habent, ut sanguinem congruae bilis separationi disponere neutiquam valeat,*

quin imo faeculentum impurumque magis *Hepati* sanguinem suppeditet, juxta *Humorum* in *Liene* latitantium corruptorumque pravas conditiones. Hujuscemodi sanguinis acridinem *Lienis* vitio occurrentem confirmant (praeter pravam totius Corporis ambitus colorem cum sordidis saepe pustulis, aut contumaci malo *Herpete*) gingivarum tumor, exulceratio, & dentium vacillatio, oris foetor, labiorumque pessima, ulcera, aliaque ejusmodi quamplurima *Lienosis* hisce familiaria: quae utique conformia maxime sunt observationibus acuratissimi *Lommii*. Interdum morbi materia (in propositum nostrum optime ipse animadvertit) (127) ita corrumpitur, malignaque fit, ut totum quoque impetat Corpus, idque vel *Ictero* vel malo habitu turpe reddat. Sub eo malo habitu os male olet, gingivae exeduntur, & a dentibus discedunt. Acris admodum, laborante maxime *Liene*, sic redditus sanguis, quaquaversum impetum faciens, non modo ulcuscula in laxioribus partibus procreat, verum & vasa ipsa exedit, ut sanguis aliquando effluat, modo per nares, modo per Uterum & quidem extra consuetam periodum, modo per os, atque plerumque per haemorrhoidales venas: quod quidem ut plurimum fausto omine, nisi copia excedat, evenire comperitur. Etenim, si neque sanguis usquam erumpit (observavit idem *Lommius*) (128) neque os foetet, ulcera in *Tibiis* sunt, quae aut

omnino

(125) *Laur. Bellinus Tract. de Febr.*

(126) *Lommius Observ. lib. 2. de Lienis tumore.*

(127) *Lommii Observ. ibid.* (128) *Idem ibid.*

omnino non sanescunt, aut aegerime cicatrice teguntur. Porro in *Lienosis* hisce, dum alio modo malignus ille ichor dissipari nequit, utilius admodum est quod in *Tibiis* ulcera illa producat, quam quod internas nobiliores partes exedat, aut graviter labefactare tentet. Revera hujuscemodi Homines, quo usque ulcera illa sordida in *Tibiis* gestant, eo diutius vivunt: illisque praemature sanatis lethalibus statim morbis obnoxii redduntur, propter quos cito pereunt. Quamobrem sedulo caveant Chirurghi, ne ulcera illa solcite nimis occludant, anteaquam neque congrua prius a Medicis praescribantur remedia, quae detergendo *Lieni* sufficiant, aut Natura ipsa id sponte sua perficiat. Satius enim est Aegrotum cum sordidis illis ulceribus (quae *cauterii* naturalis, sive mavis *fonticuli* vices optime gerunt) diu superstitem, licet misere, esse; quam ipsum ab illa foeda molestia liberare, ut *Vespillonibus* citius tradatur. Non raro invenies Medicos, congruo ratiocinio carentes, qui (dum Aegrotos hosce sordidis pustulis illis, aut analogis maculis foedatos, cum gingivarum ulceratione, vacillantibus dentibus, ulceratisque *Tibiis*, sibi commissos habent) de *Lienis* vitio nil pene cogitantes, illos *scorbuto* maligno laborare dicunt, atque *antiscorbutica* omnis generis praescribunt, quae eatenus evincendo penitus morbo satis esse neutiquam possunt, quatenus primariam ipsius causam radicitus destruere nequeunt: ut praxis confirmat.

IC. Non absimili incongruo ra-

tio cinio, seu melius malefano iudicio inhaerent Chirurghi illi, qui externum ulcus, aut quempiam alium morbum in extimis Corporis quibusvis partibus obstinate perdurantem curantes: si forte gingivae intumescant, aut ulcerentur, aut extrinsecus Corpus pustulis lividisve maculis detineatur: Aegrotum sibi commissum *scorbuto* affici statim indicant, ita ut, nisi Medici ope somnium ab ipsis *scorbuticum* Virus illud prius edometur, atque penitus destruat, Chirurgica externa praesidia inutilia penitus fore depraedican-
 cant, eamque sic saepe Medico culpam tribuunt, quae ipsis potiore jure debetur. Haud enim animadvertunt, quod ideo ulcuscula illa, in ore, aliaque praedicta extrinsecus eveniunt, quia universa sanguinis massa acerbis praeter modum partibus scatet, quae modo in una, modo in altera parte consistentes fibras exedunt. Ideo vero sanguis *acredinem* ejusmodi induit, quia secedentes ab extrinsecus morbo (cui medentur Chirurghi) ichorosi imo purulenti humores, nec congruum ad extra sibi aditum inventes, per laterales exesos, aut quoquo modo hiantes tubulos *lymphaticos* sanguineosve, in aream, ut dicimus, *circulationis* reducuntur, sicque paulatim universam humorum massam labe pessima illa inficiunt, quam ipsi *scorbuticum* esse virus falso judicant. Omnem idcirco adhibeant operam Chirurghi, ut ulcera sibi commissa a sordibus repurgent, caventes sedulo, ne citius quam oporteat exsiccantibus utantur, quae
 ulcus

ulcus illud praemature nimis occludant, anteaquam latens ibidem faniosa materies omnimode expurgetur, atque foras educatur. Diligenter etiam perscrutari debent, num latentes aliqui intrinsecus pulululent sinus, per quos aut materia illa non libere educatur, aut secus absorbeatur. Etenim sinus illos aperire statim expedit, ne omnimodam sic sanationem impediunt, caeterisque humoribus pravam labem suppeditent. Siquidem aliud est quod pravi quilibet extrinsecus suboriantur morbi, quia praevia adfuerit mala humorum Diathesis, quae in externa illa parte magis, quam alibi vim suam exerit; aliud est quod inficientur quomodolibet humores, quia ab externo aliquo morbo ipsi labem contrahunt. In primo enim casu ad Medicum spectat humores corrigere, ut facilius citiusque Chirurgus morbo suo optuletur: In secundo vero Chirurgus praecipua debetur opera, ut externum morbum caute & sedulo curet, ne labes universa sanguinis augeatur, majusque adstanti Medico negotium faciescat. Quamobrem, dum Chirugos hosce condemno, qui in enarratis circumstantiis labem illam (quam *scorbuticam* appellant) a tota malsa, tanquam a praecipua causa externi cujusvis morbi sibi commissi perperam derivantes, primariam curationem Medico competere praesertim autumant; non illius utique sententiae sum, ut Medicum auxilium spernere omnino eos debere purem. Quacunque enim ratione & methodo munere suo opti-

me fungantur Chirugi dum externis curandis morbis sedulo incumbunt, impossibile utique est, quod pus, aut pravi illi ichores ita expurgentur, ut aliqua eorum pars in sanguinem identidem refluens, ipsum paulatim non inficiat, multiplicataque in dies labe, sanguis eo magis magisque inquinetur, atque ad affectam externam partem indefinenter tendens, notumque pravam Virus suppeditans, eo difficilioris curationis Chirurgicum reddat morbum; quo modo mutua quaedam aderit causa, cujus tamen genuinum principium ab externo ulcere petendum erit, ejusque medela, non neglecto Medico, ad Chirurgicam Saniozem operam specialiter spectat. Ego itaque, dum, petente Chirurgo, ad hujuscemodi Aegrotos accersitus sum, externi primo morbi indolem, & locum, attente perscrutari soleo, atque sedulo sciscitari, num magna ichoris copia ibidem generetur, num satis expurgetur, num ante externum morbum prava in sanguine labes delituerit, aut ulcus illud ob vulnus, aliamve quamvis extrinsecam causam, vel internam *metastasim* succreverit: quibus rite perpensis patet, quae potior curatio censenda sit, mea nempe, aut Chirugi. Quomodocunque autem res tunc procedat, Vulnerarias attemperantesque simul potiones ex depurantibus Herbis parari jubeo, quas saepe bibere Aegroti debent. Caeterum praecipuum auxilium a Balsamicis internis, maximeque a Terebintho mutuari soleo, eo ductus consilio, ut ichores illos in sanguine

guine latitantes attemperem, simulque ita disponam, ut, ni per apertum extrinsecus ulcus, saltem per consueta emunctoria eliminentur, aliis non neglectis remediis, quae occurrentibus indentidem symptomatibus prospiciant. Non hinc tamen reprobare unquam auserim *antiscorbuticorum* usum (inter quae Nasturtium, aquaticum praecipue, Cocleariam, & Raphanum rusticorum, aliaque hujuscemodi utiliora nosco) dummodo caute & cum moderamine congruo usurpentur, juxta affectorum Corporum peculiare temperies, atque specialem labem ab affecta extrinsecus parte sanguini communicatam. Non ideo tamen ea tunc praescribenda esse arbitror, quia vere *scorbuto* Aegroti laborent; sed quia remedia ista propriis pollent salibus, quibus, sicuti *scorbuticum* Virus mirifice destruitur, ita labes praedicta corrigi tractu temporis potest. Ego vero in hujuscemodi circumstantiis *antiscorbutica* illa cum sero lactis distillari jubeo, ut saepe bibant Aegroti. Sic enim eo facilius sanguini ea immisceri puto, potius quam si succi illarum Herbarum usurpentur, qui aliquando stomachum gravant, cruditates accumulando, nec tam facile lactea ostiola ingrediuntur, ut sanguinis vias subeant.

C. Eodem pene modo, quo reasumptis in sanguinem putridis ichoribus ab externo ulcere aut alio quovis morbo, pravisque quomodolibet humoribus a *Liene* derivatis, universam humorum massam

infici, probavimus, indeque inter nos plurimos morbos suboriri, aut cutim extrinsecus maculis pustulive foedari; idem & de aliis Visceribus labefactatis dicendum est, a quibus secedentes noxiae particulae, quae foras cito eliminari nequeant, infensam sanguini toti analogam qualitatem largiuntur, propter quam partes aliae variis modis, & cutis ipsa inficiuntur. Sic a Pulmonum ulceribus, haud rite per *excreatum* aut per alias vias expurgatis, reasumptis in sanguinem purulentis humoribus, pustulae saniosae in cute succrescunt cum pruritu, & stimulis variis, quibus, haud satis perspecta eorum primaria causa, specificis optulari remediis absque levamine ullo Medici quidam satagunt, atque saepe, retrocedentibus sic praemature pustularum ichoribus, eo magis magisque sanguinem foedant, criticosque naturae motus praepediunt: id quod multiplici ratione periculosum maxime ab omnibus censetur. Hujuscemodi ferme sunt pravae illae cutis affectiones (praeter *Icteri* varias species a sola bilis deficiente congrua secretionem, ejusdemque reasumptione in sanguinem derivantes, de quibus satis supra egimus) quae putridis in *Hepate* restitibus diutius humoribus, iisque sanguini, aut lymphae suppeditatis, evenire passim comperiuntur. Vides hinc saepe in *Tecmorosis*, sic dictis merito, hominibus faciem praecipue rubicundis pustulis conspurcatam, quae plerumque suppurantes, eam
sum-

summopere foedant, aut ipsa praeter modum undique rubore perfunditur, eoque ut plurimum ad subcroceum colorem vergente, a quo Saniores Medici, absque aliis etiam signis, *Hepar* ipsum laborare cognoscunt, atque asserunt. Ab hoc unico saepe principio, eandem ob causam atque rationem, pullulant morbi illi faciei ab expertissimo Foresto (129) descripti, quos *Varos* cum Latinis, *Jonthos* autem cum Graecis nominat, ad quos reducitur *Morphea rubea* a Valesco ibidem in Scholio diligentissime indicata. Morbi isti sunt autem plerumque (adnotante Foresto) ex crasso humore, cum tenui quadam sanie, quam ab internis male affectis partibus saepe, frequentiusque ab *Hepate*, specialiter labefactato derivari posse, ratio ipsa & praxis docet: id quod tamen in calida ejusdem intemperie potius quam in frigida, ob quamplurimas rationes, contingere facilius animadvertitur. Quamobrem inter externas & familiares istorum morborum causas merito Crapulam, Vinique ab usum maxime Auctor iste ibidem sic recenset. Hoc tamen inter causas addendum, quod in his nostris regionibus plerique crapula cerevisiaria utentes, aut Vino continue se implentes, ejuscemodi pustulis saepe afficiuntur, ut omnis generis lapides supra nasum & faciem, ut Topazios, Saphiros, Turchesios cernere te putes. Si verum est, ut ipse testatur, quod illarum pustularum materies immediata sit sanguinis acuti, vel cholerae multitudo, vel ipsius

salsi phlegmatis; illico patet, cur a Jecinore derivari saepe omni jure debeat, atque praesertim in Homini- bus illis, qui aromaticis calidioribus eduliis saepissime vescuntur, atque meracioribus Vinis magis quam par est indulgent. Haec enim sanguinem nimis effervescente cogunt, tartareasque plurimas ipsi particulas largiuntur, propter quod *Hepar* in primis afficitur, & saepe graviter. Porro Viscus hoc, quod grandioribus vasis praeditum est, eorumque majore numero maximam sanguinis copiam singulis Cordis contractionibus recipit, qui dum, ob recensitas supra causas, plus aequo subaestuatur, praecipueque ob commixtionem secernendae ibidem bilis acrioris, minores distendit adeo tubulos, ut disrumpantur, aut quacun- que alia ratione stases illae fiant, a quibus postea ichores putridi in sanguinem reassumuntur, & dicta mala procreant. Praeterea ejuscemodi producendis in *Hepate stasibus* tartareae meraciorum Vinorum moleculae conducunt maxime, dum, variis modis ibidem concresecunt, atque tenuiora dilacerant vasa, aspera ad id conferente earundem superficie, angulis plurimis referta, quibus, accedente momento sanguinis illuc celerius irruentis, in vasorum parietes vehementer impingunt. Non hinc tamen me putare quispiam arbitretur, ab *Hepate* tantum, eo quo diximus modo, & non aliunde recensitas illas faciei pustulas derivari debere, cum ob alias causas aliquando evenire eas

(129) Forestus Observ. 7. tom. 4. lib. 5.

non ignorem: saepius tamen ob *Hepatis* praedictas affectiones. In hujuscemodi ideo circumstantiis faciei frustra apponentur saniora quaelibet remedia ad pustulas illas maculasve destruendas, nisi prius illa usveniant, quae universam sanguinis labem destruant, atque *Jecur* praecipue a praesistente mala dispositione dicta liberent. Hinc attemperantia congrua, cum mitioribus detergentibus conveniunt in potu copiose assumpta: cujusmodi etiam erit serum lactis distillatum cum *antiscorbuticis* Herbis, de quo in antecedente numero locuti fuimus. Huc etiam spectant *Thermale* nitratae & acidulae aquae, & *Balnea*. Nec spernendae erunt mitiores congruae purgationes, *Epicratice*, ut ajunt, maxime usurpandae, ut genitae in *Hepate stases* destruantur, atque restitantes ibidem pravi humores per analogas vias educantur, sicque, praedictis eodem tempore adhibitis auxiliis, universa sanguinis massa paulatim corrigatur, ne amplius in extimis partibus putridam, aut quacunque ratione noxiam deponat materiem pro enarratis efficiendis pustulis.

CI. Alia hic, praeter dicta, recensenda sunt mala, quae, *frigida* *Hepatis* manente *intemperie*, progeneri facile observantur, praecipue cum bilis magis quam par est, crassa, viscosa, & glutinosa evadit, magisque ad concretionem disposita, utpote quae volatilibus consuetis partibus admodum caret, & iners ad motum redditur. Ejuscemodi bilis lymphae tenacioris po-

tius naturam refert, nec crocea est, imo fere albicans, ad virentem colorem aliquantulum vergens: ut saepe ex dissectionibus *Cadaverum* didici, illorum praesertim qui *phlegmaticae* naturae erant, difficile in iram proclives, atque in actionibus omnibus summopere tardi. In hisce praeterea, deficiente in *Intestinis* congruo bilis stimulo, *Alvus* ut plurimum adstricta erat, atque serosis multoties copiosis dejectionibus obnoxii fiebant; cujus ratio ex alias dictis deducitur. Talia observantur passim in *chlorosi*, quando scilicet, feriantibus menstruis purgationibus, universa humorum massa labefactatur, atque pari ratione secedentes ab ipsa secundi, ut ajunt, humores caeteri parem contrahunt noxam. Idem evenit post copiosas quascunque sanguinis effusiones, tunc cum residuus sanguis *lymphaticam* magna ex parte naturam praesertit: praeter alias extrinsecas causas, quae ex dictis facile deducuntur. Caeterum, quotiescunque, juxta universalem sanguinis constitutionem, viscidam *lymphaticamque*, ut diximus, indolem bilis aquirit, in interstitiis *Hepatis* levi quacunque occasione stagnat, atque concrevit, & *stases* varias efficit; ad quas reducuntur *lymphatici* quilibet *Hepatis* tumores, quos *frigidos* dicimus. Si *lymphaticae stases* istae, quod saepe evenit, in extrema *Jecinoris* superficie consistant, *hydatides* varias afferunt, quae si plurimae sint, aut mole magnae, & quomodolibet disrumpantur, contentum ichorem in Cavitatem *Abdomi-*

dominis eructant, quo in dies magis magisque accumulato, *hydrops ascites* subsequitur, quem a causa frigida sic profectum nominant. Lentescente autem hinc inde in interstitiis Jecoris ichorosa illa bile variae speciei *obstructiones* emergunt, plus, minusve periculosae, pro diversis eorundem characteribus. Duplicem merito *obstructionum* Jecoris classem adnotat praeclaudatus Bianchi (130) quorum alteram leviolem dicit, alteram graviolem. Prima efficitur a succo in substantiae jecorariae interstitiis inspissato, sed ea tamen fluiditatis quantitate adhuc praedito, quae sufficere aliquando possit ad eum rursus deducendum in proprios canales. Haec illa est Hepatis obstructio communior, quae febres, aliosve morbos frequenter praecedat, comitatur, aut sequitur; quae non difficile solvitur, vel vi naturali, vel remediorum.... Venit inde firmior concretio alia, in qua tenacitate cohaesione sistuntur grandiores lymphae particulae, ut tenuioribus ejusdem, ac azilibus partibus vel pene in totum evolutis, vel pene in totum implicatis, omni pene destituuntur fluiditate, qua removeri possint ab adhaesione loco; sicque fit ordinario insolubilis concretionis haec species, quam varie subdividunt Medici ab habitudine aliqua dissimili humoris concreti. Hinc modo *Atheroma*, modo *Stheatoma*, modo *Meliceridem* tumorem in Jecore suboriri ab observationibus Auctor iste Clarissimus deducit, ubi & lymphaticas, seu mavis *ichorosas* concretiones haec ad *suppurationem* nunquam pro-

clives esse omni jure docet.

CII. *Maximus in Hepate concretionis lymphaticae gradus* (ut ejusdem Auctoris verbis utar) ille est, in quo exhausta omni rorida lympharum portione, strictiusque compacta gelatinosa; seu deperdita omnimode mobilitate, in firmum, in durum vertuntur collecti latices, nullimode amplius in liquiditatem reducibiles. Hujus generis morbus est *Scirrhus Hepatis*, qui aliquando in una tantum ipsius visceris parte subcrescit, grandiolem tumorem praestans; aliquando plurimis in locis minores mole concretiones procreat, in quibus albicantes & subflavae tenaciores lymphae stabulantur; pro ut Autopsia ipsa pluries cognovi. Hujusmodi tumores nullum pene afferunt doloris sensum, atque ex gravitationis molestia (praecipue dum sinistro inhaerent lateri Aegroti) aliisque praeviis aut concomitantibus signis cognoscuntur. Siquidem in hisce (ut Lommius innuit) (131) *Vultus obscurum, foedumque colorem habet: Spiritus difficulter trahitur: languet appetentia: sumptis epulis homo gravatur, detractis rectius habet: ubi jam vetus fit malum, maxillae quodam modo laxantur: urina non aequè largiter, ut ante, profluit, tandemque totus Venter, crura, pedesque intumescunt, pectus atque humeri extenuantur.* Verum, licet quo ad hujusce tumoris ideam Practici omnes inter se consentiant, quo ad causam ut plurimum differunt. Plerique enim *scirrhos* hosce inflammationi Jecoris succedere non imme-

H 2

rito

(130) Bianchi Histor. Hepat. part. 2. cap. 5. n. 9. & 10.

(131) Lommius Observ. Medicinal. lib. 2. de Jecinor. tumor.

rito opinantur, quibus adhaeret Celeberrimus Boerhaavius. Ego vero ab utraque causa scirrhos hosce pendere posse neutiquam vereor asserere, pro ut quamplurimis observationibus cognovi. Quotiescunque enim durus & indolens tumor ille producitur in Hepate, nec ulla antea acuta febris, cum gravioribus symptomatibus, ejusdem inflammationem indicantibus, praecefferit, nemo profecto ipsum ab inflammatione derivatum esse arbitrabitur: secus vero si opposito modo res processerit: ut experientia evincitur. Quod autem ad eorundem tumorum curationem spectat, frustra a Medicis petuntur auxilia, cum nulla tunc adsit salutis spes, maxime si de inveterato admodum agatur morbo. Si vero eo initiante Medicam Aegroti expostulent opem: perscrutari primo debet Medicus quaenam antea praecefferint aegritudines, ut, cognitis rite remotis causis, iis obviam ire Sanioribus praesidiis studeat: quod ex sequentibus notum fiet. Interea adnotandum est, quod, dum quovis modo ex dictis ita obstruitur Hepar, ut mole excreseat admodum, contentaque sanguifera vasa pariformiter comprimantur, sanguis e naribus identidem profluit; id quod etiam ex magnis Lienis obstructionibus evenit. Hujuscumque phoenomeni rationem optime affert Bianchi (132) ubi asserit, quod tantum spatii detrahitur ab orbita sanguinis, quantum capacitatis aufert a vasis sanguiducis per Abdominis viscera disseminatis, vel comprimens,

vel offerciens obstructionis materia; sicque in angustiorem locum coacta sanguinea moles, non tantum grandiori volumine superiora impetet vasa, sed liberiora eorum ora recludet, in Nares scilicet hiantia. Haec etiam potissima ratio est, propter quam ejuscemodi Haemorrhagiae illis facile contingunt, quibus praecipuum membrum aliquod ablatum fuit.

CIII. Quod attinet ad curationem cujusvis pravae Jecinoris affectionis, quam a frigida ejusdem intemperie derivari contingat, juxta allatas paulo ante rationes; proposita quaeque ratiocinia sedulo fas erit primo perpendere, atque distincte noscere, quo nam speciali modo mala illa phoenomena suboriantur, ut inde tutiores emergant indicationes. Etenim si ea eveniant symptomata, quae ab imminuta bilis secretionem derivari probavimus; Hocque ideo evenerit, quia immoderata aliqua praecefferit Haemorrhagia; tunc nutrientia quaeque potius atque incrassantia convenient alimenta, utpote quae, sanguinis massam augendo, ipsique congruas magis suppeditando particulas, minus dissolutum quoque ipsum reddent, atque bilis optatae secretioni magis idoneum. Tristes quoque animi curas, gravioraque omnia ejusdem pathemata penitus effugere opus erit. Caeteroquin reliqua praesidia Medica aut frustranea prorsus, aut nocua evadent. Verum si Hepatici ejusmodi ex illis sint, in quibus noxia praecedens sanguinis diathesis, stases in Hepate, five

(132) Bianchi Histor. Hep. part. 2. cap. 5. n. 12.

sive mavis, *obstructiones*, ut diximus, effecerit, propter quas bilis secretio, & excretio imminuatur; alia utique methodo curandi sunt. Tunc ideo, ad reserandas paulatim *Jecoris obstruatas vias*, *purgantia* praescribere satius & tutius erit, dummodo mitiora seligantur, atque *purgatio* ipsa blande iteratisque vicibus instituat. Nil enim pejus, nihil nocuum magis Aegrotis hisce evadere potest, quam quod validioribus *cathartici* tunc curentur. Siquidem, positus in *Hepate* diuturnis infarctibus ob tenaciorum humorum *stases*, vehementiora hujuscemodi *purgantia*, cum resistentes ichores illos removeere statim nequeant, maximamque ideo suis ictibus resistentiam inveniant, in solida vim suam vehementer exerunt, sicque pejoribus suscitandis *symptomatibus* ansam praebent; eoque magis, si, tenuiores educendo humores, reliquos tenaciores efficiant atque difficilius mobiles: unde pari ratione contumax magis redditur morbus. In hisce ideo circumstantiis merito militat Hippocratis praeceptum, quod nempe primum purgandis humoribus congrua fluiditas largiatur. Tunc aperientes decoctiones praescribendae erunt, tum & *Thermales chalybeatae aquae* plenis haustibus bibendae, maxime si liber per urinas earum transitus eveniat. Inter *purgantia* vero *Rhabarbari* moderatus & iteratus usus huic scopo satisfaciet; sive in *Sero lactis* optime clarificato infusum illud sit, una cum aperientibus aliis remediis, sive in *pillulas* redactum cum *Ammoniaco*.

Aloeticarum quoque *pillularum*, additis incidentibus amarisque vegetabilium salibus optimae erunt. Ego utiles admodum expertus fui sequentes *pillulas*, quarum sex alternis diebus sumendas jussi, aut etiam singulo mane, pro ut *Alvus* facilius difficilisque solveretur, & specialis morbi indoles expeteret.

R.^e Gummi. *Aljetini* el. drach. V.
Rhabarbari el. drach. II.
Salis Tartari drach. I.
 Cum sufficienti quant. pulv. rad.
liquiritiae, M. f. *pillulae XLVIII.*

Mille alia recenseri hic possent remedia, quae pro *epicratica* hac *purgatione* usurpari possent: sed non vacat haec singillatim referre. Id tamen innuam, quod quo magis ad simpliciora confugimus, eo tutius & felicius in hisce morbis agimus, aut saltem, si adeo contumax sit ejusdem causa, ut nullis praesidiis evinci queat, nullum Aegrotis emergit damnum: quod maxime semper interest. Expurgato sic aliquantulum Corpore, reseratisque obstructis viis, ad *Tettucianae Aquae* potus confugiendum erit, quibus exhibitis, juxta consuetam methodum, & Aegroti commodum, pro curationis coronide *Martialia* adhibenda erunt, quorum cum innumerae praeparationes adsint, illas seligere oportebit, quae occurrentibus circumstantiis magis satisfaciant. Si de *cacheectici* agetur Corporibus, in quibus *Ventriculi* aliarumque partium *fibrae* praeter modum laxae

118 Sect. 2. Cap. 5. de Intemperie Hepatis Frigida.

evaferint, caeteris praeferre opportunum erit Chalybis infusionem in generoso Vino, una cum amaris aperientibus Herbis, Absyntio nempe, Agrimonia, Marrubio, Abrotano, & similibus: cujus congruam dosim quotidie Aegroti isti bibant.

Haec autem simplicior illa est methodus, qua Jecinorosos ejuscemodi quamplurimos sanatos omnimode vidi, neglectis remediis aliis, quae ad pompam potius praescribi consuefcunt.

SECTIO SECUNDA

CAPUT SEXTUM

De Cruentis Morbosis Excretionibus.

CIV.

T propositum de morbis *Hepatis* tractatum, pro instituti nostri ratione compleamus, aliqua

dicenda restant de cruentis Alvi excretionibus, quae per saepe a male affecto hoc viscere derivari comperiuntur, ut supra raptim diximus, qua occasione & de aliis verba facere non incongruum erit. Nominis ideo cruenti huiusmodi fluxus sanguineae quaelibet excretiones per Alvum factae intelligendae veniunt, quae ad morbosas affectiones merito referuntur. Galeno enim teste (133) *excepto eo sanguinis fluore, qui Mulieribus ab Utero defluit, reliquae omnes sanguinis expulsiones toto genere praeter naturam esse censentur.* Verum cruenti isti fluxus non eodem semper modo spectandi sunt: cum alii utiles sint, alii inutiles & nocui, neque ab eadem semper parte proveniant, neque ob easdem causas fiant. Attamen, dum eorundem causas nomino, non huc evidentes quaelibet & externas referendas esse autumo. Siquidem, cum innumerae sint, non est nobis immorandum in iis, quippe qui non omnes sanguinis fluxus particula-

tim explicare decrevimus, sed eos tantum, qui ob *Hepatis*, aut Intestinalium vitium ab interna causa suboriuntur. Notum enim cuique suppono, *dysenterias* quaelibet, ad *Hepaticas*, aut ad *Intestinales* rationabiliter reduci. Primae autem ad *Hepaticas* fluxus spectant: secundae vero *dysenteriae* nomine appellari proprie solent. Verumtamen, cum fluxus isti non eodem semper modo fiant, neque eadem afferant *symptomata*, diversumque penitus praesagium ut plurimum praeferre soleant; sedulo distinguendi ad invicem sunt, ut melius cognoscantur, & rationabiliter curari queant. Antequam de hisce singillatim agamus, operae pretium erit, generales eorundem causas primo proponere, ut postea tutius ipsorum differentias perscrutemur. Causas haec Galenus de *symptomatum* causis a sanguine ipso, aut a vasis, aut ab utrisque petendas esse jure meritoque animadvertit; quippe quod sanguis aut nimia copia, aut qualitate pecans id praestare optime potest: tum & vasa ipsa si nimis mollia, si valde dura, aut tenuia sint. Siquidem *quod immodice molle est* (134) *facile rumpitur, ob imbecillitatem. Tenue ob venarum utraque* huius-

H 4

(133) Galenus de *symp. causis.* (134) Galenus de *symp. causis.*

hujusmodi affectiones, non solum ab internis causis, verum etiam ab externis rumpi facile potest. Verum non omnia vasa similiter erodi possunt. Nam durum crassumque erodi contumax. Ita de hiatu quoque dicendum est. Nam vasa imbecilla, mollia & tenuia, prona sunt ut ora ipsorum pateant. Robusta vero & crassa, & dura sunt ad hiatum inepta. Accidit quoque hiatus ab his quae vasorum ora irritant, & a plenitudine gravante, non nunquam a Natura, cum excernit ea quae sibi molesta sunt.

CV. Attenta generali quarumcunque sanguinis effusionum causa, ut ad propositum nostrum accedamus, cum Veteribus omnibus Clarioribus Medicis cruentas quasilibet excretiones per Alvum factas ad quatuor reducimus classes, Jacotio praesertim docente (135) Prima est, quam venosam dicere licet, ex immodico, sed minime noxio sanguine, in qua derepente multum sanguinis dejicitur, ad aperto nimirum vasis osculo. Hujusmodi excretio tum ab Hepaticis vasis, tum ab Intestinalibus, atque etiam ab aliis, extra morbum, non secus ac haemorrhoidales, & menstruales expulsioniones fiunt, deduci omni jure potest. Id ipsum confirmat Galenus (136) hisce verbis. Excernitur id quod redundat, tum in Crisibus, tum non nunquam per bonam valetudinem, quemadmodum in Mulieribus singuis mensibus fieri videmus. Itidem per cruentas dysenterias. Hippocrates accidere dixit illis, quibus membrum aliquod

mutilatum est. Atqui videmus id non solum illis, sed alius quibusdam, per definitos circuitus evenire. Quotquot autem ita inanitos vidimus, omnes prioris vitae exercitationem cum ignavo ocio permutaverant: atque hujusmodi excrementum sola quantitate abalienatum est. In Plethoricis ideo Corporibus, in ociosis Hominibus, quorum perspiratio pari ratione minor est, atque in illis, qui Vino nimis copiosioribusque cibis optima naturae indulgent, hujusmodi venosae dysenteriae eveniunt, tum ab Hepate, tum ab Intestinis ipsis, aliisque superioribus vasis; Item in Junioribus Mulieribus, Virginibus maxime, quibus consuetae Uteri mensuales excretiones omnimode, aut magna ex parte saltem defecerint. Fiunt tunc plerumque absque Ventris doloribus, absque vomitu, aliisque hujusmodi accidentibus, praevio aliquando solum Capitis, & Lumborum gravamine, ut plurimum praecedente gastricarum arteriarum insolita pulsatione. In Viris tamen nullam periodum servant, sed affatim & extemplo fiunt, atque derepente cessant. In Mulieribus saepius, atque stas ut plurimum temporibus eveniunt, sed parcius. Illarum plurimas nosco ex sacris praecipue Virginibus, quae, deficientibus aut imminutis quam maxime lunaribus consuetis fluxibus, fere quotidie sanguinem toto anno per Alvum educunt, in modica tamen copia, copiosius vero illis, quae rarius cruentas hasce dejectiones patiuntur.

(135) Jacotius Com. in Coac. Hipp.

(136) Galenus loco supra citato.

lib. 6. Sect. 2. n. 38.

patiuntur. Porro ex hisce illae, quae frequentius hoc incommodum patiuntur, ardoribus quoque vexantur, dum urinam ejiciunt, dolent saepe circa Illia, & circa Uterum, & Pudenda, ubi & pulsationes, tensiones, & calores maximi eveniunt, qui usque ad Anum exporriguntur. Sanguis enim Uterina, adnexarumque ipsi partium vasa distendit, ubi, cum majorem aequo resistantiam inveniat, ad Intestinales tubos motum suum dirigit, eaque plus justo distendit, donec ipsi aditus pateat; unde praedictorum *symptomatum* congrua ratio emanat. De hisce vero aliisque admirandis morborum phoenomenis, quibus sacrae praecipue Virgines obnoxiae sunt, fusius alias data opera agemus, dum earundem peculiare morbos perscrutabimur, ut illis maxime satisfaciamus, qui illorum causas haud satis intelligentes, Diaboli, aliasve supranaturales Vires nimis facile accusare solent, ut quoquo modo propriae ignorantiae consulant. Quamcumque ideo ob causam, aut quovis modo fiant *venosae* dictae *dysenteriae*, sive in robustioribus & sanis Viris, atque in his, quos *Jecinosos* dicimus, ob aestuantem in *Hepate* & turgescentem nimis sanguinem: sive in Mulieribus, ob recensitas rationes, nihil timere profus debet Medicus, & nihil agere. Siquidem eas adstringentibus remediis cohibere nefarium penitus est, cum ad salutem undecunque tendant. At, si consuetae aliquae aliae desint excretionis aut in Viris, aut in

Foeminis, rationi utique consonum erit eas praevenire, congrua sanguinis facta emissionem, itemque Corporis exercitationem laudando, atque minus liberalem mensam.

CVI Secunda differentia *Dysenterici* fluxus evenit, ex Galeno loco supra citato, *quum ob imbecillitatem Hepatis aquosus sanguis dejectur, haud absimilis ablutarum carnum lavacro.* Istam vero proprie *Hepaticam dysenteriam* appellat Jacotius (137) dum sic ait. *Si vero excretio quidem cruenta sit sine torminibus, sed neque eo statim feratur impetu, & cibi fastidium conjunctim habeat, hepatica dysenteria est, in qua ut plurimum quasi carnum lotura, & sanies sanguinis tenuis ac diluti inter initia excludi solet..... Tandem vero trahente morbo, cum male admodum Jecur affectum est, quasi sanguinis fex etiam apparet, & tanquam grummius, fluxusque nocte excitatur magis & longioribus intervallis.* Dum cruentae ejuscemodi eveniunt dejectiones ad *Hepar* maxime attendat Medicus, omnemque sollicitudinem dirigat, ut veridicam earundem causam assequatur. Quapropter, si aliunde satis noverit, Viscus illud tenui admodum mobilique, atque acri bile scatere, quae vasa minima aperiat atque corrodit (ut in *cholericis*, seu *Picrocholis* corporibus supra descriptis contingit) attemperantia quaeque & demulcentia praescribat primo: non autem adstringentia, ne intempestive nimis fluxum illum cohibeat, qui aliunde ad Aegroti salutem tendere aliquando consue-

scit,

(137) Jacot. Com. in Coac. Hipp. lib. 6. Sect. 2. n. 41.

scit, & tunc maxime quum levamen affert, nullumque incommodum. Verum si de sanguinea nimis temperie agatur, optimum consilium erit sanguinem semel, & pluries etiam emittere, quo usque Vires, affectique corporis constitutio peculiaris postulare tuto videantur, atque praegressum victus regimen: praesertim si de *Hepatis* obstructione nulla prorsus adsit suspicio. Posthac autem, sanguine emisso, attemperantes eadem portiones opportunaerunt, & congrua dieta, ad violentos ejusdem cohibendos aestus, aliosque fluxus praecavendos. E contrario caute admodum, & parcius educere sanguinem expediet, si affectum quoquo modo esse *Hepar* constet: praecipue si *tuberculis* laboret, aut *inflammatoria vera stasis* praecesserit: unde Viribus destitutus admodum Aegrotus evaserit, neque aliunde exuberantis nimium sanguinis notae adsint; de quibus omnibus ex enarratis supra toties signis certiores fieri possumus. Porro tunc, Galeno ipso teste (138) paulatim, & brevibus intervallis dejectio fieri solet, non nunquam *sinceri sanguinis*, non nunquam *grummosi*, cum quo interdum puris quoque non nihil excerni conspicitur, itidem & ramenta (Graeci *ephlecidas* vocant) & partes quaedam intestinorum membranarum similes. Saepe numero densum quoque sterces excernitur cruentis guttis respersum. Si talia eveniant, eo magis cavendum est, ne praemature nimis fluxum hunc,

adstringentium ope, cohibeamus, cum pro critico plerumque haberi merito debeat. Quamobrem attemperantia simul, leviterque detergentia Sanioribus omnibus indicationibus tunc satisficient: illa nempe, quia bilis aestus compescunt, haec vero, quia ejusdem tenacitatem dissolvunt, excretoriaque Vasa liberiora reddunt, ut foras citius expellatur, anteaquam, ibidem diutius remorando, acrior facta, sanguinea circumposita vasa corrodat, cruentumque copiosiore fluxum excitet. Idcirco, si graves urgeant stomachi passiones cum inanibus vomendi conatibus, aliaque hujuscemodi *symptomata* vigeant, quae turgescentem in excretoriis ductibus, atque in Intestino duodeno bilem patefaciant; Emetico primum uti fas erit, mitiore tamen, ne ob vehementiores inde ortos conatus, novam sanguinis effusioni ansam praebemus: id quod, ob imperitorum audaciam saepe numero evenit. Emeticum magis idoneum *ypocaquana* est, utpote quae specifica ad hoc vi pollere communiter creditur. Verum hoc remedium iteratis vicibus in minore dosi exhibere satius erit, quam secus: habita videlicet ratione contumaciae morbi, fluentisque materiei copiae, nec non Aegrotorum constitutionis variae. Nec quidquam huic methodo obstare videtur Hippocratis sententia (139) ubi statuit, quod *Dysentericis vomitus biliosus initio ma-*
lus.

(138) Galenus de *sympt. causis*.(139) Hippoc. in *Coac. lib. 6. Sect. 2. n. 39.*

lus sit. Siquidem ipse spontaneos vomitus damnat, non autem illos, qui remediis promoventur. Illi enim initio morbi facti praedominantis bilis nimiam copiam ostendunt, seu etiam (ut cum Hollerio ibidem loquar) magnam vim aestuantis bilis indicant, quae superiorem ventrem pariter atque inferiorem turbat. Qua de re aut morbi contumaciam inde merito pertimescimus, aut pejora etiam alia mala, quae cuique nota satis existimo. Ideo satis superque patet, quinam vere sint vomitus ex Hippocratis mente initio damnandi in dysenteris: illi nempe (uti subdit ibidem Jacotius) qui a symptomatica excretionem vere pendunt: ut in cholera morbo, in quo vomitus Alvi profluvio jungitur, propter acrimoniam & redundantiam humoris circa Ventriculum, & e toto corpore ad Ventriculum confluxum, quem colliquatio insequi solet. Alia est ratio vomitus, qui robore Naturae, aut Medici artificio sollicitatur. Posteaquam ideo, ope hujusce Emetici turgescens in confiniis Hepatis, stomachique bilis satis ac placideeducta fuerit, expedito sic magis ad inferiora reddito tramite, opportunum erit ad attemperantes detergentesque, ut diximus, potiones confugere: cujusmodi sunt decoctiones Sonci, Acetosae, Endiviae, Plantaginis, aut Portulacae & similium. Verum si purulenti ichores una cum sanguine quoque prodeant, Vulneraria & Balsamica, ut alias monuimus, necessaria erunt. Convenient tunc quoque copiosi Tettucianae

aquae potus (pro ut ego multoties expertus fui) maxime cum de Intestinorum suborta inde labe suspicio propria emergat. Id enim peculiare est in hujuscemodi cruentis fluxibus, in quibus acrior bilis una cum sanguine fecernitur; unde docet Jacotius, quod (140) tunc summa quoque Intestinorum tunica humoris acris transitu abraadi solet, unde Intestinorum ipsorum particulae quaedam, quas Strigmenta Graeci dicunt, simul dejiciuntur. Ex quibus perspicuum est, in utraque hac Dysenteria subrubra, coenosa & multa excrementa per Alvum defluere, atque interdum utramque simul invadere, nonnunquam etiam alterutram, cum ea, quae proprie dysenteria est conjungi. Neque enim in simplici Intestinorum ulceratione cum dolore ac torsione ventris subrubrorum ac coenosorum excrementorum copia esse potest, sine alterius speciei accessione. Quapropter, dum utraque simul species sic conjungitur, praeter praedicta remedia, non omittendi erunt Clysteres tum attemperantes, tum detergentes, quibus aliquando Terebinthum addere oportebit luteo ovi dissolutum, praecipue si in inferioribus Intestinis erosiones factae fuerint, quae non curatae in ulcera facile transeunt. Innumera tot alia hic omittimus remedia quae a tumultuariis quibusdam Medicis in usum revocari perperam consuecunt. Satius enim tunc esse arbitror, paucis & simplicioribus uti Medicamentis, quam plurima magisque composita exhibere, quorum ope, tantum abest quod magis proficiat

(140) Jacotius Com. in Coac. ut supra n. 41.

ficiat Medicus, ut potius nimis fatigentur Aegroti, atque in deterius multoties ruant.

CVII. Huc etiam spectat alia Hepatici fluxus species, quae tamen ab Hepate pendeat, oppositam omnimode agnoscit causam. Veteres Medici fluxum hunc ab *intemperie Hepatis frigida*, seu ab ejusdem *imbecillitate* derivabant, priorem vero mox enarratum a *calida*. Etenim si sine calore infirmum est Jecur (Lommi haec est descriptio) (141) parumque ea occasione retinet, dejectio sequitur sanguinis limosi, ac veluti in grummos coacti, eademque neque asidua, neque multa est, diversis excrementorum fere coloribus imbuta, certis tamen temporibus cumulatior est, ac semper haud multum foetens: ipsum diutius trahitur malum, ac sine febris incipit, quamquam interdum languida ea oritur, putrefacto in viscere sanguine..... Tunc vero cruenta feruntur sine dolore, sine ramentis, idque cumulatim & majoribus intervallis, duorum scilicet & interdum trium etiam dierum, aliquando plurimum. Fluxum hunc non a corrodeute bile (ut supra de alio diximus) sed a laxitate nimia fibrarum Hepatis, sanguinisque simul nimia solutione, seu mavis serosa constitutione pendere posse existimo: unde non immerito pro *catarrho Hepatis*, seu pro *liquamine seroso in sanguine Venae Portae* habet Clar. Bianchi (142) Et de facto patet, ex liquabili laxitate hac sanguinis fluxus Hepatici principium auspicari, eo quod

saepe in detentis ab hoc fluxu, sanguinolenta comparia effluant ulterius per Nares, Os, Uterum, Haemorrhoides, spiracula cutis &c. (ut notat etiam Lommius loco supra citato) Praecipue quod colligativis frequenter morbis haec affectio succedat. In hisce fluxibus diutius protractis consumitur omnimode Hepatis parenchyma, adeo ut sola aliquando ejusdem membrana supersit, aut ad instar pomi putris corrumpatur: ut patet ex observationibus ab eodem Bianchi propositis. Hinc dum in dies labefactatur magis magisque Hepar, atque universa sanguinis diathesis pejor redditur, morbus aut in malum corporis habitum, aut in ipsum vertitur Hydropem: adnotante ibidem Lommius. In hoc fluxu statim ad adstringentia confugiendum erit, tum & ad incrassantia, ut illorum ope fibrae Hepatis roborentur, atque sanguis tenacem magis indolem acquirat, ne tam facile a vasis profluat. Fungus Melitensis in hoc casu, sicuti & in aliis cruentis fluxibus commendari prae caeteris debet. Verum tamen est, quod fluxus iste non adeo frequenter, sicuti alii, evenit.

CVIII. Alia est *Lysenteria*, quae proprie *atrabilaria* a Jacotio nuncupatur, ex adusto in Hepate sanguine, quae vera *hepatica* ab omnibus creditur. Copiosus adeo interdum evadit hujuscemodi fluxus, ut graves animi defectus afferat, una cum stomachi vehementibus passionibus; quare frigidis undique sudoribus perfunduntur inde Aegroti, *hippocraticam*,

(141) Lommius Observ. Medic. lib. 2. de Dejec. Cruentis.

(142) Bianchi Histor. Hepat. part. 2. cap. 9. n. 5.

craticam, ut dicimus, praeserentes faciem, atque ad agonem fere perducuntur. Revera dum copiosae istae cruentae & nigricantes excretiones fiunt, nisi cito cessent, paulo postea mortem adferunt. Quod si cito etiam finiantur, *chronicis* ut plurimum morbis ansam praebent: *Cachexiae* nempe, *Hydropi*, aut specialibus *Hepatis*, *Lienis*ve, aut utriusque visceris tumoribus; uti pluries observavi. Iis vero plerumque eveniunt, qui aromaticis edulis frequentius utuntur, meracioribusque Vinis, aut spirituosis potibus facile indulgent, sedentariam degentes maxime vitam: caeterumque *hypochondriacam* biliosamque a primordiis sortiti sunt temperiem, habitumque Corporis succiplenum. Cum de *atrabiliario* hoc fluxu inciderit sermo, non abs re erit aliqua hic proponere, quae ad passim obvias circa ejusdem essentiam controversias pertinent. Aliqui enim nigrum hujuscemodi dejectionum colorem a simplici sanguine deducunt, qui posteaquam ab *Hepaticis* vasis effusus est, atque extra aream circulationis alicubi diu consistit, nigrum & atrum induit colorem, uti Jacotius aperte indicat (143) ubi statuit, quod effusus tunc sanguis in anfractibus *Intestinatorum* ita praeassatur ac nigrescit, ut etiam picem plane referat. Alii vero, cum animadvertent, *atrabilares* hosce fluxus Aetate eaque fervidiore potissimum eve-

nire, atque plerumque post praegressas copiosas biliosasq; *diarrhoeas*: partim a sanguine, partim a bile crassiore, quam adustam nuncupamus, derivari arbitrantur, ita ut nigricans ille & ater cum splendore quodam color emergat. Sanguis enim (Galeno docente) (144) tantum abest ut splendorem ullum acquirat, ut etiam eum, quem ab initio habuit, amittat. Sed atra bilis vel sanguine ipso splendidior est, quemadmodum & mortui maris Bitumen, quod Judaicum vocant. Praeterea, dum sanguis a superioribus vasis prodiens ater, & liquidae pici simillimus evadit, eo tamen tineta lintea rubent (ut Lommius monet) ut hac nota is quoque facile diffidere ab atra bile possit. (145) Atra siquidem bilis a Boerhaavio optime descripta, quae aliquando saporis acerrimi aceti (146) quandoque vero putrefacti cruoris naturam refert, pessimae utique est indolis, solidaque rodit, urit, eliquat, inflammationes, gangraenas, sphacelos, dolores atrocissimos, effervescentias enormes excitat. Hinc judicatu facile est, quod recensiti nigriores fluxus isti tum ab effuso in *Hepate* sanguine, tum ab atra hac bile cum ipso immixta derivari merito possint. Quotiescunque enim bilis tam pravam induit naturam, & acris admodum evadit, non tantum proprios, verum & sanguiferos *Hepatis* ductus corrodere, atque discindere facile potest, maxime si in copia abundet; ita ut una

cum

(143) Jacotius Com. in Coac. Hipp. lib. 3. Sect. 2. n. 26.

(144) Galenus de Symptom. causis.

(145) Lommius Observ. Medic. lib. 2. de Cruent. deject.

(146) Boerhaav. instit. Med. n. 789.

cum ipsa hac bile sanguis prodeat. Quamobrem fluxus iste potius quam alius ex dictis, *hepaticus* dici meretur, cum ab *Hepate* tantummodo provenire possit. Namque cruentae dejectiones aliae, tametsi frequentius ab apertis *Hepatis* vasis fiant, a *Liene* tamen quandoque, ab *Intestinis*, atque a *Ventriculo* originem sortiri possunt: tunc cum peculiaria alia emergunt signa, quae hic singillatim enarrare non vacat, ne ab instituto nostro discedere nimis videamur. Quae cum ita sint noscere quisque potest, quoniam jure Divinus Senex statuerit (147) quod *dejectiones nigrae, qualis est sanguis niger, sponte venientes, sive cum febre, sive sine febre pessimae sint, & quanto colores magis pravi fuerint plures, pejus &c.* id quod alibi pluries confirmat. Atrabilaris enim praedicti humoris pessimi commixtionem indicant, ex cuius existentia eo pejor redditur morbus, magisque exitialia supersunt *symptomata*. Cum itaque *hepaticus* ejuscemodi fluxus ob nimiam acrioris bilis copiam potissimum fiat, eae statim hinc emergunt indicationes, quae nimios ejusdem aestus compescere, atque corrodentem vim attemperare valeant. Cautè enim admodum ad adstringentia tunc confugiendum est, praecipue si non immoderate evacuationes istae fiant, viresque satis vigeant, neque graviora urgeant *symptomata*. Porro, cum *crisis* loco haberi fluxus iste aliquando possit, si citius quam par sit cohibeatur, gravibus *Hepatis* suscitandis *stasibus*, vehementioribusque

symptomatibus ansam praebet. Insuper foecolus iste sanguis atra bile imbutus, quoties ob adstringentium praeproperum usum in *Intestinatorum* cellulis diu nimis agere moram cogitur, graves ibidem atrocissimasque affectiones exsuscitat, quae maximam Aegrotis molestiam pariunt. Tutius itaque tunc atque rationabilius curatio instituetur, si attemperantia pingua usurpentur, illa nempe, quae bilis acrimoniam, ut diximus, edomare, eandemque blande educere potis sint. Serum ideo lactis simplex optime *clarificatum* omni jure conveniet; sicuti & juscula alterata foliis Sonci, Lactucæ, Endiviae, & similium, quibus uti saepe Aegroti debent. Huic etiam scopo satisfaciunt Emulsiones ex seminibus frigidis sic dictis paratae, tum & Aquae Thermales, quae *bolares* dicuntur, & praecipue *Nocerianae*, & *Blandulenses*. Clysteres quoque emollientes injiciendi saepe erunt, ad effusum sanguinem ab *Intestinis* quamprimum educendum. Graves animi passiones, & bilis praecipue vitentur. Calidas nimis potiones effugiant, a quibus in omni sanguinis alio etiam fluxu cavendum merito erit. Reliqua, quae usurpari passim ab imperitis solent, remedia, aut frustranea, prorsus, aut nocua censentur; cum illa morbi genuinam causam nequam respiciant.

CIX. Hisce succedit alter sanguineus fluxus, qui *Dysenteriae* nomine potiore jure ab omnibus appellatur. Fit autem, ut Jacotius anim-

(147) Hippoc. Aphor. 21. Sect. 4.

animadvertit, *exulcerato intestino, ut plurimum a bile acri, aut pituita salsa & corrupta, quae praecedente Hyeme austrina, Vere aquilonio grassari solet, aut Aestate fieri & Autumno, cum Hyems aquilonia fuerit, & Ver austrinum & pluviosum.* Quod hisce praecipue temporibus, post vicissitudinarias hasce aeris constitutiones, *dysenterici* hujuscemodi fluxus evenire quam facile possint, ratio ipsa ex Sanctorianis legibus desumpta satis superque suadet. Etenim post austrinam constitutionem Hyeme dominantem, si Ver aquilonium succedat, quod, meatus cutis strictiores efficiendo, necessariae perspirationis mensuram imminuat (dum caeteroquin humorum universa massa mole plus aequo rationabiliter turgēt) distenti pari ratione canales omnes dirumpi facile poterunt, illique praesertim, qui tenuioribus ditantur tunicis, aliarumque partium contiguitate haud satis suffulciuntur. Hujuscemodi sunt minima quaeque sanguifera vasa Intestinatorum mollem substantiam pervadentia, quae ideo levem quamcunque ob causam in eorundem cavitatem hiant, atque sanguinem effundunt. Idem prope modum evenire intelligimus Aestivo & Autumnali tempore, si aquiloniam Hyemem Ver austrinum & pluviosum exceperit. Siquidem tum pluviosum coelum, tum austrina constitutio universas Corporis fibras laxat adeo, ut minus elasticae evadant; atque Aer ipse pari ratione levior quam par est redditur, extimamque corporum superficiem,

sicuti & bronchiales Pulmonum tubulos eadem proportione minus premit, atque in reticularibus eorundem plexibus sanguinem haud satis concutit comminuitque. Multiplici hac ideo ratione sanguinis velocitas decrescit admodum, atque proinde perspiratio pariformiter imminuitur, dum cutis meatus undique concidunt, minorique sanguinis illuc tarde irruentis impetui haud leviter resistunt. Quamobrem totum id quod supervacaneum aut quomodocunque nocuum Veris tempore per Cutis porulos expelli debuerat, universam sanguinis massam haud parum inficit, justaque ratione supramodum adauget, quae inde Aestatis accedente tempore rarefacta, Autumnoque (tunc cum iterum perspiratio decrescit) mole denuo excrescens, duplici ratione universa vasa ita distendit, ut si quae minus resistant, dirumpi facile queant. Vasorum autem ejuscemodi disruptio in Intestinis potissimum non solum ob enarratas rationes evenit, verum etiam quia *acrior bilis* (quae Aestate maxime & Autumno abundat) *aut pituita salsa & corrupta* (ut cum Jacotio loquar) illuc magna in copia delata, Intestinalem mucum abradens, eorundem quoque discindit fibras: unde turgescenti summopere sanguini vasa ibidem vix paululum nec satis resistunt. Hinc jure meritoque non copiam tantum, sed etiam qualitatem humorum in *dysenteria* inculpare debemus, atque ad utrumque scopum Sanioris utiliorisque curationis ratio dirigenda est. Quapropter

ter Jacotius (148) admonet, quod distinguenda rite sit *dysenteria cruenta critica* & a toto Corpore, ut quandoque in otiosis contingit, & quibus libere non perspirat corpus, vel solemnis evacuatio suppressa est, aut pars mutilata, aut venae Meseraicae resudant. *Dysenteria* enim haec copiam tantummodo, non humorum qualitatem pravam pro causa potissima agnoscit: pro ut & de venoso Hepatis fluxu n. 105. statutum fuit. Animadvertit insuper Jacotius (149) quod fieri quoque potest, ut *dysenteria utriusque affectus symptoma* sit, Hepaticae videlicet imbecillitatis, & ulceris Intestinorum; aut plenitudinis & Hepatici affectus. Proinde Galenus merito reprehendit Medicos, qui, neglecto Hepate, solius ulceris in curanda *Dysenteria* rationem habent.

CX. Si quis ideo congruam *Dysentericis* quibuslibet adferre opem quaerit, ad haec omnia sedulo attendat, ut noscat, num a plenitudine tantum, num a prava humorum qualitate, num ab utraque causa proficiscatur morbus. Praeterea distinguat, an cruentus ichor ille ab Intestinis tantum, an potius a superioribus Hepatis vasis quomodolibet emanare comperiat, sive id *critice*, ut ajunt, sive *symptomatice* accidat. Insuper quotiescunque in Intestinis vera morbi causa lateat; aliud est, quod, hyantibus solummodo, ob plenitudinem, vasis, sanguis tunc prodeat; aliud est, quod, ob corrosionem aut ulcus quodlibet, fluxus iste proveniat. Praeter haec

diversa etiam morbi ratio habenda est, si Intestina tantum superiora afficiantur, aut inferiora, aut omnia simul. Singula haec omnia, propriis pensitatis signis, facile Medicus assequetur, sanioemque inde curationis methodum agnoscet, quae utique non una omnibus competit: pro ut quamplurimi absque congruo ratiocinio Medicinam facientes putare & facere perperam consueverunt. De hisce autem singillatim agere instituti nostri ratio non postulat, neque permittit. Non nulla tamen innuere non abs re erit, quae ad reliqua distinguenda non parum conferent, nostraeque in hujusmodi curationibus methodi familiaris rationem optime patefacient.

CXI. Cum primum itaque *dysentericus* quispiam curandus mihi committitur, nec epidemica hujuscemodi communiter grassatur Aegritudo: si copiose sanguis dejicitur, absque doloribus, magnis saltem, absque febris, nulloque praevio analogo morbo: sciscitari soleo num *menstrualis* aut *Haemorrhoidalis* consueta defecerit excretio, praesertim in succiplenis Corporibus, optimeque caeteroquin constitutis, atque post deficientem maxime perspirationem, Veris tempore. Dum haec omnia, aut pleraque ex hisce animadverto, plenitudinem tantum pro causa noscens, deplendis solummodo vasis incumbendum tunc esse, autumo; sive fluxus ab Hepate specialiter, sive ab Intestinalibus solum caualibus, sive utrinque proveniat: quod

(148) Jacotius Com. in Coac. Hipp. lib. 5. n. 31. nihil
 (149) Idem ibidem lib. 6. Sect. 2. n. 38.

nihil penitus ad curationem tunc refert. Idcirco sanguinis illico emissionem celebrari toties jubeo, quoties peculiaris affecti Corporis constitutio postulat, aut ferre potest absque damno. Congruum simul victus regimen statuo; cavendo nempe ne liberalius cibus utantur, iisque praecipue, qui citius magisque nutriunt. Vini abstinentiam laudo, aliarumque potionum omnium, quae, spirituosas nimis sanguini moleculas suppeditando, ipsum ad concitatiores aestus cogunt; id quod & graves animi curae, vehementioresque Corporis motus praestant, a quibus ideo cavere Aegroti debent. Insensibilem quoque perspirationem promovere non omitto, blande tamen, ne humorum tumultus nimios excitem. Satis enim est quo cooperti in lecto Aegroti maneant, animum quoque exhilarando, moderate tamen. Etenim *laetitia moderata juvat coctrices facultates*; quare (ut doctissimus Gorter subdit) (150) inde *melius elaborantur humores, & expellitur id quod est inutile & abundat*: quod maxime in hoc casu interest. Nec omittendae sunt attemperantes potiones; ut Aquae Nocerianae, atque decoctiones demulcentes supra indicatae, quae sanguinis nimios aestus refracnare valeant, concitatioresque ejusdem motus compescere, bilis quoque acrimoniam corrigendo. Haec vero omnia non tantum optima, sunt in cruentis hisce fluxibus, verum etiam in Haemorrhagia qualibet, si praeter consuetudinem ab

alia quavis parte, ob plenitudinem tantum (per crism nempe, ut dicimus) copiose nimis illa eveniat. Tunc enim adstringentia nulla ratione conveniunt; quin imo ipsis statim uti periculosum est. Innumera enim mala ab ejuscemodi suppressa affatim *dysenteria*, aliave consimili excretionem, oriri posse ratio ipsa suadet, atque experientia confirmat: cum hinc spontanei illi Naturae motus sistantur, quos ipsa utiliter moliri tentat. De hisce vero Clinicos expertos Medicos certiores ultro facere supervacaneum est. Reliqua etiam remedia frustranea penitus, & nocua evadere posse prorsus arbitror: de quibus ideo fusius agere neutiquam vacat. Aliis enim supra recensitis praesidiis caute usurpatis, cito tutoque morbus aufcultat, nec raro etiam sua sponte desinit.

CXII. Alia autem prorsus iis competit curatio, qui pravum Corporis habitum gerentes, ob noxiam quamlibet humorum diathesim, *dysenterico* fluxui huic subjiuntur. Porro in hisce primo rite expedit noscere, num tota sanguinis massa acrem atque mordacem qualitatem secum ipsa ferat: num ob malam alicujus peculiaris partis affectionem, tanquam a perenni fonte nocuam quomodolibet conditionem fortia-
tur, propter quam Intestina ipsa labefactentur ita, ut eorum fibrae plus aequo laxae evadant, parvaque adnascantur ulcera, a quibus *dysenteria* ista proveniat. Tota sanguinis massa pravam praesefert diathesim.

cheſim in *Scorbuticis* maxime, atque in illis, qui *venerea ſordidiorē lue* laborant, nec raro etiam in *Virginibus Chloroſi* affectis, tum & in aliis, quae *hysterica* contumaciore affectione vexantur. In hiſce ideo, cum pari ratione acrior lymphā univerſa evadat, *dysentericus* fluxus facile accidit, qui a toto, ut ajunt, ſuboriri cenſendus eſt. Quapropter in hujusmodi circumſtantiis fruſtra Inteſtinorum curationem molimur, ut *dysenteria* ceſſet, niſi & univerſae ſanguinis maſſae congrua ratio habeatur. Si autem fiat, ut una cum prava humorum diatheſi, vaſorum quoque nimia plenitudo adſit, praecipue in robuſtioribus junioribusque Aegrotis; ipſa in primis deplere ſatis fas erit, ſufficiente ſanguinis emiſſione, anteaquam ad alia tranſeamus. Verum ut univerſali cauſae proſpiciamus, optima erunt illa omnia, quae acrem lymphae conditionem immutare, nimioſque ſanguinis aeſtus compeſcere certe poſſint. Ad hoc faciunt increaſſantia quaeque & demulcentia: cujuſmodi ſunt decoctiones Radicum Chinae, Arundinis Montanae, Ligni Lentisſci, una cum limatura Eburis, ſecundum artem in aqua, aut melius in juſculo Vitulino paratae, quibus pro potu ordinario uti *dysenterici* debebunt, donec opus fuerit, ut a Vino omnimode abſtineant. Alimenta quoque ejuſdem indolis ſint, iis omnibus omiſſis, quae volatilibus nimis aromaticisque particulis ſcateant, aut quacunque ratione alia foecolum reddere ſanguinem valeant, & praec-

fertim lympham coinquinare. Hinc lactea diaeta ab omnibus ſummopere laudatur, quia optimum nutrimentum Corpori ſuppeditat, craſſiores nempe glutinoſasque particulas, quae noxiam humorum qualitatem demulcent, atque immutant. Congrua tamen Inteſtinorum purgatio identidem praecribenda erit, quae eo magis neceſſaria utiliſque evadet, quo magis *ſtercoroſa dysenteria* erit. Secus autem, ſi Ventris adfuerint tormina, cum frequentibus ad deſiciendum ſtimulis, ac perſaepe inanibus: purgatio minus congrua erit. Hujus tamen loco utiles admodum erunt frequentes Clyſteres ex Lacte & Butyro cum luteis ovorum. Conveniet tunc etiam Conſerva floris Caſſiae Donzelli identidem uſurpata, cui & Rhabarbari torrefacti modica doſis adjungenda erit, ſi purgare magis aliquando opus fuerit. Iterum autem dicam, quod haec omnia, aliaque hujusmodi remedia morbum radicitus evincere neutiſquam poterunt, niſi prius diuturno aliorum univerſalium remediorum uſu, prava univerſae humorum maſſae diatheſis dempta omnimode ſit. Idcirco, praeter dicta, ſi de *ſcorbutica* praevia labe ſuſpicio adſit, *antiſcorbutica* congrua diuturno tempore uſurpanda erunt, ſicuti & *anti-venerea*, quoties *Celtica Lues* dominetur: de quibus hic extra arcem ſingillatim differere, fruſtraneum eſt, cum cuique ſatis nota ſint. *Paregorica* etiam, ſeu ut alii dicunt *hypnotica* praecribere opportunum erit, ſi tormina ventris urgeant, tum etiam ad *dysentericum fluxum*

fluxum identidem sed non omnimode cohibendum, quoties copiosus magis fit, ut viribus inde nimis defuit Aegroti videantur. Ast cum hic de *hypnoticorum* usu in *dysentericis* agimus, eorum agendi modum perpendere non incongruum erit. Non nulli, cum ex *Sanctoriano* effato didicerint, quod *Somno magis, & magis lubrica redditur alvus*, atque ex *hypnoticis* somnus concilietur: haud satis intelligere se posse autumant, cur (151) in *diarrhoea, dysenteria, aliove alvi profluvio, datus hypnotica, ut compefcatur alvi fluxus, atque superveniens somnus eum sistat*. Quaestionem hanc paucis optime resolvit Doctissimus *Gorter*, dum sic ibidem dicit. *Si aliquid acre stimulans haeret in Intestinis, humorum fluxum versus ea dirigens, ut major sequatur alvi evacuatio, ablato stimulo, quemadmodum fit post datum purgans in dysenteria, restitat tamen ille motus in Intestinis, & pergere facit alvi fluxum; ita etiam in hypercatharsi, quamvis medicamentum purgans omnino eductum fuit, hoc tempore dato hypnotico, compefcitur alvus.... Alvus autem ab his constipatur, quia compefcunt motum inordinatum, non vero constringendo intestina, vel exsiccando excrementa.* Hinc vero patet quod *hypnotica* haec propinari tunc solum debent in *dysenteria* hac a toto pendente, cum universa humorum prava diathesis dempta maxime sit. Secus enim, dum copiosus viget acriorum humorum ad intestina confluxus, qui indefinentem parit stimulum; hunc certe *hypnotica* neutiquam sedare

poterunt, & inutilia evadent.

CXIII. Verum si non a toto, ut diximus, sed a speciali alicujus partis labe *dysenteria* haec originem habeat, alio utique ratiocinio curatio instituenda erit. Hujuscemodi namque fluxus *Phthysicis, Hepaticis, & Lienosis* plerumque contingunt, nec raro etiam iis, qui externis *abscessibus ulceribusque* laborant: quorum omnium ideo ratio haberi merito debet. In *Phthysicis* ut plurimum *dysenteria* evenit, quotiescunque purulentus excreatus imminuitur, aut copiosum adeo pus in *Pulmonibus* progignitur, ut non satis educi per os possit. Tunc purulentus ichor laterales subit tubulos, universaeque sanguinis massae immixtus, & in circuitum actus, ad intestinalia *emunctoria*, ad *peyerianas* nempe glandulas defertur, ibidemque membranacea stamina paulatim exedit corroditque, donec sanguifera minima hient vascula, & sanguis effluat, qui cum iisdem ichoribus per alvum prodiens *dysenteriam* affert. Tanta autem est, atque adeo patens vis acris, purulentis hisce ichoribus a *Pulmonum* ulcere venientibus, infita, ut si forte cum urinoso latice ad *Vesicam* transferantur, ardores in ejus collo premitusque vehementes excitent, sicuti & molestum cutis pruritus, dum ipsius glandulas subeunt: uti experientia constat. Tunc ideo cum perennis ejuscemodi *dysenteriae* causa in *Pulmonibus* latet, eaque in magnis ulceribus tolli nulla ratione potest: id solummodo viribus omnibus praestare debet *Medicus,*

cus, quod puris exitum per excreatum promoveat, facilioremque reddat, sicque minor ejus pars ad Intestina deferatur. Hoc utiliter perficiet, pectorales, demulcentes, laxantesque potiones praescribendo: tum & detergendo Pulmonum ulcus, ope Balsamicorum, aliorumque (quae vulneraria dicimus) puris ibidem nimiam generationem impedit, illudve ad alia *emunctoria* deducet, cum minore Aegroti damno. Eandem ob causam monendi maxime Chirurghi sunt, ut sedulo semper caveant, ne puris exitum in externis *Abcessibus*, *ulceribus*ve praemature nimis adstringentibus cohibeant, quin imo faciliorem quoque modo reddant, praesertim si *dysenteria* hujuscemodi successerit. Verum in utrisque etiam hisce casibus, Intestinorum laborantium curatio non omnimode negligenda est, etiamsi ad universalem humorum evincendam labem incumbere praecipue Medicus debeat. Clysteres ideo saepe injiciantur, qui laxantem & detergentem simul vim habeant; neque a congrua *purgatione* abstinendum penitus erit, si maximi Intestinorum infarctus suspicio emergat: dummodo blanda adhibeantur remedia, quae graves non excitent stimulos. *Dysenteria* tamen magis familiaris (si epidemicas excipiamus aestivo praesertim fervidiore tempore, aut Autumno grassantes, aliasque a pravo victus regimine ortas) illa est, quae *Jecinorosis* aut *Lienosis* contingere solet, aut post speciales quoslibet morbos, qui ab *Hepate* aut

Liene mediate, ut dicimus, aut immediate originem sortiantur. Siquidem raro admodum *dysenteria* solitaria, exesis solummodo Intestinorum membranarum, absque alterutra ex superioribus causis evenit; & si unquam ista fit, neque adeo contumax est, solis remediis, quae Intestina affecta rite respiciant, curari facile ut plurimum solet: illis nempe quae ipsa leniant, detergant & roborent; id quod iterati solummodo Clysteres praestant. Si autem in *Lienosis dysenteria* accidat, praesto nobis semper sit Divini Senis effectum illud (152) *Dysenteria*, quae *lingua non fit*, *Lienosis utilis*. Plerumque enim *Crisis* loco habenda est, eamque ideo praemature compescere periculosum evadit. *Ea enim defluente in hydropes, vel lenterias, lethale est*. Quamobrem adstringentia quaeque sero, & caute admodum praescribere oportet, cum ut plurimum *dysenteriam* non curare tunc melius sit, ideoque illa tantum praescribenda sint remedia, quae intestinales affectas fibras abluant, emolliant, atque detergant, ne ulcuscula ibidem suboriantur, quae, ut passim evenit, contumacissimum efficiunt morbum & magis periculosum.

CXIV. Non ab simili ratiocinio in *Hepaticis* utendum est, quoties *dysenteria* laborent. Hujusce morbi duplex species plerumque attenditur. Prima est, dum ab acriori bile, aut falsa lymphâ in *Hepate* secreta originem habet, tunc cum ad Intestina deferatur, ibidemque mora *diutius*

(152) Hippoc. in Coac. lib. 6. Sect. 2. n. 42.

diutius agens, illa eo usque irritat & mordicat, donec, minimis exesivis vasculis, sanguis cum torminibus identidem prodeat, comitante febre, quae ab ejusdem bilis aestibus atque stimulis excitatur. Neque mirum cuiquam sit, quod a sola acriori bile hujusmodi dysenteriae principium deducamus. Siquidem faecundissima morborum mater est bilis ultra consuetum acrior (153) quae ideo per intestina oberrans, colicas ibidem acerrimas excitat, quas ideo biliosas vocant, efferosque tenesmos, & diarrhoeas, quibus contumaces dysenteriae succedunt, si a mucco intestinali inhibitus, & remoratus erodens hic liquor, fixam ibidem eligat sedem ad fodicationes suas circumpositis tunicis commodius, & validius indendas. Hinc videre est cur dysenteriae graviores contumacioresque istae post tertianas perniciosas febres Aestate, & Autumno subsequi ut plurimum soleant. Altera dysenteriae species illa est, quae Hepaticos excruciat, quoties a suppuratis in Jecore tuberculis aut Abscessibus purulentus ichor emanans, Intestina lubinde pervadit, atque acri & corrodente vi sua ipsa exedit, pungit, aut quomodocunque lacerat. Utraque dysenterias haec graphice admodum descripsit Jacotius (154). Ipse enim quoque novit, quod eae interdum ortum habent ab abscessu rupto in superioribus partibus, ex quo pus effusum, & putredine acrius redditum intestina exasperat & abradit: interdum vero a Pituita sal-

sa, aut bile acri, aut utrisque simul, quae initio intestinorum mucum tantum, mox pinguedinem illis adhaerescentem, exiguo cruore perfusam abradunt, & in excrementis repraesentant: progrediente malo interiorum etiam Intestinorum tunicam exulcerant, cujus pelliculae & fibrae dejectionibus permixtae apparent: tandem vero altius penetrante, & depascente ulcere, ipsam carnem, propriamque intestini substantiam putrem & exesivam simul educunt: quod extremum est hujusmodi aegritudinis.

CXV. Praegressi itaque morbi ratio habenda primo est, ut dysenteriae occurrentis speciem distinguamus. Etenim, si in acuta febre, praevia Hepatis qualibet suppuratione, dysentericus fluxus iste appareat, tutum erit asserere, ipsum a purulentis ichoribus ab Hepate secedentibus procedere. Magna autem bilis exurentis copia in hisce morbis prodiens potentissima eorundem causa haberi debet. Hinc ideo fit, quod prout major aut minor fuerit bilis copia, aut saniosi ichoris ab Hepate venientis, atque magis, minusve acri vi praediti sint pravi humores illi: dysenteria alia acutior sit & (155) celerior, alia tardior. Et quae acutior, febrem acutam conjunctam habet, excrementa statim biliosa pingua. Alia est sine febre, aut cum ea quidem sed levi: excrementa vero non ita acria. Illa cum gravibus torminibus, doloribus & vigiliis: haec citra haec, aut multo leviora. Nam in dysenteris nonnunquam atra, nonnunquam flava bilis merac-

(153) Bianchi *Hist. Hepat. part. 2. cap. 9. n. 4.*

(154) Jacotius *Com. in Coac. Hipp. lib. 6. Sect. 2. n. 40.*

(155) Hollerius *Com. ibidem.*

exceritur, fervens, despumans, acris, interdum aquosa & mucosa. Hac itaque posita hujusce dysenteriae utriusque idea, facile erit intelligere, cur dysenteria intempestive suppressa, abscessum facit in lateribus, visceribus, vel articulis. (156) Hoc ibidem confirmat Hollerius, dum ait: & quantum licuit cognoscere experientia, alios vidi, suppressa intempestive dysenteria, in Epilepsiam incidisse, alios in pleuritidem. Cuidam quoque, conversa materia ad manus, foedam densamque scabiem leprae persimilem, pustulis saniosis confertim invexit. Non haec autem tantum, sed innumera pene alia mala a suppressa perperam dysenteria hac derivari omni jure posse, experientia testatur, atque ratio ipsa ostendit. Sive enim acrior bilis, sive saniosus ille, quem indicavimus, ichor dysenteriam excitare comperiat; quoties ad Intestina ipsi aditus praecludetur, in Hepatis anfractibus remorabitur, aut universam sanguinis subeundo massam, hucque illucque per totum Corpus divagando, graves variasque stases efficere poterit, plus minusve metuendas, pro affectae inde partis diversa ratione. Adstringentia itaque remedia omnia in ejusmodi dysenteriae curatione damnari merito debent; ad quae ideo confugere tunc solummodo expediet, cum jam sufficiens copia hostilis humoris prodierit, jamque ad declinationem vergere morbus videatur.

CXVI. Si ideo acrioris bilis nimia copia vigeat, a qua dysentericus flu-

xus procedat, emetico statim uti oportebit, potius quam purgante. Melius enim est, quod noxia bilis per superiora, per brevioris nempe viam, praecipue si vomitus urgeat, educatur affatim, quam per inferiora; cum id tardius perficiatur. Insuper, dum per secessum, ope purgantis, educitur, Intestina ipsa magis irritantur; cum vehementes inde saepe aestus excitentur, qui teterima in hisce circumstantiis symptomata afferunt. Ideo, si ab Emetico avertentur Aegroti, ipsorumve specialis constitutio obstet, aut alia quavis de causa omittere illud expediat: assumpto purgante, statim serilactis, aut laxantis alterius potionis copiosos haustus identidem ipsis suadeo: quod fausto tunc quidem eventum fit. Siquidem, dum purgans expeditam magis vi sua reddit Intestinatorum semitam, potiones ejusmodi qua data porta ruentes, irritatas eorundem tunicas leniunt, abluunt, atque blande detergunt. Verum Ypecaquanae radix in hujusmodi curationibus prae caeteris commendari debet. Illa porro, tum vomitum promovendo, biliosum facile humorem educit, tum Intestinatorum etiam tubum pervadens, peculiari vi stipitica, qua pollere maxime creditur, affectis ipsorum membranis specificè medetur. Nec una vice tantum, sed pluribus etiam, quoties contumax magis morbus sit, ea uti opportunum erit. Ipsi tamen electuarium Diascordeon adjungere utiliter soleo, tunc cum stomachi vehementes passionibus, aut Ventris tormina urgent.

Hilce

Hiscæ vero præviis auxiliis, si cras-
sior & tenax magis bilis una cum
viscidioribus aliis ichoribus excerni
videatur, neque hinc morbus sol-
vatur, fatius utique consilium esse
puto, ad *Tettucianas* aquas confu-
gere, quas sequenti ut plurimum me-
thodo præscribere soleo. Primum
binas aut tres uncias *Mannæ* in li-
bra semissem hujuscæ aquæ dissolvi
jubeo, pro potu diluculo sumendo.
Hinc quoties Alvus solvitur, libram
unam circiter ejusdem aquæ potan-
dam pleno haustu exhibeo, sicque
iterum iterumque, donec quatuor
saltem libras ebiberint. Posthac quo-
tidie summo mane *Tettucianam* so-
lam aquam ipsis præbeo ad libras
quatuor vel quinque pro ipsorum
tolerantia, donec morbus imminua-
tur, atque ad declinationem vere
tendat. Quod si inanes sæpe præ-
mitus (quod passim evenit) urge-
ant, una cum torminibus Ventris:
laxantibus & attemperantibus Cly-
steribus utendum esse moneo, itera-
tisque etiam vicibus eadem die;
Non neglecta *Stomaticha* mixtura
nostra. Dum hæc non sufficiunt,
iterum *Mannam* cum eadem *Tettu-
ciana* aqua exhibere post aliquot dies
oportet, indeque simplicis ejusdem
aquæ usum, ut supra, quotidie
denuo continuare. Mirum equidem
est, quam tuto, quam utiliter *Tet-
tucianæ* aquæ in hujuscemodi *dysen-
tericis* usurpentur, utpote quæ vi-
scidiores hosce biliosos humores op-
time dissolvunt, atque blande edu-
cunt, simulque minima, si quæ
adsint, in Intestinis, ulcera deter-
gunt, fibrasque roborant, & fir-

mant. Simplici hac methodo quam
plurimos *dysentericos* omnimode cu-
ratos a me fuisse, testari certe
possum. Verum quia in *dysentericis*
hiscæ fluxibus, præcipue cum diu-
torniores fuerint, Ventriculi Intes-
tinorumque fibrae defatigantur ad-
modum atque relaxantur: roboran-
tia quoque usurpanda sunt. Inter
hæc Vinum malvaticum palmam
caeteris præripit, ni tamen dulce
sit: quod etiam in contumaciore
diarrhoea utilissimum experimur. Il-
lud enim non tantum collapsas, ob
prægressum morbum, vires admo-
dum reficit, stomachum refocillan-
do: verum etiam intestinales fibras
roborat, fluxumque refrænat, at-
que plerumque sistit. Hoc ego sæ-
pissime expertus fui in *cholericis* om-
nibus fluxibus, maxime cum, sive
ob fibrarum nimiam irritationem,
sive ob nimiam inanitionem, *Lypo-
thimiae* eveniunt, universumque re-
frigeratur corpus: quod in *Lypiria*
febre frequentissimum est, prout in
aliis constitutionibus fufius indica-
vimus.

CXVII. Si tamen altera *dysente-
ria* hujuscæ species occurrat, diver-
sa tunc uti methodo fas erit. Dum
enim Intestina irritantur atque ab-
raduntur a purulentis ichoribus,
qui ab *Hepate*, aut ab aliis supè-
rioribus quibusvis partibus, ut di-
ximus, separantur, atque ad Intesti-
na tendunt, ut prodeant: *Emerica*
omittere fatius est; præcipue quia
in hisce casibus biliosi vomitus non
eveniunt, aut saltem inanes pror-
sus fiunt. Insuper saniosi illi icho-
res si ad superiora vergant, pejora
adferre

adferre *symptomata* possunt; partesque illae, quae pus in Intestina eructant, a violentis vomendi conatibus, vi *Emetici* excitatis, praetermodum patiuntur. Id circo, dum pus illud satis facileque tunc educitur per alvum, melius est Naturae ipsi totum opus committere, si hoc congrua ratione praestet. Gravia tamen, si urgeant, *symptomata* sedare opus est. Fiunt haec autem maxime, ob violentiores stimulos atque corrosiones a praeterfluente pure in Intestinorum fibrillis occurrentes. Quamobrem lenientia quoque huic scopo satisfacient, quibus etiam detergentia mitiora adiungenda erunt. Irritatas ideo nimis fibras illas prae caeteris leniat Oleum amygdalarum dulcium identidem usurpatum, dummodo in Intestinorum tubo diu nimis non consistat, ut acescat, indeque acre redditum pejorem ibidem molestiam pariat: quod evenisse non semel observavimus. Quare, nisi tam cito educatur, Clysteres adhibere necessarium & utile erit. Tenaciores autem ichores dissolvent, atque detergent decoctiones Hordei, foliorum Plantaginis, Consolidae, florum Ipperici, Chamaemeli, & seminum Lini, quibus aliquando modica Mellis dosis addenda erit, praecipue cum inchoata jam in Intestinis ulcuscula ex propriis signis cognoverimus; id quod testantur permanentes diu in eadem parte acuti dolores, tum & secedentes Intestinorum minimae fibrillae, cum copioso sordidoque pure: quod haud raro evenit. Immixta sic puris excretionem, atque

declinante morbo, *Tettucianae* aquae in hoc etiam casu convenient, una cum modica *Mannae* dosi, ut supra indicavimus, prima vice exhibendae. Istae enim laxatas a praetergressis saniosis ichoribus fibras mirum in modum restaurant, & firmant, salibusque suis, minima, si quae adhuc restent, ulcuscula detergent, atque consolidant. Attamen ab istarum aquarum usu cavendum tunc merito esse puto, cum nimia sanguinis copia per Alvum excernitur, atque de vehementioribus Abdominis doloribus Aegroti conqueruntur. Timendum enim hinc merito est, ne ab earundem salibus affectae partes nimium exasperentur, minimaque Intestinorum vasa eo magis, magisque dehiscant. Sane, cum ista eveniunt, atque Corpus una contabescit maxime, Lactis usus, ipsaque lactea congrua diæta magis conveniet: dummodo nimia tenacioris saniosi ichoris copia prodire non videatur, nec valida vigeat febris. Adstringentia tamen omnia pessima sunt, cum ejuscemodi *dysentericus fluxus crisis* loco a Natura ipsa promoveri saepe soleat, ad superiores male affectas antea partes sanandas: id quod praegressorum morborum commemoratio & scrutamen sedulum testantur, quorum ideo certiores admissim esse Medici debent, anteaquam, ut diximus, sanandae *dysenteriae* incumbant. Plerumque tunc tamen iterati saepe Clysteres omnem operam adimplent, praecipue si ex decoctione Hordei, Ipperici, & Malvae, addito Melle rosato simplici paren-

tur, ut puris exitum faciliorem reddant, atque occurrentibus *symptomatibus* succurrant.

CXVIII. Utiles tamen magis & necessarii sunt Clysteres, quoties morbus inferiora praesertim Intestina non longe a Podice excruciet; *Rectum* nempe, ubi sub finem affectio ista consistere ut plurimum solet. Hoc autem est aliud *dysenteriae* genus (157) & *tenasimum* vocant, ob *Recti Intestini* ulcus eveniens. Ac caetera quidem *symptomata* *dysenteriae* similia habet, *tensionis* vero *vehementia*, *dysenteriam* longe superat. Cum hoc accidit deijciendi premitus indefinenter Aegrotos vexant, cum ardore, & dolore: licet nihil fere educant. Tunc ideo tutior citiorque medela a Clysteribus speranda est. Parantur ideo ex simplici decoctione Hordei, & florum Verbasci, Sambuci, addito Melle rosato simplici, aut sirupo de rosis succis. Aliquando Terebinthus Vitellis ovorum dissolutus immiscendus cum ipsis est, & saepe etiam ad detergendum & consolidandum ulcus, juxta indigentiam. Verum *balsamici* isti Clysteres frustra prorsus, aut modico tantum cum levamine injici a quibusdam solent, quando superiora tantum Intestina vere morbus obsidet, ad quae immediate non perveniunt injecti liquores, cum satis obstet Intestini *Colon* valvula. Satius ideo tunc est, Terebinthum superius una cum decoctionibus abstergentibus propinare; sicuti & de Melle diximus. Sanguinis emissio in hujuscemodi *dysenteriiis* ut pluri-

num inutilis & nocua evadit; nisi de plethoricis admodum agatur Corporibus. Plerumque enim Viribus tunc maxime destituuntur Aegroti; praecipue quia morbus iste ex aliorum, ut ajunt, *decidentia* suboriri consuescit. Verum si *dysenteria* haec ex acutis magis sit, maxima comitante febris, caeterumque Juvenes Aegroti sint, viribusque satis valentes; venam tunc secare opportunum erit, quo modo depletis paululum vasis, remanens sanguis eorum parietes minus distendit, minusque ideo momentum habet, quo in laceratas impingat partes, ne major sanguinis effusio eveniat. Aliae praeterea afferendae hic essent animadversiones, quibus, juxta peculiare Aegrotorum constitutiones, morbi que ipsius genium atque saevitiem, attendere debet Medicus, ut rationabilius opitulari ipsis queat. Hisce autem superferere arbitror, cum ea prolixam nimis exposcant dissertationem, instituto nostro repugnantem: maxime etiam quia impossibile prorsus est individuales illas omnes retexere circumstantias, quae passim occurrere solent, Clinicisque expertis quibuslibet Medicis optime patient, quotiescunque ad Aegrotos hosce accersiti, ea omnia singillatim pensitare atque inter se mutuo conferre satis valent, ut ab iis, juxta indigentiam, congruum desumere judicium, atque consilium in arena, ut adagio fertur, capere opportune sciant: ad quod ea omnia, quae supra indicavimus, haud incongruum nec

(157) Galenus de Symptom. Causis.

nec inutilia forſan evadent.

CXIX. Alia ultro pro huiusce tractatus coronide dicenda hic breviter remanent de cruentis caeteris excretionibus, quae male affecto *Hepate*, aut *Liene* evenire non raro ſolent. Non enim tantum per *Inteſtina*, ut diximus, effluere ſanguis videtur, verum etiam per *Haemorrhoidales* venas, nec raro per nares, & etiam per vomitum, quibus addendus etiam eſt fluxus per *Uterum*, quoties extra periodum in hiſce morbis occurrit, & abſque ordine. Paucos, ac nullos penitus invenies ex illis, quos *Hepaticos*, praecipue ob obſtructiones diximus, quibus *haemorrhoidalis* ſanguinis fluxus identidem non accidat, & potiffimum *Hyemali*, aut *Autumnali* tempore, quando ob praepeditam maxime perſpirationem, aut alias ob rationes, univerſa humorum maſſa pariformiter mole augetur, atque vaſa undique plus aequo diſtendit, adeo ut facile dehifcant, & ſanguinem effundant. Dehiſcunt vero in *Hepaticis* maxime *haemorrhoidales* venae, atque eo facilius, quo major eſt cum *Hepate*, quam cum aliis *Viſceribus* immediatus conſenſus. Ideo quotieſcunque, ob obſtructionem *Hepatis* praecipue, ejuſdem venae, quae *Portarum* propagines ſunt, ſummopere comprimuntur, illucque petenti ſanguini maximam reſiſtentiam praefertant: ipſe dum mole aut aeſtu praetermodum in inferioribus ſimilibus vaſculis turgēt, neque adeo facilem ad ſuperiora aditum invenit, in

illis tardius movetur, aut plus juſto conſiſtit, uſque dum impetum undecunque faciens, vaſa ibi dehifcere cogat, ubi minus reſiſtunt: *haemorrhoidalia* nempe, a quibus tunc ſanguis effunditur. Porro in hiſce circumſtantiis provido admodum Naturae motu fluxus ſanguinis ejuſmodi promovetur, qui pejora ab *Hepate* avertere mala paſſim conſueſcit. Ad haec ſano utique raticinio attendunt illi, qui in *inflammationibus*, aliisve *Hepatis* morbis (dum copia ſanguinis, aut excitatus inde tumultus adest) ipſum ab *Haemorrhoidibus* educere ſatius utiliſque arbitrantur. Secus vero fluxum hunc a Natura ipſa promotum in *Hepaticis* cohibere piaculum eſt; cum hinc pejores in *Hepate* aut in aliis ſuperioribus *viſceribus* ſtaſes derivari queant, quae ad *Hydropem* aut *Tabem*, aut ad alios graves morbos perquam facile perducant. Hac potiffima fortaſſe de cauſa Divinus Senex ſtatuit (158) quod a diuturnis ſanato *haemorrhoidibus*, ſi una non ſervatur, periculum eſt aquam inter cutem, vel tabem advenire. Sciſcitari itaque ſedulo ab *Hepaticis* hiſce Medici debent, anteaquam curationem praefidiis aliis inſtituant, num alias *haemorrhoidali* huic fluxui obnoxii fuerint, ut illum iterum promoveant, ſi ab aliquo tempore deſit: praefertim in *Plethoricis*. Animadvertendum hic tamen eſt, quod ſi a deficiente, aut praeproperè nimis ſuppreſſo *haemorrhoidali* fluxu, *Hydropes*, alioſve morbos in *Hepaticis* ſuboriri omni jure

(158) *Hippocr. Secl. 6. Aphor. 22.*

jure posse statuimus: haud unquam inficiabimur, fluxum eundem, dum modum, juxta affecti corporis specialem constitutionem, excedit, iisdem facilius morbis ansam praebere posse; quod experientia ipsa multoties evincitur. Nam (159) urgente postea diutius fluxu, pedes circa malleolos intumescunt, facies item & oculi, color illius fit luridus, ac plumbeus, spiritus arctius meat, & postremo in cachexiam, hydropem, & heceticam febrem fit transitus. Si haec vero ab immoderato illo fluxu in sanis ceteroquin antea Corporibus evenire comperiuntur, eo potiore profecto jure in Hepaticis contingent. Hinc merito doctissimus idem Hoffmannus ibidem sic statuit. *Exitialis haemorrhoidum excedentium eventus certius imminet, si tumor Hepatis, vel Lienis, Hypochondriorum inflammatio, cum Alvo adstrictiore, incipiens Cachexia & Hydrops, morbosam hanc sanguinis effusionem induxerunt. Si quidem timendum hinc est, quod adeo comprimantur a praeeistentibus hypochondriorum tumoribus superiores venae Portarum propagines, ut in inferioribus ejusdem tubulis praepeditus sanguinis pari ratione motus evadat, ipseque qua data porta ruens, per sedales venas copiose admodum profluat; unde priora mala ingravescent, obstructions incrementum, & obfirmantur &c.*

CXX. Non minorem utique exposcit indagem cruentus vomitus, qui malas Hepatis Lienisve affectio-

nes comitari aliquando solet, non secus ac de haemorrhoidali fluxu diximus. Vomitus hujuscemodi propria plerumque habet signa, quae Expertissimus Baglivius (160) sic recensuit. *Signa quando venit ex hypochondriis, potissimum Jecore, sunt palpitatio hypochondrii, dolor, ardor, tensio, signa obstructionum, color subflavus viridis in facie, aut reliquacuti, palpitatio caeliacae, aut umbilici. Vomunt sanguinem nigrum, non vero spumantem, motus sanguinis ab hypochondrio venientis manifesto percipitur, & sursum ascendere manu percipitur. Praeterea vomitum huic ut plurimum praecedunt anxietates maximae & animi defectus, ob nimiam vasorum circa Ventriculum distensionem, a turgescente ibidem, & mox effluxuro sanguine, necessario suborientes. Cruenta haec excretio nunquam fausti prorsus ominis esse posse, ab omnibus creditur, praesertim si hippocratica spectetur sententia (161) Sanguis quidem supra qualiscunque fuerit malum. Minus infausi tamen praesagii, atque quandoque crisis loco in Hepaticis haberi merito potest, si de Plethoricis agatur Corporibus, in iis maxime, qui sedentariam ut plurimum degunt vitam, optimisque cibis, meracioribusque vinis assueti sunt; eoque magis si consuetae desint haemorrhoidales excretiones, vomitusque ille cruentus non affatim, non magna in copia, sed moderate, atque post diuturna*

(159) *Frider. Hoffm. tom. 4. part. 2. Sect. pr. cap. 4. n. 8. & 9.*

(160) *Baglivius de raris affect. Jecoris.*

(161) *Hippoc. Sect. 4. Aphor. 25.*

diturna intervalla tunc habeatur; cum vehementes animi praecesserint passiones, aut imminuta maxime quavis de causa perspiratio fuerit, unde sanguinis nimius aestus aut turgentia emergat. In hisce enim circumstantiis timendum magis esset ab interna vasorum disruptione, & effusione sanguinis in affectis caeteroquin *Hypochondriis*, quam a vomitu illo cruento, dummodo cum moderamine fieret; atque tunc adstringentia statim adhibere nefas esset, maximeque periculosum; cum attemperantia quidem, nimiosque sanguinis aestus sedantia potiore jure conveniant; id quod eo magis attendendum est, dum vomitus iste deficientium menstrualium purgationum vices quoquo modo gerere cognoscitur. Non absimili ratioe cinio fausti utique ominis (si antedictae praeverint circumstantiae) haberi potest in affectibus hisce *Hepatis Haemorrhagia larga ex nare dextra*, quam inter alia coctionis signa in *Hepatitis* indicat (162) Celeberrimus Boerhaavius. Attamen, si de diuturnis iisque maximis *Hepatis* obstructionibus agatur, a quibus *cacheeticus* proficiscatur habitus, ad *Hydropem* quam proxime tendens, viribusque destitutus sit Aegrotus: pessimum imo lethale adfert praesagium cruentus ille vomitus, quem

gravia sequuntur alia symptomata. Etenim, ut Praeclarissimi Hoffmanni verbis utar (163) *Si febris jungitur, si sanguis corruptus, graveolens & niger prodit, si ex magno & corrupto Liene, vel indurato Hepate proficiscitur, animique tandem jungitur defectio, summum adest periculum, & mortem proximam jam portendit. Longe gravius longeque certius est periculum, si, uti subinde accidit, vomitui cruento, nigra & pici similis eaque graveolens alvi dejectio jungitur. Haec enim subitum ut plurimum denuntiat interitum, ipsius Hippocratis testimonio, qui sub morbi nigri nomine hanc passionem describit. Siquidem tunc non Ventriculi tantum sed & Intestinarum vasa dehiscunt, copioseque nimis, atque pessimae indolis sanguinem eructant, qui acri vi sua continentibus membranas ubique irritat, mordet, atque ad lethalem inflammationem disponit.*

CXXI. Haec autem ea sunt, quae circa *Hepatis* praecipuos morbos proponere in praesens potui. Quod si alia in posterum mihi evenient observatu digna adeo, ut materiam hanc illustrare magis valeant, aut ab aliis mihi communicata sint: hisce ea libenter addam, dum subsequentes alias constitutiones pro assumpto meo describam.

SECTIO

(162) Boerhaav. *Apher. de cur. morb. n. 923.*(163) Frid. Hoffman. *tom. 4. part. 2. Sect. 1. cap. 3. n. 15. 16.*

SECTIO TERTIA

CAPUT PRIMUM

Constitutio Epidemica Annorum 1738. 1739. 1740.

CXXII.

Luvisio ut plurimum evadente, Coelo circa Autumnale Aequinoctium

praedicti anni 1737., atque Hyemale subsequens Solstitium (cum australis plerumque vigeret constitutio) brumales tunc raro, & leves admodum patiebamur rigores. *Anginae* ideo *lymphaticae*, *Pleuritidesque* ejusdem indolis, raro *sanguineae* Rusticos praecipue, & Plebejos tunc corripiebant, illosque maxime, qui Aeris injurias evitare minus poterant. Ast fausto per saepe eventu morbi isti solvebantur. Quamobrem pauci ex Civibus, aut Nobilibus infortunium hoc subibant, Senes excipiendo, illosque speciatim, qui *habituali*, ut ajunt, labe qualibet Pectoris aliunde detinebantur, unde facilius Austro dominante, Hyemis tempore, analogos hosce pati morbos saepe alias consueverant. In hisce autem nihil speciale observatu vere dignum, (praeter ea, quae in aliis constitutionibus nostris exarata fuisse sunt) attendere potuimus. Praeter hosce, appropinquante Hyemali Solstitio, illi solummodo aegrotabant, qui terque quaterque contu-

macioribus Tertianis, ope praesertim *febrifugi*, aut aliter solutis, correpti fuerant, quibus tunc denuo vexabantur. Mitiores tamen quam antea febres istae erant, nostraque methodo iterum edomatae posthac non amplius recrudescere videbantur.

CXXIII. Initio anni 1738. Constitutio Australis in Borealem commutari paulatim coepit, quae ad Vernale aequinoctium fere perduravit. Tunc temporis salubre Coeli temperie fruebamur, & pauci aegrotabant. Verum paulo post Vernale aequinoctium Australis iterum dominabatur constitutio, saepe cum nebulis, & pluviis: quare humidus maxime Aer erat, atque parum frigidus. Idcirco, Austro saeviente *Pleuritides* plurimae grassabantur, ac praesertim *sanguineae*, quae ut plurimum Plebejos corripiebant, aliosque etiam qui Pulmonum quavis speciali labe detinebantur. Hosce praecipue ideo tunc Pectoris morbis affici sic putabam, quia nova ipsis adnascebantur Pulmonum *tubercula*; quae postea, dum aut ad *suppurationem* tendebant, aut ad *resolutionem*, facilis judicatu magis, aut fausti ominis morbus erat. Hujuscemodi Aegrotos quamplurimos nosco ad Pulmonem

narem *Phthysim* a plurimis annis, absque praevia *Emphoe* tendentes, qui de *solitariis* hisce Pectoris doloribus circa spurias ut plurimum *Costas* ex alterutro latere saepissime con-
 queruntur, praesertim in ejusmodi Aëris temperie, tunc cum & tussi divexantur, una cum semiputridis falsis sputis, aliquando sanguine in-
 trinctis, accedente inordinata levi febre in vespertinis plerumque invalescente, quae, benignam *catarrhalem* aemulando, ad breve tempus pro-
 tracta, congrua *diaphoresi* omnimode solvitur, aut purulento excreatu, si *suppuratio* praecesserit. Posteaquam vero convaluerint, in analogam Coeli temperie, simile iterum in-
 fortunium facile subeunt, quare omnimode convalescere nunquam videntur. Etenim, dum Sani caeteroquin videntur, dolor ille *solitarius* ad *Costas* identidem ipsos excruciat, praecipue dum Aëris constitutio ex-
 templo commutatur Hyemis tempore, aut Vere; tametsi febre omnimode careant, eaque tantummodo absque ordine tunc corripiantur, dum morbus invalescit, gravioraque praedicta emergunt *symptomata*.
 Morbosae vicissitudines istae non equidem melius explicari meo iudicio possunt, quam ab ortis identidem in Pectore *tuberculis* illis, iisque modo per *suppurationem*, modo per *resolutionem* desinentibus, donec iterum pari dominante constitutione succrescant: id quod raro admodum Aestivo tempore evenire consuevit. In hisce vero timendum jure meritoque est, ne ob iteratas toties *recidivas* ulcus fordidum in Pulmoni-

bus efformetur, quod insuperabilis ideo *Phthysos* principium adferat. *Phthyses* ejusmodi illae sunt, quae tunc solummodo a Medicis agnosci satis solent, cum jam morbus ad summum quam proxime vergit, ideoque nullam prorsus admittit curationem. Ut plurimum enim prima & remota earundem semina, cum levia praeseferant *symptomata*, ad *catarrhalem* simplicium morborum classem vix reducuntur, & sperni turpiter solent; dum caeteroquin omnem sollicitamque Medici operam exoptulant, ut ejusmodi principis opportune prospiciendo, gravior morbi status avertatur. Ideo, dum Aegroti isti mihi traduntur curandi, frustra timere potius, quam temere sperare amsus, non tantum praesentibus *symptomatibus* obviam ire sedulo satago, verum etiam futura perscrutari a longe, iisque praemature prospicere. Quamobrem, dum *solitarii* illi supradescripti Pectoris dolores in allatis circumstantiis occurrebant, congruaque aderat *Tuberculum* suspicio, quae ad *resolutionem* tendere viderentur: totum plerumque Naturae ipsi negotium committebam. Vigente tamen febris sanguinis congruam emissionem non omittebam, eamque iterabam etiam in *Plethoricis* Corporibus. Copiosum usum calentium pectoralium potionum laudabam, non neglecta universali *perspiratione*, ad quam promovendam sedulo studere Aegrotos jubebam. Cum vero putrida, semiputrida, ut dicunt, sputa apparere inciperent, aliave ratione *Tuberculum* *suppurationem*

rationem agnoscerem: Balsamica statim una cum demulcentibus potionibus dictis, & vulnerariis usurpanda esse monui: idque fausto equidem eventu. Inter Balsamica semper *Balsamum de Copaiba* toties laudatum selegi, cujus admirabiles vires tum in hisce, tum in caeteris Pulmonum morbis, aliisque internis laesionibus, speciali dissertatione data opera quamprimum retexere in animo habeo, varios ejusdem usus indicando, & signa tutiora omnia, quae genuinum *Balsamum* hoc a fictitio, aut quavis arte adulterato distinguant: ad quod non Pharmacopola quilibet (uti audacter aliqui sibi praesumunt) sufficere equidem potest.

CXXIV. Sub Vergiliarum ortum, tunc cum varia pluviosaque erat Aeris temperies, parumque frigida, Tertianae spuriae febres grassari coeperunt, quae diuturniores erant, consuetisque *cardialgicis* passionibus carebant: unde *catarrhalium* naturam vix sapere videbantur. *Epicratica* Alvi purgatio, alias indicata, tuto illis opitulabatur ut plurimum, & facile. Illi vero qui *febrisfugo* sub finem Junii usi fuerant, *recidivas* plerumque patiebantur. Caeteroquin Julio sequente mense pauci aegrotarunt. Dum varia admodum, humidaque ac parum calida Aeris tempestas diu tunc dominabatur, perspiratio minor aequo evasit. Quapropter, ingruente affatim summo calore initio Julii, eoque ad finem usque Augusti fere indefinenter protracto; Ineunte Augusto plurimi gravesque grassabantur morbi, illi-

que maxime, qui a sanguinis nimia copia & aestu suboriri solent. Ejusmodi fuerunt *Haemorrhagiae Narium*, Acutae febres, *Pectoris sanguineae* variae *stases* cum Pulmonum *suppurationibus*, aliaeque hujusce indolis aegritudines, quae *Plethoricos* praecipue infestare facilius consuefcunt. Verum morbi isti raro tunc gravibus adeo *symptomatibus* stipabantur, ut ad interitum tenderent. Infausti contra exitus evaserunt ut plurimum *Variolae confluentes*, sic dictae, quae Puerulos tunc maxime *epidemico* more divexare coeperunt: *Variolae* istae illis speciatim lethales evadebant, in quibus cruda copiosaque diarrhoea saepe cruenta in summo morbi conflictu occurrebat. Paulo postea enim refrigerari undique videbatur Corpus, evanescebant depressae extemplo pustulae flavum tunc ichorem continentes; inde ex Naribus faucibusve sanguine effluente, Aegroti postmodum moriebantur. Inter hosce eos tutius faciliusque evasisse novi, qui simpliciore methodo curati fuerant. Si de succiplenis agebatur Corporibus, utilis admodum erat congrua sanguinis emissio, quae ante pustularum eruptionem celebrari merito debebat, non autem postea, cum tunc rationi minus consona evaderet, ideoque omnem mereri laudem haudquam posset. Praeterea optimum semper tutiusque consilium arbitratus fui, ipsi Naturae praecipuum opus committere, id solummodo animadvertendo, quod satis cooperti in lectulis decumberent Pueri, ne perspiratio quidquam cohiberetur:

tur: unde laxantes attemperantesque, & aliquando diaphoreticas, juxta variolarum progressum, portiones calide sumendas saepe ipsis indicabam. Interim, nisi Alvus diu adstricta penitus esset, a Clysteribus ipsis, eoque magis a *purgantibus* omnibus cavendum esse arbitrabar, ne providos Naturae motus perverterem: quod sicuti in acutis aliis, ita & in hisce specialiter morbis attendere praetermodum interest. Adstrictae vero Alvo lenientia tantum, cum moderamine usurpata, commode succurrebant. Secus, Alvo nimium fluente, una cum consuetis passionibus Ventriculi, aut torminibus ventris, mixtura *stomaticha* nostra toties commemorata open omnem adferebat. Hac autem methodo res mihi pro votis ut plurimum feliciter cessit: quod secus aliis evenit, qui multiplici tunc remedium selectu gaudebant. Tanquam inconcussam enim penes me semper erit, in hujuscemodi variolis, Medicos omittendo magis, excubiasque, ut dici solet, agendo tantum ad *symptomata* occurrentia edomanda, potiusquam aliter, vere utiles evadere posse; quidquid aliis oppositum sentiant, qui faustos aliquando Variolarum exitus observantes, id methodo propriae tribuunt. Verum cum materiam hanc fusius pertractare alias in animo habeam, reliqua circa haec ratiocinia nunc omittere fatius existimo. Satis pro nunc ideo sit indicare, quod Variolarum constitutio ista initio Augusti inchoata usque ad Hyemale Solstitium maxime in

Pueris grassata est, indeque non procul a Vernali Aequinoctio frequentis anni 1739. omnimode evanuit.

CXXV. Sub finem Augusti febres Tertianae perniciosae plurimae Juvenes praesertim atque Viros corripuerunt, quarum non paucae, gravioribus stipatae *symptomatibus* ad *Lypiriam* pronae erant. Nihilominus consuetae methodo nostrae facile auscultabant. Non procul ab Autumnali Aequinoctio, dum aestivus calor pene evanuerat, humida ac paululum frigida Aeris temperies successit, quae eadem prorsus permanfit usque ad Vergiliarum occasum, maxime quia pluviae saepe decidebant, ac plerumque Nebulis scatebat Aer. Verum tunc nulli fere grassabantur morbi, si variolas supra descriptas excipiamus, atque Tertianas febres, quibus ii praecipue laborabant, qui earundem *recidivas* passi multoties fuerant: iisque paulo postea Quartanae successerunt. Verum, cum de Tertianarum *recidivis* inciderit iterum sermo, praeter alia supra enarrata, animadvertendum hic merito esse existimo, ipsas toties illis etiam contigisse eodem tempore, quo *Chinae Chinae* usum omnimode nondum deseruerant, prout etiam alias observaveram. Hinc videre est quantum a veritate aberret quorundam Medentium scrupulosa nimis opinio, dum certo certius arbitrantur, ad avertendas magis Tertianarum *recidivas Chinae Chinae* usum ad diuturnum admodum tempus protrahendum esse, id quod, veluti inviolabile

bile praeceptum, sancitum penes ipsos esse, semper depraedicant, atque servari sedulo debere jubent. Mehercle, si diu protractus *Chinae* usus *recidivas* avertere tuto posset, istae equidem nunquam tunc contingerent, cum quispiam adhuc *febrifugum* assumit, atque caeteroquin congruam vitae rationem in omnibus adamussim servat. Quod cum secus eveniat, idque difficilius, quotiescunque juxta methodum nostram, dum febris *febrifugo* evincitur, ejusdem simul causa remediis aliis destruitur; rationi consonum esse protinus existimo, quod necessarium haudquaquam sit, diu adeo *China China* uti, ad praecavendas *recidivas*: dummodo, cum ratio morbi postulet, sufficiens illius dosi usurpetur. Quod autem ad *febrifugi* dosim spectat, multiplices adeo circumferri opiniones solent, ut quidpiam certi statui non posse videatur: maxime quia congrua habenda ratio est morbi, Aegrotorumque, tum & ipsius vis remedii; quod utique nostro hoc aevo minus efficax esse deprehenditur, quam transactis temporibus, quando *Peruvianus Cortex* genuinus magis ad nos transferri, citiusque atque in modica, admodum dosi agere solebat. Duas plerumque ego hujusce *febrifugi* uncias, atque ad summum tres necessarias esse pro edomanda febre, toties expertus fui. Easdem in minores alias plurimas doses subdivido, pro Aegroti tolerantia & morbi vi, eas primo saepius, vigente febre, mox rarius, ea devicta, assumendas esse statuens, identidem

postea nempe, ita ut decem aut duodecim saltem dierum intervallo tota dosi penitus absumatur; neque posthac ea amplius utendum esse existimo, donec iterum febris recrudescat: dummodo tamen ab iis omnibus abstineant Aegroti, quae morbi causam fovere, augere, aut expergefaceri valeant: eaque usurpentur sedulo, quae ipsam radicem destruant; prout tam in aliis, quam in hisce etiam constitutionibus nostris satis superque ostendimus. Nollem tamen hic, quempiam deducere, me ideo a frustraneo *Chinae* usu abhorrire, quia ex illis sim, qui putant, febris materiam in corpore ab ipsa figi, maximeque inde damna emergere facile posse. Hujusmodi enim sententiae nunquam acquievi, id solummodo ratus, quod molestia Aegrotis imminuatur, ut ea diutius quam par sit non utantur, dum hoc necessitas non postulat; Nam satis est praesidia alia non negligere.

CXXVI. Toto Novembri mense usque ad Hyemale Solstitium, mihi ingruente frigore, incolumes communiter vitam traduximus, dum Rustici tantum & Plebei, iique pauci etiam *catarrhalibus* variis morbis, acutisque Pectoris praecipue, detinebantur. Fausto aequo omine initium subsequens anni 1739. nobis evasit. Nulli enim tunc fere aderant morbi. Interea raro brumales rigores persensimus, cum varia ut plurimum, pluviosaque esset Aeris constitutio usque ad Vernale aequinoctium, quae etiam ad Vergiliarum ortum protracta fuit. Non-

nullas tunc *petechiales* febres, mali, ut, ajunt, moris in Nosocomio specialiter habuimus, Nobilesque & Cives caeteri prospera omnino valetudine fruebantur. Post Vergiliarum ortum immoderato affatim calore Aer ferbuit, cum raro pluvius madesceret tellus: nec absimilis fuit Aeris conditio usque ad Autumnale aequinoctium. Tunc *Synocchae* plurimae & *Ephemeræ* dominabantur, fausti quidem exitus, minorque admodum quam caeteris Annis fuit numerus *Tertianarum* febrium, quarum pleraeque spuriae erant, contumacesque, ac pluries recrudescentes; nullaeque ex hisce ad *Lypiriam* migrare visae sunt. Ab Autumnali aequinoctio ad Vergiliarum occasum pluviosum saepe fuit Coelum, ac paulo postea rigidior saevire bruma coepit, sereno Aere, qui iterum initio Decembris humidus maxime atque nebulosus fuit, decrescente frigore: unde temperata admodum Coeli constitutio usque ad Hyemale Solstitium evasit. Tunc temporis pauci ac nulli fere aegrotarunt, illique tantum, qui ab Aestivis recrudescentibus morbis detinebantur. Prope Hyemale Solstitium *Pleuritides* aliquae accesserunt, *Lymphaticae* praecipue simplices, atque *Lymphatico-biliofae*, istaeque in Rusticis atque Plebeis tantummodo ut plurimum saeviebant, dum plerique alii incolumem degere vitam visi sunt.

CXXVII. Ineunte Anno 1740. eodem modo *Pleuritides* aliquae grassabantur, quae utpote mitioris indolis consueta methodo nostra facile

evanescebant. Tunc aquilonia vere rigidaque admodum incoepit Coeli tempestas, quae usque ad Vernale aequinoctium indefinenter saeviens protracta est. Raro siquidem apparuerunt nubes, caeque tunc solum, cum Nivibus identidem obducebatur Tellus. Nihilo tamen secius pauci aegrotare visi sunt, ac dumtaxat Senes, quorum aliqui *Apoplexia* occubuerunt, aliqui *Arthriticos* dolores, aut *Rheumatismos* passi sunt. A Vernali aequinoctio ad Aestivum solstitium, humido saepe evadente aere, ac saepius flantibus aquilonaribus ventis, frigida sed moderata magis Coeli temperies invaluit. Junio mense *petechiales* nonnullae febres grassabantur in Plebeis praecipue & Rusticis, quae per Alvim solvebantur facile. Calor subcrevit paululum ineunte Julio, mitis vero, cum varium plerumque esset Coelum. Tunc *Synocchae* & *Ephemeræ* in Hominibus magis *plethoricis* haud magna in copia grassabantur, quae copioso sudore saepe evanescebant nec raro in *Tertianas* immutabantur. Mitis quoque fuit Aeris aestus Augusto mense, ideoque pauci aegrotabant, iique *Tertianis* spuriiis febribus detenti, quae in Rusticis maxime ad *Lypiriam* tendere non raro solebant. Alii qui Pectore caeteroquin laborabant, tunc acrius dolebant, praecipueque illi, qui ad *Phthysim* ab aliquo tempore vergebant, ut diximus n. 123. Calor autem eo magis magisque praeter ordinem invaluit Septembri mense, sereno saepissime reddito Coelo, totoque Autumno maximus fuit *Tertianarum*

tianarum febrium perniciosarum numerus, in Plebeis praesertim & Rusticis, quibus Nosocomium majus nostrum omnimode tunc repletum fuerat. Paulo post Autumnale aequinoctium frigidus paululum evasit Aer, atque in fine Octobris, dum rarius ingruebant nubes, saepiusque aquilonares efflabant Venti, frigus adauctum fuit, iterumque humidam habuimus Aeris tempestatem, minusque frigidam ineunte Novembri. Omnes fere tunc salubrem degebamus vitam; dum aliqui ab aestivis Tertianis *recidivi*, aut Quartanis vexabantur. Verum gravi afficiebantur molestia Juniores Sacrae Virgines plurimae, fervidis magis humoribus, nimiumque elasticis solidis praeter modum praeditae, quibus vehementes *hystericæ convulsiones*, variae indolis, saepe

saepius tunc occurrebant. Cur autem in hisce praesertim constitutionibus *hystericos* ejuscemodi morbos gravius illae frequentiusque patiantur, suo loco fusius alias demonstrabimus, dum istarum affectionum morem, causas, mirasque transmutationes (propter quas a Diabolo, dum aegrotant, obsessae, aut divinitus sanatae, dum convalescunt, facile nimis a quibusdam praedicantur) caeteraque ad haec spectantia data opera in speciali dissertatione proponemus. *Hystericæ* illae Juvenes graviter quoque eodem modo identidem laborarunt sequenti Decembri mense, dum ingruentes saepius nebulae, & pluviae frigidum humidumque reddiderunt Aerem. Caeterum tamen pauci aegrotarunt, inter quos alii *Pleuritide*, alii *Petecchialibus* febribus prehendebantur.

INDEX

Numeri Paragraphos denotant.

A

Abscessuum Hepatis suppuratio quibus signis dignoscenda n. 28. 52.

— Puris effusio in cavitatem Abdominis quomodo cognoscenda, & quos effectus praestet n. 28.

— Ad id specialis observatio in Sp. D. Juliano Vacchello. Ibid.

— Isti variis modis extra se produnt, qui dum secantur plerumque infausti evadunt ominis, & quare n. 62.

— Cur varii etiam exitus evadant n. 63.

— Qui a gravibus Capitis vulneribus proveniunt qua ratione fiant, tum & in Liene aut Pulmonibus n. 64.

— Adstringentia in Dysenteria, ab aliqujus visceris labe proveniente, caute usurpanda sunt, & saepe nocent n. 113. 115. 117.

— Albertinus ex Comment. Academ. Bononien. citat. n. 19.

— Amathystorum Operarii Cremonenses quibus morbis, & qua ratione obnoxii sint, & qua methodo cu-

randi n. 80.

— Apoplexiae binae observationes n. 7.

— Causa a sanguinis tunc nimia copia &c. Ibidem.

— Fiunt aliquando ob vasorum disruptionem n. 8.

— A praecordiis aliquando oriuntur, & quare. Ibidem.

— Si a nimia sanguinis copia, aut aestu fiant praecipua spes in emissione sanguinis, & spirituosae nocent. Ibidem.

— Quando spirituosae conveniant, & quare n. 9.

— Juvenibus, aut Senibus qua diversa ratione eveniant. Ibid.

— Contrariae aliquando causae n. 10.

B

Bianchi Jo: Baptista laudatus n. 29. & alibi pluries.

— Bilis quot morbos procreare potest n. 27.

— Acrior quae symptomata pariat, & quomodo Intestina ipsa corrodat, & sanguineos fluxus pariat n. 67. 75. 82. & alibi.

- *Moleculae quod commodi nobis praestent sanguinem dissolvendo &c. n. 73.*
- *Copia aut prava qualitate, aut utroque modo peccans quot morbos progignat n. 74. 75. 76. 77. 78. 79. &c.*
- *E folliculo Fellis transfudans Intestina irritat, & Colicas parit n. 77.*
- *Haec sive nimis copia abundans, sive acrior facta contumaces Hypochondriorum morbos progignit n. 83.*
- *Secretio quotuplici ratione in Hepate deficiat n. 94. 95. 96.*
- *Copiam, quae singulis diebus in sano Corpore secerni debeat, indicare tuto nemo potest. Ad hoc confert maxime peculiaris observatio solertissimi Tacconi n. 95.*
- *Secretionis congruae defectus quae mala adferat n. 97.*
- *Plus aequo crassa, viscida, aut tenax, quae symptomata excitet n. 101.*
- *Acrior ex se sola Dysenteriam cur producat n. 114.*

C

C *Alculi in Cysti fellea praeter spasmodicam tensionem dextri lateris, atque Corporis lassitudi-*

nem, dolorem Macronatae Cartilaginis excitant, & quare n. 40.

— *Icterus producant, & cutaneos morbos, aliosque plures n. 87.*

— *Ab ipsis aliquando icterus non fit n. 88.*

— *Istorum, tum & pori biliarii varia ratio, atque utrorumque differentia, & analysis n. 89.*

— *Varia eorum figura & numerus n. 90.*

— *Quae symptomata afferant, eorumque educio laxantibus potius, leviterque purgantibus, quam spirituosis [ut perperam a plurimis fit ad eliminandos Renum calculos] tutius obtineri potest. Ibidem.*

Capitis vulnera cur omnem praecipue Chirurghi solertiam exposcant, ne citius quam par sit cicatrizentur n. 64.

China China sine ulla quavis evacuatione Tertianas non vincit, multoque minus eorum causam n. 19. 20.

— *Post ejus usum unde recidiva timenda n. 21.*

— *Quomodo recidiva avertatur n. 20.*

— *Ejus usus laudatur n. 24.*

Absque

- *Absque purgantibus adhibita obstructionibus Viscerum saepe causam praebet n. 25. 26.*
- *Non tam facile praescribi debet in contumacioribus Tertianis, & quare n. 82.*
- *Ejusdem usus diu nimis protractus nihil prodest ad avertendas Tertianarum recidivas, maxime si de contumacioribus agatur n. 125.*
- *Ejus consueta-dosis, & propinandi ratio. Ibidem.*
- Chirurgi pravam Sanguinis Scorbuticum Virus accusant, dum externorum morborum haud faustae ipsis curationes evadunt n. 99.*
- *Caveant ne puris exitum ab externis ulceribus cito nimis prohibeant, cum hinc Dysenteriae ortum saepe habeant n. 113.*
- Choledochi ductus magna dilatatio n. 48.*
- Chronici, seu Polychronii Hepatis morbi qui sint n. 65.*
- *Alii sunt illi, qui inflammationes subsequuntur, ut Scirrhi. Ibidem.*
- *Isti ab intemperie ejusdem calida oborti, qui sint n. 72.*
- Clysteres in Dysenteria toties magis conveniunt, quoties inferiora laeduntur intestina n. 118.*
- Cogrossius Carolus Franciscus laudatus n. 85.*
- Colica biliosa n. 78.*
- *Ista aliquando oritur a Calculis cysticis, quibus educitis illa solvitur n. 90.*
- Constitutio Hyemalis anni 1737. n. 1. 2.*
- *Veris ejusdem anni inaequalis, cur nocua n. 5.*
- *Quae mala attulerit n. 6.*
- *Autumnalis, & aestiva anni 1737. n. 13. 14. 26.*
- *Epidemica annorum 1738. 1739. 1740. n. 122. 123. 124. 125. 126. 127.*
- Cristum varietates in morbis n. 12.*
- *Rationes variae a remediis. Ibidem.*
- Cruentae dejectiones cur aliquando Hepatis dissolvendis stasibus conferant, & aliquando non n. 71.*
- *Earundem alvi excretionum generalis idea n. 104.*
- *Ipsarum differentiae variae, variaeque rationes n. 105. 106. 107. 108. 109.*
- *Curatio varia n. 110. 111. 112.*
- Cystici tumores in Pulmonibus aliquando ad annos latent absque insigni valetudinis jaclura n. 48.*

- D**
- D**ysenteria venosa quatenam sit illa, quae a nimia sanguinis copia pendet, praesertim in Foeminis, & quomodo curari debeat n. 105.
- Hepatica quae sit, & qua ratione curanda n. 106.
- Ob vasorum laxitatem nimiam quae sit, & quam curationem expetat n. 107.
- Atrabilaria ejusque varietas, & curatio n. 108.
- Vera intestinalis n. 109.
- Cur haec specialibus anni temporibus eveniat juxta insensibilis perspirationis vices. Ibid.
- A sola sanguinis copia orta, quam curationem exposcat n. 111.
- Anoxia quavis sanguinis diathesi quibus remediis curari debeat n. 112.
- Haec familiaris est Scorbuticis, Mulieribus Hystericis, illisque, qui venerea lue detinentur, & quare. Ibidem.
- A labe alicujus partis suborta, quomodo distinguenda ab aliis sit, atque curanda n. 113.
- Haec Phthisicis, Hepaticis, & Lienosis &c. evenit. Ibidem.
- Solitaria, ut dicimus, quae ab

- intestinis solummodo proveniat absque ullo Hepatis, Lienisve vitio raro admodum contingit. Ibid.
- Lienosis saepe utilis evadit. Ibidem.
- Specialiter conveniens Hepaticis quotuplici ratione fiat, & qua methodo curanda n. 114.
- Istis proprie contingens quomodo explicanda sit, & quam curationem expetat. Ibidem.
- Acuta ab Hepatis apostemate quomodo fiat, & curetur n. 115.
- Modo fit cum febre, modo sine febre. Ibidem.
- Intempestive suppressa quae mala faciat. Ibidem.
- Animia bilis copia proveniens Emetico potius, quam purgante medicamento curatur n. 116.
- Tunc Ypecaquana cur admodum conveniat. Ibidem.
- Praeterea Tettucianae aquae, Clysteres, Mixtura Stomatica, aliaque hujuscemodi quomodo usurpanda sint. Ibidem.
- Ab internis abscessibus orta, qua ratione curari debeat n. 117.

E

- E**Rysipelae a tenuioribus humoribus suboriuntur, & si in nervis partibus consistant, cur rigorem

rem praeuium habeant n. 37.

Externi morbi qua ratione malam sanguinis constitutionem reddant n. 99.

———— Tunc quam nam curationem instituere debeat Medicus. Ibid.

———— Isti quoque viceversa ab internis viscerum laesionibus quomodo fiant n. 100.

F

Figuli & Pictores quos morbos patiantur n. 79. 80.

G

Gorter laudatus n. 96. & alibi.

H

Hecquet laudatus n. 18.

Heisterus Laurentius laudatus n. 64.

Haemorrhagia Narium quomodo Hepaticis conferat n. 120.

Haemorrhoidalis fluxus Hepaticis prodest: eo intempestive cessante saepe Hydrops succedit n. 119.

———— Si immoderatus tunc sit, quae mala adferat. Ibidem.

Hepatici Homines, seu Fecinosi qui dicantur n. 72.

———— Cur Haemorrhoidalis fluxus istis contingat n. 119.

———— Cur sanguis per Nares fluat, atque inordinate per Uterum. Ibidem.

———— Cruentus saepe vomitus contingit, & utilis est n. 120.

Hepatis morborum variatio, & differentia unde peti debeat n. 30. 31

———— Parenchyma sensu caret, & quare n. 34.

———— Stagnationes maximas saepe fert absque dolore. Ibidem.

———— Contumacissimi & varii morbi, ejusdemque variarum crifium & symptomatum in Rever. Matre Chiozza observatio, & felix curatio n. 50.

———— Istius moles sive ob Scirrhus, sive alia ratione quomodo summo pere augeatur n. 66.

———— Quae nam morbosa constitutio bilis secretionem congruam impediatur n. 95.

———— Hoc calidum aut frigidum esse, quomodo sano modo intelligi debeat n. 96.

———— Atheroma, Stheatoma, Melicerides tumor n. 101.

———— Hydatides, indeque Hydrops quare suboritur. Ibidem.

———— Scirrhus quibus signis cognoscitur, ac quotuplici ratione fiat n. 102.

———— Empyema quid sit n. 55.

Con-

- *Consensus cum Capite, & Ventriculo perpenditur n. 64.*
- Hepatis Phlegmones a stasibus sanguinis cur tam facile in Hepate fiant n. 32.*
- *Quomodo eveniant. Ibid.*
- *Eorum causa plerumque ab acriore bile, unde post tertianas perniciosas facile accidunt, & Aestivo, aut Autumnali praecipue tempore. Ibidem.*
- *Ipsorum externae, & internae causae familiares. Ibidem.*
- *Signa n. 33.*
- *Isti varios mole tumores, eosque diversimode collocatos adferunt, unde plus, minusve tactu percipiuntur n. 36.*
- *Tumor aliquando tactu nullo modo percipitur. Ibidem.*
- *Si non percipiatur tumor, tensio tamen aliqua emergit. Ibidem.*
- *Non eadem semper, atque aequè vehemens aliquando Tertiana febris tumores hosce comitari solet n. 37.*
- *Erysipelates Hepatis tumores ardens magis subsequitur febris. Ibi.*
- *Isti gravativum tantum dolorem plerumque afferunt, & aliquando tensivum, ratione ligamentorum, & membranae, qua Hepar obvolvitur n. 33.*
- *Cur dolorem saepe afferunt, qui usque ad Jugulum Humerosque propagatur, aliquando vero non n. 35.*
- *Dolores isti modo in dextera, modo in sinistra parte aliquando sunt, & quare. Ibidem.*
- *Quandoque etiam dolores ad stomachum, ad praecordia, atque ad mucronatam Cartilaginem extenduntur. Ibidem.*
- Hepatis inflammationes subsequuntur saepe tussis inanis, aut cibi fastidium, sitis, vomitus varii, & quare n. 38.*
- *Cur modo adstrictam nimis, modo nimis solutam reddant Alvim. Ibidem, & n. 39.*
- *Hisce cur succedat aliquando Icterus n. 39.*
- *Diversa afferunt signa sive in Gibba, sive in Cava ejusdem parte consistant n. 40.*
- *Quae Cavam partem occupant, cur stomachum maxime afficiant. Ibidem.*
- *Quae Gibbam, Dyaphragma in consensum trahunt, & quare n. 41.*
- *Cur aliquando tunc etiam Dyaphragma, ac proinde respiratio non laeditur. Ibidem.*
- *Tunc etiam aliquando*
fit

fit dolor Pleurítico similis: quomodo autem ab ipso differat. Ibid.

Subpositorum quandoque musculorum Abdominis, inflammationes Gibbae Hepatis partis Phlegmones simulant, & quae ratione ab ipsis distinguantur. Ibid.

Aliquando Gibbam partim, partim Cavam occupant, & quae signa tunc adferant. n. 42.

Solvuntur aut resolutione, aut suppuratione, aut in Scirrhum desinunt n. 43.

In ipsis resolutio primum quaerenda, & quibus remediis, & quando facilius obtineri possit n. 44.

Ad resolutionem conferunt praecipue purgantia, cum biliosae dejectiones saepe utiles evadant n. 45.

Pro optata resolutione Tettucianas aquas aliquando etiam poscunt, tum etiam Balsamica remedia n. 46.

In hisce quare sanguis ab Haemorrhoidalibus venis educatus utilis evadat n. 119.

Diversarum Crisum ratio. Nam Cava Hepatis inflammata pars per Intestina, Gibba vero per sudorem potissimum, & urinas crism habet n. 47. & 51.

Si intra folliculum coerceantur frustra Crises consueatas expectamus, & quare n. 48.

Folliculati isti tumores cur facilius Hepati contingant quod specialibus observationibus evincitur. Ibidem.

Hepar inflammatum gravius adfert periculum, quam Lien n. 51.

In Gibba magis, quam in Cava periculosum, & quare. Ibidem.

Hepatis suppurationis signa n. 28. 52

Hac facta quotuplici modo pus ab Hepate secedere possit n. 53.

In hisce quare, & quomodo nunc per biliarios ductus, nunc per venosus pus educatur n. 54.

Aliquando pus totum fere Hepatis parenchyma exedit. Ibidem.

Hoc dum a contento pure consumitur, quae symptomata afferat. Ibidem.

Quae curatio conveniat. Ibidem.

Sive haec suppuratio in Cava, sive in Gibba parte inferiore constiterit, pus facilius in Abdominis cavitatem effunditur n. 55.

Quae

- Quæ symptomata tunc eveniant, & quare. *Ibidem.*
- Tunc nulla salutis spes. *Ibidem.*
- Quæ Gibbam occupant, per venas ac proinde per Renes &c. quæ Cavam vero per Alvum expurgantur; aliquando etiam vice versa, & quare n. 56.
- Ex hisce aliquando pus ad Pulmones migrat. *Ibidem.*
- Quomodo faustam, vel infauſtam prognosim admittant pro ratione crisi n. 57.
- In hisce quæ curatio conveniat n. 58.
- Per vomitum etiam expurgantur, & quæ ratione n. 59.
- In Gibba parte, dum per venas pus assumitur, cur periculosa magis sint, & graviora adferant symptomata, & quæ curatio laudanda n. 60.
- Dum Peritonæo accrescunt, & tumorem extrinsecus excitant, quid faciendum n. 61.
- Hoffmannus Fridericus laudatus n. 77.
- Humorum stases quomodo a contrariis causis evenire possint n. 10.
- Hydrops siccus Hippocratis quomodo a bile oriri possit n. 79.
- Quas purgantia adhibenda in ipso sint. *Ibidem.*
- Quomodo ab Hepate procedat n. 83.
- Fit etiam ob aliorum viscerum labem haud læso Hepate. *Ibid.*
- Hypnotica quam caute usurpanda sint in Dysenteria a prava humorum diathesi suborta n. 112.

I

Icterus qua ratione ab amurcosa bile fiat n. 84.

————— Eiusdem symptomatum præcipuorum explicatio, & curatio. *Ibidem.*

————— Fit etiam ob nimiam bilis copiam. *Ibidem.*

————— Tum ab eiusdem nimio aestu n. 85.

————— Eiusdem specialis observatio n. 86.

————— Contumacior fit a Scirrho Hepatis, aut a Calculis n. 87.

Fecinosi qua de causa Morphea rubra, aliisque Cutis morbis facile laborent n. 100.

Intemperiei Hepatis calidæ, aut frigidæ sententia Veterum non spernenda, sed sano modo intelligenda est n. 72.

————— Calida quæ vere sit, & cur in ea bilis nimia copia discernatur n. 73. 74.

Hujusce

———— Hujusce signa n. 74.
 ————— Quos morbos plerumque excitet. Ibidem, & n. 75. 76. 77. 78. 79.

———— Ista laborantes quando curari debeant n. 91.

———— Ad hoc praecipue Rhabbarum confert, non autem Oleum Amygdalarum dulcium. Ibidem.

———— Haec cum frigida Ventriculi intemperie ex Veterum placito conjungitur; & quomodo hoc sano modo intelligi possit n. 92.

———— Cur hinc macies universi Corporis subsequatur. Ibid.

———— Quam caute hinc Curatio instituenda. Ibidem.

Intemperies frigida quaenam vere sit, & quomodo cognoscenda n. 93.

———— Quae mala passim procreet n. 101.

———— Quam caute, quibusve praesidiis curanda sit n. 103.

L

L Ac Dysenteriae saepe opem adfert n. 117.

Lancisius citatus n. 9.

Liene carere possunt animalia, nec ejusdem usus adhuc innotuit n. 11.

———— Hujusce cum Hepate commercium mutuum n. 97.

———— Male affectum quae mala ut plurimum procreet n. 98.

Lienosis sanguinis fluxus per Nares, aut per Haemorrhoides quare contingat n. 119.

———— Cur vomitus cruentus accidat n. 120.

M

M Archettus Petrus laudatus n. 64.

Mazzinus laudatus n. 93.

Mercuriale linimentum qua ratione nunc usurpetur n. 12.

Methodus curativa in Tertianis Febribus illa laudanda, quae naturae motibus magis conformis est n. 25.

———— Nulla damnanda ab eventibus tantum, ut vulgus solet. Ibid.

Morgagnus laudatus n. 93.

N

N Atura quid sit n. 11.

O

Observatio specialis in Illustriss. D. March. Rodeschino, intemperiei Hepatis frigidae pleraque

phoenomena ostendens, ubi bilis congestio in Cystico tumore ventriculi fundo adhaerente demonstratur n. 94.

Olei Amygdalarum dulcium minus cautus

cautus usus damnatur, & quare
n. 45.

———— *Hoc caute usurpandum*
est in quibuslibet morbis, & prae-
sertim in Tertianis Febribus n. 82.

———— *Non convenit in In-*
temperie Hepatis calida n. 91.

———— *Quando in Dysenteria*
opportunum sit n. 117.

P

DEl Papa Joseph laudatus n. 73
Pasquali Cajetanus Medicus
Florentinus laudatus n. 54.

Phthisim pulmonarem tertiana ali-
quando febris comitatur, nec raro
fere nulla n. 37.

———— *Haec a Tuberculis pro-*
genita non facile noscitur n. 123.

———— *Quaenam potior curatio tunc*
conveniat. Ibidem.

———— *In ista, quae specialis*
Dysenteria occurrat, & quare, ac
quomodo ea curanda sit n. 113.

Pleuritidis observatio in Nob. D.
March. Lauda n. 3.

———— *Progressus varii unde* n. 4.

———— *Crisis praecipua a sputis. Ibid.*

Plumbum insensas continet partes
n. 80.

Pulmonum tubercula inordinatam-
excitant febrim, aliquando etiam
nullam, & quare n. 49.

Pure in Hepate genito quid eveniat,
& quomodo symptomata imminu-
antur n. 53.

———— *Hujus ab Hepate prodeuntis*
bonae, aut malae conditiones n. 62.

———— *Cum Calculo ex Hepatis ab-*
scessu prodiens n. 61.

Purgatio aliquando necessaria in mor-
bis a cohibita perspiratione ortis
n. 11.

———— *Qua ratione tunc praescribi-*
tur. Ibidem.

———— *Congrua in Tertianis contu-*
macibus magis quam alia excre-
tio promovenda, sed caute n. 22.
23.

———— *Validior, quae damna adfe-*
rat n. 81.

———— *Mitior semper usurpanda est,*
& cum moderamine. Ibidem.

R

RAmazzinus laudatus n. 80.

Rhabarbarum quando in
tertianis contumacioribus usur-
pandum n. 16.

———— *Eo utentes juxta methodum*
nostram, non adeo facile aut sae-
pe recidivas patiebantur, & qua-
re. Ibidem.

Rancallius Franciscus laudatus n. 88.

S

S Cirrhi Hepatis plerumque a multiplicibus pravis stasibus fiunt n. 65

— Quae signa adferant n. 66.

— Quibus symptomatibus stipari soleant n. 67.

— Qua ratione iis opitulari debet Medicus n. 68.

— Adfertur specialis observatio in D. Jo: Bapt. Consalonerio n. 69.

— Ejusdem Cadaveris dissectio n. 70.

Scorbutica sanguinis diathesis indubite accusatur, & curatur in Lienosis Hominibus n. 98.

Spiritus volatiles ad educendos Renum Calculos inutiles, ac plerumque nocui evadunt n. 90.

T

T Acconi Cajetanus Bononiensis Professor laudatur n. 40. & alibi.

— Ejusdem solertia, & consilium commendatur in secundo Hepatis abscessu, eoq; feliciter curando. Ibi.

Tertianas febres Hepatis Lienisve obstructions subsequantur n. 14.

— Perniciosas rubicundae maculae cum pruritu in universa cute aliquando comitabantur &c. Ibid.

— Hae variis modis progredi solebant. Ibidem.

— Plerumque biliosis excretionibus evanescebant, nec raro absque China China. Ibidem.

— Eas China China evincere quando opus erat. Ibi. & n. 15.

— In hisce purgatio epicratica instituenda n. 16.

— Cur damnatur ab aliquibus ista purgatio epicratica. Ibidem, & n. 17.

— Istae aliquando Tormina ventris ob acrioris bilis aestum afferunt, & sanguinis fluxus, ac premitus &c. n. 56.

— Recidivae quo usque fieri consuescunt. Ibidem.

— Excretiones biliosae quae nam in hisce pro criticis habendae n. 17.

— Non solvuntur unquam absque congruis crisi- bus praecipue per Alvum n. 18.

— Istarum febrium methodi variae curativae unde enascantur n. 25.

— Exquisitae dum sponte evanescent, quisque propria remedia, & methodum suam laudat; id quod saepe & in spuriis evenit, dum alios condemnat. Ibid.

— Contumaciores dolores in auribus

ribus cum supputatione afferebant.

n. 26.

————— *Post iteratas recidivas inordinatae evadunt, tunc cum omnimode solvuntur. Ibidem.*

————— *Harum immediata causa a bile, mediata vero ab Hepate n. 27.*

————— *Hisce obnoxii facile morbos Hepatis patiuntur, & vice versa. Ibidem.*

————— *Eadem saepe adferunt symptomata, quae intemperiei Hepatis calidae propria sunt n. 82.*

————— *Tunc qua ratione epicratica purgatio conveniat, non autem usus Olei Amygdalarum dulcium aut Seminum Lini. Ibidem.*

————— *In hisce quare Dysenteria saepe succedat n. 114.*

————— *Tettucianae aquae interdum maxime dysenteriae opitulatur, & quomodo n. 116. 117.*

————— *Tubercula Hepatis varium inordinatumque cur efficiant morbum n. 63.*

————— *Plurima in Hepate progenita saepe Scirrhus pariunt n. 65.*

————— *Si fiant in Hepate, ut avertantur Scirrhi, quomodo curanda sint n. 68.*

————— *In Pulmonibus progenita varias, inordinatasque febres excitant n. 123.*

V

V *Ariolarum confluentium constitutio, quae anno 1738., & 1739. dominabatur, earundemque curatio Naturae magna ex parte commissa n. 124.*

Vini meracioris usus, cur Hepati noxius n. 100.

————— *Malvaticum Dysenteriae symptomatibus opitulatur n. 116.*

Ulcera sordida, quae Lienosis occurrunt, qua ratione a Chirurgis sint curanda n. 98.

————— *Ista, uti etiam pustulae, nec non externi alii morbi, qui ab interna causa suboriuntur, male externis remediis curantur n. 100.*

————— *Externa, aut Abscessus, cur dysenteriis specialibus saepe ansam praebent n. 113.*

————— *Intestinorum a Dysenteria provenientia, quam expetant curationem n. 117.*

Vomitus cruenti ab Hypochondriis venientis signa n. 120.

————— *Cur interdum Hepaticis utilis sit, atque alias maxime noceat. Ibi.*

Y

Y *Pecaquana cur conveniat, & quomodo operetur in Dysenteria licet ex Hippocrate biliosus vomitus tunc reprobetur n. 106.*

————— *Quando, & cur in Dysenteria biliosa praescribenda sit n. 116.*

PAULO VALCARENCO

PAULI VALCARENGHI

IN REGIA TICINENSI UNIVERSITAE PRIMARI
MEDICINAE THEORICAE PROFESSORIS,

Nec non Celeberrimae Bononiensis Academiae
Socii

DE VERA PRAXI

MEDICIS NECESSARIA, ET AEGROTIS UTILI
DISSERTATIO EPISTOLARIS
Ad Illustriss., Eruditissimumque Virum

CAJETANUM
PASQUALI

*In Celeberrima Pisana Academia olim Medicinae Theo-
ricae, nunc in Florentina Philosophiae Moralis
Professore Sapientissimum.*

PAULI VALCARINII
BENEVOLO LECTORI
MEDICINAE THEORICAE PROFESSORIS

AUCTOR S.

MEa interst maxime, B. L., quod, anteaquam Dissertationem hanc perlegas, tibi satis constet, me, non ut conviciis quempiam speciatim proscinderem, aut alicui expresse insultarem, eam conscripsisse. Etenim (*) ego neminem nomino. Quare irasci mihi nemo poterit, nisi qui ante de se voluerit confiteri. Illudere cuiquam, seu astute ludificari alienum a me penitus fuisse semper, atque futurum, nemo non intelliget, qui quomodo de me, rebusque omnibus meis egomet ipse sentiam, noverit. Nec enim mediocriter sentio. Equidem satis mihi superque est, quod omnes sciant, me Arti nostrae, pro Viribus meis, quoquo modo incumbere, ut nocere minus Aegrotis medendo, tum etiam cogitando ac scribendo minus alios decipere possim. Promissis namque me stare oportebat, ut PRAECLARISSIMI PASQUALI petitis satisfacerem: id quod ex sequenti Epistola, hisce data opera adjuncta, melius nosces. Vale.

[(*) Cicer. tom. 2. F. Orat. pro L. Manil. pag. m. 247. n. 35.

Illustrissimo Viro, Doctissimoque Medico
PAULO VALCARENGO

CAJETANUS PASQUALI S. D.

*A*ccepi libenter Literas Tuas; & praestantissimum Munus libri Tui Medicina Rationalis &c. Illis recreor, quod percipiam mei non oblitum suavissimum, doctissimumque Amicum: munere exulto; quod me dignum hoc munere judicas; atque adeo judicas, ut meam de illo sententiam quaeras. Paucis igitur (ut meus est mos, cum justas laudes Amicis praebeo) de praeclarissimo opere me expediam. Integra est morborum, quos describis, eorumque Symptomatum historia: clare luculenterque deductae causae optimis & Physicis, & Anatomicis principiis: opportuna remedia. Quae universa & exactam doctrinam, & sagacitatem Tuam, Vir Illustriss. ostendunt. Ipse summopere laetor, quod Te videam in eandem ingressum viam, ut rem medicam in publicam utilitatem promoveas, quam, Hippocrate duce, aperuit Thomas Sydhenam. Mihi summopere arridet optima methodus, qua in varias classes Pleuritides redigis; cum id vulgare, & commune non sit apud Practicos quamplurimos, ignaros Praeceptorum Sydhenamii; qui in Praef. docet. Primo, expedit ut morbi omnes ad definitas ac certas species revocentur, eadem prorsus diligentia, ac acriceia, qua id factum videmus a Botanicis Scriptoribus in suis Phytologiis. Quippe reperiuntur morbi, qui sub eodem genere, ac nomenclatura redacti, ac quo ad nonnulla symptomata sibi invicem consimiles; tamen & natura inter se discreti diverfium etiam medicandi modum postulant &c. Saepius igitur cum Amico Nostro doctissimo Josepho Bertinio de Te mirifice loquutus sum; & singuli curabimus juvenes Medicos, qui Praxi nostris Auspiciis operam navant, librum Tuum & habere, & perlegere. Honesto & docto Viro haec satis superque sunt, quibus sententiam meam de opere depromo.

Verum de Dissertatione, de hodierno Medicinae statu, inscripta, quam Operi praemittis, quaedam habeo, quae pro Tua in me benevolentia, aperte proferam. Et quidem cum Medicina innitatur ratione & experientia, nosco quam verum sit, nil conferre disciplinas omnes curandis aegris; nisi notiones omnes & Chymicae, & Physicae, & Anatomicae; experientia duce, dirigantur. Tua igitur Dissertatio optima est ad evertendas, hypotheses; contra quas praeclarissimi Viri Medici scripserunt, & praecipue Baglivius in Impedimentis; & Frid. Hoffman. de damno ab hypothesebus; & Thomas Sydhenam in praef. qui in scribenda morborum historia seponendas hypotheses caute docet. Optima quoque Tua Dissertatio contra audaces Juvenes, qui statim ac ab Academiis affatim divites omnibus disciplinis exierunt, nullo experientissimo, ac diligentissimo Viro duce curandos aegros sibi assumunt. Haud etenim praeclarissima studia, & praestantissimae laudes ingenii Tui unquam Tibi concessissent Physicas, Chymicas, & Anatomicas institutiones contemnere; quod clare profiteris pag. XVI. hisce verbis. Attamen nemo hic unquam credat, me tam cocco mentis criterio ductum esse, ut Physiologicas Sagaciores speculationes a Chymica, Anatomie, & Philolophia, Mathefi famulante petitas, e penu Medico ablegandas esse

stulte contentam ; tamquam vanas ; atque ad aegrotantium salutem , ipsiusque Artis decus , & augmentum nil penitus conferentes &c. *Verum quaedam alia perlego , quibus arreptis ignorantes Viri Medici , & empyrici nimium exultabunt . Ex. caus. pag. VIII. Nemo sanae mentis inficiabitur , credo , tum praesente , tum elapso saeculo maximis , plurimisque cognitionibus partim a Chymia , ab Anatome partim , partim a Mechanica , & saniore Physica ; nec non ab experientia etiam ipsa mutuatis Medicinam locupletatam quammaxime fuisse . Haec autem omnia magis eruditum quidem , atque aliquantisper magis expertum Medicum reddunt , sed non omnimode scientem ; quinimmo paulo magis curationibus idoneum . Et pag. IX. Quid inde ? Pulcherrima haec omnia instructum quidem magis Medicum reddunt , atque optime eruditum ; sed paulo magis aegrotantibus proficuum ; nisi potissima etiam a solidiore praxi adminicula defumantur . Et alia quaedam quae habes pag. XV. Hinc certe docti Viri haud oscitantes non allucinantur ; at empyrici , atque omnium rerum ignari quaecumque ad rem suam trahunt , rejectis contrariis ; ideoque iterum , iterumque repetunt illud Celsi , nec post rationem Medicinam fuisse inventam , sed post inventam Medicinam rationem esse quaesitam . Primi quidem hominum , qui Coelum & sidera contemplati sunt , nullas coelestium Corporum motus leges noverant , ex eorumque inconditis observationibus tandem Astronomia perfecta est . Prudens igitur , qui hac aetate , ut Astronomiam disceret , nulla praemissa institutione , Chaldaeorum more , sub Jove frigido Coelum conspiceret ? Vetera sunt haec nostra , non vero transacta tempora : Venerabiles Senes adolescentes nostri optimis instituti disciplinis ; non vero quotquot Senes Philosophos commemorat Laertius ; quorum scientia manca & debilis . Ipsi Dii Medici Mercurius , Osiris , & Isis , Apollo , & Aesculapius quid aliud (fortasse aliquid minus) atque Anonymus ille , quem audivimus per plateas quaestiones omnes , ut anonymum decebat , solventem ? Quod praestant aliquando & ipsi Viri Medici , cum foemineam auram captant , quamlibet quaestionem vel inanem verbis technicis solventes ; atque ita quaerentibus satisfaciunt ; licet proposita quaesitio vel neque solubilis , vel neque ab illis soluta sit ; verum technicis & sesquipedalibus verbis hujusmodi auditoribus imponunt . Quid igitur mirum , si Sapientes Viri quoscumque Medicos in Dissertatione Menckenii adscribunt . Qui mos solvendarum quaestionum ex tempore si ad exhilarandum animum instituat in Academiis , sagacitatem & eruditionem Doctorum Interpretum declarat . At qui se risu contineret , si virum , quem conspiceret hujusmodi nugis , & tricis implicitum , ostentantem illum se gravissimis Reipublicae negotiis agendis opportunum audiret ? Ita quidem neque ipse risu me abstinere , si gravem Virum Medicum saemellis & popello dignam cathedra proferret Dissertationem . Rideres & ipse , Vir doctissime , si conspiceres quemdam ex his agyrtis vestibis jam pene obsoletis jubam quatientem , qua faciem inhonesta cicatrice sordidam contegit , male terere tempus in triviiis & angyportis aniles popello fabellas explicantem de praxi Medica ; jactantemque se contemnere quascumque Medicas theorias , dum simul se Medicum practicum rationalem jactat . Ne igitur hujusmodi ferae bestiae ex optimo Scriptore , solertissimoque Viro Medico arma arripiant ; quibus propriam tueantur ignaviam ; quae requirantur ad optimam praxim discere , & ignavum pecus a tam praeclara atque utili disciplina arce . Quaero igitur abs Te , Vir doctissime , cum Tibi licuerit , ut futuro Operi , quod promittis , Dissertationem aliam praemittas , in qua pateat , quaenam optima Viro Medico Theoria requiratur , ut omnis tollatur agyrtis garrulitatis occasio . Etenim ut promoveantur artes & disciplinae , institutiones exordiri debent ab ultimis inventis . Me ama & vale , Amicis & rei Medicae necessarius ,*

Florentiae XV. Kal. Aprilis MDCCXXXIX.

Nvaluit adeo trita illa, a plerisque male intellecta, pessimeque explicata C. Celsi (1) sententia, quod ad Medicinam optime faciendam non intersit scire quid morbum faciat, sed quid tollat: ut plurimi, Theoricas quaslibet saniores doctrinas, etsi non chimaericis ratiociniis, sed iteratis saepe observationibus, iisque tutiore criterio selectis atque ponderatis innixas, pauci facientes, aut contemnentes penitus, Praxim tantummodo, eamque diuturnam Medicum quemlibet instruere ita posse pu-

tent, ut Aegrotis vere utilis evadat; id quod non tantum a vulgaribus Hominibus, verum etiam a Medentibus non paucis optime acceptum, plenoque ore prolatum semper & ubique fuisse constat. Hoc porro quantum sapientiorum Medicorum saepe famam obumbraverit, ejusdemque Artis dedecori contulerit, nemo satis unquam intelliget: dum par hinc sapientium & insipientium ratio plerumque habetur: eoque magis, dum istorum inscitia, stolido tantum canitiei candore decorata, quandoque praetermodum aestimatur, illis penitus neglectis ac saepe contemptis.

Quamobrem jure meritoque a me pluries petiisti, doctissime Pasquali, ut, de hisce fufius aliquando dataque opera differens, vulgarem illam opinionem solidis rationibus everterem, congruamque quibuslibet lucem adferrem, qua duce de Medicorum quorumcunque peritia judicare tutius & melius noscerent. Ea enim, quae in dissertatione alia transactis constitutionibus nostris praevia proposui, ut observationum maximam necessitatem pro Medicinae augmento comprobarem, tantum abest quod adversus opinionem illam satis esse Tibi visa fuerint, ut penes indoctos saltem congrua censerent aliquo modo possint, ad ipsam firmandam magis, atque melius latiusque evulgandam. Sane de hisce tunc speciatim agere supervacaneum atque abs re prorsus esse existimavi: tum quia nostro hoc aevō Theoricae saniores doctrinae, apud sapientiores Medicos magno in pretio habitae, sedulo a plerisque excoluntur: tum quia pro assumpto meo, Clinici praecipue Medici munus tunc gerens, observationum utilitatem maxime ostendere coactus eram; reliqua, quae ad Theoricas spectant, nota cuique satis superque putans. Cum itaque inter nos metipsos vetus usus intercedat, atque de re maximi momenti agatur, in hoc Tibi morem, pro viribus meis, gerere necessarium arbitratus fui; dummodo tamen absit, quod a propositis alias sententiis hic quidpiam recedam; cum

(1) C. Celsus in Praef.

has potius confirmare iterum, atque magis magisque explicare, in animo habeam.

Dixi enim tunc, iterumque hic aperte innuo, ex *Chymicis*, *Anatomicisque* inventis, *Philosophia* etiam, ope *Matheseos*, famulante, pulcherri-
mas ingeniosissimasque doctrinas *Rationali* quidem *Medicinae* magna ex parte accessisse, ipsam autem omnimode, & praecipue in iis, quae ad *Praxim* spectant, haudquaquam perfecisse: ad quod praecipuum ab aliis observationibus auxilium petendum esse, ibidem statui, atque pro certo semper habeo.

Etenim (2) *Si quis Philosophicis arduioribus doctrinis instructus, Sanioribus Theoriae Medicae documentis undecunque potitus esset, nihil autem, parumve saltem, de praectis cognitionibus sibi comparandis sollicitus fuisset: quamvis hinc Sapientibus loquendo, disputando, differendoque satisfacere potis esset: nullos tamen unquam morbos, nisi fortuito, curaret, quorum Symptomata, generalesque causae fuditus ipsi perspectae caeteroquin forent.* Aliud enim est morbi cujusvis specialia accidentia omnia mente tantummodo concipere, ejusdemque causas optimo quovis ratiocinio, pro libitu, inquirere atque explicare: aliud est morbum eundem penes Aegrotum ipsum sibi proponere, ut, perspectis individualibus tunc occurrentibus signis, veridicam ejusdem ideam tuto citoque assequamur, indeque peculiare investigando causas, ea seligamus remedia, quae non generalia, sed proposito morbo omnifariam accommodata vere esse censeantur; quod quidem quo magis interest, eo difficilius quoque sapientibus expertisque Medicis semper evadit. In hoc sane favet maxime atque adjuvat *vera praxis* iteratis multoties *observationibus* comparata: unde apposite admodum cum Cicerone ipso statuendum hic est (3) quod *nec Medici, nec Imperatores, quamvis Artis praecepta perceperunt, quidquam magna laude dignum, sine usu & exercitatione consequi possunt.*

Attamen, quum *observationes* veluti praecipuum tutiusque effectricis *Medicinae* instrumentum habendas esse arbitramur, *Theoricas* quoque cognitiones, quae verisimiles magis sint, ad hoc maxime conducere, neutiquam veremur asserere, ita tamen ut sibi vicissim auxilium praestent. Nos enim (4) *experientiam in omni arte magnum quid posse persuasi, speculationes tum per rationalem methodum, tum per rationalem indicationem inventas, ad ea quae ab ipsis de judicationis historia tradita sunt, apponimus, demonstrantes, qualem facultatem ad ambulandum utrumque crus exhibet, talem in Medicina experientiam & rationem habere.*

Ideo, ut ad propositum accedam, Tibique satisfaciam, Charissime Pasquali, inquirere primum diligenter oportet, quid nomine *Verae Praxis*

(2) *In alia Dissertat. pag. 15.*

(3) *Cicero lib. 1. de offic.*

(4) *Galenus de Compos. Pharm. secundum locos l. 8. c. 7.*

Praxis in Medicina intelligendum veniat, illius videlicet, quae *Medicis necessaria est, utilisque Aegrotis* evadit. Siquidem non omnes, qui *Praxim Medicam* se diu exercuisse jactitant, quid ipsa sibi vere postulet, atque ab ipsis expetat, fatis agnoscunt.

Nomine *Verae Praxis* Medici exercitationem illam intelligendam esse existimo, quae circa Aegrotos rationabiliter versatur, morborum nempe ideas & causas rite perscrutando, congruaque seligendo remedia, ut illis opportune opituletur: quibus & pars prognostica adjuncta sit. Ex iterata enim hujuscemodi exercitatione majores semper Medicus in dies acquirit cognitiones, quibus quo magis munitur, eo magis peritus, Aegrotisque utilis dici meretur.

Toto itaque Coelo turpiterque aberrant illi omnes, qui *Praxim Medicam* ex diuturno solum curationum plurium exercitio (quaecunque illae fuerint, methodice nempe utiliterque, an secus peractae) deducunt, adeo ut expertum magis habendum eum esse Medicum existiment, qui magis, quoquo modo medendo, insenuerit. Senes enim ejuscemodi Medici non raro *annosi juvenes* dici potius cum Vallesio possunt. (5) *Nam si quis, in excogitandis Sophismatis morborum, deposita cura, consenuit, omnium mortalium est ad hanc Artem inutilissimus. Est siquidem ille juvenis, quem non possis sperare fore aliquando seniore: quippe quem in senectute juvenem esse vides.*

Nihilominus penes Vulgus & Medicos etiam non paucos veluti inconcussum habetur, ex diuturno magis Medendi exercitio quolibet de Medentium peritia judicandum praecipue esse: ita ut, si oppositum asserere quispiam velit, aut arrogantis, aut malevoli invidique animi notas sibi adsciscere statim videatur. Etenim Vulgares Homines, cum aliquem diu *Medicinam* exercuisse, plurimosque ab ipso curatos Aegrotos convaluisse animadverterint, illum caeteris expertum magis esse, *veramque Praxim* consequutum fuisse unanimiter depraedicant, atque ab omnibus accersendum esse semper monent. Hoc vero eo certius autumant, quo saepius de arduioribus morbis, pessimamque eorum captui faciem praesferentibus actum sit, a quibus, cum evaserint Aegroti, ad summum attollitur seniorum illorum Medentium fama: si vero perierint (ob praeconceptum de iisdem indelebile iudicium) pessimo fortis fato, nec aliunde unquam hoc evenisse, pro certo habent. Tunc *opinio* magis quam *ratio* militat, unde malum utique falsumque de illis iudicium haberi debet, atque eo magis in errorem proclive, quo minus Vulgus ipse, morborum, de quibus agebatur, indoles atque mores perspectos habere adamussim poterat, ut *verè* nosceret, num ob Medicorum illorum operam, num sponte sua morbi illi fausto omine cessissent: aut infaustus eorum exitus illis potius

L 4

quam

(5) *Valles. Controvers. lib. 8. in Praef.*

quam fato adscribendus esset. Idcirco Vallesium de ipsis apposite admodum sic loquentem hic placet adducere. (6) *Accersiri enim illum ad laborantes mali moris morbis, aut ad illis morbis affectos, qui cum maximum specimen exhibeant, & omnes familiares sua magnitudine deterreant, tamen benigni sint: atque horum alterutrum magnatibus accidere, aut Plebeis: in casu est aut fortuna. Tamen haec aut illa remedia, hoc aut illo tempore circa Aegrotantis corpus agi, in Medici consilio est; qui nihilominus cum peccat, infortunatus dici solet a plerisque. Ego vero infortunatiorem dixerim ipsum Aegrotantem, cui contingit imperitus Medicus.*

Erronea ideo passim sunt Hominum ejuscemodi judicia, cum quibus non minus quam cum morborum saevitia colluctari debet Medicus, ut, cum Aegrotorum saluti consulit, decori suo etiam prudenter prospiciat. Optandum ipsi foret quod, quum ad curandos graviores morbos accersitus esset, qui caeteroquin faustum sortiri exitum possent, de Magnatibus ut plurimum ageretur, atque de illis maxime, qui (cum eorum dicta tanquam ex tripode prolata apud caeteros habeantur) Medentis famam ex felici eventu quaquaversus divulgantes, aliorum inde quoque applausus, atque existimationem accerferent; id quod satis est, ut quam brevi inter magis expertos ubicunque praedicetur, etiam si *annosus juvenis* sit, atque pessime suo munere fungatur. Quod si secus Medico eveniat, alioquin prudenter sapienterque agenti, famae suae jacturam illico faciet; praecipue si juvenis sit, tamen si satis expertus & doctus. Pessima idcirco sapientum Medicorum conditio est, quod ipsorum peritia fortuitis Aegritudinum eventibus commensuretur, eoque magis si de juvene agatur, atque nondum apud Vulgus satis aliunde cognito & penes Magnates commendato.

Haec tamen, aliaque hujuscemodi, quae *Pseudo-Medicis* indebitam conciliant famam, firmantque, simulque Saniorum saepe existimationem obumbrant, & aliquando delent, multo magis judicantibus indecora sunt, cum aperte eorundem ignorantiam ostendant, propter quam, nec quid vere Medica scientia postulet, nec quid pene nomen ipsum Medici sonet, animadvertere satis valent; atque ideo ab aetate plerumque, nulla habita doctrinae ratione, Medentium judicium eliciunt. Obstrepet autem quantum velit Vulgus; penes Sapientes in confesso semper erit, (7) *feri posse juvenem in Medicis praeceptis mente exercitissimum, & operibus exercitatum mediocriter, atque hac ratione Reipublicae, & docendo, & Medendo non inutilem: esse etiam eam senectutem, quae ad Medicinam expetitur, non in annorum numero, quem invitis plerumque solet offerre aetas ipsa, sed in Medicorum operum longo & multo usu.... Neque vero Senes quoscunque etiam exercitatos, putaverim in exercitiis praeferrere debere*

(6) Valles. *Controvers. lib. 8. in Praef.*

(7) Valles. *Controvers. lib. 8. in Praef.*

bere: nisi tales sint, ut exercitationem non tam terendo calceos, quam mentem exercendo comparaverint, quique per longam vitam non tantillum quidem fecerint, cuius rationem non fuerint prompti in spectatissimis Medicorum concursibus reddere.

Dum Juvenes in Medicis praeceptis mente exercitatissimos, & operibus exercitatos mediocriter, inuente Vallesio, cum Senibus illis Medicis comparamus, qui terendo potius calceos, quam mentem exercendo, plurimos, & innumeros etiam, si vis, Aegrotos diuturno tempore inviserint, ideoque inter Celebriores habeantur; eandem, Charissime Pasquali, me propemodum Tibi proponere quaestionem putaverim, ac si de Rustico quopiam ageretur, qui absque ullis Astronomiae principis, noctu quotidie per triginta aut quadraginta annos Sydera intueri consuevisset, indeque se adeo Astronomicis cognitionibus imbutum esse pro certo haberet, ut se longe magis in hisce versatum esse existimaret, quam juvenem illum, qui Coelestium quorumcunque Corporum motuam, ac proinde Theoriae Planetariae omnimode gnarus, duos tantummodo menses in Coelestibus contemplationibus attente consumpsisset. Mehercule quisnam, nisi demens, Rustico illi potius, quam juveni huic de Astronomicis doctrinis differenti unquam crederet?

Verum haec summopere favent proposito nostro, atque ad veram detegendam praxim pedetentim nos manuducunt, ut melius pateat, quoniam Medentes, post diuturnum Artis exercitium, experti vere, suoque muneri idonei censendi sint. At quia plurimae sunt Medicorum Sectae (illorum etiam, qui diuturno exercitio in Aegrotorum cubiculis mentem quoquo modo exercuerint, rationes quoque in spectatissimis Medicorum concursibus reddere soliti, aut se reddidisse putantes) atque de iisdem singillatim me agere, praesentis instituti ratio nec poscit, nec patitur: eas ad triplicem reducam Classem, quae Dissertationis huiusce ordinem praestabit.

Prima itaque Classis illorum sit, qui multiplicem observationum (si tamen in ipsis observationes vere dici debent) acervum, seu indigestam massam, mente potius quam scriptis sibi comparaverint, Anatomicis & Philosophicis doctrinis neglectis prorsus, aut vix e limine salutatis: praeteritos inter se quomocunque conferendo morbos; eorumdemque symptomata & exitus raptim pensitando; unde congruum se hinc nactos fuisse ratiocinium arbitrantur, quo duce de occurrentibus quibuslibet morbis Theorice, ut ajunt, & Practice differere valeant: ad genuinas nempe illorum ideas eruendas, atque causas indicandas, aptioraque seligenda & opportune adhibenda remedia, tum etiam ad prognosim rite instituendam; Quae omnia verae praxis fundamentum constituunt.

Secunda Classis illos indicat, qui Anatomicis atque Philosophicis cognitionibus

tionibus (nullo habito earum selectu) mediocriter imbuti, ad Medicinam accesserunt, in qua eo magis se profecisse tunc autumant, cum, posteaquam longo tempore sese exercuerint, Aegrotis adstanto, amplam discursus normam nacti sint, ut de quibuslibet ad Artem Medicam spectantibus diserte quoquo modo loqui possint, atque multiplices *observationes* data occasione depromere, quae quidem num vere tales fuerint, an ab ipsis proprio Marte praeconceptis ideis suis accomodatae, haud parum dubitandi locus superesse plerumque solet.

Tertia demum Sapientiorum profecto Medentium Sectam illam offert, quae universali plausu nostro hoc aevo dominatur, atque penes cordatiores Viros acceptissima est. Illos intelligo Medicos, qui saniori *Philosophiae*, accuratiorique *Anatomiae*, *Mechanica* dirigente, tanquam firmioribus fulcris inhaerentes, planam ad selectiores *observationes* viam sibi sternere satagunt: illisque apud Aegrotos congruo tempore collectis, optimam solidamque discursus rationem acquisiverint, ad dignoscendos quoslibet & curandos morbos: atque ad omnia quae Medico rationali & perito conveniunt, laudabiliter utiliterque peragenda.

Inter prioris Sectae asseclas adnumerari illos haudquaquam velim, qui *Circumforanei* potius, aut *Circulatores* dici merentur: illos nempe, qui absque ullo discursu, imo vana potius petulanti jactantia, *Polycresta* quaedam, ut nominant, remedia se habere dictitant, quorum adminiculo specialibus quibusvis morbis opem cito tutoque ferre se posse praesumunt; nihil caeteroquin attendita Aegrotorum constitutione, causarumque praegressarum nulla habita ratione. Hosce enim, ob diuturnum suorum remediorum usum, *Praxim Medicam* unquam exercuisse nemo quidem putaverit; cum neque Medici nomine insigniri vere queant. Istorum tamen maximus fuit, & semper erit numerus; praecipue cum quisque, ad Aegrotos accedens, congrua statim ipsis offerre se posse remedia certo certius putet, quae utilia etiam admodum fore depraedicat; unde Poeta sic merito cecinit:

Fingit se Medicum quisquis idiota, profanus

Judaeus, Monachus, Istrius, Tonsor, Anus.

Profecto hujuscemodi *Pseudo-Medentes*, etiamsi Medicina prorsus careant, cordatioribus saepe Medicis negocium facessere maxime solent, si apud Aegrotos ab ipsis deprehendantur. Hosce enim statim obtrudunt *Panaceas* suas, quarum somnias virtutes ad Sidera usque attollunt, optatamque laborantibus salutem summa inde cum audacia pollicentur. Quod si forte contingat, quod plures ex Sciolis Homini- bus illis simul ad eundem Aegrotum conveniant, atque sua quisque, licet maxime opposita, remedia proferat; vanis illico disputationibus ansa praebetur, exortisque aliquando maximis inde litigiis, affidentis Medici mens adeo divertitur, atque perturbatur, ut pro Aegroti le-
vamine,

vamine, quo se vertat omnino nesciat; idque eo magis, si Aegrotus ipse (quod haud raro evenit) inanibus illorum promissis potius, quam Medici praeceptis stare affectet. Mala haec consuetudo (quae transactis etiam saeculis, pro Aegrotorum damno, atque Medentium dedecore, vigere semper comperta est) eo pejus nostro hoc aevo Medicorum animos extorquere passim cognoscitur: quia illi, non contenti *pseudo-pharmaca* sua proponere, de rationum etiam momentis differere quomodocunque audent, totque ac tanta, tametsi ridicula prorsus, atque ad rem nil propemodum facientia, pleno ore ad nauseam usque eructant, ut cum Medicis ipsis concertare se posse arbitrentur. Mihi tamen mirum minime hoc est, imo aequum videtur, ut debitas Medici quidam poenas luant, insulsisque discursibus illis fatigentur, quibus ipsimet ansam toties praebuerunt: tunc nempe cum, de occurrentium morborum causis, atque remediorum viribus, nec non de aliis quae ad Aegrotos attinent, ab Adstantibus rogati, morem semper ipsis gerere studuerunt: eo quidem animo, ut officiosi supra alios viderentur, optatamque popularem auram sibi melius conciliarent. Hoc tamen alias agere Medicis nefas erat, tunc cum ipsi cogitabundi potius, pro Aegrotorum bono, quam loquaces videri affectabant, ac proinde *Ars ipsa muta* dici jure meritoque solebat.

Ad propositum ideo redeunt, ad primam Classem Medicos illos referendos esse arbitramur, qui rudi tantummodo *experientiae*, seu eorum, quae saepe numero, eodemque modo ipsis semper visa sunt, *observationi*, & memoriae inhaerere soliti sunt, ideoque veluti *Empirici* censentur; utpote qui *Philosophiae* & *Anatomiae* studiis carentes, aut illis parumper instructi, de morbis congruo disputare *ratiocinio* haudquaquam valent; licet ad hoc paratos semper se esse jactent. Ratiocinari enim priscis usque temporibus quoquo modo se posse ideo putabant *Empirici* ejuscemodi Medici, quia propriis *Theorematibus* innitebantur, quorum quadruplicem differentiam paucis sic exhibet Barchusen. (8) *Primi generis versari in iis, quae nunquam: secundi, quae plerumque: tertii, quae utrovis modo: quarti tandem, quae raro contingere soleant. Syndromen per eminentiam vocabant concursum eorum, quae ex longa observatione ita simul convenire comperta sunt, ut incipiant pariter, augeantur, vigeant, declinent, retrocedant. Hujuscemodi symptomatum conjunctionem congregationemque morbum nominabant: vel potius in dictorum symptomatum concursu naturam morbi ponebant.* De caeteris vero *Empiricorum* placitis differere supervacaneum hic arbitror, de quibus satis Galenus, optimeque postea Barchusen ipse verba fecit.

Ast miraberis forsan, Pasquale mi, quod, dum ego hodiernam Medicorum *Praxim* ad examen reducere hic Tecum intendo, *Empirico-*

viam

(8) *Joh. Conr. Barchusen de Medic. Orig. dissert. 10. n. 4.*

nam ejuscemodi sectam in medium proferam, ejus & nomen ipsum obsolevit adeo, contemptuique penes nostrates Medicos ita habetur, ut (9) dum alteri Medico, vel ob summam inter eos contentionem, vel ob invidentiam uberioris felicitiorisque praxeos Medicinae, ignominiam maculamve iniurere conantur, assolent eisdem appellare nomine Empirici; quasi vero tum huic maxime convicium facerent.

Viget adhuc (ut Tu ipse probe nosti) regnat adhuc, non contempta, imo specialibus saepe honoribus decorata, summisque plausibus apud non paucos excepta nostris etiam hisce temporibus Empirica Medicorum Secta; tametsi pessimo, nescio quo, fato, rationalis indedito nomine appellari consuescat. Verumtamen turpius errare, potioreque jure damnandos esse, crediderim recentiores quosdam, quam veteres Empiricos. Isti namque, pro instituto suo, rationem a Medicina exulare penitus debere, aperte statuerunt: illi vero rationales dici affectant, licet caeteroquin ab eorundem discursibus non genuinas rationes, sed malefanas potius a veritate aberrationes elicere possimus.

Equidem rationales ne dici unquam poterunt nostro hoc aevo Medentes aliqui, quorum doctrina nihil aut parum admodum Philosophiae aut Anatomiae dogmatibus suffulcitur? Quorum Praxis plurimis quidem observationibus scatet, illis tamen, quas caeco mentis criterio, animoque praejudiciis orbatoparfecerunt, atque in unum absque ordine, mente tenus tantummodo redigerunt? Penes quos morborum cognitio manca adeo est, & imperfecta, ut saepe, quum de eorundem erudenda idea agitur, unam pro altera indicent, quadrata rotundis, ut adagio fertur, immiscentes? Quos maxime urget pompa multiplicis remedium, inter se multoties pugnantium, apparatus? Quibus denique ne nomen quidem Medici convenit? Siquidem plerique istorum (10) interrogati, unde nam principium inventionis suae sumpsissent, tantum abest, ut in demonstrabilia principia, & quae omnibus hominibus in confesso sint proferant, ut nec, quo sibi ipsis consona respondeant, inveniant: sed sursum ac deorsum Euripi more agantur, contraria quisque in progressu sermonis, quae ab initio statuerunt, afferentes. Hinc risum etiam movere facile possunt, dum, inter se hoc modo blaterando, inanes adeo proferunt saepe quaestiones, indeque inter ipsos tam ridiculae concertationes, & vanae exsurgunt, ut ipsis Virgilianum illud conveniat assertum:

(11) Hi motus animorum, atque haec certamina tanta,
Pulveris exigui jactu compressa quiescent.

Ejuscemodi porro Pseudo-Medicos (sive juvenes sint, sive senes: sive brevi, sive diuturno tempore res medicas gesserint, aut se gessisse sibi visi fuerint) nullo modo veram Medicinae Praxim exercuisse censendi

(9) Job. Conr. Barchusen de Medic. Orig. Dissert. 10. n. 9.

(10) Galen. lib. 1. Method. Medem. cap. 4. (11) Virgilius lib. 4. Georgic.

fendi sunt; cum ista iteratas selectas *observationes*, non Marte proprio, sed ratione congrua undecunque ponderatas, una cum perfecto Artis huiusce exercitio requirant: id quod praestare ipsi neutiquam valent, nec unquam poterunt. Quapropter (12) ipsi tanto inutiliores sunt iis, qui manus nullis Aegrotantibus admoverunt, quanto deterius est erroribus assuevisse, quam ab operibus abstinuisse prorsum. Sunt vero errantes peritissimi duplices Senes, cum ii aut prae ingenii ruditate, aut prae desidia, cum iuvenes adhuc nihil in studiis literarum profecissent, repente ad ipsa opera sese transfulerunt, quod ad consciam mentem attinet vorantes, caetera fidentes Artis Medicae conditioni, qua nihil, quod circa Aegrotantes erratum est, a Medicis exigit jus civile.

Dum Juvenes isti Medici, de quibus hic Auctor loquitur, absque congruis & sufficientibus studiis, repente atque inconsulto ad ipsa opera sese transferunt, non Aegrotorum tantum, sed etiam proprio damno id praestant. Hominum enim sic periculis discunt, de humano agentes corio, ac si de lateribus aut de vilibus magis aliis rebus negocium esset. Ast oh utinam sic saltem discerent! Etenim sperandum haudquam est, ut, qui indocti prorsus ad *Praxim* praemature nimis transeunt, innumera in Hominum perniciem errata committentes, progrediente aetate, aut etiam prope Senium experti aliquando evadant. Principiis quippe necessariis carent, quibus intima Naturae penetralia pervadere, morborumque causas perscrutari satis valeant, ad veritatem funditus assequendam. Quapropter errores erroribus in dies addunt, atque fallaciis mentem ita assuescunt, ut mille praepudiciis postea scaterere necessario debeant. Nihilominus, quod pejus est, a fortuitis morborum, faustis eventibus, eo meliores in dies fieri se posse Medicos pro certo habent, ideoque Sapientes calumniari non verentur, popularis aurae afflatu praetumidi. Mehercule huiuscemodi Medici ex illis esse mihi videntur, qui ante Galeni tempora (13) *solis sex mensibus, methodo (ut videbatur illis) comprehensura, docebantur*. Nil mirum itaque est, quod ipsi, posteaquam e limine tantum Medicinam salutaverint, atque plura vix Medica nomina, indigestosque discursus, & promiscua remedia tumultuarie, memoria potius quam intellectu acquisierint, quibus arrepta occasione, apud vulgus saltem, famam conciliare sibi ipsis queant: Praeceptores suos cane pejus & angue effugiunt, ne fortasse, si ipsos adire saepe, publiceque alloqui videantur, pro eorum Discipulis haberi adhuc possint: dum caeteroquin cum ipsis colluctare se posse praesumunt, eosdemque anteire omnibus artibus, turpiterque etiam satagunt: adeo lucrandi cupido eos premit. Quamobrem praesto eos semper habere suaserim Galeni illud monitum (14) *Quisquis plus divitiis, quam virtuti tribuit,*

(12) Valles. *controvers.* lib. 8. in Praef. (13) *Ide.m* *ibid.* lib. 1. in Praef.

(14) Galenus in lib. *Si quis optimus Medicus.*

luit, Artemque non de Homini- bus benemerendi, sed quaestus gratia petit, eum non licet Artis finem expetere. Quem si expetimus, ante ditescunt alii, quam nos ad id, quod habemus animo, perveniamus. Non enim simul possumus & pecuniam congerere, & Arti tam magnae operam dare: sed qui alterum vehementius appetat, alterum contemnat necesse est.

Isti ideo, illique omnes, qui absque necessariis Philosophicis Anatomicisque cognitionibus sese in Medicinam temerarie intrudunt, licet *Praxim Medicam* exercere audeant, quid sit *Vera Praxis* haudquaquam satis intelligunt, neque intelligere ipsis convenit, ut labores in Arte effugiant: ac proinde a vera medendi Arte penitus aberrant. Haec enim (15) duobus quasi cruribus incedit; *experientia & ratione*. Quae cum altero crurum deficit, non potest per media opera decurrere: sed multa omittens necessaria, transilit, ut quae uno cruri innituntur animalia. Cum vero alterum habet minus insigniter claudicat: & quod longius est, raptatur, quod curtum totam *Artem*, deprimit. Quare exoptatur merito is Medicus maxime, qui cum rationalis Artis peritia exercitationem in operibus conjungit.

Haec duo utique ea sunt, quae *Veram*, de qua loquimur, *Praxim* constituunt: *Artis* nempe *rationalis peritia*, atque *in operibus exercitatio*; dummodo tamen non *exercitatio rationem*, sed haec illam praecedat, & comitetur semper, in iis saltem, de quibus tutum haberi ratiocinium possit. Plurima namque *exercitatio Medico* occurrere in *Praxi* solent, quibus *experientia* tantum suffragatur, non autem *ratio*: cum revera oppositum tueri nullo modo liceat, nec quidem asserere. Nihilotamen secius in hisce quoque (quorum plura Medicinam facientibus passim contingunt) licet veritatem, ope *rationis*, quamproxime attingere neutiquam datum sit, ea tamen duce, prudens Medicus adeo dirigitur, ut, nota cum ignotis optime conferendo, eaque cum hisce per *analogiam*, ut dicimus, comparando, errare saltem minus cogitando medendoque discat. Porro hoc per saepe Medicis in *Praxi* contingit (16) *Est enim haec Ars conjecturalis, neque respondet ei plerumque non solum conjectura, sed etiam experientia*. Nec tantum in arduioribus quaestionibus Medici captum, praeter modum superantibus, verum etiam in obviis quibuslibet rebus, quae aut ad morborum ideas & causas, aut ad remediorum selectum, nec non ad genuinas eruendas indicationes spectant, optimo *ratiocinio* (quod a perfecta Medicinae universali scientia unice petendum est) uti oportet, non vero *opinione*, cui non pauci ut plurimum inhaerere, ideoque multoties errare gravius deprehenduntur. *Opinio* enim innumeris semper praedictis ansam praebet, atque praebabit in posterum, sicuti & in eisdem firmatur: quibus ideo dum quispiam pertinaciter insistit, eaque mordicus tuetur magis, multiplicibus erroribus in Aegrotorum damnum subji-

(15) *Valles. Controvers. lib. 8. in Praef.*

(16) *C. Celsus in Praef.*

subjicitur, sedulosque veritatis amatores opprimit, calumniis afficit, omniaque ab hisce recte gesta pro erroneis habenda esse audacter contendit, utpote qui in aliis blasphematur, quae nescit.

Hinc fit, quod a malefana Medicorum istiusmodi, qui *rationem* contemnunt, & *Rationales* infectantur, *opinionem*, turpissimum invidiae vitium originem trahere plerumque soleat, quod Cordatiorum Virorum famam per saepe laceffit. Hoc vero nunc etiam in Medicina dominatur adeo, & faevit, ut non immerito cum Vallesio innuendum illud sit, quod suis ipse temporibus effari non erubescerat. (17) *Dispeream, si quisquam est qui, audito Medici nomine, invidentissimi & gloriabundi hominis nomen non putet se audire. Usque adeo nonnullorum culpa ad omnes Medicos in omnium opinione translata est: ut probum quemque Virum & peritum Medicum, videam expetere, aut unumquemque ex se ipso judicari, aut sese ex Medicorum numero deleri. Precor illis, qui hanc infamiam in Artem transfundunt, bonam mentem & probos mores ut deposito odio, & sublata invidia, & contempta inani gloria, mittant aliis maledicere, & veritati soli avide incumbant: ut nihil dissimulent, quod sciant, ita nihil simulantes, neque vituperantes, quod ignorent. Attamen non hinc Sagaciores Medici, & veritatis strenui amatores, ob invidiorum ejuscemodi hominum opiniones, pessimaque dicteria, a recto *rationali* Artis tramite dimoveri unquam debent, quin imo Blaterones hosce penitus contemnere, dummodo satis conscientiae suae, & studendo & medendo, semper consulant. (18) *Quid enim stultius Homine verba metuente? Eleganter Demetrius noster solet dicere, eodem loco sibi esse voces imperitorum, quo Ventre redditos crepitus. Quid enim, inquit, mea refert, sursum illi, an deorsum sonent? Quanta dementia est vereri ne infameris ab infamibus.**

(19) *Non omnes terrent aurae, sonus excitat omnis suspensum;*

Scientia e contrario, quae (20) *scire facit* in omnibus, ideoque ad *veram Praxim* Medicum manuducit, non adeo erroribus obnoxia est; sive quo ad mores, sive quo ad *Artem*. Ad hanc enim quod spectat, optimam illa praestat Homini cum sani, tum aegrotantis cognitionem, cujus ope, dum *Oeconomiae* animalis vires quaslibet & actiones quamproxime Medicus intelligit, varios quoque earundem recessus a naturali statu, juxta affectarum partium diversam structuram & usus (unde morborum quorumcunque ratio emergit) tutius assequitur. Ejuscemodi cognitio sufficientem praesupponit scientiam *Physicam*, atque accuratorem *Anatomem*, quae binae simul, *Mechanica* coadjuvante, tutioris ratiocinii fundamentum constituunt: ut ex dicendis postea magis patebit.

Empi-

(17) *Valles. controvers. lib. 6. in Praef.*

(18) *Seneca epist. 91. ad Lucill. (19) Virgil. lib. 1. Aeneid.*

(20) *Hippocr. de Lege.*

Empiricorum sectae sodales, seu qui ad *Empiricos* saltem, ut diximus; propius accedunt, sententiam hanc, veluti cavillantis nimis Medici opinionem habere solent, certo certius putantes, absque *anatomicis physicisque* diligentioribus studiis, congruum a *solis observationibus* ratiocinium peti posse, quod recte tutoque Medicum quemlibet in *Praxi* dirigat.

Quanta *observationum* utilitas sit, & semper fuerit, ad Clinicum quemvis instruendum Medicum, omnibus compertum est, atque ego ipse satis in alia Dissertatione demonstravi. Verum non omnes *observationes* ad hoc sufficere possunt. Illae enim, quae ab inexpertis fiunt (ab illis nempe, qui erroribus & praejudiciis innumeris obrutam penitus mentem ad id intendunt) tantum abest ut referendis Naturae arcanis, abditioribusque morborum detegendis causis quidpiam conferant, ut haec omnia potius densiore caligine obvolvant, ideoque magis inexpertum Medicum reddant, quo magis ab illis se erudiri & dirigi tutius posse, perperam ipse arbitratur. Ejuscemodi Medicos praejudiciis atque fallaciis scatentes, nec satis *Anatome & Philosophia* edoctos, dum *observationibus* quibusvis prope Aegrotos incumbunt, assimilare illis soleo, qui male constructa perspicilla, eaque variis coloribus infecta gerant, quorum adminiculo in objecta quaelibet oculorum aciem intendere quaerant, ut ea melius videant, atque de eorundem affectionibus accuratius judicent. Istis quippe (si forte accidat, quod perspicilla eo modo constructa habeant, ut objectorum effigiem imminuant, augeantve, aut multiplicent, aliove quovis modo immutent) quomodo quispiam credat, si asserant, hoc aut illud objectum ab ipsis visum talis potius, quam alterius molis esse, aut figurae? Idem intellige de coloribus, qui varii ab ipsis deprehendantur, pro varia perspicillorum, quibus utuntur, tinctura. Si autem perspicilla, juxta *dioptrices* leges, adeo laevigata, constructaque ex puriore Chrystallo habuerint, ut objecta in statu vere naturali ipsis repraesentent, iisque utantur, ut cernant: tunc utique illis credendum erit, si de visis judicare rebus, earundemque notitiam aliis praebere intendant: sicuti etiam, si nudo sanoque, nec non in omnibus optime valente oculo spectatae ab ipsis species proponantur. Idem propemodum de Medicis intelligendum est, quorum mens circa Aegrotos, caeteraque ad ipsos quomodolibet spectantia, versari debet, tanquam oculus circa externa alia intuenda objecta. Idcirco quo purior Medici mens erit, *Anatomicisque & Philosophicis* selectioribus cognitionibus veluti Solis purioribus splendidioribusque radiis, illustrata: eo melius tutiusque rerum quarumlibet veridicas ideas proprietatesque assequetur, aliisque communicare poterit. Absque *Philosophia* vero & *Anatomia*, male disposita mens Medici erit, atque pari proportione male res Medicas quaslibet attendet, pessimeque de iisdem judicabit. Quod si praeterea praejudiciis variis atque fallaciis (sicuti & diversis coloribus perspicilla infici posse supposuimus) offuscata,

mens acrie; eo magis hallucinari debet Medicis, faciliusque proclivis in errores evadet, si de rebus Medicis differere, judicare, aut eas quomodolibet agere contenderit. Quamobrem ejuscemodi Medicorum *observationes* hoc modo *peractae*, *hallucinationes* dici potius merentur; quibus itaque ea fides praestanda erit, quae insomniis, aut chimae-ricis ebriorum vel delirantium ideis praebere consuevit. Quod si iisdem ipsi fidere ament, dum Medicinam faciunt: *veram* ne, an *falsam Praxim* exercere inde valeant, quilibet illico intelliget, atque Tu maxime, Doc-tissime Pasquali, utpote qui praepredicis nunquam assuetus, atque a pri-mis usque annis veritatis genuinus amator, tutiores semper cum ab *Ana-tome*, tum a *Philosophia*, *Mechanica* duce, ideas, & ratiocinationes expe-tere solitus fuisti, ut in Pisana Celeberrima Academia Medicinam lau-dabiliter edoceres, ibidemque *veram* exerceres *Praxim*, quam nunc Flo-rentiae summa cum laude profiteris.

A Te ideo discant *Pseudo-observatores* illi, quod ad Medicinam recte, & cum Sapientum laude faciendam, optime disposita mens, nullisque prae-judiciis foedata sit, oportet. Mentem ideo ad haec maxime disponit vera *Philosophia* cum diligentiore *Anatome*, ut diximus, conjuncta, qua-rum utraque sibi vicissim lumen praestat, eaeque simul junctae Medi-cum egregie illustrent & dirigunt, morum simul probitati (quae ad hanc Artem specialiter requiritur) conferendo. Profecto (21) *Si quis verus Medicus est, idem sit & veritatis, sit etiam temperantiae amicus. Illudque in-telligitur eundem esse methodi rationalis studiosum, ut morborum quot genera sint, speciesque cognoscat, utque in singulis illis quo pacto sumenda sit indicatio remedium intelligat, atque hac eadem methodo ipsam Corporis naturam doceretur, & quae ex primis constat elementis, quae tota inter se temperata sunt: & quae ex secundis composita est, quae & sensibilia sunt, & (ut eo nomine utar) simi-laria appellantur; & quae tandem ex partibus organicis expletur; quin etiam & quae utilitas ex omni harum partium genere, & quae actio animalibus est, ex illa eadem methodo cognoscimus: quandoquidem, & eas oportet non inexploratas negligere, sed demonstratione perceptas habere. Quid igitur? an aliquid jam res-tat, cum Medicus non Philosophus sit, is, inquam, Medicus, qui Arti operam Hippocrate dignam impendat? Unde paulo infra Auctor ipse sic animadver-tit. Certe nos primum studium debemus in *Philosophia* consumere, si veri Hip-pocratis aemuli esse volumus, quod si fecerimus, nihil impediet, quo minus eo meliores efficiamur, nedum similes, si cognitis iis, quae ab illo bene dicta sunt, caetera, quae Arti desunt, ipsi inveniamus: id quod tamen supra enarrati *Pseudo-observatores* Medici praestare nunquam poterunt.*

In immensum pene, praeter instituti hujusce normam, oratio procederet, si omnes recensere hic vellem rationes, Clariorumque Auctorum sententias, quibus satis superque probatur, maximam esse *Philosophiae*

M

necef-

(21) Galenus lib. si quis optimus Medicus.

necessitatem ad Medicinam recte faciendam. Hisce ideo supersedere satius arbitror, ut de *Anatomia* fusius loquamur. Probare siquidem oportet, quod *Empirici* ejusmodi, de quibus nunc agimus, Medici, nec morbos noscere, nec eos curare, nec eorum exitus praenoscere, absque *Anatomia*, cui *Philosophia* famuletur, possint; quod idem est ac dicere, ipsos veram *Praxim* nunquam exercere, quamvis circa Aegrotos diuturno admodum tempore versati fuerint, eorumque plurimos ab ipsis quoquo modo curatos evasisse noverint, propter quod apud *Vulgus* maximam existimationem adepti fuerint.

Equidem, ut de morborum investigatione loquamur: quam arduum, quam difficile evadat Medico cuilibet licet solertissimo, atque repetitis toties longo *Praxeos* curriculo *observationibus* satis edocto, tutum sibi asciscere iudicium, cujus ope non certe quidem, sed verisimiliter saltem, genuinas morborum ideas assequi possit, singulasque eorum causas adamussim perscrutari; Quilibet profecto satis cognoscet, qui *Artem* nostram magna ex parte *opinabilem*, & *conjecturalem* esse non ignoret. Porro si morbi omnes, aut fluidorum, aut solidorum, aut utrorumque (quod ut plurimum evenit) malam dispositionem supponunt, quam necessario subsequitur affectarum partium mala, aut incongrua actio, a qua, veluti veridica magis norma, individualis morbi ratio desumitur: nemo sane morborum unquam ideas assequetur, nisi fluidorum proprietates varias atque *diathesim*, partiumque solidarum quarumlibet structuram, positum, connexionemque cum aliis, atque tandem earum usum in statu sano adamussim prius cognoverit: Ad quae *Anatomia* praecipue, *Philosophia* dirigente, manuducit. Ille ideo tantummodo, qui (22) *Anatomes* peritus est, & *mechanicam* corporis bene callet, is utique aptissimus erit ad multas difficiles, & alias abstrusas res, quae in nobis sunt & contingunt explicandas. (23) Quapropter oportet illum, qui Aegritudines vult cognoscere occultas, ut *Anatomiae* notitiam adeptus sit, ad hoc ut per eam scientia substantiae cujuscunque membri acquiratur, si est carnosum, aut cujusmodi est ejus forma &c.

Si innumerabilem hic morborum omnium seriem recensere singillatim vellem, multos utique, ne dicam plerosque, ostendere possem tales esse, ut absque praevia partium *Anatomica* disquisitione adamussim distinguere nequeant: paucos autem, quorum genuinam ideam nuda tantum *experientia* assequatur. Hinc (ut alios omittam) dum Aegritudines illae Medici iudicio subjiciuntur, quae ab *organica* Cordis adnexorumque ipsi majorum vasorum speciali laesione dependent, eas profecto nemo *Anatomes* imperitus indicare proprie valet; maxime quia pleraque ipsi adnexa *symptomata*, aliis etiam plurimis communia evadere passim comperiuntur. Quamobrem saepe saepius hallucinari Medicos novimus,

qui

(22) *Frid. Hoffman Med. Rat. tom. 2. cap. 1. n. 14.*

(23) *Avisenna lib. 1. Fen. 2. Doctrin. 3. cap. 1.*

qui istiusmodi morborum accidentia minus aequo criterio ponderantes, *Hypochondriacam* potius, aut *Hystericam* affectionem accusant, cui cum specialibus remediis obviam ire tentent, *organicae* laesionis, ab ipsis neutiquam cognitae, incommoda graviora faciunt, praecipuamque causam magis augent & firmant; unde citius quam par est ad interitum Aegroti perducuntur: ut multoties observavimus. E contrario illi, qui *organicum* illud statim agnoverint vitium, etiamsi, ope optimi ratiocinii, congrua, ut ipsum tollant, remedia invenire nequeant; eas tamen in regimine victus regulas indicare norunt, quae ejusdem morbi augmentum saltem avertant; ideoque & caetera omittunt remedia, quae, utpote ad alios morbos spectantia, hunc augere magis magisque possunt.

Hoc verum esse magis etiam cognoscimus in Mulierum, & Virginum specialiter morbis, qui plerumque multiplicibus adeo & variis *symptomatibus* stipari consuescunt; ut, ni congruo ratiocinio ab *Anatomia* praecipue petito utamur, in errores adduci perquam facile possimus, dum eorundem ideam assequi tentamus. De *Protheiformibus* hisce Mulierum Aegritudinibus alias fusius agam in speciali libro, quem data opera conscribere in animo habeo, ut innumera evertam praejudicia, quibus in hujuscemodi curationibus plurimi perperam innituntur.

Et ut omnia paucis perstringam, verum semper est, quod (24) *Morbis* atque *eius causa interior* nostros plerumque *sensus effugiunt, nec in conspectum se dant: ex symptomatis tamen, ceu ex signis, innotescunt*. Hinc *Artis Medicae pars maxima opinabilis & conjecturalis est, cujus veritas non aliter quam argumentis atque signis illustratur*. Signa utplurimum *Praxis ipsa* exhibet: *argumenta vero absque ratione non habentur, ac proinde absque Physicis Anatomicisque praecipue cognitionibus non eruuntur*. (25) *Equidem nunquam ullum plane cognitum penitusque perspectum morbum esse putaverim, nisi compertum habeatur, & quasi oculis cernatur, quae in humano Corpore sedes primario laboret, quis in ea sit affectus praeter naturam, unde is processit*. Nec tantum ad internorum morborum essentiam & causas investigandas, optimum Medici ratiocinium illud requiritur, verum etiam quum de externis agitur; qui, utpote oculis ipsis immediate subjecti, facilius indagari esse ab omnibus existimantur. Utplurimum enim istorum origo (26) *fere ex interiore causa trahitur, cujus observatio atque curatio plane est Medica: imo etiam omnium, quae foris existunt atque geruntur rationem Medicus tenet, qui & Chirurgi opus dirigit, ut Medicus ratione, Chirurgus manuum usu & exercitatione praestet, & excellat*.

Nil ideo mirum esse potest, quod, dum pro arduioris alicujus morbi idea & causa investiganda, plurimi in consilium advocantur Medici,

M 2

discre-

(24) *Fernel. Pathol. lib. 2. cap. 8.* (25) *Idem de Part. morb. in Praef.*

(26) *Idem de extern. affect. in Praef.*

discrepantes adeo hinc inde emanent sententiae, quae acerrimis saepe contentionibus, in Artis maximum dedecus, ansam praebeant. Quamobrem ab hujuscemodi litigiis summopere turbantur & expavescunt Aegroti, dum propriae vitae jacturam reformidant, ipsamque Artem contemnunt, unde non immerito in propositum nostrum animadvertisse sic videtur Hippocrates. (27) *Proinde calumniam incurrit tota Ars apud vulgus adeo magnam, ut neque omnino medicinam esse putet.* Litigia haec a congrui ut plurimum ratiocinii defectu (nisi & malignantis Animi culpa id evenire contingat, ut multoties fit) derivantur: unde varii varia sentiunt, mordicusque adeo tuentur, ut oppositum cum aliis sentire penitus renuant. Etenim, si omnes illi, qui hac de causa simul convocantur Medici, congruis inhaerent principiis a *Philosophia & Anatomie* optime petitis: non ita facile, neque tam saepe contentiones illae exurgerent, neque de levibus adeo rebus ageretur; imo facile in unum reduci possent Medici, tametsi inter se discrepantes. Quod si ad haec etiam malae praeterea Medicorum aemulationes conferant, eo magis Artis decus, & eorundem fama prosternitur. Suis itaque & Artis rebus melius sane consulerent Medici, si, dum consilia inter se ineunt, non coram Aegrotis id facerent, sed secretum inter sese sermonem haberent, atque sic quilibet libere propriam sententiam in medium proferret, simulque rationum utrinque emanantium robur more *Philosophico* perpenderet, propriae non magis, quam alienae *opinionis* amator.

Non hinc tamen unquam inficiari auferim, complicatos saepe occurrere morbos, eosque multiplicibus adeo variisque *symptomatibus*, ut sagaciorum etiam Medicorum captum omnimode superent, ipsique ideo in errorem adducantur, dum eorundem ideas aut causas assignare contendunt. Quis vero tam audax, imo tam demens in Arte nostra reperiri unquam poterit, qui, (sive in hisce, sive in aliis, quae ad Medicinam faciendam quoquo modo pertinent) deceptum se nunquam fuisse, nec unquam decipi posse contendat? Medici enim saniores, qui veram Medicinae obtinent scientiam, satis ab Hippocrate ipso didicerunt, *difficile* admodum *judicium* plerumque evadere; quare, si unquam decipiantur, errores suos confiteri neutiquam erubescunt, secus ac alii faciunt, qui, quo magis expertos se esse praesumunt, eo saepius graviusque errare comperiuntur. Maxime ideo laudandi, & summopere aestimandi illi sunt Medici, qui, quum veridicam morbi cujuspiam ideam non attigerint, errorem suum confiteri potius, & praehabitam immutare sententiam amant, quam Aegrotum sibi commissum crudeliter perdere. (28) *A futuris se deceptum esse Hippocrates memoriae prodidit, more scilicet magnorum Virorum, & fiduciam magnarum rerum habentium; nam levia ingenia,*

(27) *Hippocr. de Vict. in acutis.*

(28) *Celsus lib. 8. cap. 4.*

nia, quia nihil habent, nihil sibi detrahunt. Magno ingenio, multaque nihilominus habituro convenit etiam simplex veri erroris confessio.

Quod si circa morborum ideas & causas facile decipi se posse norunt Sapientiores Medici, & revera non raro falluntur: quidnam potius jure dicendum de illis erit, qui absque congruis *Anatomiae & Physicae* cognitionibus, circa omnia, quae ad Aegrotos & morbos spectant, ratiocinari tuto & semper se posse audacter contendunt, ita ut quibuslibet indiscriminatim opem ferre opportune queant? Dicant autem quod velint! Frustra faustos quoslibet curationum suarum eventus, forti potius quam ipsis tribuendos, nobis obtrudent, ut imperitiam suam, vanis vulgi applausibus obtegant. Equidem semper cum Galeno ipsis reponam (29) quod *Anatomes imperiti similes sunt iis, qui, iter in lectica caeci faciunt, eoque vehementer errant.* Addam insuper, quod congrua hujuscemodi *Anatomes* scientia, quae satis eruditum, Aegrotisque vere utilem reddere Medicum valet, non a libris tantum, sed ab *Autopsia* ipsa, imo ex *Cadaverum* dissectione propriis manibus saepe peracta (quae quidem ad id melius confert) petenda est. Eam enim prorsus inter *Anatomicum* sola librorum lectura, circa ea, quae humanam machinam mirabiliter construunt, instructum, & alium frequenti *Cadaverum* dissectione, aut saltem sedula inspectione edoctum, differentiam intercedere semper existimavi, quam quilibet rudior e Populo assignaret inter eum, qui Regionem aliquam, aut Pagum, aut Urbem, ejusdemque positum, structuram &c. ex sola *Geographica Charta* raptim didicisset: & illum, qui data opera itinerando, loca illa adiisset, ibidemque praecipua omnia animadversione digna oculis ipsis diligenter attenderet. Quis autem illum aequae, ac istum, speciales illorum locorum proprietates agnovisse, atque callere optime putaverit? Nemo sane, nisi demens fuerit. Pari ideo hinc desumpto ratiocinio, statuendum merito est accuratam *Cadaverum* dissectionem, aut frequentem inspectionem saltem, non vero librorum, licet sedulam, lecturam tantum vere sufficere, ut admirandam totius Corporis, atque praecipuarum ejus partium structuram, singulasque magis obvias proprietates, prout Medico convenit, assequamur. (30) *Quicumque vult operum Naturae esse contemplator* (apposite Galenus monet) *non oportet eum anatomicis libris credere, sed propriis oculis aut ad nos accedere, aut cum aliquo eorum, qui nobiscum versati sunt, versari, aut ipsum per se diligenter exercitari Anatomicis manu obeundis.*

Ergo ne ideo Sapientes in Medicina, Aegrotisque vere utiles censerentur illi poterunt, qui tantum abest, quod sedulum atque frequens *Cadaverum* scrutamen, Medico necessarium esse arbitrentur, ut ab eo, veluti Chirurgis tantummodo committendo, omnimode abhorreant, illudque in aliis con-

M 3

demnent,

(29) Galenus *Class. 5. de Compos. Medic. lib. 3. cap. 2.*(30) *Idem Class. 1. de Usu part. lib. 2. cap. 3.*

dement, atque pro nihilo habendum esse, clam plerisque demonstrare quoquo modo fatagant. Hisce profecto illud merito convenire videtur, quod lepide contra Medicos *Mathesim* spernentes innuit Celeberrimus Bernoullius

(31) *Scilicet ut Vulpes, caudam quae amiserat, illa*

Ne pudibunda foret Symbate sola carens;

Vestrum, ait, o Sociae deponite inutile membrum.

Quommodo autem garruli ejuscemodi Blaterones, ingenio suo nimis fidentes, sola *anatomicarum* tabellarum evolutione tumultuarie etiam peracta, *Microcosmi* hujusce structuram perspectam satis se habere praesument, quo usque Cadaverum Exta quaeque oculis ipsis rimari saepe non quaerant? Quommodo idoneas & quidem necessarias sibi ipsis asciscant cognitiones, ut morbos quoslibet, eorumque immediatas internas causas agnoscant? Hisce namque praesidiis carentes nihil unquam laude dignum in Medicina praestabunt. (32) *Hanc Anatomicos in socordibus imperitiam* (sic animadvertit optime Sylvius) *hunc ejusdem in delicatulis neglectum, & in nasalibus contemptum consequuntur tam multifariae, tam a rei veritate alienae, tam Aegris saepe numero noxae de viscerum plerumque usu opiniones.* Unde & pessima Medendi methodus proficiscitur.

Verum enim vero, dum *Anatomiae & Philosophiae* necessitatem maximam in Medicina esse, ad genuinas morborum eruendas ideas & causas, demonstrare contendo; haud satis mirari unquam potero, quod saepe, (cum de abstrusis magis Aegritudinibus, abditioribusque earundem causis, & *symptomatibus* agitur) *Anatomicos* ignari, tanquam ex tripode, de illis omnibus loquantur, decernantque, & quidem absque ulla haesitantia, quae a Cordatoribus tunc semper laudatur: ideo de illis statim judicant, omniaque se intelligere & explicare posse innuunt. Id ipsum sic admirabatur Vallesius, dum dixit (33) *Mirum est quam facile, quam incunctanter vulgares Medici de causa valetudinis rogati, etiam si annua, aut etiam longior sit, respondeant, hinc hoc, illinc illud initium coepit. Certe facilius affirmant quae nesciunt, quam quae sciunt. Eruditi vero cunctanter, & multa rogantes ab Aegrotantibus, tandem respondent multo pauciora, quia sciunt judicium esse difficile.* Quo magis enim quispiam in Medicina necessariis cognitionibus, optimoque ratiocinio praestat, eo magis, de abditis morborum principiis judicando, errare se posse cognoscit. Perfecta siquidem rerum omnium ad hanc Artem spectantium contemplatio, innumera pene Eruditis obijcit, propter quae, ratiocinando, indoctos superare admodum valet: dum alia etiam emergunt, in quibus caute se gerere debere intelligit, ne de corio humano tam audacter absque ulla norma agatur.

Ast,

(31) *Michellot. de Separ. fluidor. in Praeloq.*

(32) *Sylv. de le Boë disput. Med. 5. n. 4.*

(33) *Valles. Com. in Aphor. 1. Hipp. sect. 1.*

Ast, ut paucis *Anatomiae* contemptores, aut in ea non satis peritos Medicos infectemur, demonstrando, ipsos eam *Verae Praxis* partem, quae ad dignoscendos morbos dirigit, neutiquam specialiter callere: satis erit sic cum Sylvio ratiocinari. (34) *Nemo unquam ex arte faciet Medicinam, qui functionum quarumvis laesarum causas proximas, & remotiores non cognoverit. Cognoscet illas nemo, qui partes, in quibus, & causas omnes, a quibus secundum naturam singulae functiones fiunt, non praecognoverit. Haec omnia praecognoscet nemo, qui Anatomes imperitus, ac proinde contemptor, ex sui alteriusve quantitatis etiam Hominis Cerebri figmentis corporis humani fabricam molitur, & negatur.*

Caeterum *Anatomes* osiores illi, invidia potius quam ratione ducti, (dum ipsius maximam necessitatem esse, ad abditarum magis Aegritudinum ideas & causas investigandas probare contendimus) fortasse cum Divino Sene sic nobis audacter objicient: (35) *de non apparentibus, & difficillimis Aegritudinibus plane opinio magis, quam ars ipsa iudicat. Quod passim Clinicis Medicis difficillimi occurrant morbi, iique variis adeo plurimisque stipati symptomatibus, ut de eorundem essentia iudicare, atque ipsorum causas agnoscere, arduum maxime ac pene impossibile evadat, nemo unquam ex Sapientioribus inficiabitur. Concedendum tamen merito erit, quod, si veritatem in hisce omnimode assequi nequeat expertus Medicus, Anatomia & Philosophia ac proinde optimo ratiocinio fretus; verisimiles tamen eorundem ideas obtinebit potius, quam alter, sola opinione, imo solis praeiudiciis a mala Praxi, licet diuturna, petitis innixus. Idcirco ille potius, quam iste saltem errare tunc minus poterit: quod utique maximum est in Medicina facienda, atque summopere Aegrotos interest. Ast quid plura? concedamus etiam illis, ut alias inuimus (36) *conjecturalem esse Medicinam, rationemque conjecturae talem esse, ut saepius aliquando responderit, interdum tamen nos fallat. (37) Quid ergo? an ideo anatomicus abjiciendus scalpellus? an omnibus Philosophorum valedicendum erit perquisitionibus, atque ad scepticos confugiendum, apud quos veritatem ullam unquam deprehendere desperantes, in molli otio vitam traducamus? Minime gentium. Etiam si enim post innumera dissecta Cadavera hoc unum cum Mortalium sapientissimo disceremus, nos nihil scire, exantlati tamen laboris poenitere nos non deberet. Equidem quamvis cuique compertum optime sit, quod ultimae differentiae nos latent, atque a Celeberrimo Boerhaavio doceamur (38) quod sanitatis natura & morborum in obscuro latet; illorum causae sunt imperscrutabiles: nemo quidem (nisi ille propriae igno-**

(34) Sylv. de le Boë Disput. Med. 5. n. 1. 2. 3.

(35) Hippocr. lib. 1. de Flat. cap. 2.

(36) Celsus cap. 6.

(37) Auctor. Biblioth. Anatom. ut refert Malpigh. in Sbaraleam.

(38) Boerhaav. Orat. de Stud. Hippoc.

rantiae sit amator) negabit, *anatomicas* doctrinas ita saltem Medicum instruere, ut congruum ratiocinium eo ipsum dirigat, quo intellectui humano pervenire concessum est: dum interea alii, non ratione, sed fortuna tantum favente, metam aliquando assequantur, sive potius assequutos se fuisse putabunt; praecipue si ex illis fuerint,

(39) *Qui omnia se simulant scire, nec quidquam sciunt.*

Attamen instabunt ipsi iterum, atque pro certo asserent, quod (tametsi quispiam Cadavera denatorum ex abditioribus morbis saepe saepius introspeciat, atque ipse diligenter dissecet) vix credibile sit, quod plerumque genuinam mortis causam agnoscat, aut saltem veram morbi primam originem inveniat: quod necessarium quidem fore videtur, ut, si idem alias evenerit morbus, ejusdem principia tuto indicare, iisdemque praemature & melius obstare valeat. Siquidem putant ipsi, quod progrediente morbo, eoque diu protracto, ab ipso aliae & aliae in dies suboriantur Aegritudines; dum ab unius partis laesione, alia subinde & alia laeditur: unde, aperto Cadavere, difficile admodum captu ipsis videtur, num pars haec, num illa primario affecta fuerit, & quonam vere primum affectu laboraverit: quod quidem non Mortui, sed Viventis tantum explorata viscera indicare tuto posse, sibi persuadent.

Mehercle qui idoneis carent cognitionibus, atque Cadaverum accuratioribus dissectionibus nunquam, aut raro admodum sese exercuerunt, dum Mortuorum Exta rimantur, plurimasque ex inspectis partibus laesas fuisse deprehendant, nihil certi eruere inde poterunt, ut praegressi morbi causam adamussim intelligant; ideoque concedendum erit supervacaneas prorsus ad hoc ipsis evasuras Cadaverum dissectiones; nisi, iisdem saepissime diligenterque incumbentes, veritatem inde depromere aliquando ipsi discant. Verumtamen illi, qui frequenter, qui sedulo, qui praesudicii omnimode carentes, denatorum labefactas partes intueri solent, praevio quidem praegressorum specialium *symptomatum*, atque quorumlibet antehabiti morbi permutationum, vicissitudinumque scrutamine: justo adeo pollere poterunt ratiocinio, ut ex inspectis laesis partibus hanc potius quam illam primum laborasse, certo certius asserere non vereantur: maxime quia mutuas quarumcunque partium communicationes multo antea perscrutati fuerunt. Hoc vero satis superque est, ut, quotiescunque de iisdem circumstantiis *symptomatibusque* alias agatur, praesto inde sit istorum Medicorum iudicium, quod Aegrotus ille eodem morbo detineatur.

Quid inde? repetent Adversarii. Ergo ne Clinicus Medicus, *Anatomes* quantum volueris peritus, atque in Cadaverum dissectionibus exercitatus saepissime, si quempiam deprehenderit morbo illo detentum, quo alium occubuisse novit, illum ab orci faucibus eripiet?

Sane

(39) *Terentius.*

Sane nimis postulant illi, qui sic loquuntur; ac si morbos quoslibet indiscriminatim a Sapientis Medico selectioribus omnibus cognitionibus praedito, depelli toties omnino posse contenderint, quoties eorum causa & origo in propatulo posita fuerit. Etenim nemo ignorat (40) quod *Aegroti omnes sanari non possunt: Medicus enim Deorum potentiam anteiret.* Verum enim vero, tametsi morbos ejusmodi, ab ipso perfecte & intime cognitos, evincere penitus ex dissectis Cadaveribus non didicerit: id saltem assequutum inde cum esse constat, quod Aegrotis minus nocere noverit. Ea nempe omittet, quae aut inutiles, illis frustra molestiam adferrent, ipsorum pecunias incassum disperdendo: aut nocuae, quae nempe alteram morbi causam respicientia, genuinae, aliis ignotae, opposita e directo erunt. Cognito ideo funditus ex dictis morbo, illa tantummodo remedia praescribet Medicus, quae *symptomatibus* gravioribus obviam ire saltem poterunt (si videlicet de insuperabili agatur morbo) congruam insuper statuens victus normam, quae perspectam ejusdem causam nec foveat, nec augeat, imo minus valentem reddat. Hocque illud unum est, quod ab experto Sapientis Medico expeti rationabiliter potest, tunc cum de *organicis* agitur morbis, quos utique praemature cognovisse, & illius decori, & Aegrotantium bono praetermodum confert.

Ex hisce ideo satis superque evincitur, quod *anatomicum* Cadaverum scrutamen, sicuti cognoscendis morbis opportunum & necessarium est, ita ad eorundem curationem pari ratione maxime praerequiritur, Clinicosque illos Medicos summopere instruit (41) qui, quod summum est in re Medica, contingere, & sibi comparare volunt: nempe quantum fieri potest, Corporis, & partium ejus praesentem sanitatem tueri, & morbos inde depellere. Quamobrem (ut Heisteri verbis utar) (42) *Medicos & Chirurgos, salva conscientia, Anatomie carere non posse, certum est, si Artem, quam profitentur, non in detrimentum generis humani, sed rite exercere cupiunt: nam quod Navis Gubernatori Pyxis nautica, sive acus magnetica, id his est notitia anatomica: quidquid etiam ignari, & malevoli quidam obzanniant, atque inutilissimae, ac divinae hujusce Artis opprobrium calumniari annitantur.*

Dum ego hic maximam Anatomiae utilitatem ad perfecte cognoscendos, tutoque curandos morbos commendo; hisce acquiescere prorsus renuunt illi omnes, qui specialibus illis cognitionibus carentes, cum Celso, ut initio inuimus, dicere semper solent, non ratiociniis, sed remediis Aegrotos curari, atque ad haec ideo potius attendendum sedulo & praecipue esse, depraedicant. (43) *Haec doctrina Medici Empirici, & haec propositio quotidie in Aedibus inculcata, quod scilicet solum incumbendum sit ad*

reme-

(40) *Aetius lib. 1. de Diut. Morb. curat. cap. 5.*

(41) *Ambros. Paraeus de Hum. Corp. Anatom. lib. 2. in Praef.*

(42) *Heist. Compend. Anatom. de Anatom. universa.*

(43) *Malpigh. Op. post. contra Sbaral.*

remedia, vulgaribus hominibus placet, sed Sapientes agnoscunt, praeter haec, Artis praecepta requiri, quibus uti possimus. Eiusmodi praecepta rationi innituntur; haec autem a Philosophicis & praesertim Anatomicis doctrinis, non autem a malefanis Pseudo-Medidorum opinionibus, aut a sola nuda Praxi proficiscitur. Hinc quippe emanat sanioris ratiocinii fundamentum, cui Medicus insistere debet, ut, perspecta occurrentium morborum speciali indole, simulque adhibitorum remediorum vi, ea prudenter feligat, quae in propositis circumstantiis consona magis censeantur. Sicuti enim quilibet facile intelligit (44) non sufficere Principi possidere ampla armamentaria, sed egere hominibus, qui in tractandis armis sint instructi, illisque bene utantur; Ita compertum etiam ipsi satis erit, non remediorum multitudinem, sed selectum praesertim ad Medicinam faciendam summo opere conferre. Huiusmodi selectus maximum Medicis quibuslibet negocium faciscit, illorumque summam prudentiam & peritiam praesupponit, ut non tantum morborum, sed Aegrotorum etiam individuales characteres rite perspectos habeant, non neglectis externis praegressis causis, sive eae ab anni temporum vicissitudinibus, sive a victus erroribus, sive a locorum ratione varia petenda sint: praeter alia quamplurima, quae adamussim perpendere, arrepta occasione qualibet, solent sagaciores Clinici Medentes, utpote qui ex Celso didicerunt: (45) differre quoque pro natura locorum genera Medicinae: & aliud esse Romae, aliud in Aegypto, aliud in Gallia. Quamobrem, dum (46) non eadem omnibus in similibus casibus opitulantur: merito Divinus ipse Senex admonet (47) quod inspicere oportet & regionem, & tempus, aetatem, & morbos, in quibus conveniat, aut non. Haec autem omnia inspiciet nemo, qui praedictis cognitionibus careat: unde statuendum omni jure erit (48) Neminem posse morbos commode curare, qui Corporis universi naturam non perspexerit; ut monet Galenus; unde ipse alibi statuit, oportere scire (49) complexionem, causas, & accidentia; quoniam qui ignorat haec, non est securus quin noceat plurimum, & pro majori parte; & si aliquando proderit, hoc erit ex fortuna.

Si haec ita se habent, quilibet cum doctissimo Verulamio existimabit, (50) Temerarium quidem esse, Empiricis Medicis valetudinis curam tradere, qui solent pauca quaedam Medicamenta, quae illis videntur panacea venditare, quorum fiducia nihil non audent tentare, cum tamen neque causas morborum, neque Aegrotorum habitus, neque symptomatum pericula, neque veram sanandi methodum calleant. Quapropter addendum hic etiam est cum Vallesio, quod maxime expedit (51) ut non quivis illotis manibus Medicam Artem ingredia-

(44) Malpigh. Op. post. contra Sbaral. (45) Celsus in Proaem.

(46) Idem ibidem (47) Hipp. Aph. 2. Sect. 1.

(48) Galenus Meth. Med. cap. 1. (49) Idem de Medic. Empiric.

(50) Bac. de Verulam. lib. 1. de augment. Scientiar.

(51) Valles. Com. in Aphor. 1. Hippoc. Sec. 1.

tur: neque, ut hodie fit, non sine magno omnium malo, Tonsores, Pharmacopolae, Amaetodi Chirurzi, quin & Veterinarii repente Medici fiant: sed illi solum, qui in aetate idonea, & cum ingenio mediocri priores Artes edocti sint.

Si qui unquam ex hisce in nobilissimam Artem nostram, absque idoneis cognitionibus, intrudere sese temere audent, id praecipue diligenter fatagunt, quod maximum sibi ipsis asciscant remediorum catalogum, eorundemque vires quoquo modo ediscant, seu potius memoriae teneant. Solicitos ideo passim eos videre contingit; dum (52) *Medicamenta ex aliorum chartis indistincte transcribunt, servantque sibi syngraphas serapiorum, & catapotiorum, & potionum, decoctorum, infusionum, infessoriorum, evaporatoriorum, Clysterium, pessulorum, & si quae sunt alia, quibus alii fuerint usi, a quibus ad eos per multorum manus syngraphae derivatae sint. Qui plurimas congeffit, is habetur peritissimus; & qui, si exigantur, potest plura Medicamenta, & (ut ita dicam) pluriformia tribuere, quae citius, & minus caute, plura nominat, neque speciei morbi, neque temperamenti Corporis curam habens.*

Usque adeo Vallesii etiam temporibus Mundus decipi amabat, ut falsis hisce Medicinae speciebus alliceretur: quod tamen nostro hoc aevo non ita facile eveniet, quum plerumque in ore Sapientum illa merito versari solet quaestio: *utrum melior & tutior Medicina sit, nullz uti Medicina: pro ut saepissime opportunum est.*

Verum tamen haud paucos nunc etiam invenies, qui, cum necessaria Medicarum rerum perfecta scientia careant, modo ex libris, modo ex *aliorum chartis* apud Pharmacopolas *syngraphas* plurimas exquirere consuefcunt. Et oh utinam ex Hippocrate saltem didicissent, quod (53) *temporum opportunitates curationum sunt animae; ita ut arreptis remediis uti congruo tempore noscerent. Equidem secus isti faciunt, atque (54) non tam tribuunt Aegrotantibus, quae ipsi debent, quam quae alii solent, atque ea ipsa, non ut alii solent..... usque adeo neque simplicium vires perpendunt, neque medicamentorum doses considerant, neque utendi opportunitatem, neque aliud quidquam. Nihilo tamen secius, si forte fortuna contingat, ut post ejuscemodi remediorum usum, aut aliorum etiam (quae proprio Marte constructui sibi illi jubent) Aegroti convalescant; laetantur admodum, atque gloriantur. Putant enim, imo pro certo habent, morbum feliciter ita cessisse, quia talia usurpata sunt remedia, non quia ex se morbus ita postulabat, ut sponte etiam sua solveretur, aut etiam alia methodo ad exitum citius perducere, & melius posset.*

Haec illa potissima ratio est, propter quam ut plurimum falluntur per saepe Medici, remediis nimium fidentes, & Vulgus ipse decipitur passim, dum Medicis quibuslibet indiscriminatim, absque praevio criterio, aut prudenti haesitatione credit. Ejuscemodi namque Medici, dummodo

(52) *Valles. Controver. lib. 9. in Praef.* (53) *Hippoc. Epist. ad Crate.*

(54) *Valles. ibidem.*

do Aegrotos sibi commissos, atque ab ipsis quomodocunque curatos, convalescere saepe videant: adeo sibi adblandiuntur, ut ne hilum quidem Sapientioribus Medicis invideant, quinimo ipsorum studia & labores penitus irrideant, eoque magis, si forte hisce infausto eventum curationes, tametsi laudabiliter & cum ratione peractae, evadant. Porro, si ex morborum eventibus tantum (quod saepissime vulgus solet) de Medicorum peritia judicandum esset, nemo ex ipsis laudari, aut condemnari merito posset. Omnibus enim alias fausta, alias infausta in hisce fors evadit, juxta grassantium morborum speciales characteres, sive bene, sive pessime curationes perficiantur, aut solo Naturae ipsius beneficio morbi solvantur. Optandum ideo cuilibet foret, quod ad eos saepius Aegrotos accerferetur, qui aut levius aegrotarent, aut, si graviter unquam, feliciter tamen evaderent: quod quidem satis superque esset, ut inter Celebriores penes vulgum haberetur, tametsi, ob turpem inscientiam suam, ne Medici quidem nomine dignus esset. (55) *Quare plerique Medici eadem, quae mali Gubernatores, in se admittere mihi videntur. Etenim illi, quum in tranquillitate gubernantes delinquant, non sunt manifesti; quum vero deprehenderit ipsos ventus magnus, & tempestas, palam jam conspicui sunt omnibus hominibus, quod ignorantia, & culpa erroris sui Navem perdiderint. Sic etiam mali & plurimi Medici, quum curant homines nihil grave patientes, in quos, si quis etiam maxime delinquat, nihil grave faciet. Sunt autem multi tales morbi, & multo saepius quam graves hominibus accidunt. In talibus sane delinquentes, non sunt manifesti idiotis Homini- bus. Ubi vero obtigerit magnus & fortis, & periculosus morbus, tunc ipsorum delicta, & ars omnibus in conspicuo sunt. Addam ego insuper, quod neque in levibus (ut cum Hippocrate innuimus) neque in gravioribus morbis, errata Medicorum ut plurimum deteguntur; in illis nempe, quia Aegroti convalescunt; in hisce autem, quia, tametsi mors subsequatur, hoc fato tribuitur, cum praeconceptae Medici cujuscumque existimationi detrudere quidquam nefas esse aliquando censeatur. Secus vero, si de probo quidem agatur Medico, atque in rebus Medicis omnifariam versato, caeteroquin tamen nondum satis cognito: in levibus morbis ejusdem curatio contemnitur, quum eorum sanationem Naturae ipsi tantum tribuendam esse existimant: in gravibus vero infausto omine cedentibus, eorum opera perperam inculpatur. Qua de re apposite admodum sic Hippocrates scripsit: (56) *In Arte Medica, quae recte sunt, plerumque quidem Hominum vulgus non admodum laudat, saepe vero Diis attribuit. At si in aliquo repugnans Natura eum, qui curaverit, interemerit, Numen praetermittens, Medicos incusat.**

Idcirco nil mirum ulli unquam esse poterit, quod vulgares Medici, iique nulla prorsus doctrina freti, curationum suarum, quibus fausta fors arrisit,

(55) Hippocr. de Veteri Medicina. (56) Idem epist. ad Democritum.

arrisit, applausus undique captantes, dicere omnibus soleant, quoslibet esse optimos Medicos, quorum Aegroti convalescunt, atque neminem interesse debere, num ab experto, sublimioribusque doctrinis, atque assiduis studiis versato Medico: num a minus docto curetur; dummodo optata potiri valetudine queat. Praeterea, cum audierint pluries, Artem Medicam opinabilem & conjecturalem esse, indeque Saniores etiam Medentes, cum judicando, tum agendo decipi posse; satis hinc propriae ignorantiae provisum esse autumant; ut, si unquam (quod saepius ipsis evenit) in errore deprehendantur, id aliis etiam aequae facile evenire posse ostendant. Ideo necessaria omittunt studia, de eo tantummodo maxime solliciti, quod auram popularem captare supra alios possint, illis utendo remediis, quae, ab aliis, ut diximus, obtinuerunt, quibus fidenter nimis indulgent, auctoritatem solum, non rationem quaerentes. Haud enim satis a Seneca edocti esse videntur, quod (57) *nihil magis praestandum est, quam ne Pecorum ritu sequamur antecedentium gregem, pergentes non qua eundum est, sed qua itur: quod potiore quidem jure in Medicina condemnari debet.*

Qua eundum est, illi solummodo agnoscunt, & tendere prudenter fatigunt, qui praedictis innixi cognitionibus, remedia ab aliis mutuari quidem, sed caute norunt, iisque opportune uti, juxta occurrentium morborum speciales characteres, atque Aegrotorum individuales temperies. Etenim haud semper cum obviis, facillimisque judicatu, aut curatu morbis colluctare debet Medicus. Siquidem (58) *si incidat morbi genus aliquod ignotum: non ideo tamen fore Medico de rebus cogitandum obscuris: sed eum protinus visurum, cui morbo id proximum sit: tentaturumque remedia similia illis, quae vicino malo saepe succurrerint, & per ejus similitudinem opem oblaturum.* Ut autem Medicus tuto tunc noscat, quod nova illa Aegritudo, aut quavis alia ratione difficilis admodum cognitu & curatu, cum uno potius quam cum altero morbo similitudinem habeat, & quaenam vere praesidia exposcat: quisnam hoc absque ratiocinio congruo praestari unquam posse arbitrabitur? (59) *Etenim, quibus sine ratiocinatione rudis dumtaxat experientia suffragatur, de iis quae raro eveniunt, experimenta habere non possunt: veluti eorum, quae saepe numero accidunt, facile meminerunt.*

Quod ob speciales Aeris constitutiones, aliasve quaslibet extrinsecas causas, peculiare quandoque suboriantur Epidemiae morborum: id ubique locorum fere quotannis accidere, cuique compertum est. Morbi ideo ejuscemodi statim ac grassari primo incipiunt, iique a variis complicatisque ut plurimum causis principium sortiuntur, multiplici ac diverso *symptomatum* comitatu ita procedunt, ut Sapientioribus expertisque magis Medicis difficile admodum captu evadat, quaenam illorum indoles sit,

aut

(57) Seneca de Vita Beata. (58) Celsus in Praef.

(59) Galenus de locis affectis lib. 5. cap. 7.

aut mos, aut quam praecipue in parte sedem potiore habent, & quibus remediis se evinci citius tutiusque permittere possint. Ideo illi qui caute, qui sapienter Medicinam facere solent, eo usque a magnis remediis abstinere, quo usque de praedictis omnibus certiores omnimode evadant. Interea Medico illi utilissimo praecepto inhaerentes: *dum non noveris morbum, dieta illum usque quo noveris; congruam solum victus normam seligunt, atque praescribunt, quae, si non omnimode ignoti adhuc morbi characteri conveniat, temperiei Aegroti proportionata esse censetur. Caeterum sic gravioribus symptomatibus succurrunt, illis tamen utentes remediis, quae laborantium molestiam quoquo modo auferant, nec potiore morbo ipsi ansam praebent. Insuper omnia diligenter observant; atque illa, quae in singulis Aegrotis, pro varia aetatis, temperiei, aut sexus ratione, diversimode evenire animadvertunt, inter se mutuo conferunt, crasium occurrentium faustas, infaustasve vices attentè pensitando: donec optata potiantur luce, quae & ignoti illius morbi indolem, causasque, & curandi simul tutiorem rem (quam postea utiliter sequantur) ipsis patefaciat.*

Haec quidem consona sunt iis, quae sic optime Hippocrates ipse praecipit. (60) *Inconstantes autem febres, usque dum constiterint sinere; cum vero constiterint, occurrere victu & curatione convenienti, secundum naturam habita consideratione.* Hanc sententiam, quum illustret Vallesius, sic effatur. (61) *Agendi aliquid, cum morbus ignoratur, haec sunt regulae. Uti communibus, & occurrere symptomatis, & in occasione prudenter tentare auxiliis curare, aut agnoscere: ita enim maxime Hippocratis sententiam observabis, ut prophis, aut quam minime laedas.* Atque haec illa est norma, cui adhaerere debent Medici, dum ignotis Aegritudinibus succurrendum est, ne a Vera Praxi quidquam deflectant.

Illi secus, quorum Praxis malesanae opinioni, non rationi congruae infisit, de novi occurrentis morbi investiganda idea nil prorsus solliciti, Marte proprio vulgaria statim seligunt atque praescribunt remedia, illa, quibus alias uti quomodocumque consueverunt: quibus ni morbus esset, ad alia transire penitus ignorant, maxime cum *syngrapharum* ipsis familiarium catalogum funditus everterint. Qui ideo sic se gerere tunc solent, num prodesse, num potiore jure nocere Aegrotis queant, penes Sapientes iudicium esto. Nihilotamen secius, si curationes ejusmodi, etsi ratione nulla peractae, annuente sorte, feliciter cedant, agentem Medicum Populus laudat, aliosque caeteroquin rationabiliter curantes, quibus haudquaquam fortuna arridet, ut Aegroti convalescant, vituperat maxime, atque veluti inexpertos habendos esse, publice profitetur.

Nec tantum in hisce morbis, quorum indoles haud cito sagacioribus Medicis manifestatur, verum etiam in aliis quibuslibet, ac praecipue in

Acutis

(60) Hippocr. de rat. Vict. in Acutis (61) Valles. com. ibidem.

Acutis de Medicorum peritia indiscriminatim atque perperam iudicat vulgus, propter quod Sapientiorum etiam saepe fama labefactatur & corrui. Etenim (62) ab hisce morbis moriuntur plures, quam ab aliis omnibus. Idiotae igitur non valde agnoscunt eos, qui in his differunt ab aliis, aliarumque magis curationum laudatores & vituperatores sunt. Deinde magnum signum hoc est, quod Populares ignorantissimi horum in his morbis sunt, utpote quae studio consequi oporteat. Qui enim Medici non sunt, Medici videntur esse, praecipue ob hos morbos: facile enim est nomina discere, quae consueverunt proferri apud ita Aegrotant. s. Profecto in acutorum praesertim morborum curationibus, si forte plurimi advocentur Medici, quorum alii optimo ratiocinio ab Anatomia maxime petito, alii opinione, seu potius indigesta mala Praxi utantur: tot & tam diversae utrinque emanant sententiae, circa morborum, de quibus agitur, ideas, causas, & remedia, ut merito cum Vallesio sic animadvertere oporteat. (63) Calumniam sane habet Ars tota nam apud Populares, ut videatur ne esse quidem Medicina, quia in acutissimis morbis tantopere differunt invicem Artifices, ut quae alius exhibet optima esse putans, haec existimet alius mala esse, & fere ob hoc Artem dicunt similem esse divinationi. Quia Divinatores eandem avem, siquidem sinistra sit, bonam esse existimant: si autem dextera, malam. Hinc innumera exsuscitantur litigia, quae tum Medicinae, tum Medicis dedecus procreant. Optandum idcirco esset, quod quotiescunque Medica (ut supra diximus) inire consilia oporteret, inter aequae Sapientes res agenda semper foret: inter eos nempe, qui optimis ratiociniis congruas sibi mutuo cognitiones suppeditarent, atque saniores animadversiones Aegrotorum bono omnifariam conferentes. Siquidem isti illi essent, (64) ex quorum communi consideratione res circa Aegrotantem inquirantur, & cognoscantur, & ita cooperatores fiant ad auxilii ferendi facultatem.

Quicumque ideo contentiosis ejuscemodi disputationibus, circa res Medicas, facilius ansam praebent, aliosque diceris opprimere contendunt, ut ipsorum sententias evertere omnimode possint: ex illis utique sunt, qui Veram Praxim nullo modo callent. (65) Hoc namque jure jurando affirmare (cum Divino Sene) audeam, Medicum ratione utentem, alterum nunquam invidiose calumniatum. Quamobrem in verba Magistri (ut adagio fertur) jurare plerumque illi solent, atque modo ab uno, modo ab altero Auctore (quem sibi pro Patrono specialiter eligerunt) remedia quoquo modo mutuuntur, eaque tamquam optima depraedicant, selectaque sibi illa auctoritate freti, nihil oppositum sentire quempiam posse, existimant. Ideoque quibuslibet solidioribus ratiociniis (cum ea non intelligant funditus) obsurdescunt: nec a praecōcepta opinione removeri ullo modo quaeunt. Praeterea nihil ultro cogitant, num, quae tunc
adsunt

(62) Valles. Com. ibidem in Praef. (63) Idem ibidem.

(64) Hippoc. lib. de praecip. (65) Hippoc. ibidem.

adsunt circumstantiae, eae vere sint, in quibus Auctor ille ejuscemodi remedium usurpandum esse monuerit, & num id cum ratione fecerit.

Verum illi, qui rationibus magis tutis congruo modo inhaerent, atque in aliorum sententias aut praecepta *jurare* caeca mente renuunt; Clariore Auctores omnes, singulasque eorum magis certas, aut vero magis similes animadversiones maximi faciunt, & eos arrepta occasione indiscriminatim consulere amant, neque uni potius, quam alteri absque ratione credunt. (66) *Cur enim potius aliquis Hippocrati credat quam Herophilo? cur huic potius, quam Asclepiadi? si rationes sequi velit, omnium posse videri non improbabiles; si curationes, ab omnibus his Aegros perductos esse ad sanitatem; Itaque neque disputationi, neque auctoritati cujusquam fidem derogari oportuisse.* Attamen, quum Sapientes Medici cordatioribus Scriptoribus omnibus fidem praestant, non ita se illis emancipatos esse permittunt, ut, & congruo ratiocinio, iteratisque observationibus eorum dicta ponderando, ea seligere opportune remedia nequeant, quae rationi tunc magis consona vere sint: aut ea abjicere, aut mutare in melius, si oporteat. Siquidem expedit (67) *in tota Arte mentem adhibere: etenim quaecunque opera docet bene, omnia oportet facere etiam recte: & quaecunque pure, pure: & quaecunque sine dolore exerceri oportet, quam maxime fieri possit, sine dolore facere; & alia omnia hujuscemodi facere oportet, aliorum modum in melius mutando. Maxime autem laudaverim Medicum, qui in acutis morbis, qui plurimos homines occidunt, in his in melius differat aliquid ab aliis. Omnibus enim, atque in omnibus adeo Auctoribus credere, ut ad meliora investiganda animum non adjiciamus, nefas utique est; eo quia (68) tam peccant qui a Veteribus pervestigata omnia, comprehensaque esse contendunt, quam qui ejisdem primam rerum cognitionem detrahunt, illosque de Veteri doctrinarum possessione dejiciunt.*

Neque ullam unquam Sanioribus Auctoribus, praesertim in Medicina, injuriam quempiam eatenus facere, putandum est; quatenus non omnia ipsis credit, non omnia probat, ast ea hinc inde seligit, quae ratio ipsa, duce experientia, laudat, ut tutius citiusque Aegrotis opituletur. Neque illorum debitae existimationi quidquam detrahimus, dum Auctorum errores detegimus, eosque effugimus; atque ab aliis negligendos aut corrigendos esse demonstramus. In Medicina enim praecipue, potioreque jure, quam in aliis disciplinis error quilibet excusatur; cum conjectura potius, quam vera ratio in ipsa militet: unde non semper veritas elicitur.

Itaque hinc fit, quod quo magis Sapiens & expertus quispiam est in hac Arte, & quo magis sedulo, diutiusque *Veram Praxim* exercuerit, eo frequentius eo facilius, cum ratiocinando, tum curando errare se posse,

(66) *Celsus in Praef.* (67) *Valles. Com. in Hippoc. de Vicibus ratione in Praef.*

(68) *Fernel. de Abdit. rerum causis in Praef.*

neutiquam veretur confiteri. Fallimur aliquando in cognitione morborum, atque in causarum investigatione saepius : eoque magis fallimur passim in remediorum selectu, quorum vires & actiones non adeo semper conspicuae sunt. Equidem, quod attinet ad remedia, quot nam, quae so, quantique errores ut plurimum occurrunt? Siquidem aliqui iisdem nimis fidunt, eorundemque multitudinem laudant, viresque plus aequo depraedicant. Secus alii eadem penitus averfantur, ita ut magis utile existiment, illa penitus omittere. Porro mirum maxime est, quod, dum elapsis saeculis *Purgantia* nimis commendari, saepiusque usurpari solebant, ea nunc omnimode in quibuslibet morbis condemnentur, atque spernantur adeo, ut idem prorsus penes aliquos sit, de *Purgante*, etiam mihi Remedio, ac de Veneno, loqui; dum caeteroquin plurimae emergunt non raro morborum circumstantiae, in quibus *Purgantia* necessaria maxime sunt, & summopere utilia evadunt: illisque neglectis, in deterius rueret Aegritudines plurimae comperiuntur. Itaque si mediocritas in omnibus servanda est: hoc maxime in Arte nostra expedit facere; ut neque remediis caeca mente nimium credamus, neque ea contemnamus penitus; dummodo in hisce, sicuti & in caeteris praesto semper ratio sit: ea saltem, quam ab *Anatomicis Physicisque* cognitionibus eruere experto Medico, *Veramque Praxim* agenti, conceditur.

Si ideo multiplices ob causas tam facile in Medicina errare quilibet potest; ille porro, qui, praedictis munitus doctrinis, minus falli comperietur, aptior caeteris putandus erit, maximeque existimandus, ac praecipue ille, qui se errare posse cognoscet, & aperte confitebitur. Hinc, quum Aegroti convalescunt, raro quempiam ex Sanioribus Medicis invenies, qui ipsius opera sanatum illum semper fuisse gloriatur: cum satis superque eidem sit, quod quilibet noscat, eum illi neutiquam novisse. Pauci enim admodum eveniunt morbi, quibus specifica aptare remedia Ars nostra noverit, ideoque Medici opera eos solvi utique constet. Plurima, variaque, pro diversa methodo, remedia quisque praescribit: quibus adhibitis, si Aegroti sanantur, suam unusquisque methodum laudat, cui sanationem tribuendam vere esse putat, eidemque in similibus, aut ita visis circumstantiis, insistendum necessario esse pro certo habet; licet caeteroquin haud satis constet, num huic potius, aut alteri remedio, & fortasse nulli ex illis, sed soli Naturae victoriam adscribere oporteat. Nihilominus, quia pauci rationum congruo fulcro nituntur, & quisque sibi ipsi acquiescere ac plaudere potius, quam aliorum sententias amplecti plerumque amat: hinc innumerae pene curandi methodi, eaeque maxime inter se discrepantes subortae sunt, quas unusquisque ex illarum affeclis optimas, aliisque praefereudas existimat. Ego vero magis eos semper laudaverim, qui Naturam praecipue, potius quam Artem sanationibus ut plurimum conferre, arbitrantur. Id ipsum

docet Hippocrates, dum ait (69) quod *Morbis Naturae medentur*; A nullo quidem edocta Natura, citraque disciplinam, ea, quae conveniunt expedit. Idcirco praecipua sagacioribus Medicis cura esse solet, ut, quantum possibile est, in morbis omnibus spontaneos Naturae operantis utiliores motus attendant, ac penitus ediscant, ex quorum consideratione potior curandi norma proficiscitur. Hac de causa, dum ad Nosocomium majus nostrum Aegroti, praecipueque Rustici, declinantibus aut diu protractis morbis transferuntur (hujuscemodi namque homines, cum aegre admodum curationes, & dietam praesertim ferant, sero plerumque ad Medicum confugiunt) sciscitari ab ipsis sedulo soleo, quasnam crises Natura sponte sua tentaverit, & quomodo ab ipsis levamen Aegroti senserint. Eo enim consilio de hisce certior adamussim fieri studeo, ut, Natura ipsa duce, ea noscam praesidia, quae in similibus casibus idonea magis tutaque censi merito possint, atque tunc auxiliatrices tantummodo Naturae ipsi manus praestem, eam nullo modo Marte proprio cogendo. Secus vero illi, quibus optima non suppetunt ratiocinia, suas semper panaceas prae manibus habent, quibus perperam fidunt, iisque utuntur passim, ea quidem methodo, quae ipsis familiaris esse solet, non autem Naturae motibus, atque peculiari Aegrotantium temperiei conformis; Unde ipsis satis superque est, quod morbus solutus fuerit, ut indebitam sibi asciscant gloriam, etiam si ad hoc ipsi nequaquam contulerint, aut potius malefana sua methodo, Naturae crises retardando seu perturbando, morbum diuturniorem, atque molesta magis *symptomata* effecerint: quod non raro contingit.

Verum oh utinam Medentes hujuscemodi, nullo ratiocinio freti, diuturniores tantummodo redderent morbos illos, qui suapte natura, etiam non curati, citius atque feliciter ad exitum properarent. Etenim per saepe incongrua sua methodo Aegrotos ipsos nefarie perdunt: atque ex levi morbo, pessime ab ipsis curato, graviores alios, aut chronicos saltem pullulare faciunt. Neque hinc (quod pejus est) ab ullo condemnantur, aut propriae famae jacturam quidquam faciunt, dum ipsorum errores neutiquam manifestantur. Medici enim ipsi suis rebus tunc consulere dextere satagunt, dum malas quaslibet morborum transmigrationes pessimae Aegrotorum speciali constitutioni attribuunt, quam dum emendare pergunt, errores erroribus addunt, eosque ad interitum perducunt, aut aegrotare diutius cogunt, aut saltem ipsorum crumenas multiplici remediorum expensa praetermodum & frustra exhaustiunt. Quoties ideo infausto prorsus ipsis omine res cedunt, ut, sibi debitam, effugiant culpam, Ovidii effatum illud Adstantibus statim obtrudunt.

(70) *Non est in Medico semper relevetur ut Aeger:*

Interdum docta plus valet Arte malum.

Haecque ea, praeter alias, potissima ratio est, qui fiat, ut vulgus plerumque de Medentium peritia judicare pessime soleat. Cum

(69) Hippoc. *Epidem. lib. 6.* (70) Ovidius *lib. 1. de Ponto.*

Cum itaque ex dictis satis constet, Medicos hosce congruo penitus ratiocinio carentes nec abditiores morbos noscere, nec eos tuto unquam curare, neglecto praecipue Cadaverum frequenti scrutamine, posse: quid in praesagiis inde ipsi valeant, aut praestare possint, paucis nunc inquirendum est. Quam caute, quam prudenter in praesagiendo sagaciores etiam Medici se gerere semper debeant, penes Sapientes iudicium esto: dum Hippocrates ipse sic apposite animadvertit. (71) *Consu- loque, & suadeo quamprudentissimos, & parcissimos esse in his praedictionibus, & in tota Arte, sciantque, si quis consequatur, uti vera praedicat, scienti & languenti in summa admiratione erit. Si vero deerraverit, perosus erit, fors- sanque insanire videbitur. Qua de causa suadeo, uti prudenter raroque prae- dicant, caeteraque alia omnia & haec agant cum prudentia. Siquidem & au- dio & video Homines, quae in Arte dicantur, aut fiant, nec bene sentire, & iudicare, nec dicere. Non hinc tamen omittenda penitus a Medico prae- sagia esse, Hippocrates contendit, imo ipsis prudenter eum uti debere monet, maxime cum de Magnatibus agitur. Siquidem alibi satis demon- stravit, quantum Artis nostrae, atque Medicorum existimationi hoc specialiter confert: uti Galenus sic nobis ostendit. (72) Itaque docet Hip- pocrates ex praefatione, quantum usui Medicorum praesagia habeantur, oratione in tria capita deducta. Primum est, quod Aegri mandatis Medici parent pro- pensius: Secundum, quod Medicus praesentiendo, quae Aegrotantibus eventura sunt, de longinquo obviam it: & Tertium, quod crimine vacat internecionis Aegrotantium. Quae omnia a Medico semper maximi facienda sunt.*

Triplici hoc ex capite, quicumque nobilissimam Artem nostram exer- cere laudabiliter, maximamque in hac, sicuti & in caeteris, famam apud omnes asciscere sibi cupit; certa magis, eaque caute admodum in morbis praesagia proferre debet. Ad haec ideo paratum se omni studio reddat oportet, iis praecipue incumbens sedulo, quae selectioribus co- gnitionibus mentem locupletare adeo valeant, ut, intima morborum pene- tralia subeundo, causasque perpendendo omnes, quid in ipsis futurum sit, tutius praenoscat. Hisce conferunt maxime Clariorum Medicorum documenta, atque praesertim Hippocratis divina pene praesagia, quae caeteris omnibus palmam praeripere, non est qui ignoret; unde iure meritoque Doctiss. Boerrhaavius sic monet. (73) *Hippocratica Folia, Sybillinis veriora revolvamur, in quibus gravia naturae oracula sonant. (74) Merito igitur magnae habentur gratiae Hippocrati primum, qui partis hujus, ut & bonorum om- nium nobis auctor extitit: deinde & aliis omnibus, qui in hac parte laboraverunt, de Arte Medica optime meriti. Est enim haec pars difficillima: quo factum est, ut pauci scripta Hippocratis & Galeni de praedictione commentarius prosequuti sint.*

Licet tamen Clariorum ejuscemodi Medicorum scripta ad hoc conferre

N 2

maxime

(71) Hippoc. lib. 2. Praedict. (72) Galenus Com. in lib. 1. Prognost. Hippoc.

(73) Boerhaav. Or. de Stud. (74) Vales. Controvers. lib. 10.

maxime possint: non utique prorsus sufficiunt. Iteratas enim longo *praxeos* curriculo observationes, easque sano ratiocinio cum illorum documentis collatas requiri, semper sum ratus; ad quod ideo frequens praesertim Cadaverum dissectio confert; quo modo de morborum sede, atque *symptomatum* praecipuorum origine, nec non de ipsa mortis causa certiores fieri possumus. Etenim (75) *non melior magisque apta ad perquirendas, quae mortem in morbis inferunt, causas, suppetit via, quam per dissectionem Corporum morbis defunctorum, qua clarissime, quid mors, & quaeenam formalis ejus ratio, vel sensuum ipsorum ministerio palpari potest, & percipi.*

Quomodo ergo praesagia tuto adferent illi, qui *Anatome* parum student, *Praxi* tantummodo, eaque *erronea*, tametsi diuturna gaudentes? De hisce ideo, cum Galeno statuendum erit, quod si a vero non aberrant, (76) *divinandi Artem quandoque fortuna suggerit*: de quo gloriari merito nequeant, cum hoc inexpertis quibuslibet per saepe contingat; neque ideo ipsis ulla fides adhibetur. Quare ejuscemodi praesagia nemo certe laudaverit, utpote quae a sola praeteritorum in analogis aliis morbis materiali recordatione (quae quidem facile deleri, atque ob praesistentes erroneas doctrinas perverti omnimode potest) derivantur, neque ullo rationis fulcro insistant. Soli namque indefesso diligentiorique *Anatomico* morborum eventus rationabiliter praenosceri concessum est: illi nempe, qui naturalem viscerum omnium in sanis Corporibus texturam optime callens, indeque subortas, ex varia morborum ratione, partium laesiones varias attendens, genuinas praecipuarum Aegritudinum causas assequitur, ut eventuum etiam tutiorem notitiam nanciscatur. Etenim Malpighius monet, quod (77) *Anatome est facultas, quae una cum aliis Medico necessariis, illum instituit & dirigit, ad cognoscendum machinas & modum, quibus utitur natura in statu sano & morbo: ideoque illum deducit in cognitionem Aegritudinum, earumque causarum, & si adsit occasio, eum docet, remedia praescribere, a priori indicationes desumendo, vel Aegrum cum solo prognostico deserere.*

Qui egregiam hanc ac pene divinam Artis nostrae partem, quae circa praesagia versatur, omni jure aliis difficillimam esse, & fuisse semper intelligunt, mirantur summopere, quod inexperti quidem Medici, aliorum caeteroquin prorsus ignari, in ea etiam se versatos adeo esse praesumant, ut in quibuslibet morbis futura praedicere semper audacter quaerant. Verum hoc ipsum eorundem incitiam aperte patefacit: unde apud Doctos contemptui magis habentur; utpote qui, cum hoc congruo ratiocinio praestare minime valeant, astute tantum & dolis peragere contendunt, dum gloriabundi a Vulgaribus laudari, imo encomiis inde cumulari summopere affectant. Hujuscemodi porro Medentes ex illis sunt (78) *qui nihil esse tam alienum ab humano sensu putant, quod negent scire* se;

(75) *Frider. Hoffm. c. 16. de causis mort.* (76) *Galenus de loc. affect.*

(77) *Malpigh. Op. post.* (78) *Valles. Controvers. lib. 10. in Praef.*

se, nihil tam abditum, quod non vaticinentur, tam constanter proferentes, quam si naturis rerum imperare possent: qui tamen statim ac incaute protulerunt, fortunam deprecantur, atque quod in mendacio deprehensi causari possint, excogitant. Alii proferunt ambigua quaedam, ut Apollo ex Tripode; aut si minus haec possunt, ajunt modo, negant statim; ne qui sit rei eventus, quem non praedixerint. Quibus artibus apud imperitum vulgum admirationem consequuntur: tamen apud Sapientes sunt ridiculi, & tam habentur Mendaces, cum vera dicunt, quam cum mentiuntur. Ut contra, qui loquuntur prudenter: laudantur merito etiam cum deerrant. Scilicet nunquam errare nulli mortalium contigit; rarissime errare contigit peritis & prudentibus, quos primum omnium decet nihil polliceri, quod praestare non possit Ars: deinde quae dicent proferre non ut divinatores, sed ut artifices.

Si itaque ex dictis satis constat, Medicos ejuscemodi Philosophicis, Anatomicisque cognitionibus, atque proinde optimo ratiocinio carentes, nec posse morbos intime noscere, nec eorundem causam funditus investigare, neque ipsis tuto opem praestare, nec tandem de iisdem praesagia sapienter proferre: quis nam eos Veram Praxim exercuisse, aut exercere unquam utiliter posse arbitrabitur? Itaque neque Periti in Arte merito censendi erunt, etiamsi, diuturno admodum tempore Aegrotos quamplurimos invisendo, summopere consenuerint, indeque apud Vulgum maximo in honore habeantur. Vera enim Praxis congruum quidem expe- tit exercitium in Arte, praecipue tamen optimam praedictorum omnium peritiam (quam diuturnis studiis atque laboribus consequi oportet) supponit: quod quidem exequi sedulo quisque deberet, ut tum proprio, tum Artis nobilissimae nostrae decori, atque ulteriori augmento confu- leret. Unde cum Vallesio sic effari opportunum erit. (79) Oh utinam Hollerii exemplo (ut plurimos ex Recentioribus Praxi non minus, quam scientia celeberrimos omittam) moniti primi ordinis doctores iisdem vestigiis insisterent, & quantum ab ea Arte, quam ad fastum & gloriam profitentur mul- ti, luminis & decoris mutuuntur, tantum in eandem conferre ornamenti stu- derent, vel saltem studiosorum conatus, ex quorum insectatione perverse nomen, aucupantur, aequius consulerent ac interpretarentur. Melius, meo iudicio, optimi quique Medici audirent, nec ita passim apud multos contemptui haberentur: nec stulta quadam animorum caecitate boni & mali, docti & indocti eadem sorte tenerentur. Verum proh Deum atque Hominum fidem! iniquos videas hoc tem- pore permultos, quorum impiis technis Ars pulcherrima, saluberrima, & sacratissima mi- rum in modum proscinditur & conculcatur. Alii probis viris insultant, quod suas nugas liberius insinuent & jaectent: Alii juniores Medicos tanquam inexpertos crassae impe- ritiae apud vulgus criminantur, quod absolutos, ut ajunt, consummatosque, ac per- fectos Medicos non nisi aetate confectos esse oporteat. Verum quid plura? Non vacat hisce ulterius immorari, quae tantum abest quod ad propositum nos- trum

erum quidquam conferant, ut nauseam potius probis Medicis moveant.

Videamus itaque modo, num Medentes illi, quos ad secundam classem initio revocavimus, *Veram Praxim* exercent, ut inde Aegrotis utiles censendi sint. Siquidem isti rationibus quidem, partim a *Philosophia*, partim ab *Anatomia* (quibus tumultuarie incubuerunt) quoquo modo petitur utuntur, eo tamen pacto, ut ne ratiocinari quidem, sed inepte potius atque inconsulto loqui, seu blaterare Sapientibus videantur. Qui *Medicinae Historiam* funditus attenteque pervolverit, satis noscet, quot & quam variae *Philosophantium* sectae in Medicinam, pessimo utique fato, irreperint, quae ejusdem principia fusdeque evertentes, chimaericas hypotheses, seu mavis figmenta tam magna atque multiplicia prodiderunt, ut, quo magis res quaslibet ad Medicinam spectantes illustrare sic se posse arbitrati sunt, eo densioribus tenebris eas obvolverint: ideoque factum hinc fuit, ut Medicinam in ipsa Medicina quaerere tamdiu & frustra cogeremur.

Haec sectas (quae tot quidem fuerunt quondam, quot *Capita*, seu potius quot *Hominum phanaticorum deliria*) frustra hic ad examen reducam: tum quia e regno Medico fere penitus exularunt, tum quia indocilis etiam ipsis nunc patet, Medicos iisdem omnimode addictos *Veram Praxim* exercere, ut diximus, haudquaquam posse, cum haec fallaciis undique scaterere necessario debeant.

De illis itaque solummodo loquamur, qui, cum ratiocinium Medicum sibi asciscere, eidemque inhaerere medendo affectent, marte proprio *Chymica* quaeque principia, quae ab elaboratoriis suis eruere Artifices solent, in Corpus nostrum intrudunt, ex quibus vario modo dispositis, atque inter se invicem mixtis, innumeras diversasque evenire posse luctas, tumultus, aut aestus sibi persuadent, unde morborum quorumlibet, sive ad solida, sive ad fluida, sive ad utraque spectantium causae emergant. Multiplicia ideo salium genera in Humana Machina effingunt (sive ipsi congenita, sive quomodolibet ab Aere, aut ab Alimentis petita supponantur) quorum speciales admirabilesque vires ipsi sibi imaginantur, scrutanturque, ut *symptomatum* quorumcunque rationes in promptu habeant. Quapropter, dum suppositis hisce, ceu certis principiis, insistere mordicus quaerunt, innumera sibi proponunt, plenoque ore passim proferunt, quibus abditiora quaeque *Physiologiae* Theoremata enodare, atque Aegritudinibus quibuslibet, remedia inde congrua seligendo, obviam ire se posse contendunt. Quum ideo Veterum vulgares facultates, tanquam delirantium Medicorum commenta habent, atque contemnunt: pejora longe, obscuraque magis, atque a *vera Theoria* penitus aberrantia mille alia proferunt, propter quae sibi ipsis gratulantur adeo, ut omnium admirationem se inde excitare merito posse existiment; licet vere risum potius Sapientibus moveant, & quod pejus est, Aegrotis, sic pessime ratiocinando, damno potius quam

quam utilitati evadant. Scilicet vanis commentationibus suis indicationes & remedia ipsa, per analogiam, ut putant, adaptare conantes, innumera, eaque ridicula, penes Aegrotos, problemata sibi ipsis proponunt, nullaque habita temperamentorum ratione, varia construunt Pharmaca, quorum ope, dum suppositorum salium vires retundere, pravaeque qualitates immutare contendunt, Aegrotis ipsis necem saepissime struunt. Invaluit adeo *salinariorum*, ut ita dicam, ejuscemodi Medicorum secta, praecipue apud Clinicos non paucos, ut nihil frequentius, nihil ampullose magis in eorundem consultationibus sonet, quam *Protheiformium*, ut sic loquar, suorum *salium*, *sulphurum*, *oleorum*, *spirituum* aliorumque hujusce census nomina, quibus aliorum mentem defatigant & obruunt, magis quam Prisci Medici commentis suis, loquendo & scribendo Sapientibus molesti: unde cum Celeberrimo Pitcarnio merito sic expedit loqui. (80) *Nostris Majoribus vitio dabatur introducta in Artem rerum sensibus ignotarum: solaque conjectura constantium farrago, & ut verbo dicam, nimius Sectae amor: nos, qui tam gravem veterum videbamur excussisse, an in Arte exornanda multo fuimus feliciores? Haudquaquam. Sed postquam incredibili felicitate profligata foret pestis illa, quam ad litteras perdendas advexerant Barbari, resque Medicae excellenti quorundam Hominum virtute in melius relatae, & nihil non a detecto sanguinis circuitu speraretur, prohibuit nihilominus amor sectae, ut debita illi invento felicitate potiremur, laetitiamque post Homines natos summae proximum nostrae invidit aetati.*

Nihilominus haud is unquam ego sum, qui sales ab Humano corpore exulare penitus velim. Adsunt enim & in sano, & in aegroto Homine, quibus & in rerum natura nulla Corpora omnimode carent. Illi tamen ideo in Aegrotis praecipue magis abundant, quia stagnantes in quavis parte humores, solidaque ipsa saepe dissolventes, novam quamdam induunt compagem, quae acres ita & falsos eos reddit, ut in circuitum postea cum tota massa redacti, illam admodum pervertant, atque lympham undique inficiant, eidem salinum acidumve largiendo saporem, analogasque pravas facultates communicando. Hoc videre est in Pulmonaribus ulceribus, a quibus saliva emanans noxios hosce saporos ori manifestat; atque ideo in hisce morbis dissoluta praetermodum & acris reddita universa lympham, modo Intestina plus aequo stimulat, & contumacissimos Alvi fluxus gignit: modo cutis minimas glandulas exedit, & pustulas varias excitat: modo nutritium succum ubicunque pervertit, universaque subsequitur macies, & capilli e capite decidunt, curvantur ungues, caeteraque alia pessima Phoenomena ab hoc unico principio derivantur. Nec in Pulmonaribus tantum, verum etiam in aliarum quarumlibet partium ulceribus, aliisve morbosis affectionibus, congrua servata proportione, salium hujuscemodi morbosa genes

neſis emergit : quod ſpecialiter in *Scorbuticis* verum ſemper eſſe comperitur, in quibus, ſi humores pravam quomodolibet diatheſim referunt, hanc a viſceris alicujus praevia laeſione (*Hepatis*, puta, *Lienis*, *Uteri*, aliarumve imi *Ventris*, aut caeterarum etiam partium) petendam ut plurimum eſſe, nemo ſanae mentis omnimode inficiabitur.

Hujusmodi ideo ratiocinio, ſi ſalium peculiarium exiſtentiam in Aegrotis corporibus concedere quiſpiam velit, a veritate neutiquam, meo iudicio, aberrabit, idque ego etiam concedam. Verum tunc non cauſa, ſed effectus *primarii*, ut diximus, morbi cenſendi erunt ſales iſti, ideoque non iſtis, ſed ſpeciali illi morbi principio remediis primum occurrendum erit. Secus illi faciunt, qui ſales illos pro cauſa, non pro effectu habent, eorundemque commentitias ſibi effingunt proprietates, quibus deſtruendis, ut innuimus, peculiaria praefidia excogitant atque adhibent: quae num vere optatum fortiantur effectum, an potius Aegrotis detrimentum adferant, Cordatiores Viri iudicent, illi maxime, quorum mens a praepudiciis penitus abhorrens, Medicos hoſce optimum nunquam nanciſci ratiocinium, ac proinde *Veram Praxim* exercere, ex dictis, neutiquam poſſe, decernent.

Inter Medicas curioſas Hypotheſes recensenda quoque illa hic eſt, quae de innumeris vermiculis, ſanguinis noſtri, aliorumque humorum incolis agit, quorum mores, genium, propagationes miras, & morbos etiam ſibi mente effingunt. Ex illis alii fortuiti ſeu morboſi, alii naturales, ſeu nobis inſiti cenſentur. Ab hiſce ſanguinem, alioſque humores diſſolvi, atque ad motum diſponi melius: ab illis morbos ſuboriri varios autumant; quibus ideo nullum praefantius reperiri poſſit remedium, quam ſi illa ſeligantur, quae vermiculos hoſce enecare cito valeant; ad quod caeteris omnibus palmam praeripere *Mercurium* uno ore depraedicant. Nulla eſt contagioſa aegritudo, cujuſvis illa generis ſit, quam a ſpecialibus vermiculis in ſanguine natantibus derivari poſſe, non noverint: quin imo viget adeo haec opinio, ut aliqui putaverint, inteſtinalium etiam noſtrorum vermium morbos nobis iſtis communicari poſſe, ita ut, quoties aegritudines inde ortas evincere quiſquam velit, vermes ipſos curare expediat: ad quod *Mercurium* praecipue conferre poſſe experientia & ratione demonſtrare conantur: quod haud ſatis praefant.

Quid de hujusmodi variis vermium hypotheſibus ſentiendum merito ſit, doctiſſime oſtendit nuper Celeberrimus Johannes Baptiſta Bianchi in eruditiſſima *Hiſtoria de Generatione*. Cum ipſo autem certo certius ſemper putabo, quod (81) ad ſtatuendos in ſanguine non tantum fortuitos ſeu morboſos, ſed in primis naturales, perpetuos, inſitoſque vermes, naturalium ipſa corporum analogia atque ratio, Philoſophos quidem plurimos allexit: oculus vero non adhuc ſatis operam praebuit. Verum praefentis inſtituti ratio neutiquam patitur, quod pleraſque doctiſſimi huiusce Auctoris rationes, aliasque etiam quam-

(81) Jo: Bap. Bianchi de natur. & morb. Generatione Hiſtoria.

pluri-

plurimas (quas, si opus erit, alia occasione data opera proponam) hic retexam, ut sententiae ejuscemodi incerta principia, imo pura commenta esse ut plurimum, ostendam: quorum speciosis ideis dum nimium alliciuntur aliqui, a veritate ipsa saepissime recedunt, quo magis ipsam erueri inde se posse facile nimis praesumunt. Etenim (82) *in ipso sanguine, semper irrequieto, fugaci, intineque divulso, penitusque attrito, morbosos vermes nidulari posse, servarique, satis intelligere non possumus.* Attamen concedam etiam, quod aliquando liceat (83) *animo effingere, epidemiarum vagantium acutarum aliarumque aegritudinum principia, sita esse in quibusdam insolitorum insectorum, invisibilibus turbinibus, per certos ventorum afflatus nostram in atmosphaeram translatis, & in hac se volutantibus: quae inde famelicæ hostiles familiae, & turbae huc illuc casu excurrant; eodem pacto ac verno interdum aestivoque tempore densissimos per aera dispersos minimarum muscarum, seu culicum, aut papiliunculorum, vortices circumversari conspiciamus;* Eodem pene modo, quo mense Julii anni 1741. maximum agmen hujuscemodi papiliunculorum Florentiae circa Annum inopinato obversari visum est: quorum historiam accuratissime proposuit in eruditissima epistola doctissimus Medicus Johannes Targioni ibidem Professor Botanicae Celeberrimus: eosque *Emerobios minores albos Arni* merito dicendos esse censuit.

Verumtamen addam cum praeclaudato Bianchi, quod *cujus naturae, cujusque formae haec animantia sint; quo pacto sobolescentia; quid agant in sanguine; & quibus in partibus, quibusve viribus res suas exequantur, adhuc ignotum.* Unde nullum prorsus hujusce sententiae congruum fundamentum emergit: quidquid in oppositum Vermiculorum amatores sentiant.

Neque illis etiam, qui malignantium vulgarium febrium principium ab intestinalibus Vermibus deducunt, ut sententiae suae robur addant, satis esse potest ostendere, quod Vermes illi, seu eorundem fragmenta per Alvum magna in copia tunc prodierint, adhibitoque Mercurio convalescere Aegroti visi sint. Paucos enim profecto assignare possumus morbos, in quibus plus, minusve Vermes ita prodire aliquando non conspiciantur; licet ipsi pro illorum causa a nemine unquam habiti rationabiliter sint, cum in fanis aequae Corporibus delitescant. Neque ad hoc quidquam confert, quod, iteratis Mercurii parvis dosibus, febris evanuerit: maxime quia *purgantia* ipsi immisceri consueverunt, quorum ope Alvi excretiones, optataeque proinde crises promoveri utiliter poterant; iisque ideo potiore jure sanatio tribuenda est: cum id ipsum mihi etiam fausto plerumque omine evenisse observaverim, tunc cum in earundem febrium curationibus solis mitioribus *purgantibus* uti satius duxi, atque antehac etiam uti semper solitus fui, frustraneum penitus saltem in hisce morbis Mercurii usum existimans, atque cum Sanioribus pro certo habens.

Non vacat hic chimaericas tot alias, quae circū inferri solent, opiniones

ad

(82) (83) Jo: Bap. Bianchi de natur. & morb. Generatione Historia.

ad trutinam revocare, innumerasque adferre inanes quaestiones, quas (84) *Scriptorum non admodum utilium multitudo peperit*; ut, singulis perpensis, videamus, num inde congruum elici possit ratiocinium, quod cognoscendis rite curandisque morbis, atque proinde *Verae Praxi*, de qua egimus, utile sit. Hoc enim Sapientes omnes optime norunt, qui ab hujuscemodi figmentis vanas erui ideas atque speculationes intelligunt, quae in errores quamfacile Medicum adducunt; ita etiam ut, non perspecta vera, aut verisimili saltem morborum causa, incongrua, ne dicam nocua, saepe remedia emergant, quibus adhibitis, non utique satis est quod aliquando convalescant Aegroti, ut eorum utilitas atque necessitas pateat: pro ut fusius supra ostendimus, *verae & falsae Praxi* characteres investigando, atque probando.

Id unum superest, quod tandem de *Mechanico ratiocinio* illo agamus, quod nostro hoc aevo in Medicinam invexit, & floret adeo, ut celebriores Academiae, Clarissimique Auctores omnes eo, tanquam tutissimo, utantur. Hujuscemodi ratiocinandi modus tanti etiam ab Hippocrate ipso habebatur in Medicina, ut Thessalum suum sic specialiter hortari necessarium duxerit. (85) *Geometriae & Arithmetices cognitioni studium adhibetomi Fili. Neque enim solum vitam tuam gloriosam, & ad multa in rebus humanis utilem, verum etiam mentem acutiorem, & longe splendidiorum ad fructum eorum omnium, quae in Arte Medica usui sunt, consequendum reddet.* Studia enim haec praecipue, cum ad assequendam veritatem puriorem methodum doceant, mentem adeo assuescunt, ut non tam facile decipiatur Medicus, imo minimas qualibet differentias, proprietatesque, indeque orta accidentia omnia perpendere rite noscat: quibus inter se mutuo comparatis, corporum affectiones quascunque, earundemque permutationes, per *inductionem*, ut ajunt, rectam investigare funditus valeat. Id eo magis in Medicina interesse patet: quum ipsa plerumque, ut diximus, conjecturis inhaereat. Porro, cum opinabilis magna ex parte & conjecturalis Medicina sit, innumeris passim fallaciis scaterere animadvertitur, quas tantum effugere magis poterit ille, qui sufficienti studio *Mechanicum* sibi comparaverit *ratiocinium*, *Anatomicis* cognitionibus insistens, quo arrepta occasione uti optime norit.

Equidem (86) *Corpus Humanum Machinam esse, omnesque ejus actiones, sive sint eae, quibus objecta externa sentiat, sive quibus vigore externo, rectaque valetudine fruatur, a causis omnino Mechanicis oriri apud omnes jam diu in confesso est.* Quapropter nec qua ratione sanus homo vivat, nec quomodo aegrotare, nec proinde quibus praesidiis tutius morbos effugere, aut ab iisdem citius liberari possit, nemo sane, non intellectis *Mechanicis* legibus perspicere, seu explicare unquam poterit. Siquidem (87) *ex quo oculatissimus Harvejus (cujus laudes Gens Britanica Medica nunquam satis praedicabit) sanguinem circuire demonstravit, continuoque suo circuitu, tam sensum, quam motum, tam salutem, quam vitam corpori, singulisque partibus ad officia sua praes-*

(84) Valles. *Controv. lib. I. in Praef.*

tanda

(85) Hippoc. *Epist. ad Thessalum.* (86) (87) Jacob. Keill. *Tentam. Med. c. in Praef.*

tanda facultatem tribuere, tantum solertiae, tantum consilii ubique cernitur, ut nulla partium actio ad severiores mechanicas leges exigi renuat, imo nulla sit, quae ipsas leges, tanquam minus accuratas, calliditate non superet.

Crambem utique recoquere, actumque hic me agere quilibet existimaret, si *Mechanici ratiocinii* utilitatem necessitatemque maximam, ad abditiora quaeque Medicinae pervadenda penetrabilia, fusius demonstrare contenderem: cum luculentissima tot adsint Clarissimorum Medicorum testimonia, doctissimaque dissertationes, quibus tum hujusce Scientiae praestantiam commendare, excussoque antiquitatis jugo, Medicinae laboranti auxiliatrices manus admoveere, eamque ad summum dignitatis culmen evehere conati sunt. Nec eos vacat singillatim enumerare, qui, utpote de Medicina optime meriti, maximam in hoc famam penes sapientes sibi compararunt; cum satis cuique esse possit, si celeberrimi Michelotti Praeloquium (88) Sapientissimique Jacobi Keillii praefationem, praeter tot alia Recentiorum scripta evolvat. Longeque adeo lateque per universam Rempublicam Medicam imperium evexit, atque firmavit *Mechanicum ratiocinium*, ut nemo absque illo ne hilum quidem discurrere recte se posse arbitretur. Qui vero oppositum sentiunt, aut caecutire prorsus in Arte nostra turpiter amant, aut ea tantum blasphemare, quae nesciunt: aut ex illis forsan erunt, (89) qui *Medendi Artem, veterum labore inventam, satisque consummatam rati, non ultra progredi contendunt, velintque posteros omnes, uno quasi filo deductos, iisdem semper vestigiis insistere, de quibus nefas sit, vel transversum (quod ajunt) unguem decedere. Viam illi prorsus obstruunt inveniendis novis, & eos impudentiae graviter accusant, qui in eo omne studium collocarunt, ut aut novum quidpiam conderent, aut traditas ab antiquis artes jam quasi vetustate collapsas fulcirent, aut illis adderent, quae partim diligentia, partim aetate essent progrediente consequuti.*

Revera posteaquam ex Recentiorum solertia pulcherrimis *Anatomiae* inventis, *Physicisque* tutioribus experimentis Medicina ditata praetermodum fuit, eaque & caetera omnia ad *Artem nostram* quomodolibet spectantia *Mechanicis* legibus perpendere sedulo, atque inter se mutuo conferre coepit: innumeri adeo, sive ad *Theoricam* sive ad *Practicam* Medicam spectantes errores exulare visi sunt, ut maximum inde *Ars* nostra sibi decus comparaverit, atque quo minus remediis dives, eo magis utilis prope modum evaserit. Cum enim hinc probe noverit quid sit *Homo sanus* & *Aegrotus*, & quomodo in utroque statu consistat, & qua ratione inde recedere queat; verisimilius hinc ratiocinari, cauteque magis, & tutius mederi didicit Medicus. Factum hinc ideo fuit, quod *adstringentia* aut *hypnotica* non inconsulto (sicuti *annosi* quidam *juvenes* a *Vallesio* supra memorati faciunt) in quacunque *Haemorrhagia*, aut *Alvi fluxu* adhibeantur, ex quorum abusu suffocationes passim, *Tabes*, *Viscerum contumacissimas*

(88) *Michelott. de separat. fluidor.* (89) *Fernel. de abdit. rerum causis in Praef.*

ciffimas obftructions, graviffimasque tot alias aegritudines fuboriri obfervamus. Quamobrem animadvertit merito doctiffimus Gorter, quod (90) *Multum intereft Medici, feiat veram morbi caufam, & modum, quo medicamentum operatur, quod talem morbum curat: Hoc fi non perfpectum habet, hypnoticum non poffet dari in Alvi fluxu, & conftipatione, menfium profluvio, & fuppreffione &c.* Diftinguendae enim fedulo funt ejufcemodi immoderatae excretiones, quae a copia humorum tantummodo fiunt, aut ab eorundem ftimulo, aut ab utraque caufa: ab aliis, quae a continentium folidorum laxitate nimia proveniunt. In hisce porro *adstringentia* (dummodo congrua fint) convenire poffunt, utpote quae laxatas fibras corrugando, validiores illas reddunt, vaforumque excretoriorum diametros fimul imminuunt. In illis autem (nifi modum prorfus excedant) tantum abeft, quod illico *adstringentia* ufurpare oporteat, ut ea nocua, admodum aestimanda fint, dum inde critici naturae motus cohibentur. Unde merito commendanda maxime hic eft Clariffimi Georgii Ernesti Stahalii doctiffima *Differtatio de Adstringentium cauto ufu.*

Pari pacto ex *Mechanico ratiocinio* praeferim edocemur, quam caute & quam raro validiora *purgantia* exhibere oporteat, ne in manifeflum vitae difcrimen Aegroti cogantur, aut faltem graviffimis *symptomatibus* obnoxii fiant. Potentiora quippe haec remedia fumopere ftimulando agunt; unde Inteftinorum fibras praetermodum irritant, easque contrahi vehementer cogunt; ita ut, aut compreffis plus aequo lymphaticis tubulis, immodicae fuccedant excretiones non pravorum tantum, verum & uti- lium humorum, folidorum quoque fibris inde admodum labefactatis: aut ex violenta nerveorum villorum corrugatione, torpescit inde magis pofttea Inteftinorum *vermicularis* motus, atque Alvus adstringitur ideo potius, quam laxatur: quod faepiffime poft vehementiorum *purgantium*, fecus quam mitiorum ufum evenire obfervatur. Ratio ideo primum habenda eft fpecialis aegrotantis Corporis texturae, cujus fibrae fi levi quocunque ftimulo admodum contrahuntur, mitiora potius, quoties opus fit, ufurpanda funt *purgantia*, aut laxantia oleofa tantum, ne votis fruftratus turpiter evadat Medicus, atque inde periclitetur Aegrotus. Hinc videre eft, cur nocua admodum *Hystericis* Mulieribus *purgantia* quaeque comperiantur: dum tunc illarum fibrae, ob notas caufas, oscillare validius folent, adeoque contractae admodum caeteroquin funt, fimulque fluida quaeque facile nimis in furibundos coguntur aestus: unde multiplex & mira *hystericorum symptomatum* omnium feries proficifcitur, quibus ideo laxantia, demulcentia, & *hypnotica* melius, quam irritantia quaeque opitulantur. Quod fi *Mechanica* ratio violentioribus *purgantibus* utplurimum adverfetur, mitiora faepe fuadet, eorundemque totalem neglectum (quem fcrupulofi plurimi noftro hoc aevo indifcrimatinim nimium amant) jure meritoque condemnat: maxime cum Inteftinorum fibrae plus aequo

torpescunt, atque educendi humores, utpote viscidiores crassioresque, partibus nimis tenaciter adhaerent: eoque magis cum de illis agatur morbis, quorum causa non longe ab Intestinali tubo, aut ab excretoriis bilis tubulis latere constet, ut per alias vias excerni neutiquam commodius possit. Modum itaque in hisce aliisque omnibus usurpandis remediis suggerit *Mechanica* ratio, dum veridicas morborum causas, ope *Anatomiae*, in propatulo ponens, neque *purgandum* nimis, neque ab hisce omnimode abstinendum esse, pro varia Aegritudinum ratione, apposite admodum docet. Siquidem non raro in Aestivis praecipue morbis (qui plerumque ab imi Ventris viscerum *stasibus* proficiscuntur) omisis congruis *purgantibus*, contumacissimae eveniunt Aegritudines, quae saepe ad *Chronicas*, ob viscerum infarctus, transeunt. Id specialiter observatur in spuris tertianis febribus, in quibus *China China* praemature nimis, aut magna in copia, absque necessariis *purgationibus*, usurpetur, neque Natura sponte sua idoneas Alvi excretiones biliosas promoveat: ut alias monuimus.

Potissimum vero *Mechanico ratiocinio* subjiciuntur morbi illi, qui a vitiosa sanguiferorum ductuum, ac praecipue majorum, structura ortum habent, sive *Varicosi* nempe, sive *Aneurysmatici* generis sint, sive alterius cujuscumque, ob *Polypum*, aut *osseas concretiones*, aliaque similia in eorundem cavitatibus degentia, aut tunicis infixata. Ideo enim morbi ejusmodi difficillimae saepe indaginis plerisque evadunt, ut passim decepti *Hypochondriacas* affectiones perperam accusent; quia ipsi haud satis ex *Mechanica* didicerunt, qua ratione conici Venarum Arteriarumve tubi sanguinem iteratis suorum Villorum aequalibus contractionibus in statu sano promoveant; dum ipsorum ratio & congruam Cordis structuram supponit, ac laevem Vasorum superficiem, idoneamque ubicunque *contractilem* eorundem potentiam, & actionem; quae omnia aliaque ejusdem census plurima nemo sane absque *Hydrostaticae* & *Hydraulicae*, caeterisque omnibus motus legibus assequi unquam tuto poterit. Hisce porro fretus Medicus praecipuum a regimine victus, atque ab emissionem sanguinis praesidium utiliter exquirat, aliis omisis remediis, quae aut inutilia, aut nocua in hisce casibus esse posse inde intelligit: Secus ac alii faciunt, qui *Mechanices* nitidissimo lumine carent.

Neque tantum in hisce morbis, verum etiam in aliis omnibus opportunas mittendi sanguinis occasiones *Mechanica* sola ratio detegit. Dum enim priscis temporibus (quum nondum utile tutumque *ratiocinium* hoc in Medicinam invexerat) Corpore undique *Leucophlegmatico*, ut dicimus, tumore, seu mavis *Hydrope* laborante, sanguinem emittere piaculum erat, atque nunc etiam canuti quidam Medentes, nullo rationis lumine, sed opinionibus tantum ducti, pessime arbitrantur; nostro hoc aevo non indiscriminatim adeo *Phlebotomia* condemnatur, imo saepe saepius necessaria tunc maxime ostenditur, neglectis etiam ut plurimum *revulsionis*, aut
 deriva-

derivationis innumeris praedictis. Quamobrem, dum enixo foetu (ut Tu probe nosti Pasquale mi) imminutisque, aut suppressis extemplo, aut praemature nimis lochiis, intumescunt undique Mulierum Corpora, *cacheeticumque* induunt habitum, nullum praestantius remedium, quam a *Phlebotomia* sperandum est, quam tamen indocti omnes tunc omnimode & perperam averfantur. Siquidem isti haud satis intelligere absque *Mechanica* possunt, quod (contractis a Partu tubulis omnibus Uterum pervadentibus, minusque proinde spatium nactis) nisi sanguinis supervacanea copia, nutritioni foetus paulo antea inserviens, *Puerperii* purgatione congrua educatur: ejusdem exuberans moles Vasa caetera summopere adimplet, sibi que repagulum, prae nimia copia, ubique praestat, unde ejusdem motus imminuitur, eaque ratione pars serosa a reliqua massa secedens, atque in interstitiis cutis consistens, *Oedematosos* tumores efficit; quos itaque sola sanguinis imminutio solvere cito tutoque valet, non autem *Hydrotica* remedia a quamplurimis tunc usurpari solita, quae tenuem sanguinis partem educendo, crassiorem reliquam reddunt, atque proinde ad motum eo magis inertem.

Hinc videre est, qua ratione Grajorum Medicorum Coryphaeus Hippocrates statuerit, quod in *Hydrope* etiam (91) *Si Aegrotus difficulter spiret, fueritque Anni tempus aestivum, & aetas vigeat, & robur adsit, sanguinem a Brachio auferre oportet.* Persaepe enim morbus iste ab intercepto sanguinis metu originem habet: sive id ob ejusdem nimiam copiam aut effervescentiam eveniat: sive ob peculiare *Pneumaticorum* aut sanguiferorum ductuum repagulum, aut ob vitium aliud quodlibet, propter quod saepe *Asthma* succrescit, atque inde *Hydrops*; cui eatenus *Phlebotomia* tunc aliquo modo opitulatur, quatenus sanguinis copiam imminuit, liberioremque ejusdem motum praestat. Corruunt hinc innumere *carvillationes* illae, quibus olim *Phlebotomia* obnoxia erat, atque nunc etiam ab indoctis subicitur. Isti enim cavendum sedulo semper esse depraedicant, ne, suppressis lochiis, sanguis ex Brachio emittatur, imo necessario ab inferioribus venis ex Talo educendus sit, ut illorum fluxus promoveatur, aut facilius, si opus sit, Partus succedat. Oppositum autem experti sunt illi, qui *Mechanico ratiocinio* freti, animadvertere utiliter norunt, quod ideo saepe ad Uterina vasa sanguini praepeditur aditus, quia ipse prae copia nimium undique turgescit, indeque vasa ea proportione magis tensa redita (non secus ac Vesica urinaria lotio summopere repleta) oscillare & contrahi minus possunt, ut contentum extrapellant sanguinem. Quapropter, dum a superioribus tubulis effluit, eodem tempore inferiores eadem ratione laxi evadunt, optatisque perficiendis crisi bus magis dispositi: id quod etiam ad sollicitandum Partum verum esse comperitur.

Ast quid plura hic Tecum agam, Amicissime Pasquali, ut *ratiocinii Mechanici*

(91) Hippoc. de ratione victus in morbis acut.

chanici necessitatem utilitatemque maximam esse in rebus omnibus Medicis ostendam; adeo ut Poma me dare Alcinoo, videri merito possit? Siquidem Tu, qui in Hetruria semper penes Celeberrimos Professores (quorum doctrinis me potitum aliquo modo, pro ingenio meo, fuisse, ego semper gloriabor) Medicis sanioribus studiis sedulo incubuisti, utpote veritatis genuinus amator, *Mechanicum* ejuscemodi *ratiocinium* summopere excoluisti, praeter omnigenam selectiorem literaturam, in quibus omnibus, una cum comitate morum, mirifice praestas. Hinc certo certius existimas, quod in quibuslibet ad Medicinam spectantibus praecipuum a *Mechanica*, praecunte *Anatomia* accuratiore, praesidium petendum est, iteratis semper faventibus simul observationibus, quae quidem a nemine tutius diligentiusve, quam a *Mechanico* Medico haberi possunt. Enimvero (92) *Expertorem & observatorem non invenies aut oculatiorem, aut dexteriorem, quam cui mens lumine illustretur mathematico.* Quamobrem, si ex dictis satis constat, Medicum in omnibus ratione semper uti debere: cum haec non aliunde tutius (pro ut ipsi conceditur) quam a *ratiocinio Mechanico* emergat: verum etiam proinde erit, huic uni, tanquam firmiori fulcro, insistentum esse; sive de morborum statuenda idea agatur; sive de eorundem investigandis explicandisque causis; sive de remediorum perscrutanda vi, ut arrepta occasione ipsorum selectus habeatur: sive etiam (quod arduum maxime esse demonstravimus) praesagia proferre tuto opus sit: In quibus omnibus versari maxime debet Medicus, ut exercitatus in Arte evadat, veramque illam prosequatur *Praxim*, quae sicuti *Aegrotis utilis*, ita *ipsi necessaria* praetermodum est. Uno verbo, aut *ratiocinium* quodlibet ab Arte nostra exulare debet (quod nemo sanae mentis audebit asserere) aut illud a *Mechanica* tantum, *Anatomicis*, aliisque non omissis cognitionibus, sperandum est, atque omni studio quaerendum. Illo dumtaxat duce, *rationalis* sane evadit Medicus, ideoque optime suo munere fungens, Sapientibus ratiocinando, & medendo summopere satisfaciet. Sic utique se gerere in omnibus sapienter prudenterque Medicum quemlibet oporteret, ut maximum sibi decus, atque Arti ipsi debitam existimationem conciliaret, atque in dies magis magisque augetet. Proinde Medicina a vulgarium omnium calumniis, atque a Doctorum objectionibus vindicari optime posset: pro ut eleganter doctissimeque praestitit (93) Praeclarissimus Antonius Franciscus Bertinus Praeceptor olim meus Sapientissimus. Hac vero ratione se gerens Medicus quisque vulgaria quaeque dicteria, aliorumque subdola judicia, ab invida plerumque mente pullulantia, floci faciet, hoc uno contentus, ut, propriae conscientiae pro viribus consulens, nulla ex illis omittat, quae in Nobilissima hac Arte nostra ipsum omnifariam instruant, atque magis utilem reddant. Hinc sua nihil propemodum referet, quod ogannire alii aut blaterare turpiter velint; dum

a mor-

(92) *Joseph Donzellini de usu Mathem. in Medicina.* (93) *Bertini la Medicina difesa.*

a morborum eventibus tantum, aut a praefagiis (quibus non semper fausta fors arridet) de Medicorum peritia judicare se posse praesumunt, atque passim audacter revera judicant: unde & ignari per saepe populari fruuntur aura, Sapientisque contemnuntur, quippe qui docti etiam aliquando, sed parum experti in Arte haberi consuescunt. Siquidem verum semper fuit, eritque in posterum, quod (94) quae a peritia Medici prodeunt beneficia, aut ab imperitia male facta, ita confunduntur cum iis, quae a spontaneis naturae motibus, quae ab exterioribus, quae a causis inconspicuis, aut a morborum particulari indole proficiuntur; ut non facile sit distinguere, an sanitas sit Medici opus, an sortis, an alterius latentis causae, an vero beneficium naturae.

Caeterum de hisce aliisque hujuscemodi vulgaribus judiciis, atque diceriis nihil plane sollicitus sit prudens & optimus Medicus, qui Aegrotorum non minus bono, quam proprio decori consulere omnifariam seduloque satagat, hoc solummodo contentus, quod nihil omittat, ex quo vere peritus utilisque evadere aliquando possit. Neque, ut veram satis calleat Praxim, curandisque laudabiliter Aegrotis sufficiat, illum in Arte nostra eximium, perfectum, & undequaque absolutum (quod paucis utique concessum est) evadere debere existimo. Equidem (95) non hic pono, liberum esse humano ingenio ad consummatam, & numeris omnibus absolutam Medendi artem pervenire sed qui ad eandem se conferunt, illis ad summam esse tendendum, id pono. Cum enim vel ex hisce ipsis, qui in quavis arte primas appetunt raro videamus ad secundas, tertiasque provecctos in hac certe cui non minus difficultatis, quam utilitatis, dignitatisque, insitum esse confitemur, in imo subsistat necesse est quisquis ad summa non enitatur. Quatenus quantaque ea sint, quibus instructum esse peritum Medicum oportet, ut optime semper suo munere fungatur, ex dictis satis patet, & nuper paucis elegantissime non minus quam sapientissime indicavit praecitatus Celeberrimus Morgagnius ibidem, ubi merito statuit, satis esse non putandum eximio in primis, quem instituendum posuit, Medico Aegrotantium lectulis assidere, sed praeterea inserviendum esse posteritati, quae is scire potuerit, quaeque artis gratia inquirere, candide illa, atque simpliciter in omnium saeculorum notitiam proferendo, tum Republicae obtemperandum, in scholis modo atque in Gymnasiis artis rationem aperiendo, in foro alias atque in iudicio de beneficiis, de prodigiis, de vulneribus, de aeris, ciborumque salubritate respondendo, tum & de tot aliis, quae in eadem Dissertatione n. 17. adamussim ipse proposuit. Ad haec ideo omnia & singula optimum Medicum, ut vere Reipublicae utilis evadat, instituendum esse monet Praeclarissimus iste Auctor, eaque novis institutionibus comprehendenda esse autumat, quas oh utinam ipse pro bono publico perficiat, iisque veram cuilibet sternat viam, quae una ad perfectam Artis nostrae cognitionem, ac proinde ad Veram, quam indicavimus ruditer, Praxim manuducet.

(94) Donzellinus ut supra. (95) Jo: Bapt. Morgagnius nova Institut. Medicar. Idea.

DE AORTAE ANEURYSMATE

OBSERVATIONES TRES

CUM ANIMADVERSIONIBUS

PAULI VALCARENGHI

IN REGIA TICINENSI UNIVERSITATE
THEORICAE MEDICINAE PRIMARI
PROFESSORIS,

Atque Celeberrimae Bononiensis Academiae
Socii.

DE AORTAE ANEURYSMATE
OBSERVATIONES TRES
CUM ANATOMIA LIGAMENTIS
DAVID VALLIENGI

IN REGIA TICINENSIS UNIVERSITATE
THEORICAE MEDICINAE PRAEFECTUS
PROFESSORIS

ANNO MDCCCLXXXIII
Sicil.

TYPOGRAPHUS B. L.
S.

CUM binarum, quas transacto proxime anno Clariss. iste Auctor cuedendas mihi exhibuerat, Observationum de *Aortae Aneurysmate* exemplaria fere omnia consumpta sint: eas hac occasione praelo iterum subjicere, praepositoque huic Operi adjungere, oportunum duxi, ut Eruditis satisfacerem: quibus eo gratam magis praestare me rem nunc posse, autumo; cum tertiam ejusdem census observationem, prioribus addendam, quae illarum ratiociniis haud parum conferet, obtinuerim. Animum ideo ne spernas B. L., dum, alia in posterum ab eodem Auctore, ac praecipue speciale (quod prae manibus habet) de *Virginum & Sanctimonialium morbis* opus sperans, majora tibi promitto. Vale.

(LXII)

BENEVOLO LECTORI

AUCTOR S.

NE culpae mihi, quaeso, vertas, B. L. cum Observationes haec, secus ac alii faciunt, prolixè nimis conscripserim. Dum enim optatae brevitati studere in animo habebam, quamplura de hisce me fufius agere coegerunt, ut habitae controversiae momenta, rationesque omnes perpenderem, iisdemque, pro rei dignitate, responderem. Si haec tibi haud displicuisse novero, cum hujuscemodi observationibus specialiter incumbam, alia tibi in posterum offeram, quae organicorum ejusmodi morborum diagnofim magis forfan obviam reddent. Vale.

OBSER-

OBSERVATIO PRIMA:

Nobilis D. Joseph Guazzius Patricius Cremonensis, prope
 decimum aetatis lustrum tunc constitutus, optima Corpo-
 ris temperie praeditus, prosperaque valetudine antehac
 gaudens, etsi ad *hypochondriacum* aliquantulum vergens,
 ineunte Anno 1729. Hyemis tempore, dum rigidior sae-
 viebat Bruma, saepiusque solito Aquilonares dominaban-
 tur Venti: Cum per Urbem noctu violento cursu quondam divagare-
 tur, intrinsecus excaluit maxime, dum extrinsecus a frigido praeter-
 modum Aere vexabatur. Statim ideo magnum inopinato ardorem in
 superiore mediaque Pectoris parte sub Sterno persensit, cui dolor non
 levis illico accessit ad utrumque Brachium productus, una cum tor-
 poris sensu: additaque hinc respirationis summa anxietate, *Lipothymia*
 correptus fuit, ita ut viribus fere destitutus evaserit. Verum haud diu
 morbosa haec affectio perduravit, quinimo eadem fere ratione, qua
 ipse a motu destitit, paulo postea evanuit. Attamen posthac Hyemis
 tempore, praecipue cum violentioribus sese motibus exerceret, iisdem
 pene, quamvis levioribus *symptomatibus* laboravit, eoque magis post
 prandium, quam jejuno stomacho, vesperique saepius, & rarius Aes-
 tate: hoc uno habito discrimine, quod tunc, cum difficilis reddeba-
 tur respiratio, *lipothymiam* pati raro soleret. Vicissitudines hasce qua-
 tuor circiter annorum curriculo morbus iste deinceps servavit, usque
 dum, validiore reddita ipsius causa, pari pacto tum Hyeme, tum Aes-
 tate, & mane, & vesperi ipsum indiscriminatim vexare coepit; prae-
 cipue dum scalas ascenderet, violentisque magis Animi, Corporisve
 motibus se subjeceret, assumpto maxime liberalius cibo; tantaque fuit
 aliquando praedictorum *symptomatum* vehementia, ut animo deficere,
 ob respirandi laborem summum, non secus ac antea videretur. Ni-
 hilo tamen secius, statim ac a molestis hisce insultibus immunis eva-
 debat, consuetam servabat animi hilaritatem, actionesque quaslibet
 perfecte obibat, & florido perfusus colore erat, juxta optimam Cor-
 poris universalem constitutionem, ita ut *imaginariam* potius quam
 veram aegritudinem pati a plerisque crederetur: multoque magis quia
 libere ut plurimum spirabat, nullaque ex dictis tunc aderant *symptoma-
 ta*: quamvis violentos quomodolibet subiret motus, Aestivo praecipue
 tempore, ac sereno Coelo: secus vero dum pluviosum aut nubilum
 esset, flantibusque Borealibus ventis. Quotiescunque *dyspnoea* hac recur-
 rente identidem vexabatur aequa ratione pulsus frequens & concitatus
 admodum erat, ac plerumque inaequalis, nec non etiam extra *paroxysmum*
 insolitam multoties celeritatem servabat.

Post primum quadriennium graviores paulatim frequentioresque in-

sultus evaserunt Hyemis tempore, praecipue dum in iram summopere concitabatur. Declinante Anno 1737. adauctus ita fuit morbus, ut non solum occasione vehementiorum Animi Corporisque motuum, verum etiam cum Rheda per Urbem veheretur, iisdem & majoribus *symptomatibus* detineretur: quae quidem semper sub Sterni dicta superiore parte, cum ardore, originem ducere videbantur; nunquam absente dolore, atque torpore ad utrumque Brachium, & Manus protracto, eoque graviore semper reddito. Haec plerumque noctu ipsi tunc evenire consueverunt: unde a somno derepente expergestus, erecta tantummodo cervice spiritum ducere quoquo modo poterat: idque gravius ipsi eveniebat, cum lautiori indulisset coenae, meracioribusque vinis abunde usus esset: rarius autem & levius, cum parce manducasset.

Februario mense Anni 1738. saepe adeo vehementerque insultus hosce passus fuit, ut jam ad interitum properare videretur. Etenim tunc non nisi erecta cervice decumbere in lecto poterat, ut spiritum fatis, etsi non modico cum labore, duceret: frequentius Animi patiebatur defectus: Extremae intumuerant undique partes, non parum frigestae: totaque Corporis peripheria *oedematosa* praeseferebat tumorem. Iteratis tamen sanguinis emissionibus, tenuique instituto victu, non omissis attemperantibus remediis congruis, nimium sanguinis aestum coercentibus, paulo postea convaluit.

Accedente Vere, cum laudabilem magis sex rerum, ut ajunt, non naturalium normam servaret, eo melius se habuit: licet non adeo nutritus, neque florido praeditus colore, sicut antea, esset. Solita tamen pollebat hilaritate, & robore in actionibus omnibus rite obeundis: & quo magis animum recreabat, nihil parumve in victu delinquens, eo diutius a consuetis incommodis vacabat.

Sequentibus tribus annis eundem pene ordinem servavit morbus, identidem invalescens, ut plurimum noctu, rariusque interdum: atque hoc tantum juxta occurrentes Animi, aut Corporis vehementiores motus, temporumque praedictas constitutiones, maximeque juxta incongruum magis victus regimen.

Transacta proxime Aestate Anni 1740. prospero magis salutis statu frui compertus est, atque etiam inter inordinatas Hyemis vicissitudines aequae bene se habuit: si leves excipiamus consuetos insultus, a quibus noctu plerumque detineri solitus fuit. Vigente morbo pulsus frequens semper, sicuti antea, nec parum inaequalis repertus est; eoque absente, concitatus saepissime evasit, multoque magis, quam universali ipsius constitutioni conveniret. Animadvertendum tamen est, quod Corpus ad maciem aliquantulum vergere in dies videbatur, neque florido ut antea colore praestabat, non raro ex flavo pallefcens, *Oedematosa* sub oculis tumore saepe apparente.

Cum

Cum de molesto contumacique maxime ageretur morbo, Cremonenses clariores omnes, plurimosque exteros doctrina praestantissimos Medicos identidem consuluit, a quibus dum diversimode de ejusdem causa disputabatur, varias etiam curationis methodos obtinuit, quibus adamussum obtemperare non neglexit Nobilis Aegrotus: utpote qui optatam jam diu salutem ab omnibus se obtinere posse sperabat, & maxime ab illis, qui faustam ipsi, nescio qua ratione, prognosim pollicebantur.

Alii autem *Hypochondriacam* tantum in ipso accusabant affectionem, quae ab infarctibus imi Ventris, humorumque speciali crassitie (ut ipsi aiebant) proficiscens, *aperientia* quaeque, *martialia*, *purgantia*, nec non *deobstruentes Thermales aquas*, aliaque plurima hujusce classis expeteret: id quod nunquam optima ipsius universalis constitutio indicaverat.

Alii *Antiscorbutica* suppetebant Pharmaca; cum analogam in ipso scrutarentur labem, caeteris omnino ignotam.

Epilepticam alii Pulmonum Aegritudinem dixerunt: hocque verisimile magis ipsis videbatur, quia morbus per intervalla tantum saeviebat, *dyspnoticos* excitans insultus: quia *opiatis* remediis saepe auscultabat; maximeque quia, absentibus insultibus, bene coloratus, maxime hilaris, tamque bene constitutus in caeteris videri consuevit, ac si nullo prorsus antea morbo laborasset.

Convulsionum aliis generalis idea, a nervosi generis prava diathesi pendens, non impari ratione arridebat: nihil obstante contumacia morbi saepissime recurrentis, ejusque constanti semper principio sub Osse Sterno, dum caeterae partes per consensum tantummodo, & nihil fere patiebantur.

Nonnullis *organici* in Pectore morbi suspicionem jure meritoque obtulerunt affectionis ejusmodi recurrentis constantia, *symptomatum* similitudo, specialis conditio, principium, exitus, & propagatio: exulante penitus specialiter tussi, nullaque peculiari unquam habita *anacatharsi*. Verum non eodem modo omnes ratiocinabantur. Alii enim in *Corde* vitium adesse putabant; alii in contiguis ipsi majoribus Vasis; alii in *Pulmonibus*: modo *Tubercula* eaque *cruda*: modo *Polypum*: modo *Aneurysma*: modo utrumque: modo *varicosas* venarum expansiones, aliaque hujusmodi indicando.

Ego vero hisce omnibus instructus, pulsus semper inordinatum rithmum in vigore morbi, nec parum extra ipsum deprehendens; attentis variis Animi Corporisve violentioribus motibus, specialibus Aeris constitutionibus, lautiore comestione, praedictisque omnibus extrinsecis causis, quae morbum praeire, & fovere passim consueverant: verisimilius statuendum esse arbitratus semper fui, morbosa quaeque illa *phenomena* a retardato tunc sanguinis motu circa Cor, Pulmones, praecipuaque Pectoris vasa suboriri maxime & immediate consuevisse: hocque

Dempto Sterno, in quo nihil peculiare, praeter induratas Cartilagineas, observavimus, Pulmones invenimus mole, colore, & structura bene constitutos, atque nullibi Pleurae adhaerentes. Mediaſtinum & Pleura ne hilum quidem a naturali ſtatu reſceſſerant. Cor mole adauctum paululum videbatur. Superior Venae *cavae* truncus, ſicuti, & *axillares* rami grumato ſanguine praeter modum tuebant, tum etiam dextera Auricula Cordis, quae ſolito grandior apparebat. Laeva Cordis cavitas nihil ſanguine ſcatebat, naturalemque ſervaverat ſtatum. Ejus ſubſtantia denſa ſatis erat, validiſque undique texebatur fibris: neque in caeteris quidquam a conſueta ſtructura deflexerat. Sola *Aorta Arteria*, paulo ſupra Cor amplior ſolito viſa eſt, atque praecipue circa ejuſdem *Arcum*. Ideo, cum *Aneurysmatis* ibidem geniti ſigna ſeſe nobis offerrent, ut ipſius cavitatem accurate magis pervadere poſſemus, ipſam prope Cor aperuimus, ſectionem uſque ad *Arcum* & ultra paulatim continuando. Tunicarum ibidem textura denſa admodum erat. Intima vero ſuperficies (quae verſus Cor laevigata erat) circa *Arcum*, ubi *ſubclaviae* Arteriae oriuntur, inaequalibus minimiſque ſinibus undique perfundebatur, in poſteriore praefertim ejus parte: ubi variae jacebant *offeae concretiones*, ſibi in directum miro modo diſpoſitae, propter quas interior Arteriae tunica inaequalis maxime reddebatur & aſpera. Officula haec Piſcium grandiorum ſquammas aemulabantur, majorum unguium noſtrorum latitudinem ſuperantes, & figurae, ut ajunt, *irregularis*, cum hinc inde acutiſſimis ſcaterent angulis, a quibus digiti acriter pungebantur. *Squamulae offeae* iſtae tunicis Arteriae ſtrictè adnectebantur, praefertim circa earum centrum, ut ita dicam: atque circa peripheriam elevari quoquo verſus facile poterant, ita ut adinvicem accedere aliquo modo, & recedere viciffim, juxta Arteriae ipſius contractiones, potuiſſe aliquando, viderentur. Quamplurimae autem hujusmodi *offeae squammulae*, figura, & mole erant diſſimiles, quae in ipſo *Aortae Arcu* poſterioriſſime incipientes, atque in lineam rectam miro modo diſpoſitae, reliquam etiam *Aortae* *descendentis* poſterioriſſimam partem, fere uſque ad *diaphragmatis* inſertionem pervadebant. Illae vero, quae prope *Aortae Arcum* jacebant, grandiores craſſioresque erant, nec non acutis magis plurimiſque angulis ditatae: reliquae vero ſequentes minorem obtinebant molem. Caeteroquin tamen in anteriore ſua parte *officulis* hiſce *Aorta Arteria* proſus carebat, conſueſſamque praeferebat texturam, licet amplior facta, nec in ejuſdem cavitare *Polypoſum* ullum Corpus concreverat. Hujusmodi *offeae lamellae*, praediſto ordine diſpoſitae, *Aortae* Arteriae liberas contractiones haud parum praepedire potuerant, atque praefertim in ejuſdem poſterioriſſima parte: ubi, juxta earundem majorem latitudinem, & ſpeciale diſpoſitionem, Arteriae parietes ad ſe mutuo ſatisque accedere, in actu *ſyſtoles*, haudquaquam poterant; ſecus quam in anteriore parte, ubi nulla aderant

rant *officula*, omnesque ejusdem tunicae aequae flexiles ibidem remanferant. Reliqua autem majora vasa bene constituta erant; aliaeque Partes omnes praecipuae cum medii, tum infimi Ventris naturalem texturam obtinebant.

Duplicem Arteriae dilatationis speciem jure meritoque assignat famigeratissimus Morgagnus in *Advers. Anatom. II. Animadv. 39.* unam nempe dum *Arteriae expansio est instar sacci a latere appensi*; qualis est illa, quam in altera huic adnexa observatione proponimus: alteram vero, cum *expansio omni ex parte est aequalis*. Primae speciei *Aneurysmata*, tamen mole non tam ampla, sub oculos facilius cadunt: alia vero non item. Hinc dum Arteriae cujusvis expansio *omni ex parte aequaliter facta est*, absque speciali ullo sacco *a latere appenso*, nisi magna fuerit, difficiliter cognoscitur, atque ab illis tantum, qui naturalem dilatatae Arteriae illius capacitatem optime noverint, istamque cum illa comparare sedulo valeant. Hujusce secundae speciei recensitum hoc *Aneurysma* erat, utpote quod *omni ex parte expansionem Arteriae Aortae* referebat, quae tamen in posteriore parte, ubi *osseae squammulae* constiterant, paulo magis dilatata per longum fuerat.

Hinc, cum non tam amplae molis *Aneurysma* hoc evasisset, non adeo facile captu cuiquam videri poterat, quomodo ab ipso solum tam contumax, variusque, & inconstans morbus, gravibus praedictis *symptomatibus* stipatus, subortus fuisset, & talis quidem, ut inopinatae violentaeque morti tandem ansam praebuerit, absque quod ulla vasorum disruptio, atque proinde sanguinis effusio praecesserit. Haud equidem me latet, majora admodum *Aneurysmata* in Arteria Aorta progigni posse, diuque ibidem consistere, sine multiplicibus tam molestis, tamque diuturnis incommodis. Hujuscemodi autem observationes quamplurimas (praeter aliam a me data opera huic adnexam) legere passim nobis occurrit cum apud Antiquos, tum apud Recentiores Clarissimos Viros. Testis sit Riverius *Centur. 4. Observ. 34.*, ubi tam magnum refert *Aneurysma* in Arteria magna ascendente productum, ut Brachii fere magnitudinem adferret. Monstruosum *Aneurysma* se vidisse narrat celeberrimus Rhuyfchius *Observat. 38.* tantae quidem magnitudinis, ut *Pulvinar mediocre, quo in sedili utimur (demptis quatuor angulis, rotundum enim erat Aneurysma)* adaequaret.... quod ortum duxit ex Arteria Aorta tribus circiter digitis transversis supra Cor. Observatione autem 37. de alio Aortae *Aneurysmate* loquitur, mole sua Infantis recenter nati caput adaequantis. Ex actis philosophicis Anglicanis notat Mangetus in sua Bibliotheca Chirurgica monstruosum magis *Aneurysma* Arteriae Aortae, quod integram Thoracis cavitatem in latere dextero replebat, Pulmones ita comprimens, ut pene essent consumpti. Supra Aortae autem praecipue flexionem maxima *Aneurysmata* procreari posse ex actis Gallicis deducit doctissimus

eiffimus Freind in Historia Medica, ubi ait, quod duorum in isto loco *Aneurysmatum* historiam commemorat Littrus: in quibus ita protrusa erat Arteria, ut Saccum effingeret ad Thoracem collumque pertingentem, immo in altero casu per cervicem usque ad maxillam. Et ne frustra hic alias recenseam ejuscemodi observationes, satis sit si innuerim cum praecitato Clarissimo Mangeto ibidem, dari cujuscumque magnitudinis *Aneurysmata*, nempe a pisi magnitudine, ad magnitudinem caput humanum bis superantem, pro majore vel minore Arteriae dilatatae amplitudine, ejusdemque ad se dilatandum facilitate.

Neque *osseae concretiones* in memorata dilatata Arteria inventae novum mihi prorsus spectaculum obtulerunt (sicuti cuiquam visum fuit) ita ut ex hoc tantum admirari unquam possem. Admiratio enim rerum plerumque, de quibus agitur, ignorationem subsequitur. Porro innumeras referre hic possem historias *osseorum* vasorum in Cadaveribus detectorum. Gabriel Faloppius de Partibus similaribus Cap. 14. notat, Partes multas Arteriarum esse cartilagineas, imo osseas, veluti in senioribus Animalibus. Insuper testatur ibidem, se vidisse in quadam Vetula omnes Arterias sinistras osseas esse factas, quae passae erant *Aneurysma*. Peculiaris adest observatio Clarissimi Joannis Baptistae Bianchi a Mangeto in Theatro Anatomico relata, enormis *Aneurysmatis* in principio Arcus Aortae consistentis, ubi erat ossea, imo saxea potius loricatio ad totam illam Aortae faciem, quae accubitu Polypofo tenebatur. Aliae hujusmodi leguntur Observationes in Commentariis Celeberrimae Academiae Bononiensis a Praeclarissimo Michelotto in speciali eruditissima Dissertatione sua contextae, quas non vacat hic singillatim proponere. Nec in Arteriis tantum, sed & in quibuslibet aliis Animalium partibus osseas concretiones produci posse, Autopsia ipsa teste, pluries didici. Merito idcirco monet Pechlinus Observ. 40. *Tendines, Membranas, Cartilagineas, & ligamenta etiam ossificari posse*; ubi, id praesertim de Arteriis verum esse asserit. Nec *osseas tantum, sed & lapideas Arterias evadere* idem Auctor subdit Observat. 41.

Haec autem hic recensenda prius esse arbitratus fui, ut cuiquam pateret, nec praedictas *osseas squammulas*, nec repertum eas continens *Aneurysma* parvae molis, admirationem mihi unquam ita movisse, ac si quid novum prorsus mihi adferrent. Praeterquam quod neque mirum mihi quidquam evasit, quod a tam parvo Aortae Arteriae *Aneurysmate* adeo multiplex graviorum, & inconstantium *symptomatum* Iliades progenita fuerit, morte tandem ipsa inopinato subsequente: si Aortae Arcum, circa quem maxime dilatatio evenerat, si inaequalem ipsius intimam superficiem in postica parte, a latis, irregularibus, mobilibus, specialique modo dispositis, & acutos angulos referentibus lamellis illis osseis occupatam attenderem; Id quod ex sequentibus rationibus certo certius deducere quemlibet posse, existimo.

Anteaquam autem hujusce morbi praecipua *Phaenomena*, gradus varios, permutationes & specialem cursum, usque ad omnimodam ejusdem solutionem, congruis rationibus prosequamur atque explicemus; cum nulla alia prorsus in Cadavere detecta sit causa, atque haec a reperto *Aneurysmate* peti unice debeat; operae pretium erit si de ejusdem *Aneurysmatis* prima origine paululum disseramus.

Omnes *Aneurysmatum* causae, sive extrinsecae illae sint, sive intrinsecae, ad eas generaliter ut plurimum reducuntur, quae affatim sanguinis velocitatem adaugere valent, aut Arteriae cujusvis tunicas ita debilitare, ut prementi quoquo versus per normales lineas sanguini haud satis resistere queant. Ideo violenti Corporis motus, contusiones fortes, ictus vehementiores quilibet in extimis Partibus excitati, ibi praecipue ubi majora latitant Vasa, aut minora etiam, sed muscularibus machinis minus tecta, *Aneurysmata* producere quam facile possunt; prout, experientia ipsa teste, solidissimis rationibus evincunt Mechanici omnes saniores Medici, atque prae caeteris Celeberrimus Lancisius. Praeterea plurimum ad hoc conducere possunt violentiores nifus, spiritusque nimiae diuturnaeque contentiones, in Tubicinis: & alia hujusmodi.

Verumenim vero, praeter haec, non incongruum est supponere specialem earundem Arteriarum dispositionem, quae laxam nimis ipsarum texturam consequitur, propter quam prementi eas jugiter sanguini, nimioque impetu, seu ratione copiae, seu ratione velocitatis, sive ob utramque causam distendenti, plus aequo facileque cedant. *Impetus enim* (ut docet Praeclarissimus Michelottus in praecitata Dissertatione pag. 426.) *seu vis viva excurrentis sanguinis, quantitate partium ejus pondere proportionali, & harum velocitatis quadrato componitur.* Et ut paucis me expediam, satis erit innuere cum eodem Auctore, quod si ejusmodi solidorum Corporum excavatorum, & fluidorum in se mutuo actiones praeter consuetas naturae leges sic immutentur, ut, vel sanguinis in suos ductus impetus, horum viribus ad resistendum, & retro agendum manentibus integris, valde increseat; vel sanguinis impetu haudquaquam mutato, canales eum vehentes, & reducentes, aut a primordiis non satis, suarum fibrarum cohaesione, crassitie, ac densitate firmi; vel morbo, aut alia quacunque de causa imbecilles facti, naturali ipsius sanguinis momento haud valide reluctentur, morbi innascuntur in sanguinis ductuum dilatationibus, dilacerationibusque consistentes. Animadvertendum insuper est, quod, licet Arteriarum textura talis sit, ut fluenti impellentique eas quomodolibet sanguini resistere satis queant: Earum tamen configurationes atque peculiare dispositiones, *Aneurysmatum* generationi magis favere passim comperiuntur. Hinc fit, quod plerumque prope *Arcum Aortae* facilius, quam alibi Arteriarum expansiones, ut in casu nostro, eveniant. Id ipsum innuit Celeberrimus Morgagnus in Adversar. II. Animadvers. 41., ubi docet, quod trahi in dubium nequeat, *Aortae Arcum non longe a Corde incurrenti sanguini*

sanguini obiectum, huius cursum subito, & violenter inflectere; unde si Cordis impulsus nimium intendatur, & praesertim si Aorta vel a primordiis minus firma sit, vel ab erosivo aliquo principio debilitata, facile intelligitur, Aortae expansionem effici. Eadem porro huiusce Phoenomeni ratio a doctissimo Freind proponitur in Historia sua Medica, dum ait, quod certum est Aortam supra ejus flexionem facilius dilatari posse, ob resistantiam eam, quae sanguini illic ex ejusdem curvatura opponitur; ex quo etiam in hac Arteriae parte ut plurimum Aneurysmata producantur: ac si ista in dilatatione tantum consistant, nullibi hanc facilius, quam in eo loco fieri posse credibile est. Hoc quoque confirmat, fusiisque explicat praeclaudatus Michelottus. Siquidem cruor a Corde, facie posteriori vulgo appellata, diaphragmati veluti in transversum incumbente, in cavum Aortae, a basi Cordis usque ad eum locum, quo manifestius descendere incipit, sese incurvantis contente jaetus, secundum rectam lineam ipsius Aortae curvaturam tangentem progredi conatur; in eaque vi centrum versus reflectente detinetur. Viribus itaque omnino contrariis secundum contrarias directiones in se mutuo agentibus, in incurva Aortae parte veluti jaetatus cruor, si forte in hac vi projicienti Cordis satis propinquam, ac propterea totum ejus impetum suscipientem, tanta copia, tanta velocitate, tanta contentione ab validissime palpitante Corde vibretur, ut illius momento cum tendineae, tum carneae fibrae alioquin fortissimae, confertissimaeque, ex quibus illa ipsa inflexae Arteriae Aortae portio textitur, summopere in contrarias partes distrahantur; primum in ea intimae tunicae notabilis distentio, inde vehementissimis sanguinis in ipsius interiorem superficiem incurfibus, vivisque pressionibus saepius iteratis, ingens quoque expansio, praememoratorum demum fibrarum abruptio, laceratiove necessario subsequetur.

Ex hisce omnibus facile est, rationique perquam consonum statuere, quod tunc primum ejuscemodi Aneurysma inchoatum sit, cum Nobilis ille Vir anno 1729. Hyemis tempore, rigidiore saeviente Bruma, saepiusque solito Aquilonaribus dominantibus Ventis, noctu per Urbem violento cursu divagabatur, ut ex historia patet. Hisce enim omnibus concurrentibus causis, quis non videt, quam facile vasorum tunicae distendi nimium, ne dicam lacerari tunc possent, illaeque praesertim, quae a primordiis compactam minus, & firmam texturam nactae erant, atque in illis maxime Vasis, quae, ob peculiarem configurationem, impellenti plus aequo sanguini difficilius resistere, & contraniti valent: prout de Aortae Arteriae Arcu verum comperiri supra satis innuimus.

Hoc autem inficias nemo unquam ibit, si multiplices tunc concurrerint causas ad dilatandam Arteriam animadverterit, quarum pleraeque singulae ad hoc sufficere abunde poterant. Tunc enim Hyemis tempore rigidior saeviebat Bruma, eoque crudelior, ob Aquilonares saepe flantes ventos; quare perspiratio quam maxime cohibita fuerat. Hinc sanguinis moles pari ratione excreverat, quae caeteroquin in ipso magna quidem

quidem erat, cum Plethorico tunc frueretur habitu, optimeque in omnibus constitutus esset. Quod in ejusmodi Aeris constitutione potius quam in alia Arteriarum expansiones facile fiant, ac praecipue Aquilonibus dominantibus, merito admonet Michelottus in praecitata Dissertatione, ubi aliam addit rationem casui nostro perquam faventem. Dicit enim; *Sanguiferorum canalium rimas, rupturasque ab insigniter crescente Aeris vi elastica fieri quoque posse; sanguinea scilicet massa certis anni temporibus, constitutionibusve, summo gelu, vel aliam quamcunque ob causam, prona ad concrescendum existente, facile intelligemus; si, quae de Aeris ex congelatis aqueis particulis erumpentis vi, vel bellica tormenta frangere valente, quemadmodum humores a cruore in Animalibus secernantur scribentes annotavimus, huc traducamus.* Praeterea Hyemis hujuscemodi tempore solida quaeque, eaque maxime, quae Arterias contexunt, rigidiora, magisque elastica evadere, nemo non novit: idque Hyemale Corporum nostrorum majus robur ostendit, atque ipsa quoque inanimata Corpora, & Metalla praesertim evincunt, quae Hyeme praeter modum rigescunt, & laxantur Aestate: ut experientia constat. Tunc itaque, cum noctu violento se cursu exercuit, sanguinis velocitas summopere adaucta fuit, ejusque impetu pari ratione excrescente, *Aortae* Arteriae parietes, qui aliunde ob nimiam sanguinis molem distenti maxime fuerant, dirumpi magna ex parte potuerunt. Hoc autem eo facilius, eo violentius tunc evenisse credendum est, cum major esset vis sanguinis impellentis in interiora majora vasa: quia minimi omnes tubuli extimam Corporis superficiem pervadentes a rigidiora circumambiente Aere plus aequo pressi erant, magisque proinde fluxui sanguinis ibidem resistentes: id quod ex eo patebat, quod tunc intrinsecus maxime excalesfactus fuisset, dum extrinsecus a rigidiora Bruma eodem tempore summopere vexabatur.

Ob nimiam ideo *Aortae* Arteriae distensionem, nec modicam disruptionem in internis ejus tunicis ab extrinseca causa ibidem subitoque factam, dolor cum ardore sub Sterni superiore parte (ubi *Aortae Arcus* collocatur) illico succrevit, qui, juxta *Subclavium* ramorum propagationem, ad utrumque Brachium tendere visus est, una cum torporis sensu, ob compressionem Brachialium Nervorum, qui iisdem *Subclaviis* vasis adnecantur. Hinc *respirationis anxietas maxima accessit, Lipothymia correptus fuit, ita ut viribus fere destitutus evaserit.* Etenim robur Corporis, si non immediate, saltem mediate a congruo sanguinis motu, analogaque hinc emanante vi, qua vasa undique distendit, derivari cuilibet patet; maxime quia laudabilem hunc sanguinis motum, atque in solida quaeque irruptionem, optima nervorum universalis constitutio subsequitur. Ideo dum vasa, & majora praesertim, nimium premuntur undique atque distenduntur a validiore sanguinis gurgite, haud satis reniti valent, ut successivum ejusdem motum ultro promoveant: quare *Lipothymia* fit, tur-
genteque

genteque nimis, ac minus aequo excurrente sanguine in Pulmonari-
bus tubis, respiratio laboriosa evadit.

Hujuscemodi *symptomata omnia Aortae Aneurysmatum* vere propria sunt, illorumque praecipue, quae prope ejusdem *Arcum* incipiunt, qualia a doctis. Freind in *Historia sua Medica* adnotantur: *dolor scilicet non modo in Pectore, sed etiam in Humeris, in Brachiis somni parum isque haud raro interruptus: in lecto decumbendi saepe impotentia, atque inclinato antrorsum Corpore semper levamentum majus: spiritus ita nonnunquam impeditus, ut subitum Strangulationis metum incuteret; quae omnia partim in ipso morbi principio, partim in progressu evenisse animadvertimus. Quod autem Aneurysma hoc in Aorta Arteria subito tunc fieri poterit, absque quod nullum unquam illius praevium signum apparuisset, praeter dictas rationes, satis superque evincunt observationes, & ratiocinia a Praestantissimo Lancisio proposita. Ea quippe est praecipua differentia inter Vicia *Varicosi* generis atque *Aneurysmatici* (ut docet Praeclarissimus Albertinus in *Commentar. Bononiensibus*) quod illa *inter simplices, diuturnas, & graves animi Aegritudines lente suboriantur; ista vero post subitos mistorum, & vehementium animi pathematum impetus ex tempore quasi nata comperiantur.**

Mala haec *Aortae Arteriae* inde suborta constitutio, toties enarratis *symptomatibus* ansam praebere plus, minusve poterat, quoties sanguinis congruo motui ibidem varia ratione obstabat; quoties nempe sanguis ipse, aut ratione copiae, aut ratione adauctae velocitatis, canalium parietes violentiore incurso urgeret, atque distenderet, propter quod discissae antea *Aortae* fibrae a se invicem recedere violenter coactae, contrahi haud aequo poterant: ea nempe vi, quae urgentis sanguinis impetui proportionem data responderet, unde tunc ineptae fere ipsae evaderent sanguinis ultro promovendo motui. Etenim ut recte sanguis vasa quaecumque non interrupto, imo ordinato successivo motu, pervadat, praeter receptum a Corde impetum (quo partim per lineas axi canalium parallelas pergit, partim per normales, vasorum tunicas premit, & urget) talis specialiter requiritur vasorum contranisus, ut non tantum inflictae ipsis a transfusente sanguine pressioni sine noxa resistent, verum etiam ipsum urgeant, & pellant, ut incoeptum prosequatur motum, eo quidem impetu, qui occurrentibus ubicunque innumeris superandis resistentiis aptus esse valeat. Quamobrem, si discissae *Arteriae* tunicae, debiliores inde factae, *oscillatorios* quidem debiliores, non autem validiores contranisus exercere poterant: placido quidem sanguinis ferendo, & promovendo fluxui, non autem concitati, & valido dispositae erant. Quaecumque ideo intrinseca, aut extrinseca causa occurreret (quae copiam aut velocitatem sanguinis auget) ejusdem pressiones in laesam *Arteriam* ipsius concontranisibus minus
propor-

proportionatas reddebat; ideoque sanguis ibi turgescens, subaestuans, atque a recepto nuper a Corde motu aliquantulum deflectens, Vasa ibidem praetermodum distendere, maleque afficere ita debebat, ut enarrati ardores doloresque fierent. Hujuscemodi sanguinis ab incepto cursu aberrationes satis indicabat pulsus ipse, qui, vigente morbo, pari ratione plus, minusve a naturali rithmo recedebat, concitator, atque exilior factus, atque saepe inaequalis.

Haec meo iudicio potissima ratio est, propter quam Aegrotus ille post primum insultum, quiescente a motu Corpore, ac proinde placido magis reddito sanguinis fluxu, optime se habere paulo postea visus fuit. Nec ab simili ratiocinio intelligimus, cur primo quadriennio modo immunis a morbo evaserit, modo ipso varia ratione laboraverit. Hujuscemodi enim morbi vicissitudines occurrentium causarum quarumlibet rationi adamussum respondebant; dum ab ipsis nempe, aut moles, aut velocitas sanguinis major reddebatur. Idcirco quo magis imminuebatur perspiratio Hyemis tempore, magisve copiosum sanguini pabulum ex lautiore mensa suppeditabatur, eo frequentius, eo gravius hisce insultibus tenebatur, quibus Aestate, & jejuno Stomacho plerumque carebat. Sic violenti potius Animi Corporisve motus, qui sanguinis fluxum concitatiorem efficiunt, ejusdemque in vasa impetum validiorem praestant, huic morbo ansam facilius subitoque praebebant. Moderata autem Corporis Animi-ve quies, sicuti placido aequae sanguinis motui servando, ita & prosperae ejus valetudini maxime favebat.

Verum cum tractu temporis, ex repetitis validioribus sanguinis appulsibus, atque pressionibus, diffractae in Arteria laesa fibrae non parum occaluerant, stricto magis in dies nexu cohaerentes, *osseas lamellas* effecerunt, gravioribus frequentioribusque excitandis *symptomatibus* idoneas. Neque mirum ulli videri debet, quod, cum ossearum ejusmodi concretionum in *Aneurysmatibus* genesis terreis tartareisque, aut salinis tantum, congestionibus alii tribuant; ego repetitis tantummodo sanguinis vehementioribus percussionibus adscripserim. Ossa enim ipsa in generationis principio membranas molles aemulari, omnes sentiunt. Hinc *cartilagineae* evadunt, & *lamellas* flexiles construunt, quibus in dies nova *lamellarum* strata superadduntur, quasi tenuissima plana, quae ope fibrillarum obliquarum, & transversalium vicissim miro ordine uniuntur, quas tot minimorum *claviculorum* vices gerere, Gagliardus merito asserit. Quid autem aliud sonat mira hujuscemodi transmutatio membranarum in Cartilagineas, & istarum in Ossa, quam novam materiei glutinosae additionem (qua praecipue tota sanguinis massa scetet) ejusdemque strictiorem unionem, ab indefinente sanguinis impulsu, & pressione factam, propter quam minima, & pleraque textentium fibrillarum spatiola magna ex parte obliterantur, atque replentur? Hac de causa nulla adest Animalis cor-

poris pars, etiam mollior, quae diuturno vitae curriculo durior evadere nequeat, osseamque soliditatem induere: id quod Autopsia ipsa docet, quae non *osseas* tantum sed & *tartareas lapideasque* concretiones ubique in Corpore nostro factas detexit; ita ut Penem ipsum osseum prorsus redditum Christianus Paulinus, teste etiam Bartholino, referat Centuria prima Observ. 72., ut alias taceam observationes, cum in Hominibus, tum in Brutis factas, quas non vacat hic singillatim retexere. Nec alia est ratio, cur ob validiores iteratasque Manuum, Pedumve, aut aliarum partium pressiones, variae callositates emergant: cur Vasa quamplurima, diu admodum protracta vita, osseam induant naturam, aut saltem pleraque supramodum rigescant, atque indurentur. In utroque enim casu strictiorem componentium fibrarum contactum intelligimus; in primo casu ab externa comprimente causa factum; in secundo ab ingeminatis sanguinis ictibus, qui eo citius huiuscemodi effectum praestant, quo frequentiores, quo validiores evadunt. Quod vero *osseae* supra descriptae *lamellae* in ea *Aortae* parte potius concrelescere debuerint, ubi fibrae diloricatae fuerant: experientia & ratio ipsa testantur. Plerumque enim *osseae Aneurysmatum Squammulae*, *sacci Aneurysmatici*, saepiusque ejusdem apicis latera occupant, ubi videlicet, ratione majoris capacitatis, major sanguinis copia affluit, ibique tum ratione majoris ponderis ejus copiae proportionalis, tum ratione ictus a corde derivati, per *transversales* lineas, & etiam *normales* praeter modum premit, & urget.

Hisce genitis osseis *lamellis*, *irregularis* figurae, ut diximus, acutissimosque referentibus angulos, facile est explicare, cur post primum quadriennium graviora frequentioraque in dies evaserint *symptomata*. Satis enim erit animadvertere, quod *Squammulae* majores pleraeque, tametsi in centro stricte Arteriae tunicae adhaerent, circumundique in sua peripheria ab ipsis solutae erant, ita ut, cum omnes sibi mutuo per lineam rectam succederent, spatiolis interjectis, dum alternatim modo contrahebatur, modo laxabatur Arteria ipsa, nunc vicissim sibi appropinquare, nunc a se invicem recedere necessario deberent, variaque ratione spiculis suis Arteriarum tunicas ibidem ferirent, juxta ingeminatas magis validioresque ejusdem contractiones. Verum cum vis contractionis in Arteriis, vi sanguinis easdem distendenti adamussim respondeat, eaque, caeteris paribus, crescat in ratione molis, & velocitatis, qua sanguis ipse movetur; illico patet, cur in supra recensitis omnibus circumstantiis morbus identidem invaluerit, gravioraque attulerit incommoda, ita tamen, ut pari pacto tum Hyeme, tum Aestate, tum mane, tum vesperi, varia quidem ratione ab ipso Aegrotus corripereetur. Quamcumque enim ob causam plus aequo turgesceret sanguis, sive ob nimiam copiam, sive ob rarefactionem, atque ideo celerius moveretur, male jam affecta Arteria magis distendebatur, analogas vehementiores contractiones postea exercens,

ens, quae, etiamsi non ita validae forent, molestam tamen ipsi sensationem adferebant, eo quia jacentium ibidem *lamellarum* anguli arteriosae tunicas plus, minus feriebant, proportionatis subsequentibus *spasmodicis* contractionibus, quae ad utrasque *Subclavias* inde ortas, propagari facile poterant, non sine molesta contiguorum *Brachialium Nervorum* sensatione.

Violentior idcirco Corporis motus, Scalearum ascensus, concitatio Ira, Brumales Hyemis rigores, Aquilonares Venti, lautae comestiones, caeteris paribus, graviora ipsi adferebant *symptomata*, modo sanguinis velocitatem, modo molem augendo: prout concitatio, inordinatusque plerumque pulsus in actu insultus testabatur. Ut plurimum tamen infortunium hoc subibat in lecto noctu decumbens post aliquot horas a cibo, & somno, a quo inopinato expergiscebatur: praesertim si liberalius coenasset. Hujusmodi enim temporis intervallo ingesta Alimenta in circulationis aream magna ex parte reducuntur, habitaque ratione ejusdem copiae, sanguinis molem, & velocitatem adaugent. Praeterea dum ab assumptis Alimentis, iisque intus fermentantibus, Ventriculus, & Intestina quoquo versus distenduntur, pari ratione comprimuntur Intestinalia quaeque sanguinea Vasa, ad quae tendens sanguis majorem solito resistantiam invenit, propter quam, & facilius, & majori in copia superiores alios tubos pervadit, atque plus aequo replet: id quod suscitandis, aut diutius protrahendis incommodis praedictis non parum conducit. Saepe enim in actu insultuum, erumpentibus per inferiora flatibus, copiosaque Alvi habita excretionem, dum utrinque Vasorum Intestinalium compressiones ea ratione imminuebantur, non modicum experiebatur levamen; unde aliqui conjectare male solebant, quod morbus iste ab *hypochondriaca* potius, quam alia causa penderet, aut saltem *flatulenta*. Addendum hic etiam est, quod ideo facilius ab hoc morbo vexaretur, dum in lecto decumberet; quia, in horizontali plano jacente Corpore, facilior, & celerior ascensus sanguinis fit per superiora vasa: quare etiam, vigente morbo, erecta cervice, & corpore, in lecto jacens eo melius se habere semper compertus fuit.

Addam hisce omnibus, juxta Sanctorii effatum Aphor. 407., quod *Vectio in curru omnium violentissima est: non enim solum perspirabile incoctum, expirare facit, sed etiam solidas Corporis partes offendit*. Ideo quid mirum, si Nobilis ille Vir tunc saepius graviusque insultibus illis vexabatur, cum Rheda per Urbem vheretur, ac praecipue post prandium, sanguinis prius mole pari ratione adaucta: & rarius mane, jejuno stomacho. Siquidem, dum hoc modo vehimur (teste Clarissimo Gorter in Commento ejusdem Aphor.) *vehementissime succutitur Corpus, ut magno saepe impetu sanguis alique humores ferantur in partes firmas, quae, si debiliores, non raro disrumpuntur, & dolent: Herniosis igitur, Haemophthoicis, Hydropicis, vel*

fragilitate partium firmarum laborantibus minime vectio in curru, & equitatio conveniunt. Quanta vis sit succussionis corporis in equitatione, & proinde in vectio in curru, ad velocitatem sanguinis, ejusdemque impulsu in Vasa augendum, ex eo magis ultro patere potest, quod inde Vasorum dilatationes eveniant; ut notat Mangetus in Biblioth. Chirurgica lib. 1. Id accidisse narrat Nobili cuidam Viro, de quo Adolphus Occo, & Achilles Gasserus verba faciunt, qui succusso violenter ab aspero Equo Corpore, Aortae Aneurysmate tentatus fuit, quod primo exterius in Vertebrae Dorsi conspectum, hinc ad Ovi struthiocameli magnitudinem auctum, post obitum fuit repertum totam unius lateris Pectoris cavitationem replens, a tergo Vertebrae adhaerens, & a fronte costis. Quodsi corporis hujuscemodi succussiones violentae Aneurysmata de novo progignere hoc modo possunt, quanto magis insensae unquam evadent illis, qui dilatatas jam Arterias gestant, quae ideo tum expandi magis possunt, aut saltem ab irruente vehementius sanguine ita distendi, ut maxima inde suboriantur incommoda, quae eo facilius in casu nostro, ob specialem affectae Arteriae dispositionem, eveniebant, & gravius. Videant nunc illi, qui Hypochondriacam in ipso Affectionem accusando, frequentem equitationem ipsi imperabant, videant, inquam, num prodesse magis, aut nocere potiore jure ipsi posset! Ex tali enim Corporis concussione, dum proinde sanguinis velocitas summopere augeri crescere, proportionato impetu in laesam Arteriam, squammulasque incurtebat sanguis, analogam ibidem excitando contractionem, quae morbum augere magis, magisque valebat.

Hisce omnibus rite perpensis, atque explicatis, facile cuique evadet congruam inde *symptomatum* aliorum rationem proponere, & praecipue irrequieti somni, & raro placidi, noctu ipsi occurrentis. Etenim, *ut somnus fiat placidus, aequabilis requiritur per omnia vasa motus sanguinis nulla irritatione perturbatus*: docente Gorter Aphor. 315. Quod aequabilis in ipso ut plurimum non fieret sanguinis motus per omnia vasa, satis superque indicabat pulsus saepissime concitatus, etiam extra consuetos insultus, quamvis nulla peculiatis ex dictis vigeret causa, quae sanguinis velocitatem, aut aestum quoquo modo augeret. Recensita namque Aortae laesio, sicuti congruas ejus contractiones, aliquomodo saltem, semper impediabat; ita raro aequabilis placidusque per alia vasa motus sequebatur, multoque minus noctu post coenam, quae quo liberalior fuerat, eo potiore jure irrequietum magis reddebat somnum, ut diximus.

Anteaquam autem ad alia transeamus, operae pretium fore existimo, si praecipuas ex praemissis huc adducam rationes, quae satisfacere illis possint, qui morbum hunc a *convulsivo* principio derivantes, haud satis intelligere videbantur, qui fieret, ut, si organica ejusdem statuenda

enda fuisset causa, haec modo graviora, modo leviora, & plerumque nulla excitaret *symptomata*, iisdemque diuturno aliquando tempore Nobilis Aegrotus careret: cum hoc, *convulsionum* identidem varia ratione recurrentium posita Hypothesi, statim obvium esset: maximeque cum opiatu remediis saepissime morbus auscultaret.

Porro hoc non tam arduum explicatu, sicuti aliis, visum mihi unquam fuit; quippe qui ex praxi ipsa satis didiceram, quamplurimos passim occurrere *organicos* morbos, qui, juxta Anni temporum constitutiones, atque varias victus normas, aliasve extrinsecas causas, modo magis, modo minus saeviunt, atque nonnunquam fere nulli apparent, etsi eadem semper, & stabilis vigeat eorundem causa: prout videre est in Phthisicis, Asthmaticis, aliisque caeteris, qui ab inaequalitate summa pulsus semper permanente, aut in corde, aut prope Cor *organicam* se habere laesionem satis ostendunt. Verum, ut ad propositum nostrum redeamus, animadvertendum hic denuo est cum Praeclarissimo Boerrhaavio Aphor. de Cur. Morb. n. 100., quod *Auctus motus cruoris per vasa efficit majorem vim pulsi cruoris in vasa excipientia, & majorem renixum vasorum in cruorem*: idque nos quoque ex dictis innuimus. Si itaque vis renisus vasorum contractilium, vi sanguinis ipsa impellenti distendentique pariformiter respondet; quotiescunque sanguis quavis ratione, ut diximus, vehementius urgere vasa, atque praesertim laesam Arteriam potuit, ipsa eadem proportione contracta, *squamularum* acumina non absimili impetu ejusdem tunicas feriendo, graves excitaverunt insultus: analogis comitantibus *symptomatibus*. Secus vero, dum placidus esset sanguinis motus, & proinde minor ejusdem impetus, dilatandis leniter tantummodo vasis, non iisdem violentius urgendis, aptus evaderet. Tunc enim *squamulae*, aut nihil movebantur, aut saltem tam modica vi, quae ipsis in tunicas vasorum adigendis haudquaquam sufficeret. Diuturniora ideo, & breviora morbi intervalla, gravesque magis, aut leviores ejusdem accessus, sanguinis peculiare dispositiones, atque motus praecipue sequebantur; habita nempe ratione variarum Aeris constitutionum, specialisque ipsius in sex rebus non naturalibus regiminis. Quamobrem, dum a contumacia, & vehementia morbi perterrefactus, congruam victus normam servare consuevit: diutius prospera valetudine usus est, levioribus tantum aliquando *symptomatibus* detentus. Contra vero, dum, spreto morbo, meracioribus vinis, lautioribusve conviviis indulgit: eo pejus se habuit, saepiusque aegrotavit.

Quodsi optima victus norma, Aeris laudabilis temperies, atque aestas maxime, laxando fibras, magisque copiosam perspirationem promovendo, morbum diutius avertere poterant, quia placidum magis sanguinis motum servabant: pari ratione praesentem compescebant morbum illa omnia, quae aut sanguinis copiam imminuere, aut aestus nimios

refraenare, aut contractas fibras laxare apta erant. Optimo idcirco consilio admonet Praeclarissimus Michelottus in praecitata Dissertatione, ad opium tunc confugere satius esse; cum illud nimium sanguinis motum sufflaminare, aestusque sedare, perspirationem promovendo, & fibras laxando, mirifice valeat. Ait enim sic: *doloribus vero magnopere, quod in plerisque Aortae, & Subclaviarum Arteriarum magnis expansionibus intervenire observari, urgentibus, Remedia quoque opium recipientia, dissentientes animalium spirituum, nerveorumque filorum motus componentia praescribenda.*

Non ideo merito ad *convulsionum* simplex principium Morbus iste reducendus erat, quia ipse per intervalla tantummodo saeviebat, atque opiatum remediis aliquando solvebatur; nisi improprio tantum modo violentas illas *Aortae*, & *Subclaviarum Arteriarum* contractiones, Nervorumque ibidem subsequentes compressiones, ad *convulsionum* classem reducere velimus: dum illae caeteroquin non a Nervorum *spasmodicis* motibus (a quibus *convulsivae* quaeque aegritudines sive mediate, sive immediate dependent) sed ab *Aortae Arteriae* superioris stimulo, validioreque contractione originem fortiebantur. Idcirco opium multoties huic morbo utile evasit, non quia Nervorum *spasmodicos* motus compesceret (qui nulli proprie erant) verum quia contractiles Cordis Arteriarumque fibras laxabat, ita ut debilius contraherentur, nec sanguinis concitatiorem motum promoverent, a quo unice insultus hosce subortos semper fuisse statuimus.

Quapropter nulla ratione ardores illi, & dolores ad *convulsivorum* classem reduci unquam poterant, neque ad *Rheumaticos* referendi erant, cum a praedicta tantum *Aortae Arteriae* laesione originem ducerent. Profecto *symptomata* haec facile minus cautos fallunt Medicos, maxime in *Aneurysmatum* principiis, quando vagantes occurrunt dolores, *Rheumaticos* simulant. Hosce enim, *prima* plerumque *Aneurysmatum*, vel ad *Aortae curvaturam*, vel in *Subclaviarum, vertebrarum, carotidumque Arteriarum*, *immissariis innascentium rudimenta*, alia quoque ratione, a viribus scilicet quibuscumque arteriosarum tunicarum fibras, sive impellendo, sive premendo, sive pulsando, sive contendendo valide distrahentibus saepe produci contendit praelaudatus Michelottus in eadem Dissertatione pag. 442. ad *Rheumaticorum* affectuum speciem rite distinguendam.

Quod autem maximum ab emissione sanguinis levamen Aegrotus noster obtinere posset, ex dictis etiam potiore jure evincitur. Cuique enim notum est, nullum praestantius, nullum efficacius remedium, quam hoc, ad contracta nimis laxanda solida usurpari posse: quod ideo casui nostro conveniens omni jure erat. Insuper sanguinis copiam imminuendo eo magis utile evaderebat; quia imminuta sic totius sanguineae massae moles vasa quaeque, ac proinde laesam Arteriam minus premere, atque distendere poterat. Hoc vero ipsi Naturae consentaneum ultro videba-

videbatur: cum ipsa saepe saepius per *Haemorrhoidales* Venas sanguinis identidem fluxum promoveret, & quidem utiliter.

Quod si congruae sanguinis emissiones quandoque celebratae, nec non attemperantia, laxantia, & opiata remedia morbum hunc refracnare poterant, ideoque summam merebantur laudem; quid nam de incidentibus, volatilibus, excalescentibus, aliisque hujusce indolis medicamentis dicendum erit, quibus, nescio quo consilio ductus, ad suppositas solvendas *obstructiones*, Imique Ventris infarctus evincendos, uti multoties consuevit? Porro hujuscemodi Pharmaca in Arteriarum hisce vitiis ab omnibus merito damnantur, utpote quae sanguinem nimis attenuant, atque dissolvunt, ejusdemque velocitatem, & aestum augendo, pejoribus excitandis *symptomatibus* ansam praebent. *Mercurialia* vero, ad quae, me renuente, aliquando confugiebat, eo magis infensa ipsi fuisse certe crediderim. Satis enim est, si cordatiorum Medicorum unanimi consensu dixerim, *Hydrargirum Aneurysmata* non tantum augere, verum etiam de novo procreare posse; cujus rationem adfert Clarissimus Lancisius in aureo suo libro de *Aneurysmatibus* prop. 34., ubi sic ait: *Omnis autem Hydrargiri vis in excitandis Aneurysmatibus reposita est in momento impetus, quo Lympha, & Sanguis attenuati quaquaversum urgentur, ac debacchantur, qui quidem liquores, quoriam admistione salium acidorum, intra Aegrum Corpus erodentes evadunt, facile possunt cunei instar Vasa implere, ac distendere.* Quod si acidorum hujusmodi salium existentiam negare velimus, ex legibus motus tantum, praedicti *Phaenomeni* ratio peti poterit, cum laudato toties Michelotto. Etenim a mercurii satis uberi copia ingesti *massulis* magnum pondus in parvo latens volumine continentibus, naturali, ordinariaque alioquin Cordis virtute, in harum ipsarum Arteriarum intimos parietes impulsis, aliquando nullis intervenientibus acidorum salium cuneis, eo distensionis redigi non posse, ut tandem dehiscant, plane atque omnino nego cum eodem Auctore. Ast ad alia transeamus.

Cum nimia sanguinis copia, ejusdemque immoderatus aestus quavis ratione factus, graviora ipsi semper incommoda adferret: quo magis imminuebatur perspiratio, eo pejus se habebat. Quamobrem anno 1738: Hyemis tempore, cum crudelius saeviret Bruma, frequentius graviusque morbus ipsum detinuit. Diuturni autem maxime tunc erant accessus, a quibus sanguinis motus ita pervertebatur, ut, ipso hac de Causa in Pulmonaribus Vasis, & circa Cor praeter modum turgescente, maximam diuturnamque spirandi difficultatem passus fuerit. Ob *dyspnoticos* autem hosce, diuque nimis protractos insultus, sanguinis velocitas tunc ita, decrevit, praesertim in extremis partibus (ubi ea imminuitur magis, caeteris paribus, in ratione distantiarum a Corde) ut, secedente ibidem serosa sanguinis parte a reliqua massa, eaque extra aream, ut ajunt, circulationis projecta, *Oedematosi* tumores succreverint, qui *consecutivi*, ut

dicimus, *Hydropis* patentes notas proferebant. Jamque ad Agonem properare ideo videbatur, & profecto tunc mortuus esset, nisi per urinarias vias, & per Alvum idonea excitata crisi, ab exuberante fluidorum pondere Natura sponte sua sese liberasset: non parum ad id conferentibus sanguinis emissionibus, & opiatis remediis, diureticisque, ipsi data opera a me praescriptis, ut tum copiam sanguinis imminuerem, tum nimios ejusdem aestus fervoresque sedarem.

Hinc propriis periculis discens, congruum magis victus regimen postea servavit, ab illis omnibus rebus sedulo cavens, quae motum sanguinis, aut aestus, copiamve augere possent: prout ipsi semper imperaveram. Ideo sequentibus tribus Annis minus incommodam duxit vitam, a consuetis *dyspnoticis* insultibus rarius leviusque detentus: id quod ex dictis rationi ipsi conforme maxime fuisse nemo inficiabitur: ac praesertim quia tunc temporis frequentius copiosiusque *Haemorrhoidalibus* sanguinis fluxibus obnoxius erat.

Verum licet, ob dictas causas, consuetis insultibus tunc rarius laboraret, non ita florido, ut antea, colore gaudebat, totumque Corpus ad maciem vergere non parum in dies comperiebatur. Non abs re enim est conjectari, *osseas* supra enarratas *squammulas* mole, & numero, tractu temporis adauctas fuisse, propter quod circulanti sanguini non modicum impedimentum fiebat: etiam si moderato ipse motu veheretur, multoque magis dum sanguis praetermodum turgescens, concitatioresque motu progrediens, in *Aortae* adauctas *squammulas* vehementiore vi impetum faceret. Hinc enim dum sanguinis congruus motus in dies pervertebatur, ac plerumque perturbatus evaderebat, pari ratione minimarum ejusdem molecularum attritio, chyli necessaria commixtio, humorumque secretio, aequae minus fiebant; unde Corpus universum male nutriebatur, juxta pravam totius sanguineae massae diathesim, in detracto sanguine tunc saepe admodum conspicuam. Ipse enim frigidus, atque in vase concretescens ichorosam in superficie crustam adferebat, plerumque flavovirentem serosum laticem magna in copia secernens.

Hisce omnibus exaratis restat nunc ut posteriorum gravissimorum insultuum, & repentinae mortis rationem perquiramus. Cuiusmodi enim difficile captu videri forsitan poterit, quod recensita haec *Aortae* dilatatio, plurimaeque inventae ibidem *osseae* illae *squammulae* tam grave infortunium adferre ipsi potuerint; maxime quia *Aneurysma* parvae potius molis fuit, *osseaeque* concreciones frequenter inveniuntur, imo Vasa ipsa ossea prorsus fiunt passim, absque quod tam vehementes, atque exitiales aegritudines producant. Ego vero, attentis omnibus supra descriptis circumstantiis in Cadavere ipso detectis, certo certius statuere autumo, *Aneurysma* hoc tam frequentes, tam graves insultus,
& mor-

& mortem ipsam inopinato attulisse, quia parvae molis erat, atque Arteriosum laesum Vas non omnimode *osseum*, sed inordinatis tantum illis pungentibus *lamellis ossis*, in lineam rectam sibi mutuo succedentibus, stipatum fuerat. Siquidem, cum in caeteris sanum omnimode Corpus repertum sit, aliaeque praesertim spiritales partes, tum & Abdominis Viscera a naturali statu nihil prorsus recessissent; non aliunde merito istorum insultum, atque inopinati interitus causa petenda erat; nisi quid chimaericum supponere perperam quispiam vellet. Verum, hisce omissis, Clariorum Virorum sententiis innixi, atque experientia ipsa satis muniti, ad rationes tandem properemus.

Ut sanguis momento ex materiae quantitate, & quadrato velocitatis, composito in vasa eum continentia continenter agit; ita haec & certo soliditatis robore resistente in certa quadam proportione, & certa elasticitatis, quin imo & determinata carnearum fibrarum vi superaddita in prementem sanguinem, ad eum reflectendum, comprimendum, seu verius propellendum, iugiter, & aequae retroagunt. Ita docet praeclaudatus Michelottus in eadem Dissertatione. Si itaque mutua haec sanguinis a Corde propulsi actio ad distendendas Arterias, istarumque proportionata eiusmodi reactio necessaria est, ad motum sanguinis aequabiliter, & quaquaversus continuandum: praeter optimam Cordis fabricam, congrua quoque requiritur Arteriarum constitutio. Quamobrem neque laxa nimis, neque praetermodum densa, rigidaque Arteriarum textura huic muneri satisfacere laudabiliter poterit. Utrinque enim minor aequo, ac proinde incongrua eveniet reactio Arteriarum in sanguinem, quam sit ejusdem vis ad easdem dilatandas urgendasque. Nam si laxae plus aequo sint Arteriosarum tunicarum fibrillae, non solum minus elasticae, quam oporteat, fient, verum etiam sanguinis impulsui parum resistentes: unde & disjungi, & lacerari facile poterunt. Si autem nimis rigidae sint, & durae, magis quidem, eadem proportione, irruenti in eas sanguini resistent: ast congrua proinde flexilitatis elasticitatisque potentia carendo, minus in sanguinem impellentem reagere comperientur, & minus quidem, quam ejusdem a Corde receptus impetus expetat: id quod idoneo sanguinis continuando motui, & praesertim ejusdem aequabilitati summopere obstabit.

Nunc, ut ad propositum nostrum redeamus, non immerito conjectare nobis licet, squammulas illas *osseas* in Aorta Arteria progenitas, tractu temporis, & mole, & numero adauctas fuisse. Rationi namque conforme haudquaquam foret, putare, eas toto morbi decursu eandem latitudinem crassitiemque servasse, quam in dissectione Cadaveris observavimus; cum ipsae quoque, sicuti, & aliae partes, congruum semper nutrimentum indefinenter obtinerent; non secus, ac in *callositatibus* externis evenit, quae, juxta Anni temporum vicissitudines, adinstar vegetabilium, nutriuntur

nutriuntur magis, minusve, & crescunt. Posito ideo, quod posterioribus annis, ac praesertim sub morbi finem, *osseae* illae *lamellae* majores quam antea evasissent, sibi que proximae magis, & contiguae forent; rigidam magis, quam antea Arteriam reddebant, minusque elasticam, praecipue in posteriore ejus parte, ubi illae, in linea recta dispositae, pro mole sua, impediabant, quo minus, in actu contractionis, ejusdem parietes ad se mutuo accedere congruo modo possent. Tunc ergo ibidem nec satis validae, nec satis expeditae, nec totales hac de causa evadentes *Aortae* contractiones, sanguinis quidem moderatis impulsibus respondere quoquo modo poterant, non autem violentioribus concitatoribusque; unde in primo casu nullam prorsus, aut vix modicam tantum Aegroti molestiam adferebat morbus: in secundo autem gravioribus diuturnioribusque *symptomatibus* ipsum extorquebat: prout ex dictis etiam satis superque constat. Nec tantum ob incongruam hanc *Aortae* tunicarum, *osseis* illis *lamellis* grandioribus factis stipatarum, reactionem in sanguinem, frequentiora gravioraque fiebant postea *symptomata*; quia sanguinis motus ibidem, ut innuimus, non parum praepediebatur, ipseque ibidem pariformiter turgescibat; sed etiam quia *lamellarum* earundem anguli forsitan multiplicati, & acutiores redditi, eo validius *tunicas Aortae*, in memoratis circumstantiis, urgebant pungebantque.

Si ideo quo major, caeteris paribus erat sanguinis velocitas, & proinde major impulsus in laesam Arteriam, eo magis ejusdem tunicarum reactionis vim superabat, magisque validae iterataeque erant *osseorum* angulorum punctiones: quis non videt, quod a mediocri hac Arteriae dilatatione jure meritoque pejora evenire debebant incommoda, quam si longe magis amplum nacta fuisset spatium? Cuique enim notum est, quod fluida quaeque, si ab angusto in latiore tubum traducantur, non parum pristinae velocitatis amittunt, ratione habita ad auctam magis, minusve ejusdem tubi capacitatem. Porro hoc etiam de motu sanguinis per vasa quaeque verum comperiri, satis constat. Merito ideo statuendum est, quod si *Aneurysma* hoc multo magis amplum evasisset, nec tam gravia, nec tam frequentia, atque diuturna incommoda, aliis positis circumstantiis, adferre potuisset. Ponamus enim quod repertum *Aneurysma* quadruplo majorem amplitudinem obtineret, eademque concrevisset ibidem *osseae lamellae*; Profecto in tali hypothese, eadem data vi Cordis impellente, quadruplo minor circiter, quam in nostro casu, fuisset ibidem sanguinis velocitas, & proinde quadruplo minor sanguinis impulsus in Arteriam laesam, cujus ideo vis contrahens, licet minor, ob dictam *squamularum* dispositionem, imminutae sanguinis velocitati magis analogae fuisset, utpote ipsi potiore ratione respondens. Insuper, cum quadruplo minor, ut supposuimus, esset sanguinis velocitas, minor pariformiter esset vis ejusdem impellens in *squamulas*, minorque earundem

earundem pressio, & minor proinde tunicarum Arteriae laesio ab ipsarum angulis contingere potuisset: quod idem prorsus est, ac *symptomatum* praedictorum minorem frequentiam, minoremque vehementiam explicare, prout ex praedictis necessario consequitur;

Haec autem non ratione tantum, sed experientia etiam evincuntur. Satis enim hoc plurimae testantur observationes grandiorum admodum *Aneurysmatum* in *Aorta* genitorum, a quibus neque tam frequentia, neque tam dira suboriebantur *symptomata*; prout etiam ex alia huic adnexa observatione magis patere constat. Etenim strenuus ille Miles, tametsi maximum *Aortae Aneurysma* gestaret, parvis tamen *squamulis*, & paucis stipatum, perquam raro Pectoris dolores patiebatur, & ardores, qui fere nunquam ad Brachia tendebant. Ideo satis prospera, etsi incommoda valetudine diu frui potuit, suisque militaribus incumbere muneribus, quamvis pessimae vigerent Aeris constitutiones, nec congruum omnino victus regimen servaret. Hinc, nisi, pro munere suo, vehementer nimium clamasset, Milites suos obcrepando, diu admodum vitam traducere quoquo modo potuisset. Secus vero Aegrotus alter, de quo nunc agimus, frequentibus molestissimisque insultibus debilitatus (licet commodam satis traduceret vitam, minusque quam Miles ille temporum injuriis obnoxius esset, atque in victu, & caeteris laudabiliorem servaret normam) post diuturnos illos, atque violentiores *dyspnoticos* insultus, supremum obire diem inopinato, & misere coactus fuit.

Verum non abs re erit aliqua huc ex dictis traducere, quae novissimorum graviorum hujusmodi insultuum, subsecutaeque patilo postea inopinatae mortis verisimilem magis rationem patefaciant; quae certe non adeo perspicua cuiquam evadet, utpote quae nec ab ulla sanguinis effusione, nec a *Polypo* corpore vasa affatim occludente (quod nullum erat) nec ab alia obvia, & consueta causa petenda merito fit.

Supponendum iterum ex dictis est, diuturniore temporis curriculo *osseas squamulas* illas in *Aorta* adauctas magis fuisse, ita ut *oscillatorios* ibidem completos motus magis, quam antea praepedirent, prout oculis ipsis in Cadavere animadvertimus. Hanc ideo ob causam propulsus a Corde sanguis incoeptum cursum minore impetu continuabat, cui etiam non modicam adferebat resistantiam aspera admodum, & inaequalis ejusdem Arteriae superficies a praedictis *lamellis* constituta. Retardatum sic quammaxime sanguinis cursum, paucis ante ipsius obitum diebus, pulsus ipse mihi satis indicabat, tum & Corporis vires, quae debiliores evaserant, tum, & faciei magis pallidus color. Hisce omnibus addenda Austrina Coeli tempestas, & saepe pluviosa, quae Januario praesertim mense dominari ut plurimum consuevit.

suevit. Hac enim nulla aptior est ad laxanda undique Animalium Corporum solidâ, eorundemque *oscillatorios* motus debiliores reddendos, tum etiam ad imminuendam perspirationem. Hinc merito ab Hippocrate ipso 3. Aphor. n. 5. dicuntur *Austri auditum hebetantes, caliginosi, Caput gravantes, & pigri*, qui, ut subdit n. 17. *Oculis atque Corporibus difficilem motum praestant*. Quamobrem, dum perspiratione hac de causa imminuta, totius sanguineae massae moles adaucta fuerat, congrua servata proportione, eo validiores Cordis, & Arteriarum contractiones necessariae erant, ad fluxum sanguinis indefinenter debitoque congruo impetu continuandum: Id quod obtineri haudquaquam poterat, tum quia solida quoquoersus magis laxa, minusque elastica ob Austrinam constitutionem evaserant, tum quia mala *Aortae* laesae constitutio huic praetermodum, ut diximus, obstabat. Tunc ideo, dum quamplurimis aliis, qui *organicas* varias laesiones circa Cor, aut Pulmones a diuturno tempore gestabant, gravia Pectoris *symptomata* cum difficultate respirandi in hac Aeris Austrina constitutione evenisse observavimus; Quid mirum, quod Aegrotus noster prae caeteris gravius subierit infortunium, praepedito nempe, aut saltem debili admodum reddito sanguinis cursu? Hinc diuturni illi gravissimique insultus suborti sunt; eo quia sanguis debiliori impetu a Corde jactatus, a male affecta Arteria, laxatisque undique fibris, minus aequo urgebatur, unde in vasis, fere dixerim, consistens, ac sibi ipsi repagulum prae crassitie parans, subaestuare debebat, vasorumque latera diutius distenta detinere. Cum hoc autem tum in laesa Arteria, tum in Pulmonaribus vasis, atque *subclaviis* eveniret, caeteraque vasa sollicito sanguinis impulsu carerent, Facies livido diuturnoque pallore perfundi tunc visa est extremaeque omnes frigescebant partes, spiritum summo cum labore ducebat, tamque magnum in Pectore dolorem patiebatur, ut ibidem partes omnes vehementer sibi distendi, ac fere dilacerari diceret, pulsus parvo admodum, & inaequali reddito, juxta inordinatas languidasque Cordis palpitationes tunc occurrentes. Quousque tamen vis Cordis contractilis Arteriarumque talis saltem evasit, ut, tametsi debilis admodum, occurrentium undique resistentiarum obicem aliquo modo superaverit, per biduum vitam misere traduxit: illa vero, ob iteratos longioresque insultus propemodum debilitata, sanguinis ubicunque motus inopinato evanuit, qui *semel ita impeditus a tota vi Cordis non iterum poterat renovari*, ut monet Praesertantiss. Jacobus Keilius tentamine 3. unde repentina morte peremptus fuit.

Cum variae, maximeque inter se discrepantes, ut diximus, sententiae, circa hujusce morbi ideam, & causas, ab aliis Medicis emanassent, dum Nobilis ille Vir adhuc inter vivos erat; Post ipsius interitum etiam non defuerunt aliqui, qui, licet praevia Cadaveris dissectione, a praeconcep-

ea *convulsionum* opinione recedere haudquaquam voluerunt, putantes nempe, inopinatam hanc mortem ab *organica* detecta laesione derivari merito non posse. Porro, ut hisce respondeam, satis ea esse posse arbitror, quae usque nunc, de huiusce morbi origine, progressu, *symptomatumque* praecipuorum ratione fusius differens, proposui. Nihilotamen fecius non incongruum erit alia ultro hic subicere, quae rem hanc in propatulo magis ponere, praehabitaque ratiocinia confirmare melius valeant.

Si ab enarrata *Aortae* laesione improvisae istius mortis immediatam causam petere quispiam renuat, aliud assignare debet principium, quod utique mihi ignotum semper erit; cum specialis nulla alia apparuerit laesio, a qua congruam hanc causam deducere merito liceat; dum caeteroquin omnia, quae toto huiusce morbi curriculo, atque paulo ante ipsius obitum, evenerunt *symptomata*, eundem violenta *syncope* perceptum fuisse manifeste ostendant. Morbi namque illi, qui Homines inopinato occidunt, juxta Clarissimi Lancisii monitum lib. 1. de mort. subit. cap. 13., ad triplicem tantum reducuntur classem: scilicet ad *suffocationem*, ad *synopem*, vel ad *Apoplexiam*. Aliquando tamen ex hisce tribus omnibus simul complicatis omnium maximus fit morbus, quem *syderationem* cum Hippocrate idem Auctor appellat, de Repent. Mort. Observ. 4. n. 10.

Profecto, Nobilem hunc ex *syderatione* hac denatum fuisse nemo unquam audebit asserere, cum praecipua non praecesserint signa, quae triplicem illam affectionem, ex Lancisii mente indicaverint; nisi cum eodem statuete quispiam vellet, quod illius causa non semper in Cerebro quaerenda est. Nam aliquando in *Vasis*, aut *Cavitatibus Cordis obstructis*, compressis, atque convulsis, intercepto cruore, delitescit.

Videamus itaque num ob *suffocationem* simplicem, num ob *Apoplexiam* ipsum derepente occubuisse, verisimilius judicare quispiam possit: dum ego ex dictis genuinae *synopis* ideam certo certius deduxi. *Suffocationis*, aut *praefocationis* nomine, cum praclaudo Lancisio lib. 1. de Mort. subit. cap. 12. n. 2. vehementissimos illos morbos intelligo, qui ex aeris vitiis, aut laesionibus instrumentorum, *respirationi inservientium*, producti, confestim interficiunt: de quo nil prorsus suspicandum erat, cum nec tam prava adesset tunc Aeris conditio, nec ulla in instrumentis *respirationis* laesio apparuisset.

Qui praconceptam *convulsionum* simplicem ideam, absque ulla *organica* laesionis suppositione, mordicus tueri semper consueverunt, *synopem* negando, ex *Apople-tico* insultu ipsum denatum fuisse forsitan putabunt. Verum, cum duplex *Apoplexiae* species a Clarioribus Medicis omnibus admittatur; una nempe, quae a Capite immediate procedit, altera quae a Corde ipso, aut ab annexis majoribus *Vasis* quomodo-

modocunque male affectis originem habet: videndum est, num ad primam, aut ad secundam hanc speciem inopinati hujusce interitus idea reduci aliquo modo possit.

Primam porro speciem nemo sanae mentis unquam inculpabit, cum specialia nunquam praeiverint signa ipsam merito indicantia; qualia utique illa sunt, quae idem Lancisius lib. 1. de Subitaneis mort. cap. 20. n. 6. recenset. Nempe *dolor, gravitas, atque imbecillitas Capitis, memoriae jactura, in somnum proclivitas, vertigo, coecitas, membrorum torpor, & prae omnibus, leues, quae anteiverint, Apoplexiae, aliaque ejusdem census, quae a Practicis passim proponuntur.* Ex hisce vero praevium nullum unquam transacto decennio signum apparuit; nisi Brachiorum torporem aliquem indicare hic opus sit, qui statim plerumque solvebatur, in actu insultum aliquando occurrens. Torpores autem illi, qui praedictam *Apoplexiam* anteire solent, non in Brachiis tantum, sed etiam in aliis partibus sentiuntur, diuque perdurare ut plurimum observantur.

Si vero ad alteram *Apoplexiae* speciem inopinatus interitus iste reducendus per alios sit: lis erit tunc solummodo de nomine. Hujusmodi namque *Apoplexia* (asserente eodem Lancisio de Mortibus Rep. Observ. 3. in Schol. n. 2.) supponit *interclusam penitus circulationem sanguinis in Praecordiis, & Cerebro, quam magnus Hippocrates sub genere fortis Apoplexiae comprehensam quoque voluit, ut optime philosophatur Egregius ille Hippocraticae Doctrinae assertor Martianus, ubi ostendit, aliquando Apoplexiam fieri interceptis Vasis in Thorace; quia scilicet animadvertit, iis in partibus maxime apparere effectus interclusionis, difficultatem scilicet respirationis, & angustiam.* Hinc alias citatus eruditissimus Fracassatus *Apoplexiam, impedito motu sanguinis in Pectore, saepius per Anatomen detexit.* Eadem est opinio quam plurimum Clarissimorum Virorum; videlicet Lucae Tozzi cap. de Apoplexia: Laurentii Bellini de Morb. Capitis; ut alios taceam.

Hinc errant saepissime illi, qui quotiescunque in Cadaveribus denatorum ex repentina morte Cerebrum seroso latice plus aequo scatere inveniunt, illos *Apoplexia*, ob Cerebri oppressionem, extinctos inopinato fuisse statuunt, licet potissima mortis causa in Thorace delituerit. Siquidem, ut docet ibidem Lancisius, dum, ob *organicam* laesionem in Pectore latentem, intercipitur extemplo sanguinis motus circa *Praecordiorum* Vasa, ac proinde circa universas Corporis partes, *Lymphatica* quoque Vasa, residente quoquoersus sanguine, desiliunt, atque ubicunque serosum laticem magna in copia citissimeque secernunt, qui ideo, dum circa Cerebrum quoque effunditur, plerumque non pro causa, sed pro effectu praegressi insultus habendus est.

Quod *Apoplexiae* hujusmodi fortes (quae ideo *syncopales, aut cardiae* dici merentur) absque primaria Cerebri laesione, ab *organicis* Cordis,

dis, adnexorumque ipsi majorum Vasorum vitiis originem immediate obtineant, praeter dicta, ex eo magis patet: quod ut plurimum illi, qui *Apoplecticis* hisce insultibus praehenduntur, diuturno antea tempore inaequalem, aut quacunque alia ratione inordinatum pulsus habuerint, nec raro cum *anhelosis* insultibus identidem occurrentibus. Interceptionis autem subitae sanguinis causam in casu nostro, quisque ex dictis deducet.

Haec vero adjungenda hic erant, ut cuique pateret, quonam vere morbo ipsum occubuisse putaveram; dum varii varia de hoc loquebantur. Nec defuerunt aliqui, qui repertam a me Arteriae dilatationem (cum parva esset, ut diximus) prorsus negaverint. Isti porro haud levem mihi injuriam praestant, dum sic effantur; ac si ego post centena dissecta Cadavera, naturalem *Aortae* capacitatem ab ejusdem licet modica dilatatione distinguere nondum satis didicerim. Idcirco nihil prorsus ipsis reponendum esset. Etenim, tametsi recensitum hoc parvum *Aneurysma* nullum etiam prorsus fuisset, a solis concretionibus dictis *osseis* praefato modo configuratis, & dispositis in *Aorta* quorumcunque *symptomatum*, & mortis etiam genuina causa peti rationabiliter poterat; absque quod ad somniatum *convulsionum* principium confugeremus: prout ex supra expositis rationibus quilibet deducet. Nihilo tamen secius, ut debitam in hoc etiam mihi adstruam fidem, satis erit si dicam, quod *Aortae* ibidem peripheria tres integros & ultra digitos, mensurae Londinensis, metiebatur.

Hinc, ut clarius pateat, quantum vere ordinariam mensuram superaret, cum Clarissimo Jacobo Keilio Tentam. 2. innuam, quod in *Homine medioeris magnitudinis Aortae* diameter est 0. 73., sive (ut cuilibet decimalem calculum intelligenti patet) est $\frac{73}{100}$ pars unius digiti, quem ad pedem Londinensem pertinere existimo, cum de Anglo Scriptore in Anglia scribente ita censendum esse, ratio ipsa suadeat; unde Auctor ipse deducit, aream, sive sectionem ejusdem Arteriae naturalis esse 0. 4187.

Tali supposita Arteriae *Aortae* mensura ab hoc praeclarissimo Viro tam accurate exhibita, cuique notum facile evadet, num vere recensita *Aorta* a nobis proposita dilatata esset, & quantum ipsa consuetam naturalem capacitatem superasset.

Etenim istius circumferentia tres digitos mensurabat, una cum viginti duabus centesimis digiti partibus. Unde, cum circumferentia ad diametrum, juxta Archimedis regulam, sit ut 22. ad 7.; inde deduximus, ejusdem Arteriae diametrum aequari uni integro digito * 0. 2. * $\frac{5}{11} = \frac{2}{10}$ * $\frac{5}{11} = \frac{22 * 50}{110} = \frac{72}{110}$ Ideoque diameter ista alterius diametrum supra expositam superabat, per $\frac{20}{100}$ * $\frac{5}{11} = \frac{119 * 500}{1100} = \frac{819}{1100}$; id quod satis superque probat, quantum istius area consuetam *Aortae* naturalem capacitatem superaret.

Siquidem

Siquidem hoc manifestum fiet, medietate diametri in circumferentiae dimidium ducta: ut notat etiam Celeberrimus Grandius Concivis noster in *Compend. Sec. Cen. prop. 48. in Coroll.*

Nam dimidia circumferentia erat o. 161. medietas autem diametri erat o. 51. $\ast \frac{1}{2} \cdot \frac{5}{11}$: quibus inter se invicem ductis, fit o. 8246. cireiter. Quamobrem area Arteriae detectae in Cadavere Nobilis dicti Viri vix mediocris magnitudinis, erat ad aream Arteriae a Keilio supputatam, ut o. 8246. ad o. 4187.: quae sane magna differentia est; cum fere duplum referat.

Ideo haec satis superque esse putavi, ut praehabiti iudicii mei, & observationis veritatem ostenderem. Unde supervacaneum penitus existimavi, novae huic editioni specialia (quae postea obtinui) Clarissimorum Virorum luculentissima testimonia adjungere: ut congruam mihi auctoritatem, proposito meo perquam faventem, conciliarem; id quod, si opus erit, in posterum faciam. Plurimas enim in Pluteis meis Epistolas adservo, data opera ad me traditas, quae sententiam meam omnifariam confirmant, oppositamque opinionem funditus evertunt; Ad quod specialiter conferent humanissimae litterae ad Doctissimum Patavinum Professore[m] Homobonum Pisonem Concivem nostrum missae a Clarissimo Andraea Rossetti Medico Veneto, qui pluries Patricium, de quo egimus, invisit, eidemque sanioribus praesidiis (pro, ut Arti in hisce casibus conceditur) opem ferre sedulo non omisit.

OBSERVATIO SECUNDA.

Illustriſs. D. Sebastianus Seitz Ducis locum tenens in Inſulyta Legione Excellentiff. Dom. L. Baronis de VVetes Generalis S. C. C. Majestatis ſeptimum vix ætatis luſtrum tranſgreſſus, Corporiſque laxa admodum temperie præditus: quatuor abhinc Annis, dum extra Moenia Cremonæ noctu fugientes Milites citiſſimo inſequebatur curſu, ex lubrico parvo aggere labens, in ſuppoſitam cecidit foveam, oppoſitamque in ripam Sterno dextrorſum vehementerque impigit, magno ſtatim ſubſequentē dolore, atque reſpirandi difficultate.

Mane domum reverſus ſpiritum adhuc non ſine labore ducebat, non modico accedente Pectoris cruciatu, quem tamen parvi ipſe faciebat, utpote qui ſolam dumtaxat contuſionem ex prægreſſo ictu accuſaret, cujus fere nullum extrinſecus ſignum remanſerat. Verum recenſita hæc Pectoris moleſtia ad plures menſes perduravit, gravius quandoque, leviuſve ipſum affligens, comite plerumque reſpirandi difficultate, præſertim cum violentis animi Corporiſve motibus detineretur, nec raro dum lecto decumberet poſt lautioſerem menſam. Aſt militaribus ſuis muneribus nunquam omnimode defecit. Poſthac Anno circiter tranſacto moleſtiſſimum in Pectore ardorem pati coepit, doloremque gravem in utroque Brachio, qui ad anticam uſque Pectoris partem, præcipue dextram, propagari hinc videbatur, una cum anhela reſpiratione. Paulo poſtea vehemens ſub Sterno pulſatio apparuit, quæ a ſiniſtra Thoracis parte uſque ad dexteram ſub mamma protrahebatur, ubi eo major quam alibi evadebat. Hinc legitimi *Aneurysmatis* in Thoracæ progeniti tuta ſigna habuimus, quæ tractu temporis conſpicua magis certioraque fiebant.

Toto triennio ſubſequentē eandem ſemper ibidem pulſationem paſſus fuit, eoque majorem in dextera Thoracis parte, quam in ſiniſtra; unde, congrua habita ratione graviorum Animi Corporiſque motuum, atque Aeris viciffitudinum, eo pejus, aut melius ſe habebat. Interea ſæpe vena ipſi ſecta fuit, aliifque omiſſis remediis, tanquam inutilibus, aut nocuis, aptum dumtaxat victus regimen ſervare plerumque curavit, prout militare ipſi munus concedebat, cui ſedulo ſemper pro viribus incubuit.

Tandem ſeptimo Kalendas Novembris Anni 1740., tunc cum Brumales præmaturus Aeris rigores patiebamur, circa 24. horam, dum in ampla Arcis noſtræ Platea Martialibus exercitiis Milites ſuos inſtruebat, elato ſæpe ſermone clamavit: cumque aliquando enixa vehementius voce ipſos obcreparet, *lipothymia* correptus cecidit cum anxietate ſumma, ſtertore, & faciei pallore, ita ut mori videretur.

Eodem tempore modicam sanguinis copiam per excreatum eduxit; ac paulo postea animum aliquantulum acquisivit: Ideo Rheda statim ad proximum Excubiarum locum deVectus fuit, ubi venam ipsi secari curarunt. Hinc ad suum hospitium delatus, lectoque commissus fuit.

Tunc ad ipsum accessi hora prima noctis, atque de praedictis certior factus, *Aneurysmatis* disruptionem, subsecutamque sanguinis in cavitationem Thoracis effusionem, quae paulatim adhuc fiebat, indicavi; nullisque amplius Medicis praesidiis opus esse statui, sed illis tantum, quae Animam munire festinanter possent. Siquidem pulsus frequens admodum, inaequalis, ac parvus erat, eoque magis successive diminuebatur a naturali deflectens rhythmo. Erecta tantummodo cervice, licet cum labore maximo, spiritum ducebat, anhelus summopere factus. Profusis scatebat undique sudoribus, praecipue in fronte; Oculi obtenebrati erant; *Hippocratica* evaserat facies fusco pallore perfusa: jamque extrema undique frigida comperiebantur. Tunc, cum ad agonem properaret, aliquoties vomuit, ea videlicet, quae in prandio assumpserat: Tandem hora quarta noctis aeternum quievit.

Die sequenti hora 24., quum ipsius Cadaver dissecarem, in externis ipsius partibus nihil morbosum inveni. Dempto Sterno, in sinistra Thoracis parte effusus sanguis magna in copia apparuit, qui partim grumatus, partim fluidus erat, totamque ibidem cavitationem replebat. Crassiores grumi Mediastinum, ubi Sterno adnectitur, undique pervaserant, ita ut Pericardium prorsus obtegeretur. Hisce demptis grumis, *Aortae Arteriae Aneurysma* vidimus, cujus moles tam magna erat, ut ejusdem cavitas utraque meas manus commode contineret, ipsoque Pericardio major ultra esset. Etenim *Aneurysmaticus Saccus* a sinistra basis Cordis parte, ubi *Aorta* originem habet (quae quidem duplo amplior solito ibidem videbatur) incipiens, ad dexteram praesertim vergebat, in obtusum acumen desinens, cujus ope *ossae* superiori parti quartae, & quintae legitimae Costae dexteri lateris adeo stricte adnectebatur, ut magna vi hinc divelli absque laceratione nequaquam posset. Verum quarta Costa excavata maxime erat, ibi nempe, ubi summum *Aneurysmatis* acumen adhaeserat, maximaque pulsatio comperta semper antea fuerat. In hoc *Aneurysmatis* acumine *polyposae* plurimae aderant fibrae adinvicem miro modo contextae, ut laminam fere carneam satisque crassam constituerent, quae internam illius superficiem ibi obtexerant, ubi validior pulsatio comperiebatur. Hinc *Aneurysmaticus Saccus* ex eadem parte Thoracis dextera sursum assurgebat, ad sinistram aliquantulum vergens, atque ad clavículas usque magna mole sua exporrigebatur, ita ut a summo ejusdem vertice tum *Subclaviae*, tum *Carotides Arteriae* originem ducerent: quae tamen consuetam diametrum propemodum servaverant. Attamen *Aortae Arteriae* truncus a postica *Aneurysmatis* superiore parte proficiscens,
circa

circā ejus *Acum*, amplior solito erat & crassus, intimaque ejusdem superficies undique obducta erat *osseis* parvis *lamellis*, seu *squamulis*, quibus & interior *Aneurysmatis* postica pars aliquantulum scatebat. *Osseae* istae *squamulae* tenues admodum erant, & laevigatae, obtusisque angulis distabantur, propterquod in actu contractionis *Arteriae*, eandem ferire, haudquaquam poterant, maxime quia etiam huc illuc dispersae erant, & latitudine sua vix parvum lentis granum adaequabant: secus quam de aliis *squamulis osseis* in altera observatione animadvertendum fuisse indicavimus. *Aneurysmatici* autem hujusce *Sacci*, *Aortae* antrorsum appensi, tunicae crassae satis erant; minus tamen quam reliquis superior *Aortae* tubus; atque illius interior superficies inaequalis, & aspera evaserat. Idem vero *Saccus* prope suum acumen in anteriore parte, circa *Mediastrinum*, laxiore textura praeditus erat, ibi nempe, ubi ab impellente validius sanguine disruptio, & sanguinis effusio facilius evenerat. *Pulmones* utrinque laxi reperti sunt, & mole plus aequo parvi: dexter autem praecipue, ob compressionem *Aneurysmatici Sacci*, illuc magna ex parte tendentis, minor altero paululum reperiebatur. *Cor* mole adauctum aliquantulum fuerat, laxioribusque fibris construebatur. Utrique ejusdem sinus sanguine nil prorsus scatebant, nec ibidem ullum aderat *polyposum* Corpus; quo ad reliqua vero bene constitutum cernebatur. Caetera quoque imi *Ventris* viscera a naturali consueta textura nequaquam recesserant; nisi specialem ipsorum mollitiem indicare velimus, quae quidem, meo iudicio, parvi erat aestimanda, cum universalem *Corporis* constitutionem sequeretur.

Si de magni istius *Aneurysmatis* principio, progressu, atque exitu differendum sit, certo certius statuere me posse arbitror, tunc illud primo construi coepisse, cum *Illustris*. ille *Vir* quatuor abhinc *Annis*, ut diximus, occasione violenti motus, inopinato cadens, maximum in media *Sterni* parte ictum cepit. Praecipua enim externaque haec fuit hujusce morbi causa, cui & remotam addere non incongruum erit; praeviam nempe solidorum omnium mollitiem, ab ortu ipso derivatam, atque in universo *Corporis* ambitu satis etiam antea patentem.

Quod ab externa illa contusione circa *Sternum* vehementer facta, *Aneurysma* hoc exordium sumpserit, nemo utique sanae mentis inficiari unquam poterit. Hujuscemodi enim plurimae adsunt observationes, idque praesertim testatur *Celeberrimus Lancisius* in eruditissimo *Libro de motu Cordis, & Aneurysmatibus*. Ibi namque merito docet, quod ex contranisu *Arteriae Aortae* ad ictum externae pressionis duo contrarii ictus fiunt, atque simul concurrunt, quorum alter extrinsecus infligitur, *Arteriaeque membranas intropellit*, atque urget; alter a sanguinis nisu, qui eodem tempore a *Corde* impulsus, easdem *tunicas extrorsum pellit*, intenditque. Hinc a contrariorum hujuscemodi duorum ictuum concursu *Arteriae* parietes debilitantur

bilitantur admodum, dum minima ipsos contextentia filamina consuetum strictiorem nexum deperdunt; hocque eo citius eo vehementius evenire posse credendum est, habita ratione praedictorum utrorumque ictuum momenti, minorisque tunicarum Arteriae resistentiae. Omni ideo jure subdit clarissimus iste Auctor, quod eo major Arteriae divulsio, atque distractio evenire necessario debeat, si Arteria extrinsecus percutiatur eodem ipso temporis momento, quo in *dyastole* versatur; multoque magis si hoc fiat, cum sanguis concitatore excurrere motu, majore ictu continentes tunicas distendit, habita ratione ejusdem sanguinis momenti, quod adauctam ipsius velocitatem, caeteris paribus, proinde consequitur.

Omnes autem hasce causas in nostro casu ad *Aneurysma* inchoandum augendumque concurrisse, ex *Historia* patet. Ille enim laxam undique solidorum, ac proinde Arteriarum texturam obtinebat; atque tunc maximum in *Sterno* ictum subiit, cum violentius curreret, anxioque animo fugientes *Milites* insequeretur: unde adauctam antea maxime sanguinis fuisse velocitatem conjicimus. Hac facta *Aortae* Arteriae tunicarum violenta distractione, magnus in *Pectore* ardor subsequutus est, una cum respirandi difficultate; morbosaque haec, & caetera *Phaenomena* in dies augebantur; dum, ob indefinentem sanguinis pressionem, filamina minima distractae, ac postea discissae tunicae eo magis divellebantur, praesertim cum ipse vehementes subiret motus, aliave quavis de causa sanguis majorem nancisceretur impetum, aut tota ejusdem massa mole augetur, aut rarefcere nimium, vel aestuare quomodolibet posset. Ideo ex cohibita perspiratione *Hyemis* tempore molestum magis in *Pectore* ardorem, gravioremque anhelitum patiebatur, eoque magis post liberaliorem mensam, quam jejuno *Stomacho*: quare, caeteris paribus, cum lecto decumberet, eo pejus se habebat. Distractis eo magis, magisque postea *Aortae* Arteriae tunicis, *Aneurysmaticus Saccus* grandior evasit; prout subsequens post plures menses palpitatio vehemens indicavit, quae majus ipsi, aut minus negotium facere consuevit, juxta varium sanguinis illuc irruentis momentum, ut diximus.

Ob ingeminatos validiores sanguinis impulsus in *Aneurysmaticum Saccum*, dum contextentes illam fibrae alternatim distrahebantur, plurimas ex illis dirumpi identidem necessarium erat, a quibus ideo effluens tenuior nutritius humor, atque inter earum interstitia concrefcens, crassiora densioremque *Sacci* ejusdem tunicae reddidit, praecipue circa *Aneurysmatis* acumen, ad quod praesertim sanguinis vibrationes dirigi consueverant. Nec tantum interius, sed exterius etiam minimae dicti *Sacci* tunicae, ob dictas rationes, divellebantur, atque diloricabantur; unde idem nutritius crassiusculus humor ab ipsis erumpens in causa fortasse fuit, ut *Aneurysmaticus Saccus* *Pleurae* circa quartam *Costam* adhaeserit; eodem prorsus modo, quo inflammati exterius *Pulmones* in plerisque *Pleuriticis* (dum

aut in Pleura, aut in Pulmonibus extima minima vasa dilacerantur, & rorida tenax lymphæ effluit, ibidemque condensatur) brevi morbi curriculo Pleuræ undequaque varia ratione succrescere passim comperiuntur.

Non absimili ratiocinio percipimus, cur *Aneurysmatici Sacci* acumen hoc non tantum Pleuræ, & Costæ ibidem tenaciter adhaeserit, verum etiam Costa ipsa tractu temporis excavari maxime debuerit. Porro hoc non nisi ingeminatis validioribus sanguinis impulsibus tribui merito debebat, quibus Costa ipsa ibidem contranitebatur. Tantaque est hujuscemodi percutientis urgentisque sanguinis vis in supra enarratis circumstantiis, ut frangi etiam omnimode potuisset (ut alias evenit) si diutius vitam Aegrotus ille traduxisset. Satis enim Clarissimorum Virorum observationes testantur, ab iteratis vehementibus *Aneurysmatum* pulsationibus, Ossibus supposita, difrangi, corrumpi, carie affici, ac plane consumi: ut præ caeteris testatur Clarissimus Rhuyfchius in observationibus supra in alio casu propositis. Animadvertendum hic tamen est (ut notat Clarissimus Mangetus in sua Bibliothec. Chirurg. lib. 1.) quod plurimi hujuscemodi ossium cariem, & corruptionem, non a sola *Aneurysmatis* impulsione validiore, sed a speciali acrimonia humoris ab *Aneurysmate* distillantibus deducunt. Attamen hoc non de quibuslibet *Aneurysmatibus* verum comperiri posse existimo, sed de complicatis (teste ibidem Mangeto) in quibus *congestiones ad suppurationem aliquando vergentes reperiuntur, quarum acrimonia interdum tanta est, ut ossa, quibus pus insidet, carie afficiat.* Secus autem, cum in casu nostro nulla suppuratio, aut ichorosi cujusvis liquoris extillatio, in *Aneurysmate* hoc attendi potuerit; solis sanguinis impulsibus vehementibus, & frequentibus Costam illam excavatam fuisse, nemo non agnosceret.

Quousque tamen Aegrotus ille congruam in omnibus vitæ normam servavit, *Phlebotomo* identidem utens, sequenti triennio militaribus suis muneribus laudabiliter incubuit, vitamque commode satis traduxit. Verum cum, adstrictis plus aequo cutis porulis, ob prægressos Aeris præmaturus rigores, auctaque proinde sanguinis copia, elata nimis voce Milites suos vesperi obcrepavit; tunc sanguinis impetus adauctus ita fuit, ut *Aneurysma* dehiscere ibi debuerit, ubi laxiorem obtinebat texturam, validiorque fiebat sanguinis appulsus: factaque sanguinis effusione mors paulo postea successit. Id unum fortasse mirum videbitur, quod rupto *Aneurysmate*, atque effluente sanguine in cavitatem Thoracis sinistram, ad quatuor circiter horas vitam traducere adhuc potuerit. Attamen hoc haud difficile captu evadet, si dicamus, sanguinem non omnimode statim, sed paulatim effluxisse. Dextrorsum enim prope cartilagineam Costarum partem, ubi adhaeserat, *Aneurysma* disruptum fuerat circa *Sacci* ejusdem acumen, procul ab *Aortæ* axe; quare sanguinis fluxus

quoquo modo continuaverat, tamen aliqua ipsius portio singulis Cordis
pulsationibus ex scissura prodiret, donec omnimode effluxisset.

Non vacat hic praegressa alia *phaenomena* explicare, ac praesertim *os-
searum lamellarum* originem; Cum haec cuique obvia esse possint, utpote
quae a perturbato concitatioreque sanguinis motu, ob *vitiosam Aortae*
structuram, aliasque extrinsecas causas, praecipue pendere, ex dictis
supra satis superque pateat.

OBSERVATIO TERTIA.

Licet ex binis supra propositis Observationibus quamplurima, imo pleraque graviora erui possint *symptomata*, quae *Aortae Aneurysmatum* propria vere esse passim comperiuntur, adeo ut ex illis non modica lux effulgeat, ad ejuscemodi morborum existentiam, atque ad peculiarem definiendam ideam, congrui ratiocinii praesidio; quia tamen istiusmodi *phoenomena* neque junctim semper eodem modo eveniunt, neque graviter semper excruciare solent: haud tutum aliquando emergit judicium: unde per saepe decipiuntur Medici, atque in oppositas sententias facile admodum abducuntur: licet Clariss. Lancisii, Michelotti, Albertini, aliorumque veridicis documentis uti arrepta occasione satis noverint. Revera, si *dilatationes* istae in Cordis sinibus, aut non longe saltem ab ipsis (in *Aorta* nempe sub ejusdem *Arcu*, seu in *Arcu* ipso) factae sint: eo majorem Aegrotis molestiam adferunt, ob graviorum *symptomatum* comitatum, utpote quae Cordis, Pulmonumve actionem proxime magis laedant: propter quod optimo Medico, *Veraque Praxi* satis exercitato haud difficile manifestantur; praecipue cum crebrior atque magis valida affectae Arteriae *pulsatio*, praeter caetera, id primo vix intuitu perspicuum, maxime & plerumque reddat; nisi tamen in *Aortae Arcu* ita sita sint *Aneurysmata*, ut, tum ob Os sterni, tum ob alias suprapositas interiores partes, *pulsatio* illa, admota manu, percipi neutiquam possit: ut patet ex priore observatione nostra, aliisque ejusdem census, quae passim Clinicis accuratioribus Medicis obveniunt. Alia secus *Aneurysmata*, quae magis a Corde distant, atque in *Aorta* ipsa descendente sub *Arcu* fiunt, multo minus molesta evadunt, leviorumque, ac rarius saevientium *symptomatum* specie peritos etiam saepe Medicos fallunt; Quare in ipforum investigatione major requiritur solertia. Hoc videre est in sequenti Observatione data opera aliis adjuncta.

Hyacinthus Rinaldi Bibliopola quinquagenarius, gracilis texturae, biliosamque omnimode temperiem referens, antehac raro aegrotavit, licet immoderato ut plurimum vini, ejusque Spiritus usui deditus esset. Octo circiter abhinc annis, cum gravem inter binos amicos suos subortam rixam sedare, illosque sollicitate atque strenue conciliare contendere, unde quaque se distorquere magna vi celeriterque debuit: unde modo dextrorsum, sinistrorsum modo, ac saepius anterius posteriusque flectere vehementissime corpus, una cum animi spiritusque contentione summa coactus fuit. Idcirco praetermodum tunc doluit inferioribus Dorsi Vertebrae, comitante ardore. Paulo postea dolor ejuscemodi imminutus quidem est; levior tamen in dies factus ibidem per quinquennium circiter permanfit, identidem ipsum excrucians, aliquando etiam magis saeviens:

viens: praesertim cum nullam ipse in sex rebus non naturalibus normam plerumque servaret: utpote qui morbum hunc (aliis annuentibus Medicis, fallaci conjecturae, ut supra, fretis) flocci penitus faceret, atque omnino contemneret.

Ideo invaluit postmodum dolor ille, qui huc illucque varia ratione divagari videbatur, nunc Dorſi vertebraſ, nunc ſcapulaſ, nunc claviculaſ occupans, mox dextrorſum, ſaepiuſque ad laevam Thoracis partem. Quamobrem, dum nullibi dolor ejuſmodi diu conſiſtebat, pro *Rheumatico* habitus eſt a plerique; a quibus varia praecripta remedia, tantum abſuit, quod ullam ipſi attulerint opem, ut morbum graviorem potius effecerint: tanquam ea, quae diſſolvendis humoribus accommodata, ſanguinis velocitatem atque aeſtum magis magiſque augebant. Poſthac dolor ſane adauctuſ eſt, ſpinae Dorſi, verſuſ ſpuriaſ ſiniſtraſ coſtaſ, contumaciter infixuſ. Acceſſerunt hinc ſpirandi diſſicultaſ, identidem recurrenſ, Cordiſ oppreſſio, ſive (ut ajunt) moleſtiſſimuſ *angor* (praecipue occaſione celerioriſ motuſ per acclivia loca, graviorumve laborum, animive *pathematum*): impotentia ad diuturnum celerioremque motum: inaneſ vomendi quandoque conatuſ, ſive poſt paſtum, ſive jejuno ſtomacho: nec raro crebrior leviſſimaque cordiſ *palpitatio*, atque Arteriarum ſuperiorum concitatio *pulſatio*, tactu vix perceptibilis, una cum ſpeciali Pectoriſ ardore, praecipue circa Dorſum. Haec patiebatur ſaepiuſ, cum Dorſo, alterutrove lateri incumbere, ut ſomnum caperet: a quo repente expergefactuſ, in lecto pronuſ degere coactiſ erat, ut aegre minus ſpiritum duceret: quo modo etiam alia occaſione decumbere ſolituſ erat, tunc quum enarratiſ *ſymptomatibuſ* vehementiuſ torqueretur. Siquidem non aequae ſemper haec ſaeviebant, adaucto caeteroquin morbo; aſt, juxta Animi corporiſve diverſoſ motuſ, Aeris tempeſtateſ, atque aliaſ externaſ cauſaſ, diverſimode quo ad tempuſ, modumve iuſdem vexabatur. Quapropter meliuſ ſe habebat Aeſtate; pejuſ Vere; eoque graviuſ Hyeme & Autumno. Hinc diutiuſ illiſ carebat, dum congruam Corporiſ ſervabat quietem: iuſque magiſ laborabat, dum laboribuſ exercebatur, atque praecipue cum brachia validiuſ extenderet; ut gravem elevaret malleum, quo, ut moſ eſt, conſuendoſ percutiebat libroſ.

Dum haec identidem patiebatur, non ſecua ac extra morbi inſultuſ, aequaliſ erat ſemper pulſuſ: eſtſi aliquantulum frequenſ & parvuſ: ſicuti etiam recrudelſcente morbo, dum tenſuſ magiſ evadebat.

Inſuper, quotieſ derepente gravioribuſ inſultibuſ corripiebatur pedibuſ ſtanſ, aut alio quoviſ modo ſuo munere fungenſ, Corpus humi illico proſternere, ibique diu proſuſ decumbere cogebatur, donec dolor & ardor praedictuſ imminueretur, ut liberiuſ ducere ſpiritum poſſet. Tunc autem liveſcebat adeo facieſ, ut ad *Hippocraticam*, ſic dictam, fere vergeret.

Ingra-

Ingravescente itaque morbo, eoque posthac saepius graviusque recurrente, ad maciem Aegrotus vergere visus est, pallidoque ac pene lurido perfundi colore: Moestus evasit, & ita debilis, ut suo muneri vix paululum sufficeret. Depressa admodum saepe & rauca voce loquebatur: atque ut plurimum, inclinato anterieus Pectore, quam aliter spiritum minore cum labore ducebat.

Vicissitudinariis ejuscemodi tam diuturni morbi insultibus diversimode per biennium posthac laboravit, juxta recensitas extrinsecas causas, miserrime sic vitam traducens.

Novissime molestum *formicationis* (ut nominant) sensum patiebatur circa Pectus, ejusque posteriorem praecipue partem. Extremis autem diebus, cum coenasset, praevio cruento modico excreatu, occasione tussis, per vomitum inopinato sanguinem eduxit, eoque penitus obrutus, e vivis repente discessit XV. Kal. Januarii MDCCXLII., australi dominante Coeli constitutione.

Ut de praedictorum omnium causa certiores fieri possemus, ejusdem Cadaver quamprimum Anatomico Cultro subjecimus: demptoque sternone, invenimus Pulmones a naturali statu paululum recedentes; si laxam nimis eorundem texturam excipiamus. Dexter tamen eorum lobus diaphragmati & costis admodum inhaerebat: nec ulla sanguinis, aut feri (ut passim in hisce casibus evenit) ibidem effusio aderat.

Arteria *Aorta*, circa *Arcum*, prolatata paululum erat; magis autem trans curvaturam duos circiter transversos digitos, videlicet in descendente ejus trunco, eaque parte, qua dorso Vertebris adhaerescit. Hic autem non prolatata tantum, verum etiam disrupta *Aorta* posterius cernebatur, scissuramque diuturno utique antea tempore factam ibidem ostendebat. Etenim undecunque, ad scissurae margines, Arteria haec obducta erat crasso satis callo, cujus ope Spinae strictius adhaeserat, ut ne gutta quidem sanguinis effluere inde potuisset. Rima haec oblonga erat & lata; ita tamen, ut ejus labia, *Axis Aortae* parallela, duos circiter transversos digitos inter se distarent: quatuor vero, quae *Axis* directionem secabant citra rimam hanc idem *Aortae* descendens truncus, tum quo ad figuram, tum quo ad tunicarum dispositionem, naturali pene conformis remanserat. Anterior vero ibidem ejusdem *Aortae* pars, ad Pulmones & Cor vergens, quae praedictae rimae e directo opposita erat, ne hilum quidem prolata erat. Quilibet etiam alii minores *arteriosi*, aut *venosi* Cordis, aut Pulmonum rami incolumes prorsus erant, consuetamque omnifariam constitutionem servaverant.

Dum enarrari sanguinis praegressi fluxus per excreatum, multoque magis per vomitum, rationem, & modum inquirebamus, Tracheae ramos grumoso sanguine scatere adhuc observavimus, ac praesertim ventriculi cavitatem, quae eodem penitus oppleta erat; id quod satis esse mihi

mihî videbatur, ut repentinæ fere subsequutæ mortis causa pateret.

Recensitum hoc descendenti *Aortæ Aneurysma* sedulam utique Medici expetit indaginem: si ejusdem originem, positum, durationem, atque exitum, nec non subsequutorum quorumlibet *symptomatum* rationem assequi funditus velimus.

Porro non me latet, descendenti *Aortæ prolationes* occurrere posse, easque tales, ut ab irruentis illuc sanguinis immoderato impetu Dorsi vertebrae usque pene ad spinalem medullam consumi possint: ut nuper indicavit Clarissimus Albertinus in *Coment. Acad. Bononiensis*. Mirum ideo mihi admodum evasit, quod repertum hoc *Aneurysma*, tamdiu ibidem permanserit, absque quod subpositæ vertebrae quidquam laederentur: nisi hoc prægressæ ejusdem trunci disruptioni, ac proinde subortis ibidem callosis marginibus (cum inde excurrentis sanguinis impetus pari ratione obtunderetur) tribuere quispiam velit.

Verum quod ad ejusdem originem attinet (cum pravam, aut quomodocunque acrem sanguinis diathesim inculpate ex prægressis haudquam liceret) patere satis superque arbitror, *Aneurysma* hoc inchoatum tunc fuisse, cum Bibliopola noster animo vehementer prius commotus, citissimo passu rixantes Amicos suos corripere, strenueque componere aggressus fuit.

Quod violentæ subitæque animi perturbationes quaelibet sanguinis placidum naturalem motum varia ratione pervertere adeo possint, ut vasa ipsa, eaque præcipue quæ Cordi proximiora sunt, pariformiter laedantur, nemo est qui ignoret. Hoc satis evincunt animi *pathemata* quæque, a quibus & Cordis vehementes palpitationes, universales lassitudines, *lypothimiae*, aliaque hujuscemodi gravia accidentia proficiscuntur, morte ipsa aliquando subsequente. Attamen, si tunc quum animus perturbatur maxime, Corpus una violenter commoveri atque distorqueri quomodolibet, supponamus: eo potior emerget ratio, propter quam & sanguinis velocitatem augeri magis, atque ejusdem irruptiones in vasorum tunicas vehementiores evadere, statuendum erit: ita ut vasa dilatari atque discindi facilius queant, ibique præsertim, ubi aut laxior præestiterit illorum textura, aut (juxta externos præhabitos Corporis concitatioris motus) irruentis sanguinis momentum validius successerit.

Hoc adamussim in enarratis circumstantiis verum fuisse animadvertimus. Ex anatome enim satis constat, *Aortæ Arteriae* descendentem truncum Dorsi vertebrae tam stricte alligari, ut, cum istae ex quavis causa vehementer distrahuntur, contrahunturve, aut quomodolibet commoventur, pari pacto & illa pati debeat: eoque magis, si præter externam prædictam causam, præterfluentis sanguinis concitator tumultuosus motus, ac proinde validius ejusdem momentum accesserit. Sane hoc Bibliopolæ nostro tunc contigit, cum anhelo animo ad rixantes Amicos suos se contulit

contulit, vimque vi repellere coactus fuit; interno nempe summo aestu percitus, atque Corpus quaquaversus contorquendo. Vehemens idcirco dolor & ardor ad Dorsi vertebrae illico subortus est, qui distractas tunc fuisse nimis, indeque diloricatas, laceratasque *Aortae* posteriores tunicas, indicabat: ut ex ipsius Cadaveris inspectione postmodum innotuit.

Dolor autem iste per quinquennium fere semper permansit, acutus modo magis, modo minus evadens, pro varia Anni temporum, motus, & victus, animique *pathematum* ratione: unde pariformiter concitatus plus, minusve sanguinis motus eveniret; ut ex congruo istiusmodi morborum ratiocinio ex dictis evincitur. Tractu vero temporis gravior, & contumax magis dolor ille redditus est, ac magis frequens: praecipue quia tum vino, tum ejusdem spiritui (quo quidem, praeter caetera, nihil aptius est ad effraenatos sanguinis ciendos motus) liberalius indulgebat: utpote qui morbum hunc pro *Rheumatico* simplici haberet, penitusque contemneret: sicuti & inexperti plures Medici, *Vera Praxi* carentes, judicare passim solent. Potior ideo haec forsitan causa fuit, cur discissa antehac, ut diximus, *Aortae* tunica dehiscere eo magis debuerit. Ad hoc etiam specialiter contulisse putaverim, ponderosi mallei frequentem pertractationem, dum colligandas librorum paginas (ut mos est) vehementer percutiebat. Ex iteratis enim hujuscemodi conatibus, spiritusque laboriosis contentionibus, validior ad interiora, maximeque ad *Praecordia* & spirituales partes, sanguinis fit affluxus, ibidemque, diu, quam par est, perseverat; ideoque primaria majora vasa, aequa proportione, distenta diutius permanent, atque (si quae ex iis laxiora sint, aut quomodolibet diloricata) dilatantur magis, atque dehiscunt.

Hisce praelibatis, facile cuique evadet, congruam hinc praegressorum quorumcunque variorum *symptomatum* rationem assequi, ac praecipue recensiti doloris, & ardoris, qui per triennium spinae Dorsi quasi indefinenter infixus, molestissimusque evadens, ad Scapulas postea, ad Claviculas, & Costas &c. propagari diversimode visus est: pro variis concitati magis & aestuantis sanguinis directionibus, atque arietationibus, a quibus haec potius quam illa distendebantur vasa, ac pari pacto nervea filamina in *spasmodicas* cogebantur contractiones. Id ipsum ex Doctissimi Albertini observationibus evincitur (in Com. Academ. Bonon. pag. 388.) ubi animadvertit, *Aneurysmata* orta longius a Corde dolores vehementissimos identidem traxisse: non quod ossibus, frequentissime obviis, squammis essent referta (his enim in Vespere quoque *Aorta* fere tota scatebat, nec dolores aderant) sed quod vel ob peculiarem suae figurae modum, sanguinisque impulsum, ac indolem impensus, celeriusque in suis fibris distraherentur; vel tendinem, seu nervorum truncum, aut aliam sensilem partem, in primis contra os aliquod, suis ictibus impellerent. Quod ad propositum nostrum adamussim confert.

Diloricata sic posterius *Aorta*, atque disrupta, cum spinae Dorsi, ut diximus,

diximus, callosis suis marginibus undecunque adhaesisset, sanguinis nihilominus gurgitem ita coercebat, ut occasione concitatoris cujusvis ipsius motus, immoderate aestus, effluere nihilum posset: licet tunc, ob violentas laesi vasis distractiones, dolor atque ardor, pari proportione, succederet. Neque hinc *pulsatio* validior fiebat: quia antea *Aorta* dilatata nequaquam fuerat.

Haec omnia rite perpensa (cum satis ostendant, cur, ex vehementioribus Corporis animique motibus, *symptomata* quaeque ingravescerent) aequa ratione eorundem vicissitudines explicant, quibus diversimode, vexabatur, gravius nempe Hyeme ac Vere, levius Aestate & Autumno: Id quod ex diminuta, aut aucta magis perspiratione, ac proinde varia totius sanguineae massae mole, perquam facile deducitur: sicuti in prioribus observationibus probavimus.

Inordinati ideo quivis sanguinis motus, quaecumque externam ob causam facti, supposita *Aortae* dicta laesione, variis hujusce morbi *Phoenomenis* ansam praebebant, quia callosi ejusdem parietes, majorem, quam par erat, resistantiam sanguini parabant, & obicein: unde in Pulmonaribus Vasis diu nimis ipse consistens, atque turgescens, spirandi difficultatem, & angorem, seu Pectoris molestam oppressionem in enarratis circumstantiis ipsi adferebat. Hinc facilius tunc spirabat curvato antea Pectore, quam secus: quia laesa arteria, sic minus tensa evadens, sanguinis gurgiti minus obstabat.

Cum ex eodem obice, ac praecipue, ob vehementiores morbi insultus, ac proinde ob violentas affectae Arteriae contractiones, eo minor aliquando ejusdem capacitas evaderet: major tunc erat sanguinis velocitas in Abdominis vasis, multoque major in Arteriis Ventriculum pervadentibus, quae ideo (ut in Hysteris & Gravidis passim attendimus) ab irruentis crebrius & validius sanguinis momento nimium distentae, atque verberatae, inversum ejusdem ventriculi motum efficiebant. Tandem, ob iteratos hosce ictus, *gastricarum* illarum Arteriarum tonus laxior evasit adeo, ut superante sanguinis momento dehiscerent prorsus, atque magna ibidem effusio succederet, quae mortem attulit.

Crambem utique recoquerem, si alia *symptomata*, quae toto hujusce morbi cursu observavimus, singillatim explicare aggrederer. Neminem enim latere arbitror, quod innumera (eaeque varia, pro varietate affectorum Corporum) a perturbato quomodolibet sanguinis motu derivari possunt mala: dum ipsius diathesis hinc pervertitur, atque aequa proportione labefactantur quomodolibet solida: atque utrinque inordinatus magis magisque in dies redditur humorum omnium cursus. Hinc tabe laborat corpus: evanescit naturalis faciei color: vox demissa & rauca evadit: profertuntur vires omnes: somnus irrequietus fit: Animus ipse perturbatur admodum: ac tandem actiones omnes pariformiter laeduntur.

F I N I S.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly a header or introductory paragraph.

Second block of faint, illegible text, appearing as a separate paragraph.

Third block of faint, illegible text, continuing the narrative or list.

Fourth block of faint, illegible text, showing a continuation of the content.

Fifth block of faint, illegible text, the final paragraph of the page.

